

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ & วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ในรัชสมัย)

วิชาปฐพีวิทยาเบื้องต้นของภาควิชาดินศาสตร์และสัตวศาสตร์
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และปศุสัตว์
ปีที่ ๓ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี
หนังสือที่ ๒๕๕๐

ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม

พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

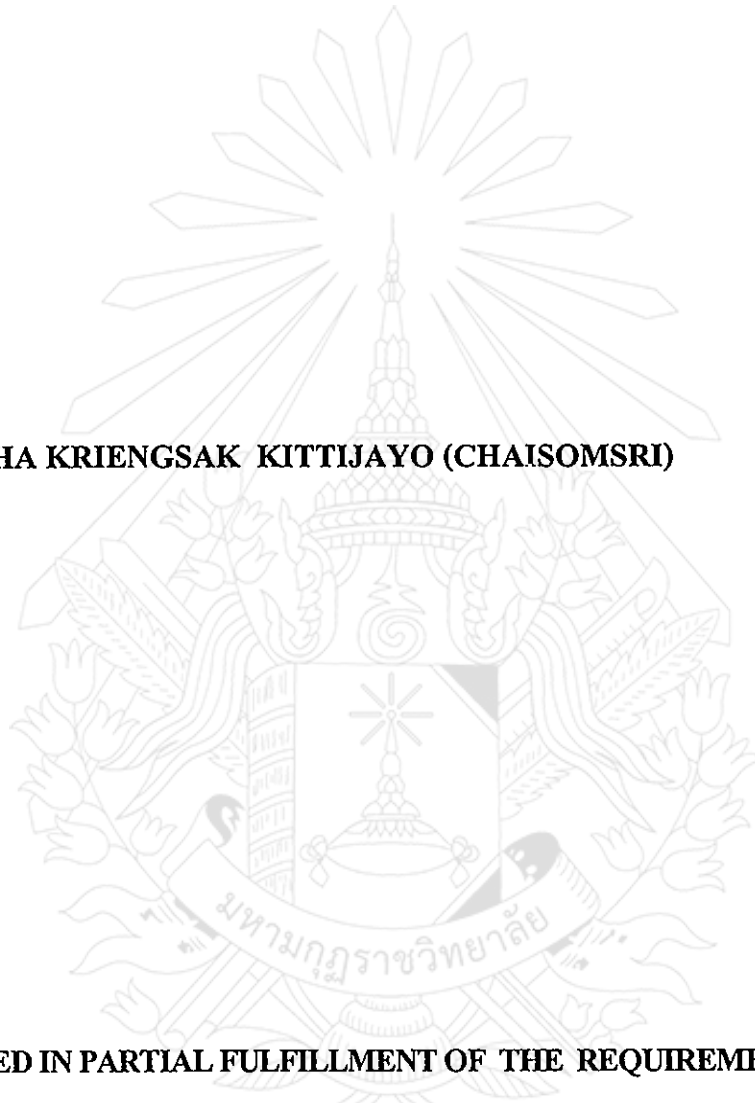
พุทธศักราช ๒๕๕๐

๙๐๙๙

มีพระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย

**AN ANALYTICAL STUDY OF THE FIVE PRECEPTS AND IT' S
INFLUENCE ON SOCIAL CONTROL**

PHRAMAHA KRIENGSACK KITTIJAYO (CHAIOMSRI)

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E 2550 (2007)**

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญคำย่อ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๔
๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๑๒
๑.๗ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๒
บทที่ ๒ ศีล ๕ ในพุทธปรัชญาเถรวาท	๑๔
๒.๑ ศีล ๕ ในพุทธปรัชญาเถรวาท	๑๔
๒.๒ ผลโดยทั่วไปของหลักคำสอนด้านศีลตามหลักพระพุทธศาสนา	๕๒
๒.๓ ผลของหลักคำสอนด้านศีลที่มีต่อสังคมไทย	๕๕
๒.๔ สรุปศีล ๕ ในพุทธปรัชญาเถรวาท	๕๖
บทที่ ๓ กระบวนการควบคุมทางสังคม	๕๗
๓.๑ กระบวนการแห่งวิวัฒนาการของสังคม	๕๗
๓.๒ ธรรมชาติและแนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม	๖๑
๓.๓ การขัดเกลาทางสังคมกับการควบคุมทางสังคม	๖๕
๓.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง	๗๗
๓.๕ วัตถุประสงค์ของการควบคุมทางสังคม	๘๒

	๓.๖ ความสำคัญของการควบคุมทางสังคม	๘๔
	๓.๗ การควบคุมทางสังคมผดุงไว้ซึ่งระเบียบทางสังคม	๘๕
	๓.๘ สรุปกระบวนการควบคุมทางสังคม	๘๖
บทที่ ๔	วิเคราะห์หลักคิด ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม	๘๘
	๔.๑ กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านกฎหมาย	๘๘
	๔.๒ กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านหลักความเชื่อในสังคมไทย	๑๓๔
	๔.๓ กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรมไทย	๑๔๕
บทที่ ๕	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๕๖
	๕.๑ บทสรุป	๑๕๖
	๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๖๔
บรรณานุกรม		๑๖๖
ประวัติผู้วิจัย		๑๗๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาสังคมไทยถูกระแสโลกาภิวัตน์แผ่เข้าปกคลุมอย่างรวดเร็ว ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าวได้พัฒนาเอาสิ่งที่เป็นทั้ง “คุณค่า” (ในทางวัตถุ) และ “ปฏิบัติ” มาสู่สังคมไทย ในขณะที่เดียวกัน ในโลกที่เชื่อมโยงกันเข้าหากันอย่างใกล้ชิด ทำให้ปัญหาของโลกเป็นปัญหาของเราด้วย คนทั้งโลกต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ร่วมกันในเรื่องความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อมวลมนุษยชาติโดยทั่วถึงกัน ในปัจจุบันสังคมไทยก็มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมาตลอดเช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการก่อความไม่สงบ เป็นต้น มีการเบียดเบียนแบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งนอกเหนือจากการเบียดเบียนระหว่างบุคคลต่อบุคคลอย่างซึ่งๆ หน้า หรือชัดเจน แต่เป็นการเบียดเบียนที่เกิดขึ้นโดยผ่านตัวกลาง เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ กลไกทางเศรษฐกิจ ระบบการตลาดและสถาบันในสังคม เป็นต้น^๑

พุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาจึงมุ่งไปที่การปรับโครงสร้างรากฐานของสังคมให้แข็งแรง เข้มแข็งขึ้น และประการที่สำคัญประการหนึ่งในวัตถุประสงค์นั้นก็คือการพัฒนาศักยภาพของคนในสังคมทางด้านจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม รวมไปถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ เพื่อควบคุมประชากรในสังคม ไม่ให้เบียดเบียนกันและกัน เพื่อความสงบสุขในสังคมไทยโดยรวม หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเองเห็นว่า การที่คุณธรรมต่าง ๆ จะเจริญงอกงามขึ้นได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ดี การจัดระเบียบสังคมให้ดีงามและเกื้อกูลแก่คุณธรรมดังกล่าว จึงมีความสำคัญมาก ด้วยเหตุนี้ จึงมีหลักธรรมอยู่หลายประการที่เกี่ยวกับการจัดสรรความเป็นอยู่ของคนในสังคมและสภาพแวดล้อมเพื่อให้บังเกิดชีวิตที่ดีร่วมกันหรือเพื่อให้คุณธรรมภายในเจริญงอกงาม พระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญที่เรียกว่า “วินัย” เพื่อทำหน้าที่จัดระเบียบสังคมโดยตรง โดยมีชุมชนสงฆ์เป็นตัวอย่างรูปธรรม โดยในเรื่องนี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรมแห่งพระพุทธศาสนามีไว้แต่ที่เป็นไปเพื่อปัจเจกภาพ(individual)อย่างเดียว แต่มีทั้งที่เป็นไปสำหรับสังคม (social) ด้วย”^๒

^๑พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิสคสศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๒.

^๒พุทธทาสภิกขุ, พุทธธรรมประยุกต์, (กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๑), หน้า ๗๓.

จะเห็นได้ว่า คีล ๕ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องนี้ อันที่จริงคีสห้านั้นมองในแง่พฤติกรรมก็ปรากฏชัดอยู่แล้วว่า เป็นหลักปฏิบัติระหว่างบุคคลต่อบุคคล แต่ในแง่ผลกระทบนั้นการละเมิดคีสห้านี้ มีผลเสียต่อส่วนรวมด้วย เช่น ทำให้ชุมชนวุ่นวายไร้ความสงบ เป็นต้น คีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษย์ผู้ปรารถนาความสงบสุข เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวกสืบเนื่องมาแต่สมัยดึกดำบรรพ์ แต่เมื่อมนุษย์ยังอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนส่วนน้อย ปัญหาสังคมก็ไม่สู้มี หรือมีขึ้นก็เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ยุ่งยาก และสามารถแก้ไขตกลงกันได้ ครั้นต่อมาเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหมู่ใหญ่ดังเช่นปัจจุบัน ปัญหาสังคมก็เกิดมากขึ้น และความยุ่งยากก็มีมากขึ้น^๑ จนทำให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ขาดความสนใจเอาใจใส่ในด้านจิตใจขาดการยับยั้งชั่งใจไม่ให้เกิดอยู่ภายใต้อำนาจความต้องการขอมกระทำความผิดที่ร้ายแรงต่างๆ โดยไม่หวั่นเกรงต่อกฎหมายหรือความผิดใด ๆ

คีล ๕ นี้ เป็นหลักเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาที่คนทั้งปวงรู้จักกันมาก เพราะเป็นประเพณีนิยมที่รับสืบทอดอยู่ในพิธีกรรมทางศาสนาเกือบทุกอย่าง คนไทยจะต้องเคยได้เห็น ได้ยินพระให้ศีลมาตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ยังไม่รู้ความหมาย แต่น่าพิจารณาว่า คนโดยมากมองเห็นความสำคัญของศีลเพียงไร หรือมีความเห็นในศีลอย่างไร เพราะข้อบัญญัติในศีลแตกต่างจากทางปฏิบัติของคนทั่วไปอยู่มากเกือบทุกข้อทั้งที่เป็นว่าผิด และเห็นว่าไม่ผิด การพัฒนาชุมชนและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องทำเป็นอันดับแรกคือ การพัฒนามนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งของประเทศ ซึ่งหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาที่บุคคลสามารถยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่ง่ายที่สุดคือการปฏิบัติตามข้อห้ามของคีล ๕ จึงอาจกล่าวได้ว่า คีล ๕ เป็นกฎกติกาและมารยาทของสังคมที่บุคคลซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเหล่านั้นจะต้องยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นหลักธรรมที่คนในสังคมไทยประพฤติดำเนินมาแต่ครั้งโบราณ

คีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณเป็นหลักปฏิบัติสากลของผู้ปรารถนาความสงบ และถูกเชื่อมโยงต่อเข้ากับวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และมีอิทธิพลต่อกลไกการควบคุมทางสังคมมาตั้งแต่อดีต เช่น ในกฎหมายของอยุธยาบางฉบับ คือ พระไอยการลักษณะโจร ซึ่งตราขึ้น

^๑ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์คีล ๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

แต่รัชกาลแรกของอาณาจักรอยุธยา ความในบทแรกของพระโอยการลักขณโจรมีลักษณะคล้ายบทเทศนาธรรมแก่ขุนนางผู้ใหญ่ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีความเรื่อง โจรทั้งหลาย^๔ ว่า

อนึ่ง มีพระราชบัญญัติไว้แก่อธิบดี ศรีนครบาลผู้บริหารพิจารณาบังคับความ โจรทั้งปวงไว้ จึงมีใจซึ่งตรงคงในเบญจะสีล ๕ คือ อย่าให้ฆ่าสัตว์ อย่ากำหนดในทรัพย์ท่าน อย่าทำทูลจารหล่งประเวณี อย่ากล่าววะจกรรมมุขวาทจงปราษจารสุรบาลจงกำหนดฎกระเปนนิจ อย่างคิใจใหญ่ อย่าฝ่ายสูงให้พันศักคิ จงสวมิกคิแก่พระผู้เปนเจ้าแห่งบรมกระมัตร ผู้ทรงสวัสดิธรรม์สุริยพงษ์ขอธิปไตย

จากสำนวนความในเชิงวรรณศิลป์ของกฎหมายโบราณบทนี้ แสดงให้เห็นว่า หลักพุทธธรรมโดยเฉพาะหลักศีล ๕ มีความเชื่อมโยงและมีอิทธิพลต่อหลักกฎหมายอันหนึ่งในกลไกที่สำคัญในกระบวนการควบคุมทางสังคมของไทยมาแต่ครั้งโบราณแล้วกล่าวคือบุคคลที่เป็นผู้นำหรือผู้ปกครองคือพระมหากษัตริย์ได้นำเอาหลักเบญจศีลมาเป็นกรอบ หรือหลักสำคัญในการกำหนดกฎหมายโดยตรง เพื่อให้คนในสังคมมีชีวิตที่สงบสุขและป้องกันไม่ให้ปฏิบัติต่อกันในทางเบียดเบียน ไม่ไปก่อความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น^๕ สืบต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เพราะสังคมต่างๆ จะดำรงอยู่อย่างมั่นคงได้ก็เนื่องมาจากสมาชิกส่วนมากเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ยึดมั่นและเห็นความสำคัญของหลักปฏิบัติต่อกันอย่างมีมนุษยธรรม แต่เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านเพศวัย ร่างกาย และจิตใจ ทางสังคมจึงต้องมีหลักการ วิธีการ อุบายและกลไกในการควบคุมสมาชิกให้ประพฤติปฏิบัติภายในกรอบที่เรียกว่า กระบวนการควบคุมทางสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น ความต่อเนื่อง ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความผาสุกของสังคม ซึ่งถ้าหากไม่มีหลักการควบคุมทางสังคมแล้ว มนุษย์เราก็จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมไม่ได้เพราะคนส่วนมากมักเป็นคนเห็นแก่ตัว คนที่แข็งแรงกว่าก็จะกดขี่ข่มเหงคนที่อ่อนแอกว่า คนที่มีอำนาจมากก็จะกดขี่คนที่อำนาจน้อย ขาดความสัมพันธ์ทางจิตใจ และหลักธรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันก็คือหลักศีล ๕ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ กฎหมาย พิธีกรรม คำสอน และการปฏิบัติของคนในสังคมไทยส่วนมากอย่างแยกไม่ออก บางกรณีก็มีการรณรงค์ให้ประชาชนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าของศีล และโทษอันเกิดจากการละเมิดศีลข้อนั้นๆ เช่น การรณรงค์

^๔กรมศิลปากร, เรื่องกฎหมายตราสามดวง, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่, ๒๕๒๑), หน้า ๔๓๓.

^๕จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๔.

ให้มีการงค้่มศุราในช่วงเข้าพรรษา เป็นต้น บางกรณีก็มีการออกมาเรียกร้องถึงความมีศีลธรรม และจริยธรรมเมื่อมีเหตุการณ์ หรือการกระทำบางอย่างที่ประชาชนรู้สึกว่าจะไม่ถูกต้องและขัดต่อ ศีลธรรมจริยธรรมที่ดั้งเดิมเกิดขึ้นในสังคม อย่างที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าหลักศีล ๕ นั้นมีความเชื่อมโยงหรือมีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักศีล ๕ ถึง คุณค่าและความเชื่อมโยงหรือผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมโดยรวม จึงน่าจะเป็น แนวทางในการกำหนดนโยบายซึ่งจะนำไปสู่การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในกับบุคคลใน สังคม อันจะเป็นเหตุให้บุคคลในสังคมได้ตระหนักในคุณค่าของศีลห้า และนำไปประพฤติปฏิบัติ ต่อตนและบุคคลอื่นได้อย่างถูกต้อง รวมไปถึงการสร้างคนในสังคมให้มีจิตสำนึกในด้านความ รับผิดชอบต่อส่วนรวม อันจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักศีล ๕ ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษากระบวนการควบคุมทางสังคม
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษานี้มุ่งจะศึกษาเนื้อหา ดังนี้

๑. หลักศีล ๕ ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
๒. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการควบคุมทางสังคม
๓. ศึกษาหลักศีล ๕ ที่มีอิทธิพลและความสัมพันธ์ในกระบวนการควบคุมทางสังคม

โดยวิเคราะห์จากคัมภีร์ต่างๆ ตลอดจนเอกสารของผู้รู้ที่ได้ให้ทัศนะไว้ซึ่งยึดหลักจากพระไตรปิฎก เป็นหลักวิเคราะห์

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังรายละเอียด ตามขั้นตอนดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานคำสอนในพระไตรปิฎกเป็นหลักและเอกสารอื่นๆ ประกอบ เช่น วิสุทธิมรรค มังคลัตถทีปนีและเอกสารจากท่านผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาและ นักวิชาการต่างๆ โดยทั่วไป

สารบัญคำย่อ

ข้อความจากพระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ โดยระบุเป็นอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับมหาหมกุฏราชวิทยาลัย มีความหมายดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม		
พระสุตตันตปิฎก			
ที. สී.	สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขุททก
ที.ม.	สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคค
ที.ปา.	สุตตฺตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคค
สํ.สพา.	สุตตฺตปิฎก	สํขุตฺตนิคาย	สพยตฺตวคค
อง. ทก.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิคาย	ทกนิปาท
อง. ปญจก.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิคาย	ปญจกนิปาท
อง. สตฺตค.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิคาย	สตฺตคนิปาท
อง. อฏฺจก.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิคาย	อฏฺจกนิปาท
อง. ทสก.	สุตตฺตปิฎก	องคฺตฺตรนิคาย	ทสกนิปาท
อง. เอกาทสก.	สุตตฺตปิฎก	เอกาทสกนิปาท	
ขุ. เณร.	สุตตฺตปิฎก	ขุทฺทกนิคาย	เณรคค
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก			
ขุ. อิติ. อ.	ขุทฺทกนิคาย	ปรมตฺตทปิณี	อิติวคตฺตกฏจกคค
ปกรณ์วิเสส			
วิสุทฺธิ.	วิสุทฺธิมคคปกรณ์		

สำหรับการอ้างตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์มี ๓ แบบคือ

๑. แบบ ๓ ตอน คือ เล่ม/ชื่อ/หน้า เช่น ที.สී. ๘/๑๓๔/๘๒. หมายถึง พระไตรปิฎก ทีฆนิกาย สีลขุททก เล่มที่ ๘ ชื่อที่ ๑๓๔ หน้าที่ ๘๒ เป็นต้น
๒. ส่วนปกรณ์วิเสส จะแจ้งเล่ม / หน้า ตามลำดับ เช่น วิสุทฺธิ. ๑/๑๒๓ หมายถึง วิสุทฺธิมคค เล่มที่ ๑ หน้า ๑๒๓ เป็นต้น
๔. มังคลัตถปิณี จะแจ้งเล่ม / หน้า ตามลำดับ เช่น มงฺคค. ๑/๑๐๕ หมายถึง มังคลัตถปิณี ภาคที่ ๑ หน้า ๑๐๕ เป็นต้น

Thesis Title : **An Analytical Study of the Five Precepts and It's Influence on Social Control**

Student's Name : **Phramaha Kriengsak Kittijayo (Chaisomsri)**

Department : **Buddhism and Philosophy**

Advisor : **Assoc. Prof. Dr. Sommai Premchit**

Co-Advisor : **Phrapalad Boontham Puññadhammo**

Academic Year : **B.E. 2549 (2006)**

ABSTRACT

This analytical and interpretative research is designed to study (1) the Buddhist Five Precepts according to Theravada Buddhist philosophy, (2) social control process, and (3) the Five Precepts affecting the social control process. Data are collected from Tipitaka and other sources such as Visuddhimagga, Mangalatthadipani, etc., on which analysis and interpretations are based.

The study results reveal that the Five Precepts are virtual principles in prohibitive forms which effectively support an individual who undertakes them to attain morally beneficent goals through gradually decreasing defilements, carvings and hatred under self control with wisdom in order to intentionally keep the orders of the Precepts without life destruction, exploitation against others, sexual misconduct, false speech and toxicant consumption. All the social control process is mobilized in society in order for all of society members to accept and observe several of social norms such as laws, rules and regulations, mores and traditions under various controlling system.

The Five Precepts affecting the social control process Such social control system is intended to two types of social control: (1) internal control which means educating society members about moral virtues such as Hiri-ottappa or moral consciousness related to doing good and not doing evil under personal awareness and (2) external control which emphasizes rewarding those who do good and punishing those who do evil according legislative procedures so as to keep peace and order in society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระราชปริยัติโยดม (โอภาส โอภาโส) เจ้าอาวาส / เจ้าสำนักศาสนศึกษา วัดจองคำ พระอารามหลวง/ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดลำปาง ผู้ส่งเสริมสนับสนุนด้านปัจจัยค่าเล่าเรียน ตักเตือนพร่ำสอน ให้กำลังใจ ชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย รวมทั้งเมตตาอนุเคราะห์ชี้แนะหลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎกอันเอื้อประโยชน์ต่อการวิจัยด้วย

ผู้วิจัยอนุโมทนาขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ สมหมาย เปรมจิตต์ อาจารย์ที่ปรึกษา ท่านอาจารย์พระปลัดบุญธรรม บุญธรรมโม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้คอยให้คำแนะนำด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทำวิจัย พร้อมทั้งตรวจทาน แก้ไขงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณ พระมหาวิระศักดิ์ สุรเมธี อาจารย์สงวน หล้าโพพันธ์ ที่ช่วยแนะนำการทำวิจัยและตรวจทานแก้ไขงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณบรรดาคณาจารย์ทั้งหลายในมหาวิทยาลัย เพื่อนสหธรรมิกทุกท่าน อีกทั้งขอขอบคุณโยมพ่อ-โยมแม่ผู้ที่ให้กำเนิดและคอยไถ่ถามสรรทุกข์สุขดิบและให้กำลังใจในการศึกษาอยู่เสมอ

บุญกุศลอันใดอันจะเกิดแต่งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบุญกุศลนั้นบูชาแด่คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดามารดา และคุณครูบาอาจารย์ ตลอดจนทุกท่านที่มีส่วนสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ตลอดมา

พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี)

มหาจุฬาราชวิทยาลัย

Thesis Title : An Analytical Study of the Five Precepts and It's Influence on Social Control
Student's Name : Phramaha Kriengsak Kittijayo (Chaisomsri)
Department : Buddhism and Philosophy
Advisor : Assoc. Prof. Dr. Sommai Premchit
Co-Advisor : Phrapalad Boontham Punyadhammo

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanan
..... Dean of Graduate School
(Phrakrupaladsampipattanaviriyajarn)

Thesis Committee

P. Sampipattanan
..... Chairman
(Phrakrupaladsampipattanaviriyajarn)

Sommai Premchit
..... Advisor
(Assoc. Prof. Dr. Sommai Premchit)

Phra Boontham
..... Co-Advisor
(Phrapalad Boontham Punyadhammo)

S. Chaimusik
..... Member
(Asst. Emeritus Prof. Dr. Sukit Chaimusik)

[Signature]
..... Member
(Asst. Prof. Kiean Wanthaneeyathragool)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม
ชื่อนักศึกษา	: พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี)
สาขาวิชา	: พุทธศาสนาและปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: รศ.ดร. สมหมาย เปรมจิตต์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: พระปลัดบุญธรรม บุญธรรมโม
ปีการศึกษา	: ๒๕๔๕ (2006)

บทคัดย่อ

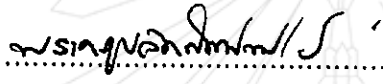
การวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบพรรณนาตีความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (๑) หลักคำสอนเรื่องศีล ๕ ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท (๒) กระบวนการควบคุมทางสังคม และ (๓) หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุม โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักคำสอนในพระไตรปิฎก และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ เช่น วิทยุธรรมรงค์ มังคลัตถทีปนี เป็นต้น เพื่อใช้เป็นหลักในการตีความแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาวิจัยได้พบว่า หลักคำสอนศีล ๕ เป็นหลักคุณธรรมเชิงห้ามปรามอันเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลให้ผู้ปฏิบัติตามสามารถเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่ดีงาม, กระบวนการควบคุมทางสังคมทั้งหมด ล้วนมีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานต่างๆ ของสังคม เช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและจารีตประเพณี

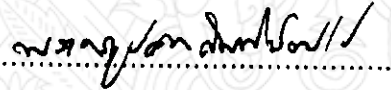
หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุม ปรากฏออกมาโดยการใช้มาตรการต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล การใช้มาตรการควบคุมทางสังคมดังกล่าว มุ่งก่อให้เกิดการควบคุมบุคคลสองประเภทคือ (๑) การควบคุมภายใน ซึ่งหมายถึงการปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคลให้มีhiriโอดตัมปะหรือมโฆธรรมต้องการทำความดี ละเว้นการทำชั่ว ด้วยความรู้ที่รับผิดชอบชั่วดีของตนเองซึ่งเป็นหลักของความจริง และ (๒) การควบคุมภายนอก ซึ่งย้ำการให้รางวัลจิตใจให้คนทำความดีและการลงโทษเพื่อชูป้ให้บุคคลละเว้นการทำคามผิด ตามหลักเกณฑ์ความถูกต้องและเป็นธรรม ก่อให้เกิดความมีระเบียบวินัยในสังคม

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุม
ทางสังคม
ชื่อนักศึกษา : พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี)
สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ. ดร. สมหมาย เปรมจิตต์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : พระปลัดบุญธรรม บุญธรรมโม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

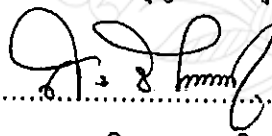

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รศ. ดร. สมหมาย เปรมจิตต์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(พระปลัดบุญธรรม บุญธรรมโม)

..... กรรมการ
(ผศ. พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก)

..... กรรมการ
(ผศ. เขียน วันทนียตระกูล)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒. รวบรวมข้อมูลจากหลักฐานอันเป็นการวิเคราะห์โดยยึดหลักของศีล ๕ และกระบวนการควบคุมทางสังคมตามแนวคิดทฤษฎีมาเป็นหลักในการตีความประกอบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

๓. ศึกษาการวิเคราะห์โดยสรุปข้อความทั้งหมดที่ได้มาจากการศึกษาแล้วนำมาประกอบกับความคิดเห็นของผู้วิจัย

๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาพิชิตชัย ขมพาลไพ ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒

ผลการวิจัยทราบว่า การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีความสำคัญเพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิต และเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้าผู้ที่ปฏิบัติที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษาศีล^๖

พระสุวัฒน์ มหังสา ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยได้ศึกษากับกลุ่มประชากรโดยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๔๘๑ คน

ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธมีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่ไปวัด/เดือน จำนวนครั้งที่ทำบุญ/เดือน จำนวนที่ฟังเทศน์/เดือน และจำนวนครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา/เดือน ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของประชากรขึ้นอยู่กับ จำนวนครั้งที่ทำบุญ/เดือน จำนวนครั้งที่ไปวัด/เดือน จำนวนครั้งที่ฟังเทศน์/เดือน ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และอาชีพ รวมทั้งมีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน^๗

^๖พระมหาพิชิตชัย ขมพาลไพ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒, บทคัดย่อ.

^๗พระสุวัฒน์ มหังสา, “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

พระมหาทวี จานวโร (อ่อนปัสสา) ได้ศึกษาเรื่อง “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา” และผลจากการศึกษาก็ทำให้ทราบถึงประโยชน์และได้รับความกระจ่างในความหมายของชีวิตตามทัศนะพุทธปรัชญาและนักปราชญ์อื่น ๆ, การประเมินคุณค่าของชีวิต, แนวความคิดทางศีลธรรม จริยธรรมกับการทำปาณาติบาตทั้งชีวิตคนและสัตว์, คุณค่าของชีวิตประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทกำหนดโทษที่มากหรือน้อยแก่ผู้ทำ, การพิจารณาปัญหาที่เป็นไปในลักษณะที่ดูอย่างเสียอย่าง (Dilemma) เช่น การทำแท้งเพื่อรักษาชีวิตของแม่

ความคิดในการทำปาณาติบาตนั้น ควรแยกพิจารณาปัญหานี้จากทั้ง ๒ ฝ่าย คือ จาก ฝ่ายผู้ทำเองและจากฝ่ายผู้กระทำ โดยเรียกแต่ละฝ่าย ดังนี้

๑. ฝ่ายผู้กระทำเองเรียกว่า ฝ่ายอัตวิสัย (Subject) คือผู้ฆ่า โดยที่ผู้ฆ่านั้นมีเจตนาเป็นศูนย์กลางหลัก ซึ่งเป็นมาตรฐานที่จะวัดความโน้มเอียงว่า เป็นไปในทางกุศลหรืออกุศล หรือ มีจุดหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตและจิตใจที่ประกอบด้วยเหตุผลที่จำเป็น หากการกระทำใด ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอกุศลมูลอันประกอบด้วย โลภะ โทสะ และโมหะแล้ว การกระทำนั้น ๆ ถือว่า เป็นการเบียดเบียนและทรมาณ ความผิดหรือบาปใด ๆ อันจะพึงมีก็ย่อมจะมีมาก

๒. ฝ่ายผู้ถูกระทำเรียกว่า ฝ่ายวัตถุวิสัย (Object) คือชีวิตที่ถูกฆ่าซึ่งจำแนก ตามคุณค่าของชีวิต ประโยชน์ของชีวิต ตลอดถึงขนาดของชีวิตสัตว์ เป็นบทกำหนดโทษในการตัดสินว่าจะมีโทษมากหรือมีโทษน้อย มุ่งเอาความมีศีลธรรมหรือคุณธรรมเป็นบทกำหนดคุณค่าของมนุษย์ หากศีลธรรมและคุณธรรมของบุคคลใดมีมากผู้กระทำปาณาติบาตแก่ชีวิตนั้นก็ย่อมจะมีโทษมาก

ส่วนเกณฑ์การตัดสินคุณค่าของชีวิตสัตว์นั้น ขึ้นอยู่กับคุณประโยชน์และขนาดของสัตว์นั้น ๆ เป็นสมมุติฐาน กล่าวคือ ถ้าสัตว์มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์มากหรือมีขนาดใหญ่มากก็มีโทษมาก ถ้าสัตว์มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์น้อย หรือมีขนาดเล็กกว่าก็จะมีโทษน้อย^๔

พระมหาปัญญา ขยปลุโธ (ดาบพลหาร) ได้ศึกษาเรื่อง “กาเมสุมิจจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน” ผลการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ พบว่า พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลในสังคม ปัจจุบัน ที่ผิดศีลข้อกาเมสุมิจจารมีมากมายในลักษณะต่าง ๆ และอยู่ในข่ายของการประพฤติดื้อนี้อีกหลายประการ อีกทั้งยังได้พบสาเหตุแห่งปัญหาจริยธรรม และปัญหาอาชญากรรมหลายอย่าง ซึ่งพอจะสรุปผลของการวิจัยดังนี้ คือ

^๔พระมหาทวี จานวโร (อ่อนปัสสา), “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”, ปรัชญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๔, บทคัดย่อ.

๑. คำว่า “กาเมสุมิจณาจาร” มีความหมายและรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ ในอรรถกถา มังคลัตถ-ทีปนี ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “กาเมสุ” ได้แก่ การประพฤติเอื้อเฟื้อด้วยดีในการกระทำของคนคู่กันทั้งหลาย คำว่า “มิจณาจาร” ได้แก่ความประพฤติที่ลามก ที่บัณฑิตทั้งหลายติเตียนโดยส่วนเดียว และประกอบด้วยเจตนา ที่จะล่วงละเมิดองค์ประกอบ ที่เป็นไปในทางกายทวาร โดยมุ่งการเสพสัทธรรม คือ เพศสัมพันธ์ จึงได้ชื่อว่า “กาเมสุมิจณาจาร” ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า “กาเมสุมิจณาจาร” หมายถึง การประพฤติผิดในประเวณี สำหรับความหมายจากพระไตรปิฎกนั้นคำว่า “กาเมสุ” ได้แก่กิเลสกาและวัตถุกา คำว่า “มิจณาจาร” ได้แก่ ความประพฤติที่ลามก ที่บัณฑิตทั้งหลาย ติเตียนโดยส่วนเดียว และได้แสดงโทษของกาเมสุมิจณาจารไว้ว่ามีโทษน้อย เพราะมีพฤติกรรมทางเพศกับบุคคลที่ปราศจากคุณธรรมมีศีลเป็นต้น มีโทษมากเพราะมีพฤติกรรมทางเพศกับบุคคลมีคุณธรรมมีศีลเป็นต้น

๒. ศีลข้อ กาเมสุมิจณาจาร มีกฎเกณฑ์การตัดสินพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์เพื่อวินิจฉัยว่าการมีเพศสัมพันธ์ในลักษณะใด ที่ถือว่าเป็นการประพฤติผิดจริยธรรมทางเพศ และการมีเพศสัมพันธ์ในลักษณะใดที่ถือว่าไม่เป็นการประพฤติผิดจริยธรรมทางเพศ ตามหลักจริยธรรมในพุทธปรัชญาโดยให้พิจารณาองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินว่าผิดหรือถูก ๔ ประการ คือ

๑. อคมนียวตฺตุ คือ บุคคลที่ต้องห้ามในเรื่องมีเพศสัมพันธ์
๒. ตสุมี เสวนจิตฺตํ คือ มีเจตนาที่จะมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลต้องห้ามนั้น
๓. เสวนปฺปโยโค คือ มีความพยายามที่จะมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลต้องห้ามนั้น
๔. มคฺคปฺปฎิปปตฺติอริวาสฺนํ คือ ได้มีเพศสัมพันธ์กันขึ้น

ถ้าหากพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ของบุคคลใดครบตามองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้แล้ว ถือว่าบุคคลนั้น ได้ประพฤติผิดศีลข้อกาเมสุมิจณาจาร ตามหลักจริยธรรมในพุทธปรัชญา แต่ถ้าหากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ผิดองค์ประกอบข้อที่ ๑ ดังกล่าวมาแล้ว ก็ถือว่า เป็นไปตามธรรมดาของสามัญชน ในองค์ประกอบ ทั้ง ๔ ข้อนั้น องค์ประกอบข้อที่ ๑ คือ “อคมนียวตฺตุ” หมายถึงบุคคลที่ต้องการห้ามในเรื่องเพศสัมพันธ์นั้น แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ เพศหญิงและชาย ซึ่งมีองค์ประกอบที่ต่างกัน ดังนี้ คือ

อคมนียวตฺตุ สำหรับฝ่ายชาย คือ หญิงที่ต้องห้ามในเรื่องเพศสัมพันธ์สำหรับฝ่ายชายมี ๑ ประเภทใหญ่ ๆ แยกออกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้ ๒๐ ประเภท คือ

๑. หญิงที่เป็นภรรยาของชายอื่น มี ๑๐ ประเภท
๒. หญิงที่อยู่ในข่ายภรรยาอีก มี ๒ ประเภท
๓. หญิงที่มีผู้ปกครองดูแลอีก มี ๘ ประเภท

อคมนียวตฺตุ สำหรับฝ่ายหญิง คือ ชายที่ต้องห้ามในเรื่องเพศ สำหรับหญิงมี ๒ ประเภท คือ

๑. ชายที่เป็นสามีของหญิงอื่น

๒. ชายที่เป็นนักบวช

๓. สำหรับมูลเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทางเพศ ที่ผิดศีลข้อกามเมสุมิจนาจารนั้น มีหลายประการซึ่งพอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. องค์ประกอบภายใน คือ กิเลสตัณหาที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจเรียกว่า กิเลสกาม

๒. องค์ประกอบภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมที่ก่อตัวบุคคล โอกาสที่เอื้ออำนวย เรียกว่า วัตถุกาม

๔. พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ มีผิดศีลข้อกามเมสุมิจนาจาร ในสังคมปัจจุบัน มีหลายกรณี ซึ่งบางกรณีก็ผิดเพียงสถานะเดียว บางกรณีก็ผิดหลายสถานะ หรือ บางกรณีก็ผิดเพียงฝ่ายเดียว บางกรณีก็ผิดทั้งสองฝ่าย บางกรณีก็ผิดมาก บางกรณีก็ผิดน้อย พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ที่ถือว่าเป็นการประพฤติกผิดมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๔ อย่าง เป็นเครื่องตัดสินในพุทธปรัชญา

๕. ในงานวิจัยนี้ได้เสนอทฤษฎีเพื่อการแก้ไขและป้องกันพฤติกรรมที่ผิดศีลข้อกามเมสุมิจนาจารไว้ ซึ่งพอจะสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ ไว้ ๒ ประการ คือ

๑) แก้ไขที่องค์ประกอบภายใน คือการแก้ไขกิเลสตัณหาภายในจิตใจโดยการศึกษาหลักจริยธรรมในพุทธปรัชญา และสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในพุทธปรัชญา เพื่อขัดเกลากิเลสตัณหาอันเป็นต้นตอของพฤติกรรมทางเพศให้ลดลงหรือให้อยู่ในขีดจำกัดตามหลักจริยธรรม

๒) แก้ไขที่องค์ประกอบภายนอก คือ การแก้ไขที่สิ่งแวดล้อมที่ยั่วยุ และแก้ไขที่ค่านิยมทางเพศสัมพันธ์ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมตะวันตกและเสริมสร้างคุณธรรมของชีวิตทางด้านจริยธรรม การเมือง การปกครอง และการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและโรคภัยต่าง ๆ

การแก้ไขพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ ที่ผิดศีล ข้อกามเมสุมิจนาจาร ดังกล่าวนั้น ต้องอาศัยองค์การของทั้งภาครัฐบาล และภาคของเอกชน โดยสร้างอุดมการณ์ร่วมกันว่า “จะขจัดปัญหาจริยธรรมทางเพศสัมพันธ์” ให้หมดไปจากสังคมปัจจุบันด้วยวิธีการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในพุทธปรัชญา^๕

พระมหาสารวย ญาณส่วโร (พินดอน) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้ คือ

^๕พระมหาปัญญา ชยปญโญ (ดาบพลหาร), “กามเมสุมิจนาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๖, บทคัดย่อ.

๑. ความหมายของสุราเมรัยและของเมา คือของเมาทุกชนิด หรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทุกชนิด หมายถึงสิ่งเสพติดนั่นเอง ที่มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

๒. แรงจูงใจ ให้เกิดการเสพของเมาเกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

ก) องค์ประกอบภายใน คือตัวเราเองมีอำนาจกิเลส คือ โลภ โกรธ และหลง โดยมี ความพอใจชอบเป็นพื้นฐานมีอวิชชามูลเหตุแห่งปัญหาทั้งสิ้น อันเป็นปัจจัยภายใน

ข) องค์ประกอบภายนอก คือสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น คำนิยมของสังคม สื่ออันเป็นสิ่งช่วยชวนหรือจูงใจให้อยากมีอยากเป็นเรียกว่าค้ำจุนเป็นปัจจัยภายนอก

๓. ปัญหาและผลกระทบที่มีต่อสังคมไทย ปัญหาที่มีผลกระทบมากที่สุดในปัจจุบัน ก็คือปัญหาเรื่องสิ่งเสพติดในสังคมไทย พระพุทธศาสนาสอนว่าสุราเมรัยและของเมานั้นเป็นสิ่งต้องห้าม โดยเห็นโทษว่าสุราเมรัยเป็นพิษร้ายแก่สังคมทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ผลกระทบที่มีต่อสังคมไทย แบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑) ด้านตัวเอง

ก. สถิติปัญหาเสื่อมถอย ทำให้เสียสุขภาพกายและจิต เสียทรัพย์สิน เกิดโรคและเสียชีวิตที่เลวร้ายที่สุดทำให้หมดความละเอียด หมดความเกรงกลัวต่อการกระทำ ความชั่วทั้งปวง

ข. ผู้เสพของเมาเป็นนิตย์ เมื่อตายไป ย่อมมีนรกภูมิ เปตภูมิ และเดรัจฉานภูมิ เป็นที่หวังได้ โทษอย่างเบาที่สุด แม้เมื่อได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกก็กลายเป็นคนบ้า

๒) ด้านทางสังคม นั้นเกิดขึ้นเป็นผลกระทบทางสังคม คือ เป็นโลกวิฆชะ ชาวโลกดิเตยง เพราะผู้เสพของเมา ย่อมกระทำความกรรมทุกอย่างได้โดยไม่รู้สึกรู้ตัว

๔. พุทธวิธีการแก้ไขปัญหาคตามหลักพุทธธรรม คือแก้ไขปัญหาส่วนภายใน คือปรับที่ โยนิโส-มนสิการ แก่ที่กิเลส ๓ กอง ความพอใจชอบใจเป็นพื้นฐานมีอวิชชามูลเหตุแห่งปัญหาทั้งสิ้นแล้ว สร้างภูมิคุ้มกันจิตด้วยอุบายสงบใจ และอุบายเรื่องปัญญา แก่ที่สิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่แวดล้อมตัวเราอยู่ โดยมีเราเป็นศูนย์กลางมีกัลยาณมิตรเป็นเครื่องนำทางและเป็นเครื่องชี้หนทาง สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้

ดังนั้น ผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน จึงทำให้ทราบวัตถุประสงค์ศีลข้อนี้ว่า ความไม่ประมาท คือ การไม่อยู่ปราศจากสติ บรรดาคุณธรรมทั้งหลาย มีความไม่ประมาทเป็นมูล เรียกว่า เป็นยอดของคุณธรรมทั้งหลาย ฉะนั้น ความไม่ประมาท จึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีทางสังคมและเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรมที่ว่าละชั่วทางกาย วาจา และ

ใจ ตลอดถึงละความเห็นผิดแล้วปฏิบัติดีทางกาย วาจา และใจตลอดถึงทำความเห็นให้ถูก เพราะบรรดาคุณความดีทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้นเพราะมีความไม่ประมาทเป็นมูล^{๑๐}

นันทนา อังสุวรังษี ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยม และการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ จากการศึกษาภาคเอกสารก็ทำให้ทราบว่า

พระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลเป็นองค์แห่งความประพฤตินื่องต้นของการบรรลुरुธรรมทางพระพุทธศาสนาและกล่าวถึงปฐมเหตุแห่งการปรากฏของเบญจศีลสืบเนื่องมาจากความละโมภและเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ซึ่งแสดงให้เห็นด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้ได้แสดงคุณและโทษของการปฏิบัติเบญจศีล และละเมิดต่อเบญจศีลทั้งชีวิตนี้และชีวิตหน้า ส่วนอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งแจกแจงรายละเอียดต่าง ๆ เช่น อธิบายความหมายของคำว่า ศีล คือ ความสงบ และแสดงประเภทและลักษณะของการรักษาศีล นอกจากนี้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักเกณฑ์การพิจารณาโทษ และประมวลวิธีการต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นความพยายามในการละเมิดต่อเบญจศีล จากการศึกษาภาคสนามพบว่า “ประชากรส่วนใหญ่ใน ๓ พื้นที่ ยังคงมีค่านิยมและปฏิบัติต่อเบญจศีลสอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือ มีความเห็นว่าเบญจศีลมีความสำคัญมากและบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และเห็นว่าการถือศีลนำไปสู่สุคติ พรั่งพร้อมด้วยทรัพย์ และถึงความดับทุกข์ได้ ทั้งยังเห็นว่าเบญจศีลไม่ขัดกับสภาพสังคมปัจจุบันการประกอบอาชีพและการพัฒนาความเจริญของชาติ แต่ยังมีประชากรบางส่วนในพื้นที่ที่ทำการวิจัย มีค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศีลเบี่ยงเบน และเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัย ๓ ประการคือ อาชีพ, ความเจริญทางวัตถุ, ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมือง ดังนั้น หมู่บ้านชนบทจะยังคงรักษาค่านิยม และการปฏิบัติต่อเบญจศีลได้ถูกต้องมากกว่าหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองซึ่งมีความใกล้ชิดกับเขตเมืองมากกว่า”^{๑๑}

^{๑๐}พระมหาสารวย ญาณส่วโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒, บทคัดย่อ.

^{๑๑}นันทนา อังสุวรังษี, “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่นอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านในอำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๓, บทคัดย่อ.

สมนึก ชัชวาล ได้ศึกษาองค์ประกอบในการควบคุมทางสังคมของโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่าง ในการประพฤติคล้อยตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ของนักเรียนวัยรุ่น จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบในการควบคุมทางสังคมของสถานศึกษาทั้ง ๕ องค์ประกอบ ได้แก่

๑. วิธีการอบรมสั่งสอนของครู-อาจารย์อันประกอบด้วยความเคร่งครัด และสม่ำเสมอในการอบรมเรื่องระเบียบวินัย และการรักษาระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ของสถานศึกษา ความเอาใจใส่ของครู-อาจารย์ ที่มีต่อนักเรียนนักศึกษา การใช้อารมณ์ หรือเหตุผลในการอบรมสั่งสอน การเปิดโอกาสให้นักเรียน-นักศึกษา มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและความรับผิดชอบและการเตรียมการสอบ

๒. ลักษณะการให้รางวัลของครู-อาจารย์ แก่นักเรียน-นักศึกษาที่ประพฤติถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของสถานศึกษา

๓. ลักษณะการลงโทษนักเรียน- นักศึกษา ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา

๔. ความเหมาะสมของระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา

๕. ความเข้มงวดกวดขันในเรื่องระเบียบวินัยของสถานศึกษา

ทั้ง ๕ องค์ประกอบที่กล่าวมานี้ มีอิทธิพลต่อความแตกต่าง ในการที่นักเรียนนักศึกษาจะประพฤติคล้อยตาม ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือวินัย ดังนี้ โดยที่วิธีการอบรมสั่งสอนของครู-อาจารย์นั้น นักเรียนนักศึกษาที่มีความเห็นไปในด้านดี จะมีความคล้อยตามค่อนข้างสูง

การให้รางวัลและการลงโทษก็เป็นองค์ประกอบของการควบคุมทางสังคม ของครอบครัว ที่บกพร่องด้วย เช่น พ่อแม่มักจะกล่าวชมเชยลูกที่ประพฤติดี หรือเมียนตีลูกที่ทำผิด นอกจากนั้นยังพบว่า ครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่ไม่ค่อยเอาใจใส่ดูแล ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี การคบเพื่อน ความช่วยเหลือของสถานเริงรมย์ แหล่งอบายมุขมีอิทธิพลต่อความประพฤติตัวของนักเรียนที่มีความใกล้ชิดกับศาสนา หรือมีกิจกรรมทางศาสนาบ่อย มักจะเป็นผู้คล้อยตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษาสูงกว่านักเรียน-นักศึกษาที่ไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ^{๑๒}

^{๑๒}สมนึก ชัชวาล, “องค์ประกอบในการควบคุมทางสังคมของโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างในการประพฤติคล้อยตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่น”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๐, บทคัดย่อ.

จური ขยัน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคมของชุมชน” เมื่อปี ๒๕๔๓ และผลการศึกษาก็ทำให้ทราบถึงความเชื่อที่ส่งผลต่อการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมในชุมชนและวิธีการและกลไกในการถ่ายทอดความเชื่อ ด้านต่างๆดังนี้

๑. ความเชื่อด้านสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะหญิงมีครรภ์ หญิงที่ให้นมบุตรและคนทั่วไปที่มีการเจ็บป่วย ยังคงปฏิบัติตามความเชื่อและข้อห้ามอยู่

๒. ในด้านการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรยังคงมีความเชื่อและการปฏิบัติในเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก เช่น ผีผาย ผีไร่นา เป็นต้น

๓. ในด้านความสัมพันธ์ ชาย-หญิง ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่ายังคงมีอยู่และถูกละเลยไปมารวมถึงข้อห้าม (ขีด)

๔. วิธีการและกลไกในการถ่ายทอดความเชื่อ ได้แก่ ครอบครัว คือพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง โดยการส่งสอนการทำตัวเป็นแบบอย่างและการเข้าร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ^{๑๑}

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงคุณค่าของศีล ๕ ในกระบวนการควบคุมทางสังคม

๒. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของศีล ๕ กับกระบวนการควบคุมทางสังคม

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑. ศีล ในปทานุกรมบาลี – ไทย – อังกฤษ – สันสกฤต ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า ศีล คือ ความปกติธรรมดา ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม

๒. ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ให้ความหมายไว้ว่า ศีลคือการรักษากายวาจา ให้เรียบร้อย^{๑๒}

๓. ในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจาทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีลห้า ศีลแปด ความประพฤติที่ดี^{๑๓}

๔. ศีล ๕ หมายถึง ศีลพื้นฐานที่จะสร้างสภาพเกื้อกูลให้เกิดขึ้นสำหรับมนุษย์ในสังคม คือ ข้อปฏิบัติ ๕ ประการที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ได้แก่ การงดเว้นจากการ

^{๑๑}จური ขยัน, “ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคมของชุมชน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓, บทคัดย่อ.

^{๑๒}พระเทพเวที, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕๒.

^{๑๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕๖.

ฆ่าสัตว์ รวมถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์, การงแวนจากการลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงทรัพย์สินของ ๆ ผู้อื่นมาเป็นของตน, การงแวนจากการประพฤติล่วงเกินในบุตริศาและภรรยาผู้อื่น, การงแวนจากการพูดเท็จ, การงแวนจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ

๕. การควบคุมทางสังคม หมายถึง กระบวนการต่างๆ ทางสังคมที่มุ่งหมายให้สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ศิลธรรม และจารีตประเพณี ความเป็นระเบียบของสังคมเกิดขึ้นส่วนหนึ่ง เพราะสังคมใช้มาตรการต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ทั้งที่ปรากฏออกมาภายนอก คือ การกระทำต่างๆ และที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เช่น คุณค่า และทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ อันเป็นการกระทำซึ่งมุ่งเน้นฝ่ายของวินัยซึ่งครอบคลุมการจัดระเบียบด้านนอกทั้งหมดรวมถึงกฎเกณฑ์ กฎหมาย ขนบธรรมเนียม และข้อปฏิบัติในกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสังคม และสภาพที่อำนวยความสะดวกด้านจิตใจอันจะส่งผลมาสู่สังคม

๖. กระบวนการควบคุมทางสังคม หมายถึง การกระทำที่เป็นระบบแบบแผนที่สามารถชักจูงให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความดีงาม

๗. ผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงหรืออิทธิพลด้านต่างๆ อันจะส่งผลต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม

บทที่ ๒

ศีล ๕ ในพุทธปรัชญาเถรวาท

๒.๑ ศีล ๕ ในพุทธปรัชญาเถรวาท

หลักศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติที่มีมาแต่โบราณ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า ลิกขาบท ๕ บ้าง ธรรม ๕ บ้าง เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ก็คือเป็นผู้มีศีล ถือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล คำว่า เบญจศีลที่มาจากพระไตรปิฎก ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอุปาทานและพุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลังมีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล (ศีลที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำ) บ้าง ว่าเป็นมโนยธรรม (ธรรมของ มนุษย์หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์) บ้าง^๑ หลักคำสอนทางศาสนาส่วนมากปรากฏให้เห็นหลักศีล ๕ อยู่เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม เป็นต้น ซึ่งสอนไม่ให้เช่นฆ่ากัน ไม่ให้ลัก ทรัพย์ หรือประทุษร้ายกัน^๒ พระพุทธศาสนาก็ถือหลักว่า ศีล เป็นเรื่องเป็นเรื่องราวด้วยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความสมดุลในระหว่าง ธรรมชาติทำให้คนแตกต่างจากสัตว์ ประเสริฐกว่าสัตว์โลกทุกชนิด ศีลเป็นหลักความประพฤติที่ดี งามหรือที่เป็นไปโดยปกติสามารถช่วยให้ดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องตามระเบียบ ตามทำนอง กลองธรรม เพื่อเข้าถูกจุดหมายที่ตั้งงามโดยลำดับแห่งจุดหมายของชีวิตทำให้สังคมอยู่ร่วมกัน ด้วยดีมีความสงบเรียบร้อย ทำให้กิเลสเบาบางลง ปรับการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เอื้อแก่ สภาพความเป็นอยู่อันเป็นขั้นตอนในการพัฒนาตนเองให้เป็นที่รองรับกุศลธรรมทั้งปวง โดยเฉพาะ ศีล ๕ หรือที่เรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า ศีลสังคม

ศีลสังคม คือศีลที่สังคมชาวพุทธหรือแม้กระทั่งคนนับถือศาสนาอื่นรู้จักกันดี หรือจะ เรียกว่าศีลประเพณีก็ได้ เพราะมีท่านผู้รู้หรือพระนักเทศน์นักปฏิบัติหลายท่านบอกว่าศีลสังคมบ้าง ศีลประเพณีบ้าง ศีลพื้นฐานบ้าง ศีลธรรมดางบ้าง เหตุที่ต้องเรียกกัน ไปอย่างนี้ก็เพราะศีลดังกล่าวจะเป็นศีลที่คนส่วนมากรู้จักกันดี มีการสมาทานศีลหรือของศีลจากพระกันอยู่ประจำ ในงานบุญงาน ประเพณีต่าง ๆ มีพระเข้าไปเกี่ยวข้องก็มักจะมีการขอศีลกัน จนกลายเป็นประเพณีไปแล้ว ศีล สังคมที่ชาวพุทธรู้จักกันดี คือ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๘ เพราะได้เรียนจากคำรา พระพุทธศาสนาว่า อุบาสกอุบาสิกาให้ถือศีล ๕ ใครจะพัฒนาจิตตนเองให้สูงขึ้นให้สมาทานรักษา

^๑ พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๐๗.

^๒ ร.ศ. ฟั้น ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปปาบรรณาการ, ๒๕๓๕), หน้า ๕๕.

ศีล ๘ ซึ่งชาวพุทธมักจะสมาทานและรักษากันเฉพาะในวันศีลวันพระเรียกว่า “ศีลอุโบสถ” หรือ “อุโบสถศีล” ศีล ๑๐ เป็นศีลของสามเณร ซึ่งเป็นเหล่ากอของศาสนา ส่วนศีล ๒๒๗ หรือศีลวินัย เป็นศีลของพระภิกษุผู้ถือบวชในพระพุทธศาสนา

ไม่ว่าจะเป็นศีลระดับใดของศีลสังคัม หากเพียงแต่รู้เข้าใจสมาทานกันบ่อย ๆ ขอกันไป ตามประเพณี ตามสังคัมที่ไม่เข้าใจจริงไม่รักษา ไม่ปฏิบัติ ศีลนั้นก็ไม้อาจมีคุณค่าไปปกป้องรักษา ผู้ขอได้ โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานสำคัญของการเข้าถึงธรรม เข้าถึงศีลในระดับสูงต่อไป ผู้ประสงค์จะเข้าถึงความสงบ สบาย สว่างไสว เบาว่าง จนถึงความหลุดพ้น คือพระนิพพาน ได้จะต้องเริ่มจากศีลพื้นฐานคือศีล ๕ นี้ก่อน ศีล ๕ จึงเปรียบเสมือนบันไดขั้นแรก ซึ่งผู้จะขึ้นไปสู่ที่สูงจะต้องเหยียบย่างก้าวข้ามไปก่อน คนส่วนมากมักจะเข้าใจว่า ศีล ๕ นั้นไม่สลักสำคัญปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติรักษาไม่รักษาก็ไม่เห็นจะมีอะไรเปลี่ยนแปลง จะฆ่าสัตว์ จะดื่มสุราเมาสุราก็ไม่เห็นเสียหายอะไร นั่นเป็นเพราะบุคคลนั้น ๆ ยังไม่รักษาศีล ปฏิบัติศีลให้ถึงจิตใจ ยึดเอาแต่กาย วาจา เท่านั้น หากศึกษาและปฏิบัติจนถึงจิตใจแล้วจะเห็นได้ว่า ศีล ๕ นั้นมีความสำคัญ มีคุณค่ามีประโยชน์อย่างยิ่ง และมีผลต่อการเป็นชาวพุทธอย่างยวดยิ่ง”

หลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏมีหลายแห่งในพระไตรปิฎกเช่นในสังยุตติกาย สฬายตนวรรค พระพุทธเจ้าตรัสถึงศีล ๕ ว่าเป็นธรรมของสตรีผู้ครองเรือน มีใจความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการเป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ธรรม ๕ ประการ คือ มาตุคามเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤตินอกใจ ๑ จากพุดเท็จ ๑ จากการดื่ม น้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑^๔

ในทิมนิกาย ปาฎิกวรรค แสดงศีล ๕ ว่าเป็นหลักปฏิบัติเรียกว่า สิกขาบท ความว่า สิกขาบท ๕ อย่าง คือ

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี	เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. อทินนทานา เวรมณี	เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. กามสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี	เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ
๔. มุสาวาทา เวรมณี	เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพุดเท็จ

^๔ลำดับ รักษุทธิ, ศีล สูดยอควินัยของพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔-๑๕.

^๕ส.สพ. ๑๘/๔๕๕/๒๘๕.

๕. สุราเมรยชัชปมาทภูชานา เวมณี เจตนาเป็นเครื่องคเว้นจากการค้มน้ำมา คือสุรา และเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^๕

ในอังกุตตรนิกาย ปัญจนินยต กล่าวถึงศีล ๕ ว่าเป็นคุณธรรมซึ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้บังเกิดในสวรรค์ ความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นเหมือนถูกเชิญให้ไปอยู่ในสวรรค์ ธรรม ๕ ประการ คือ บุคคลเป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ๑ เป็นผู้งดเว้นจากอกินนทาน ๑ เป็นผู้งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร ๑ เป็นผู้งดเว้นจากมุสาวาท ๑ เป็นผู้งดเว้นจากการค้มน้ำมาคือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑^๖

ศีล ๕ จึงมีลักษณะเป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติ (วาริตศีล) ในขณะที่เดียวกันก็เป็นทางให้ผู้ปฏิบัติประพฤติสิ่งทีเรียกว่า ธรรม ๕ คือ ให้เป็นคนมีเมตตากรุณาต่อสัตว์ เป็นคนเสียสละ เป็นคนรู้จักพอดียินดีในสิ่งที่ตนได้ มีสัจจะและมีสติไปพร้อมกัน ศีล ๕ มีลักษณะเป็นธรรม และเป็นวินัยในพระพุทธศาสนา กล่าวคือสำหรับคนทั่วไปแม้ผู้ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อกระทำผิดศีล ย่อมผิดจากธรรมชา คือได้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ เช่น การฆ่าสัตว์ สัตว์ทุกชนิดมีกำหนดอายุตามวงจรชีวิตของตัวเอง เมื่อมนุษย์ไปฆ่าสัตว์นั้นให้ตาย ก็เท่ากับได้ตัดวงจรชีวิตของสัตว์นั้นลง ชื่อว่ากระทำผิดธรรมชาติ หรือผิดปกติ ศีล ๕ จึงมีลักษณะเป็นธรรม คือ เป็นข้อที่ควรประพฤติของมนุษย์ทุกคน ส่วนศีล ๕ ที่เป็นระเบียบปฏิบัติของอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา คือ ข้อปฏิบัติอย่างต่ำที่สุดของพุทธศาสนิกชน อย่างนี้ศีล ๕ จึงจัดเป็นวินัยของอุบาสกอุบาสิกา อยู่ในฐานะเป็นวินัย ในคัมภีร์อุปาสกชนาลังการ กล่าวว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอาศัยพระนครสาวัตถีประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ได้ตรัสสิกขาบท ๑๐ มีปาณาติบาต เป็นต้น มีชาตฺรปะเป็นที่สุด เพื่อทรงกำหนดให้เป็นสิกขาของสามเณรทั้งหลาย และได้ตรัสศีล ๕ หรือสิกขาบท ๕ รวมไว้ในครั้งนั้นด้วย^๗

ศีล ๕ จึงเป็นหลักปฏิบัติสากลที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานของสังคมที่มาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น ข้อปฏิบัติอันมีลักษณะใกล้เคียงกันกับศีล ๕ นี้ จึงมีปรากฏในหลักคำสอนด้านสังคมของหลายศาสนาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จ

^๕ที.ปา. ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

^๖อง.ปญจก. ๒๒/๑๔๕/๑๗๔.

^๗ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๕๖.

อุบัติขึ้นและประกาศพระพุทธศาสนาในโลก ได้ทรงรับรองหลักปฏิบัติทั้ง ๕ นี้ เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของชาวพุทธผู้ครองเรือน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ความหมายของศีล

ความหมายของคำว่า ศีล ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนคือในพระไตรปิฎก รวมไปถึงความคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรรถกถา ฎีกา ทั้งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกัน ซึ่งจะนำเสนอดังต่อไปนี้

ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อัญจนนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสศีล โดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า “ดูก่อนมหานามะ อุบาสกงดเว้นจากปาณาติบาต กงดเว้นจากอกทินนาทาน กงดเว้นจากกาเมสุมิจนจาร กงดเว้นจากมุสาวาท กงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีลด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้น”^๔

ในกฎทนต์สูตร ทิฆนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าตรัสศีลโดยทรงเรียกว่า “สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่า

ดูก่อนพราหมณ์ บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมათานสิกขาบททั้งหลาย คือ กงดเว้นจากปาณาติบาต กงดเว้นจากอกทินนาทาน กงดเว้นจากกาเมสุมิจนจาร กงดเว้นจากมุสาวาท กงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท นี้แลเป็นขัญ ซึ่งใช้ทรัพย์น้อย มีการตระเตรียมน้อย มีผลมาก^๕

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคท่านพระพุทธโฆสาจารย์ ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า “ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด, แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ มีความหมายว่าเป็น สีลนะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีลนะ” นี้ ก็คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดีอย่าง ๑ คือความเข้าไปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลายอย่าง ๑

หรืออีกนัยหนึ่งว่า

ศีล คือ เจตนา หมายถึง เจตนางดเว้นจากบาปกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

^๔ อัง.อญจก. ๒๓/๑๑๕/๑๕๕-๑๕๖.

^๕ ที.ที. ๕/๑๓๔/๕๒.

ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

ศีล คือ การสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว^{๑๑}

ในพทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ศีล คือ ความปกติของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม”^{๑๑}

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ได้ให้ความหมายของคำว่าศีลไว้ว่า “ศีล คือการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย”^{๑๒}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ ความประพฤติดี^{๑๓}

พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตฺโต) กล่าวความหมายหรือความสำคัญของศีลไว้ว่า

สาระของศีล อยู่ที่เจตนา ได้แก่การไม่คิดล่วงละเมิด คำว่าละเมิดแห่งหนึ่งคือ ละเมิดระเบียบ ละเมิดกฎเกณฑ์ บทบัญญัติ ละเมิดวินัยที่วางกันไว้ อีกแห่งหนึ่งคือ ละเมิดต่อผู้อื่น หมายถึงเจตนาที่จะเบียดเบียนผู้อื่นนั่นเอง ศีลจึงหมายถึงการไม่เจตนาละเมิดระเบียบวินัย หรือไม่เจตนาล่วงเกินเบียดเบียนผู้อื่น ถ้ามองแต่อาการหรือการกระทำ ศีลก็คือความไม่ละเมิดและการไม่เบียดเบียน มองอีกด้านหนึ่ง ศีลอยู่ที่ความสำรวมระวัง กล่าวคือการสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลีกเลี่ยงไม่ให้ความชั่ว

^{๑๑}วิสุทฺธิ. ๑/๘-๕.

^{๑๑}พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, พทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต, (กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๗.

^{๑๒}พระเทพเวที (ประยูร ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕๒.

^{๑๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๕๕๗.

เกิดขึ้นนั่นเองเป็นศีล และถ้ามองให้ลึกที่สุด สภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดจะเบียดเบียนใครนั่นคือตัวศีล^{๑๔}

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายความปกติอันเป็นความหมายของศีลไว้ว่า

ศีลหมายถึงความเป็นปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่าทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือ ไม่เคียดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใด ๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติกปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่วาจา ให้เป็นกาย วาจา ที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดี สมาธิก็มีง่าย^{๑๕}

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงทัศนะเรื่องความหมายของศีลว่า “ศีล น่าจะแปลว่า ความปกติ การไม่ละเมิดศีล คือไม่ปล่อยกาย วาจา ให้กำเริบจากปกติ”^{๑๖}

ดังนั้นความหมายของคำว่า “ศีล” อาจสรุปได้ว่าคือ สิ่งที่ไม่ควรประพฤติกปฏิบัติสิ่งที่ควรควนวัน ควรละเว้นไม่ปฏิบัติเมื่อเราไม่ประพฤติกปฏิบัติก็จะทำให้เกิดความสงบ ร่มเย็นเป็นสุข มีความปรกติเย็นสบายตามมา นักปราชญ์ผู้รู้ท่านจึงประมวลเอาผลอันเกิดจากการรักษาศีล ความดีที่เกิดจากการมีศีลมาเป็นข้อจำกัดความของคำว่า “ศีล” ส่วนท่านที่ให้ความหมายของศีลว่า เย็น เบา สบาย โล่ง ว่าง นั้นท่านน่าจะมีความเห็นที่ว่า คนที่มีศีลจะมีอาการไม่หนักอกหนักใจ ไม่ไหนมาไหนก็สะดวกสบาย ไม่มีความวิตกกังวล ไม่กลัวความผิด มีความสง่างาม มีความกล้าหาญชาญชัย เข้าในที่ประชุมชนอย่างองอาจ มีความแก่งกล้าในสถานที่ต่าง ๆ ไม่เหมือนกับคนผิดศีล ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ไม่กล้าเปิดเผยตัว ไม่สบายใจ คนที่รักษาศีลได้จะเบาสบาย โล่งใจ ทุกอย่างดูจะว่างเปล่า ไม่มีอะไรขัดข้องคาใจ ส่วนที่ว่า ศีล คือ ความเรียบร้อย ระเบียบ สงบนั้น ผู้รู้ก็ได้ให้คำชี้แจงใน

^{๑๔}พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๖๗.

^{๑๕}พุทธทาสภิกขุ, ทาน ศีล ภาวนา, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๑๖}สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ทสภารมย์ในพุทธศาสนาเถรวาท, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๖๓.

ลักษณะความว่า ผลของการรักษาศีลนั้นจะทำให้คนนั้นมีความเรียบร้อยดูงามสง่า ไม่มีปัญหา ไปอยู่ที่ใดก็ไม่มีปัญหา หากแต่จะนำความสงบ ระวัง เรียบร้อยไปให้ที่นั่นมากกว่า ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร อยู่ในเพศวัยใด คนที่มีศีลก็จะมีระเบียบเรียบร้อย สงบ ระวัง อยู่ในที่ใดย่อมมีแต่คนรักเคารพ นับถือ ศรัทธา

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นคือความหมายกว้าง ๆ หรือโดยรวมของคำว่า “ศีล” ที่บรรดานักปราชญ์ผู้รู้ทางศาสนาได้ให้ความหมายไว้ในความหมายลักษณะต่างๆกัน แต่ก็อาจสรุปได้ว่า ศีล คือข้อห้ามของศาสนาพุทธนั่นเอง

ศีลว่าโดยระดับชั้น

ศีลนั้นเมื่อว่าโดยระดับชั้นแล้วในวิเสสวิสุทธิธรรมรคท่านจำแนกไว้ ๓ ระดับด้วยกันคือ

๑. หินศีล ในชั้นนี้จะเป็นเรื่องของบุคคลที่ประพฤติเป็นไปด้วย ฉันทะ วิริยะ วิมังสา ชั้นต่ำ เป็นศีลของผู้ที่มีความปรารถนาในยศ เป็นศีลของพวกที่ชอบยกตนข่มท่านว่าตนมี ศีลสมบูรณ์ผู้อื่นสู้ตนไม่ได้ อีกอย่างหนึ่งในศีลระดับนี้ เป็นศีลที่มีต้นเหตุอยู่เบื้องหลัง เช่น อยากได้ทรัพย์สมบัติเป็นต้น จึงได้ปฏิบัติ

๒. มัชฌิมศีล ศีลในชั้นนี้เป็นศีลของบุคคลที่ปฏิบัติด้วยอิทธิบาทธรรมมีฉันทะเป็นต้นชั้นปานกลางเป็นศีลของผู้ปรารถนาบุญไม่เป็นศีลที่หม่นหมองเป็นศีลชั้นโลกียะต้องการความหลุดพ้นเฉพาะตัว

๓. ปณีตศีล ศีลในชั้นนี้เป็นศีลของบุคคลผู้สมาทานเพราะอิสรภาพว่าศีลนี้เป็นสิ่งควรปฏิบัติเป็นศีลชั้นโลกุตตระ เป็นศีลของพระโพธิสัตว์ที่มีความต้องการให้สัตว์ทั้งหลายพ้นจากความทุกข์ด้วยกัน^{๑๖}

ในวิสุทธิธรรมรคยังได้กล่าวถึงศีลอีกรูปแบบหนึ่งไว้ เรียกว่า จตุปาริสุทธิศีล มีดังนี้

๑. ปาฏิโมกข์สังวรศีล ได้แก่ความสำรวมระวังในศีลที่มาในพระปาฏิโมกข์ตามภูมิชั้นของตน ๆ เช่น ศีล ๕ สำหรับภุคหัสถ์ ศีล ๘ สำหรับผู้สมาทานอุโบสถ ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร ศีล ๒๒ สำหรับพระภิกษุ เป็นต้น เหมือนดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุในศาสนานี้เป็นผู้สำรวมด้วยสังวรในพระปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรมีปกติมองเห็นภัยในโทษแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย”

๒. อินทรีย์สังวรศีล คือการสำรวมระวังอินทรีย์ ๖ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้เกิดความยินดียินร้าย เมื่อได้เห็น ได้ฟัง ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส ได้ถูกต้องสัมผัส ทางกาย และได้รับรู้อารมณ์ทางใจเหมือนดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ยึดถือซึ่งนิมิต ไม่

^{๑๖}วิสุทธิ. ๑/๑๖.

ยึดถือซึ่งอนุพยัญชนะ อกุลศรธรรมบาปทั้งหลาย คือ อภิขณาและ โทมนัสย่อมไหลไปสู่ภิกษุผู้ไม่สำรวมซึ่งจักขุ เพราะมีจักขุนทรีย์ใดเป็นเหตุ เธอ่อมปฏิบัติเพื่อสังวรซึ่งจักขุนทรีย์นั้น ย่อมรักษาจักขุนทรีย์นั้นได้”

๔. ปังจยสันนิสิตศีล คือการให้พิจารณาปังจยสี่ก่อนที่จะบริโภคน้ำก่อนใช้สอย คำสั่งบริโภคน้ำ คำสั่งใช้สอย หรือให้พิจารณาหลังการบริโภคน้ำแล้ว ให้เห็นเป็นของปฏิกุศลหรือให้เห็นเป็นเพียงธาตุเพื่อความไม่ติด ไม่เกิดความมัวเมาในปังจยเหล่านี้ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น^{๑๔}

นอกจากนี้ศีลนั้นยังมีลักษณะที่เป็นธรรม เป็นสิกขาบท และเป็นวินัย ซึ่งเมื่อว่าโดยระดับแล้วก็จะแบ่งเป็น ๒ ระดับคือ

หนึ่ง ระดับทั่วไป ได้แก่ระดับธรรม หรือระดับที่เป็นธรรม คือ เป็นข้อแนะนำสั่งสอน หรือความประพฤติที่แสดง หรือบัญญัติไปตามกฎธรรมชาแห่งความคิดความชั่ว ที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม ผู้ทำดีทำชั่ว หรือรักษาศีลละเมิดศีล ย่อมได้รับผลดีผลชั่วเองตามธรรมชาของเหตุปัจจัย

สอง ระดับเฉพาะ ได้แก่ระดับวินัยหรือระดับที่เป็นวินัย คือเป็นแบบแผนข้อบังคับที่บัญญัติ คือวาง หรือกำหนดขึ้นไว้เป็นทำนองประมวลกฎหมาย สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชุมชนหรือชุมชนหนึ่ง โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหมู่หรือชุมชนนั้น โดยเฉพาะ ผู้ละเมิดบทบัญญัติแห่งศีลประเภทวินัยนี้มีความผิดของหมู่ซ้อนเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง^{๑๕}

ศีลระดับที่เป็นธรรม ได้แก่ ศีลสำหรับสังคัมมนุษย์ทั่วไป พระพุทธศาสนาจึงแนะนำสั่งสอนหรือเสนอหลักธรรมหมวดที่นิยมเรียกกันว่า ศีล ๕ ไว้เป็นข้อกำหนดอย่างต่ำ หรือหลักความประพฤติอย่างน้อยที่สุดในระดับศีล เลขจากนั้นขึ้นไปก็มีศีลในกรรมบถ คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ข้อต้น หรือศีลที่เป็นองค์แห่งมรรค ได้แก่สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นหลักของศีลอย่างกว้าง ๆ ศีลอย่างนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนตามฐานะที่เป็นธรรม คือ คำแนะนำหรือหลักความประพฤติซึ่งผู้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดผลดีหรือผลร้ายไปตามกฎแห่งธรรมชา และศีล ๕ ก็เป็นศีลที่มีลักษณะเป็นสิกขาบท อันเป็นศีลที่ถูกกำหนดขึ้นเป็นเงื่อนไขสำหรับฝึกตนของผู้ต้องการเป็นชาวพุทธที่ดี ซึ่งพระพุทธศาสนากำหนดเงื่อนไขให้พุทธศาสนิกชนรับเอาข้อธรรมอย่างน้อย ๕ ข้อนั้นไปถือปฏิบัติ เมื่อถึงตอนนี้ ธรรมขั้นศีล ๕ ข้อนั้น ก็ได้ชื่อว่า สิกขาบท ๕ แปลว่าข้อสำเหนียกหรือข้อฝึกหัดความประพฤติ ๕ อย่าง ผู้ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกามีข้อกำหนดความประพฤติอย่างต่ำเท่านี้

^{๑๔}วิสุทธิ. ๑/๑๘-๑๙.

^{๑๕}พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓๑.

ศีลระดับที่เป็นวินัย ได้แก่ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ ที่พุทธศาสนิกชนถือปฏิบัติในวันอุโบสถ กล่าวคือถ้าผู้ใดมีอุตสาหะจะประพฤติปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นไปอีก เช่น รักษาอุโบสถมืองค์ ๘ ในวันอุโบสถสิกขาบทนั้นนั่นเองที่ทำให้ศีลระดับธรรมกลายมาเป็นศีลระดับวินัยเพราะวินัยคือประมวลสิกขาบทนั่นเอง^{๒๐}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ศีลในเชิงจริยธรรมแล้วขึ้นอยู่กับความรู้จักสำรวจระวางตามชั้นภูมิของแต่ละบุคคลตามแนวทางความเหมาะสมแก่ฐานะ โดยการให้ความเคารพเชื่อฟังกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ ในจุฬาริสุทธิศีลนี้ ส่วนใหญ่จะเน้นทางด้านเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติสำหรับบรรพชิต ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องการปฏิบัติที่รวมขอเอาคุณธรรมต่างๆ ไว้หมดสิ้น เมื่อได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องเสมอดั้นเสมอปลายแล้วย่อมเป็นการเพียงพอที่จะเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งคุณธรรมอื่นที่ยังไม่เกิดขึ้นมา คุณธรรมใดที่เกิดก็จะยิ่งเจริญงอกงามขึ้นไปอีก เหมือนพืชที่ถูกหว่านในเนื้อนาอันดีเด่นั้น^{๒๑} และศีลก็ดี สิกขาบทก็ดี วินัยก็ดี มีความใกล้เคียงกัน แต่ศีลมุ่งความสงบสุขตามปกติของธรรมชาติ คือหลักที่จะรักษาความสมดุลของธรรมชาติไว้ เช่นที่ท่านแสดงไว้ว่า คนหว่านพืชเช่นใด ก็ต้องได้รับผลจากพืชชนิดนั้น ผู้กระทำความดีย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำความชั่วย่อมได้รับผลแห่งความชั่ว ส่วนวินัยนั้น ได้แก่ ส่วนที่แยกออกมาจากศีลนั่นเองหากแต่มุ่งการกำกับความประพฤติของบุคคลในหมู่คณะ ให้ปฏิบัติสอดคล้องกับความมุ่งหมายของชุมชน หรือหมู่คณะที่ต้องการฝึกหัดคนให้พัฒนายิ่งขึ้นๆ ไปโดยวิธีนำเอาหลักธรรมในศีลนั้นนั่นเองมากำหนดเป็นวินัยบังคับแก่พวกตน เมื่อกล่าวโดยสรุป คือ ศีลในระดับธรรม เป็นเรื่องของธรรมชาติล้วน ๆ และศีลในระดับวินัยเป็นเรื่องของสังคมที่เกี่ยวเนื่องกับมนุษย์

ประเภทของศีล

ศีลในพระพุทธศาสนามีหลายประเภท ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลที่แตกต่างกัน เพราะมนุษย์มีระดับแห่งการพัฒนา เพื่อให้เข้าถึงธรรมที่แตกต่างกันได้ ซึ่งเมื่อก้าวโดยย่อ ในวิสุทธิมรรคท่านได้ ศีลแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการรักษา ๒ ประเภท ดังนี้

๑.๑ โลกียศีล คือ ศีลที่ประกอบด้วยอาสวะทุกประเภท เป็นไปเพื่อประโยชน์ในโลกิยะ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ถึงความสุขอันจะถึงได้ในสังสารวัฏ เป็นศีลที่กำหนดไว้เพื่อเป็นข้อ

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๒.

^{๒๑} วสิน อินทสระ, อธิบายมิลินทปัญหา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

ปฏิบัติสำหรับปวงชนผู้ต้องการรักษาศีลเพื่อพัฒนาตนระดับต่าง ๆ เช่น ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ และศีล ๓๑๑

๑.๒ โลกุตตรศีล คือศีลที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ เป็นไปเพื่อประโยชน์ที่เป็นโลกุตระคือการออกจากสังสารวัฏ เป็นศีลที่รักษาโดยไม่มีอาสวะของพระอริยะตั้งแต่ชั้นโศกابันขึ้นไป

๒. การแบ่งตามระดับของผู้ปฏิบัติ ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๑ อคาริยศีล คือ ศีลของผู้ครองเรือน ได้แก่ศีล ๕ และศีล ๘

๒.๒ อนาคาริยศีล คือ ศีลของผู้ไม่ครองเรือนหรือบรรพชิต ได้แก่ศีล ๒๒๗ ของพระภิกษุ ศีล ๑๐ ของสามเณร รวมทั้งจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล เป็นต้น^{๒๒}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศีลแต่ละหมวดถือเป็นคุณธรรมเบื้องต้นสำหรับผู้ปฏิบัติ เพื่อดำเนินไปสู่ความบริสุทธิ์ สาเหตุที่ทรงจัดไว้เป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ นั้นก็เพื่อความสะดวกเหมาะสมแก่อินทรีย์และศรัทธาของพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติดำเนินไปตามอริยมรรค กล่าวคือ ถ้าผู้ปฏิบัติเป็นพระภิกษุก็ต้องรักษาศีลของพระภิกษุ ถ้าเป็นภิกษุณีก็ต้องรักษาศีลของภิกษุณีเป็นสำคัญ ถ้าเป็นอนุปลัมบันก็ต้องรักษาศีล ๑๐ ถ้าเป็นฆราวาสก็ต้องรักษาศีล ๕ เป็นนิตยและรักษาศีล ๘ เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสมต่อไป^{๒๓} ศีล ๕ ศีล ๘ สำหรับผู้ครองเรือนที่เรียกว่า “คหัญฐศีล” จัดเป็นศีลประเภทอคาริยศีล เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างผู้ที่ยังมีภาระต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีวิตและครอบครัว ส่วนอนุปลัมบันศีล คือ ศีล ๑๐ ของสามเณรหรือสามเณรีก็ดี ภิกษุศีลก็ดี ภิกษุณีศีลก็ดี จัดเป็นอนาคาริยศีล คือ ศีลของผู้ที่ประสงค์จะฝึกตนเพื่อออกจากทุกข์ไม่ต้องกังวลและมีภาระอันเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีวิตอย่างคฤหัสถ์ ฉะนั้นศีลจึงพอจะสรุปลงได้เป็น ๒ ประเภท คือ ศีลสำหรับผู้ยังต้องการใช้ชีวิตอยู่ตามปกติและ ศีลสำหรับผู้ต้องการจะฝึกตนเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของศีล ๕

“ศีล” โดยเฉพาะศีล ๕ เป็นเรื่องที่สำคัญมากของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ตามเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะให้เป็นหลัก เป็นเกณฑ์ในการงดเว้น เป็นเครื่องชำระขัดเกลาจิตใจของผู้รักษาให้บริสุทธิ์ผ่องใส นำพาตนเองก้าวสู่ความหลุดพ้นได้ ศีล ๕ มีความจำเป็นและเป็นข้อปฏิบัติที่ชาวพุทธควรศึกษาเรียนรู้และนำไปประพฤติปฏิบัติ ซึ่งมองภาวะในสังคมปัจจุบัน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าสังคมกำลังวิกฤติ ประเทศชาติกำลังวุ่นวาย ผู้คนพุทธศาสนิกชนหลังหันหลังให้ศีล ไม่เห็นความสำคัญ ความจำเป็นของศีล ศีลกำลังหายไปจากจิตใจของชาวพุทธ ทั้งที่

^{๒๒}วิสุทธิ. ๑/๒๐.

^{๒๓}เดือน คำดี, พุทธปรัชญา, (กรุงเทพฯ ฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๖๔.

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ประเทศชาตินั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดศีลของผู้คนไม่ว่าจะเป็นศีลระดับใดโดยเฉพาะศีล ๕

ศีล ๕ เป็นมนุษยธรรม คือ ธรรมของมนุษย์เพราะคนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มิใช่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมีการสำหรับมนุษย์ด้วย^{๒๔} พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าโลกนี้จะสงบร่มเย็นเมื่อคนเคารพสิทธิ์ซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำทุก ๆ อย่างที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการกระทำที่ดีและที่ชั่ว คำตอบสำหรับบรรพาสผู้ครองเรือนทั่วไปก็อยู่ในศีล ๕ การปฏิบัติตามศีล ๕ เป็นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาขั้นหยาบ ๆ หรือขั้นต้น สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งศีล ๕ นี้มีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ฉะนั้นการรักษาศีล ๕ จึงเป็นการกระทำความดี ทำให้ผู้รักษาศีลมีคุณสมบัติความสามารถช่วยเหลือตัวเอง และส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัย

หลักคำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาได้ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา และใจ เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน^{๒๕} เพราะถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร จะเห็นได้ทันทีว่าเป็นภาวะที่ทนไม่ได้ ตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้ เมื่อตัวเองไม่มีศีล ตัวเองจะทนพฤติกรรมของตัวเองไม่ได้ คือมีโรคทางวิญญาณ โรคบาป โรคกรรม โรคทรมานจิต ทรมานวิญญาณมาขึ้นจนตัวเองก็ทนไม่ได้เพราะไม่มีศีล สังคมก็ทนไม่ได้ สังคมรวบตัวเขาก็ทนไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีลจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมาก ขึ้น^{๒๖}

ทั้งในส่วนของการปฏิบัติธรรม ศีลมีความสำคัญเป็นอันดับแรกของผู้ปฏิบัติธรรมที่จะก้าวหน้าต่อไปในการปฏิบัติ ท่านแสดงไว้ในสิลวเถรคาถาว่า “ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงชำระศีลให้

^{๒๔} สมเด็จพระญาณสังวร, ความจริงที่ต้องเข้าใจ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๐.

^{๒๕} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๔๓๑.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, ทาน ศีล ภาวนา, อ่างแก้ว, หน้า ๗๗.

บริสุทธิ์” และว่า “ศีลเท่านั้นเป็นยอด และผู้มีปัญญาเป็นผู้สูงสุดในโลกนี้ ความชนะในมนุษย์โลก และเทวโลกย่อมมีได้เพราะปัญญาและศีล”^{๒๖}

ดังจะเห็นได้ว่า ศีล เป็นหลักที่สำคัญในการปฏิบัติ เพราะในการที่จะบรรลุสู่คุณสมบัตินี้แห่ง การเป็นพระอริยบุคคล

พระธรรมปิฎกได้กล่าวถึงสาระสำคัญแห่งศีล ในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้เห็นบทบาทอัน สำคัญของศีล ดังนี้

๑. ศีล ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูล แก่การปฏิบัติกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึง จุดมุ่งหมายที่ตั้งงามโดยลำดับ จนถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต

๒. ศีลทำให้สมาชิกของสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขดำรงอยู่ด้วยดีทำภารกิจของตนได้ อย่างราบรื่น

๓. ศีล ช่วยฝึกหัดขัดเกลาตนเอง ทำให้กิเลสเบาบางด้วยการควบคุมยับยั้งปรับความ สำรวม ปรับการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เอื้อแก่สภาพความเป็นอยู่อย่างสันติสุข ซึ่งเป็นขั้นต้น การพัฒนาชีวิตของตนเองให้พร้อมที่จะรองรับคุณธรรมทั้งหลาย เป็นพื้นฐานของสมาธิ การ ฝึกปรือทางจิตให้สูงขึ้นด้วยกุศลธรรมทั้งหลาย^{๒๗}

อนึ่งในพระสูตรคันทปิฎก ที่มณิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความสำคัญของ ศีล ๕ ว่า เปรียบเหมือนกันการถวายนมหาทานที่ยิ่งใหญ่ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๕ อย่างเหล่านี้ จัดเป็นมหาทาน ที่รู้กันมาว่าเลิศ รู้จัก มานมนาน รู้กันมาตามวงศ์ตระกูล เป็นของเก่าแก่ ไม่มีใครรังเกียจแล้ว ไม่เคยมี ใครรังเกียจ อันใคร ๆ ไม่รังเกียจอยู่ จักไม่รังเกียจอันสมณะก็ดี พราหมณ์ก็ดี ผู้ที่รู้ ดีไม่ดูแคลน ทาน ๕ อย่างเป็นโชนภิกษุทั้งหลายอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ละ ปาณาติบาต เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้งดเว้นจาก ปาณาติบาต ชื่อว่าให้อภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนกัน แก่สัตว์ ทั้งหมดพาประมาณมิได้ ครั้นให้อภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนกัน แก่สัตว์ทั้งหลาย หาประมาณมิได้แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งอภัย แห่งความไม่ เบียดเบียนกันอันหาประมาณมิได้ ภิกษุทั้งหลาย นี้จัดเป็นข้อที่หนึ่งเป็นมหาทาน รู้ กันมาว่าเลิศ รู้กันมานมนาน รู้กันมาตามวงศ์สกุลเป็นของเก่าแก่ ไม่มีใครรังเกียจ แล้ว ไม่เคยมีใครรังเกียจ อันใคร ๆ ไม่รังเกียจอยู่ จักไม่รังเกียจ อันสมณะก็ดี

^{๒๖} พุ.เถร. ๒๖/๓๗๘/๓๕๒.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๔๒๐.

พรหมณ์ก็ดี ผู้รู้ดี ไม่ดูแคลนภิกษุทั้งหลาย ก็ข้ออื่นยังมีอีก อริยสาวกละ
อทินนาทาน... ละกามสมุจฉจาร ...ละมุสาวาท...ละการค้ำน้ำเมาคือสุราและเมรัย
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท...ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๕ ประการเหล่านั้นแลจัดเป็น
มหาทาน ที่รู้กันมาว่าเลิศ... ผู้รู้ดี ดังนี้...^{๒๕}

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศย้ำยืนยันถึง
ความสำคัญของศีล ทรงดัดเตือนให้ชาวพุทธยึดถือเอาศีลเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตแม้ก่อน
พระพุทธองค์จะทรงปรินิพพานก็ทรงมอบศีลให้เป็นเหมือนมรดกเหมือนพินัยกรรมแก่ชาวพุทธ ใน
พระพุทธศาสนาว่า ให้อยู่กันด้วยศีล ปกครองกันด้วยศีล เอาศีลเป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกัน

ดังนั้นศีล ๕ จึงมีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะ
ทำหน้าที่ ๒ ประการ คือ เป็นระเบียบปฏิบัติของสังคมได้แก่ การทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันโดย
ความเป็นระเบียบเรียบร้อยดี และเป็นที่ยอมรับของคุณธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์
และอันสงสัสสืบเนื่องโดยลำดับชั้นตอน^{๒๖} เพราะการที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันได้เป็นหมู่เล็กขึ้นไป
ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปก็ด้วยอาณาภาพของศีล กล่าวคือบุคคลที่อยู่ในหมู่นั้นนั่นเองต่างก็มีศีล คือ ไม่ฆ่า
กันไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักขโมยของกันและกัน รวมความว่าไม่ประพฤติเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มี
ธรรมต่อกัน อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนา ๓ ประการ คือ การพัฒนาด้านการพูด ด้านการ
กระทำ และด้านอาชีพะ

ศาสนาอื่น ๆ ก็เช่นกันต่างก็เชื่อว่า สังคมแห่งศาสนิกชนนั้น ๆ มีความสงบสุขได้ก็เพราะ
พวกเขาปฏิบัติ เกรงครัดในศีลของศาสนาของตน ตรงกันข้ามหากกลุ่มชนใดไม่มีศีลควบคุม ขาดศีล
กำกับก็จะมีปัญหามากมาย ผู้คนอยู่กันอย่างหวาดระแวง เตือร้อนด้วยเรื่องราวต่าง ๆ อย่างในเมือง
ใหญ่ ๆ ย่านชุมชนแออัดที่ผู้คนขาดศีล ขาดวินัย มีโจรผู้ร้ายมีฉ้อโกงมากมาย ประชาชนอยู่กัน
อย่างไม่ปรกติสุขต่างหวาดผวากับภัยร้ายไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้นกับตนเมื่อใด ซึ่งในด้านสังคมชุมชน
ของไทยปัจจุบันนี้กำลังมีปัญหา เพราะคนขาดศีลไร้วินัยดังกล่าว ฉะนั้นอาจสรุปความสำคัญ
ของศีลเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๑. ศีล มีความสำคัญต่อการควบคุมกาย วาจา และใจของคนให้เรียบร้อย สงบร่มเย็นเป็นสุข
๒. ศีล มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมหากคนในสังคม กลุ่มคนขาดศีล
สังคม กลุ่มคนนั้น ๆ ก็ไม่น่าอยู่ จะมีปัญหาตามมา

^{๒๕}ที.สี. ๑/๒/ ๘๘-๘๙.

^{๒๖}ชนิด อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๔.

๓. คีล เป็นกระบวนการควบคุมและขัดเกลาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต มีผลต่อกิจกรรม พิธีกรรม พฤติกรรม ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม

๔. คีลมีความสำคัญและเป็นหัวใจในการปฏิบัติธรรมอันสำคัญยิ่งตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะคีลคือสิ่งที่ต้องมาก่อนอันดับแรกในการศึกษาและการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เริ่มจากคีล สมาธิ ปัญญา ถ้าไม่มีคีลก็จะไม่มีสมาธิและจะเกิดปัญญาไม่ได้

๕. คีล มีความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ของคน คนกับมนุษย์จะมีความเหมือนกันเพียงร่างกายแต่จะแตกต่างกันที่มีคีล คนถ้าไม่มีคีลก็จะไม่แตกต่างจากสัตว์ทั่วไป คีลจะทำให้เป็นมนุษย์ได้ เพราะมนุษย์แปลว่า ผู้มีจิตใจสูง คนที่ไม่มีคีลเป็นคนจิตใจต่ำจะเป็นมนุษย์ไม่ได้ และหลักมนุษยธรรมคือธรรมอันทำให้คนเป็นมนุษย์ได้ก็คือ คีลนั่นเอง

องค์ประกอบของคีล ๕

ในสังคีตสูตรได้จัดองค์ประกอบแห่งคีล ๕ หรือสิกขาบท ๕ คือ

ปาณาติปาตา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์)
อทินนาทานา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์)
กามสุ มิจฉาจารา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม)
มุสาวาทา เวรมณี	(เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น จากการพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชชุปมาทภูจฺจนา เวรมณี (เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)^{๑๑}

คีล ๕ หรือสิกขาบท ๕ นี้เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการงดเว้นจากการทำชั่วโดยการรักษา ภายและวาจาให้เป็นปกติ ด้วยการเว้นจากบาปกรรม ๕ อย่าง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นภยเวร คือ

ปาณาติปาต	การทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป
อทินนาทาน	การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
กามสุ มิจฉาจาร	การประพฤติดีกในกามทั้งหลาย

สุราเมรยฺชชชุปมาทภูจฺจนา เหตุเป็นที่ตั้งความประมาทในเพราะสุราเมรัยและของมีนเมา^{๑๒}

ผู้กระทำบาปกรรมทั้ง ๕ ดังกล่าว แม้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่า ผู้ทุศีล เพราะการกระทำในสิ่งตรงกันข้ามกับคีล นอกจากจะเรียกผู้ประกอบกรรมทำกุศลบาปกรรม ๕ อย่างดังกล่าวมานี้ว่าเป็น ผู้ทุศีล แล้ว ท่านเรียกว่า “ผู้สร้างเวร(เวรการ โท)” คือ เป็นผู้มีเจตนาเข้ามาซึ่งภยและเวรเป็นเหตุให้ได้รับทุกข์ในอบายภูมิ ในทุกคติภูมิ และเมื่อเกิดในสุคติภพก็ประสบเคราะห์กรรม มีเกิดมาอายุสั้น

^{๑๑}ที่.ปา. ๑๑/๒๘๖/๒๒๖.

^{๑๒}อง.ปญจก. ๒๒/๑๑๗/๒๒๘-๒๒๙.

เป็นต้น^{๓๓}ศีล ๕ แต่ละข้อมีหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่า การกระทำเช่นใดที่จะเรียกว่า ทูศีล มีการวินิจฉัยไว้หลากหลายประเด็นดังนี้

ศีล ๕ สิกขาบทที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี

ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ คือ การงดเว้นจากการทำสัตว์นั้นให้ตายก่อนจะถึงกำหนดอายุของตน หมายถึง ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์มีเมตตา กรุณาต่อกัน ซึ่งมีคำอธิบายไว้ว่า

- การฆ่า หมายถึง การทำลายชีวิตสัตว์ให้ตายลงไม่ว่าคนหรือสัตว์ล้วนผิดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะการทำให้ตายด้วยตนเอง หรือใช้ผู้อื่นทำ หรือทำร่วมกับผู้อื่น
- การทำร้าย หมายถึง การทำให้สัตว์นั้นเจ็บปวดทุกข์ยาก หรือพิการ
- ทรมาน หมายถึง การทำให้สัตว์นั้นทุกข์ยากลำบาก เช่น การกักขัง การใช้งานสัตว์เลี้ยง โดยปราศจากความเมตตากรุณา หรือนำสัตว์นั้นไปโดยวิธีทรมาน เช่น มัดขา เอาหัวลง เป็นต้น^{๓๔}

ในส่วนของการฆ่านั้น การฆ่าโดยปราศจากเมตตาจิตเป็นบาปทุกประการแต่ในทางเป็นกรรมจะมีโทษหนัก หรือเบา ลดหลั่นกันลงไปตามวัตถุประสงค์ เจตนา ส่วนการทำร้ายร่างกาย แม้ไม่ถึงกับเสียชีวิต แต่ก็ทำให้ผู้ถูกทำร้ายเกิดความทุกข์ทรมานในการราชอาณาจักรก็มีการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำผิดไว้ ในพระพุทธศาสนาก็ถือเป็นความผิดโดยเป็นบุรพประโยชน์ของการฆ่า ว่าโดยกรรมก็มีโทษหนักเบาตามเจตนา และวัตถุประสงค์ที่ละเมิด การทรมาน จัดเป็นการเบียดเบียนมีโทษานุโทษตามการฆ่านั่นเอง

หลักการวินิจฉัยปาณาติปาตา

ในอรรถกถาอัฐธสาลินีท่านแสดงการกระทำที่เป็นองค์ของการล่วงศีลข้อนี้ไว้ ๕ อย่าง คือ

ปาโณ	คนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต
ปาณสญฺญิตา	(ผู้ฆ่า)รู้ยู่ว่คนหรือสัตว์นั้นมีชีวิต
วรกจิตฺตํ	มีความตั้งใจจะฆ่า
อุปทุกโม	กระทำความพยายามในการฆ่า
เตน มรณํ	คนหรือสัตว์มีชีวิตตายด้วยความพยายามนั้น ^{๓๕}

^{๓๓}ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕ , อ้างแล้ว, หน้า ๕๗.

^{๓๔}ปิ่น มุทุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

ตามนัยนี้ถือว่า ปาณาติบาตจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครบองค์ประกอบทั้ง ๕ นี้บุคคลจะกระทำด้วยตนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำศีลข้อมจะขาดเหมือนกัน แต่ถ้าไม่ครบศีลก็เพียงแต่ค้างพร้อยส่วนจะมีโทษหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสัตว์ที่ถูกฆ่า และความพยายามของผู้ฆ่าที่เรียกว่า ปโยคะ คือ ความพยายามในการกระทำปาณาติบาต เป็นองค์ประกอบตัดสินว่าการกระทำนั้นมีโทษมากหรือน้อย

หลักการปรับโทษและโทษของปาณาติบาต

หลักการปรับโทษของปาณาติบาตนั้น จะมีโทษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

- ความใหญ่หรือเล็กของสัตว์ที่ถูกฆ่า
- ความมีคุณมากหรือน้อยของสัตว์ที่ถูกฆ่า
- ความพยายามในการฆ่า

นอกจากนี้ผู้ทำปาณาติบาตเนื่อง ๆ กระทำเป็นอาชญาจะต้องประสบกับโทษอีกหลายอย่าง เช่น

- ทำคนให้เป็นที่หวาดหวั่นของคนอื่น สัตว์อื่น ไม่เป็นที่เอ็นใจแก่ผู้เข้าใกล้
- สั่งสมอกุศลกรรมหมักหมมด้วยอาสวะ^{๑๖}

นอกจากนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโทษของการล่วงละเมิดปาณาติบาตไว้ในสัพพหุลสูตร มีใจความว่า “ลูกอนภิกขุทั้งหลาย ปาณาติบาตอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้วข้อมยังสัตว์ได้เป็นไปในนรก ในกำเนิดของสัตว์เดรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุดข้อมยังความเป็นผู้มีอายุน้อยให้เป็นไปแก่ผู้ที่เกิดมาเป็นมนุษย์”^{๑๗}

ในธรรมปริยายสูตร ตรัสโทษของการฆ่าสัตว์ไว้ว่า

ลูกอนภิกขุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยิบฆ่า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่า และการทรมาน ไม่มีความเห็นใจในสัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวง บุคคลนั้นข้อมกระเสือกกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ การกรรมของเขาคด วจกรรมของเขาคด มโนกรรมของเขาคด คติของเขาก็คด อุบัติของเขาก็คด ลูกอนภิกขุทั้งหลาย เราก่อตัวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียว หรือกำเนิดสัตว์เดรัจฉานอันมีปกติกระเสือกกระสนของบุคคลผู้มีคติคด”^{๑๘}

^{๑๕} มงฺกล. ๑/๒๐๑๒.

^{๑๖} วิคิน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

^{๑๗} อัง.อฎฐก. ๒๓/๑๓๐/๒๑๑.

^{๑๘} อัง.ทสก. ๒๔/๑๕๓/๓๐๐.

อานิสงส์ของศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๑

อานิสงส์ของศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๑ ท่านแสดงไว้ในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา และในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี ดังนี้

- องคปจฺจกสมฺปนฺนตา เป็นผู้มื่อวชวะใหญ่่น้อยครบถ้วน
- อาโรหณปริณาสมฺปตฺติ มีร่างกายสูงและใหญ่สมส่วนกัน
- ชวสมฺปตฺติ มีความแคล่วคล่องว่องไว
- สฺุปตฺติภูจิตปาทตา มีฝ่าเท้าวางราบเป็นอันดี
- จารุตา มีความเข้มซ้อย
- มุทุตา มีความอ่อนโยน
- สฺุจิตา มีความสะอาด
- สุรตา มีความกล้าหาญ
- มหพฺพลตา มีเร็วแรงมาก
- วิสฺุสฺุฏจวจนตา มีคำพูดสละสลวย
- โลกนียิตา เป็นที่รักของชาวโลก
- อเกฺหฺชปฺริสตา พวกพ้องไม่แตกแยกกัน
- อจฺจนภิตา ไม่เป็นคนมักหวาดสะดุ้ง
- อปฺปสฺลิตา ไม่เป็นคนมักหวาดกลัว
- ปฺรฺุปกฺกเมฺน อมรณตา ไม่ตายด้วยถูกคนอื่นทำร้าย
- อนนฺตปฺริวารตา มีบริวารมาก
- สฺุรูปตา มีรูปงาม
- สฺุสฺุณฺจานตา มีทรวดทรงงาม
- อปฺปพาธตา มีอาหารน้อยหรือไม่มีอาหาร
- อโสภิตา ไม่เป็นคนมีความเศร้าโศก
- ปิเยหิ มฺนาเปหิ สฺุทฺธิ อวิปฺปโยคตา ไม่พัดพรากจากคนและของที่รักใคร่
- ทฺีมาญกตา มีอายุยืน^{๑๑}

ศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๒ อทินฺนาทานา เวรมณิ

อทินฺนาทานา เวรมณิ แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ คือการงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาตหรือไม่ได้ให้ ลิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันการทำลาย

^{๑๑} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๕๕-๕๖.

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกันและกัน ให้ทุกคนตั้งหน้าทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต หรือความประพฤติ การดำเนินชีวิตโดยปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ มีคำอธิบาย ลักษณะการกระทำผิดศีลข้อนี้ไว้ว่า

- ก. โจรกรรม
- ข. อนุโลมกรรม
- ค. ฉายาโจรกรรม^{๔๐}

ซึ่งทั้ง ๓ อย่างนั้นสามารถจำแนกให้เห็นความแตกต่างกันดังนี้

โจรกรรม ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการเป็นโจร มี ๑๔ อย่าง คือ

- ลัก ถือเอาทรัพย์เมื่อเจ้าของไม่เห็น ที่เรียกว่า ขโมย และตัดช่อกช่อกเบา
- ฉก ซึ่งเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ ที่เรียกว่า ตีชิง วิ่งราว
- กรร โขก รวมหัวกันหลายคน มีศรัตราอาวุธเข้าแย่งทรัพย์
- ตู๋ อ้างหลักฐานพยานเท็จ หักล้างกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เช่น ที่ดิน เป็นต้น ซึ่งไม่อยู่ในเขต

ปกครองของตน

- ฝ้อ โกงเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่ตนปกครอง เช่น โกงของฝาก โกงที่ดินที่ตนอยู่อาศัย เป็นต้น
- หลอก ปั้นเรื่องให้เขาเชื่อแล้วให้ทรัพย์
- ลวง ให้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือลวง เช่น โกงดาซัง เป็นต้น
- ปลอม ทำหรือใช้ของปลอม เช่น ธนบัตรปลอม ยาปลอม เป็นต้น
- ครอบ บังคับของผู้อื่นมาใช้แล้ว ยึดเอาเสีย กู้หนี้แล้วไม่ใช้ดอกและต้น
- เบียดบัง กินเศษกินเลย เช่น เลี้ยงสัตว์ กินค่าอาหารสัตว์ เป็นต้น
- สับเปลี่ยน แอบสลับเอาของผู้อื่น ซึ่งมีค่าสูงกว่า
- ลักลอบ หลบหนีภาษีของหลวงหรือลอบนำสิ่งที่ต้องห้าม เช่น เหล้าเถื่อน เป็นต้นเข้ามา

ในประเทศ

- ชักขอก ชักเอาทรัพย์ของคนที่ถูกจับไว้ ชักขอกภาษี ชักขอกทรัพย์ที่ถูกฟ้องล้มละลายไว้

ผู้ที่กระทำความโจรกรรม ๑๔ อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งด้วยตนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำ หรือทำร่วมกับคนอื่นเป็นอันศีลขาด

อนุโลมโจรกรรม ได้แก่ กิริยาที่ไม่ทำให้โจรกรรม ๑๔ อย่าง แต่ทำงานคล้ายโจรกรรมพอ อนุโลมเข้ากับโจรกรรมได้ เรียกว่า อนุโลมโจรกรรม มี ๓ อย่าง คือ

- สมโจร สนับสนุนโจร เช่น ให้ที่พักและอาหารและรับชื่อของโจร เป็นต้น

^{๔๐} ปิ่น มุฑกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๗.

- ปอกลอก คบเขาเพื่อปอกลอกเอาทรัพย์
- รับสินบน รับสินจ้างแล้วทำผิดหน้าที่ เพราะเกรงใจเขา

ทั้ง ๓ อย่างนี้ คิดไม่ขาด แต่ต่างพร้อย เฉพาะการรับสินบนนี้ ถ้าผู้รับมีเจตนาร่วมกับผู้ให้ ในการทำกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ก็เป็นการร่วมโจรกรรม โดยตรง คิดก็เป็นอันขาดเหมือนกัน

ฉาษาโจรกรรม คือ การกระทำที่ไม่ทำอนุโลมโจรกรรม แต่ทำพัสตของผู้อื่นให้สูญเสีย และเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน เรียกว่า ฉาษาโจรกรรม มี ๒ อย่าง คือ

- ผลาญ ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นให้เสียหาย เช่น เผาบ้านเรือน เป็นต้น
- หยิบฉวย ถู้อริสาสะเกินขอบเขต เช่น ลูกหลานเอาของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือถือเอาของญาติมิตรมากกว่าที่เขาอนุญาตให้ เอาโดยไม่ต้องซื้อข้อมทั้ง ๒ อย่างนี้ คิดไม่ขาดแต่พร้อย^{๔๑}

หลักการวินิจฉัยอทินนาทาน

ในอรรถกถาอัญญาสาลินี แสดงการกระทำที่จัดว่าเป็นอทินนาทาน ว่า ต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

ปรปรุกหิต	ของนั้นมีเจ้าของครอบครองหวงแหน
ปรปรุกหิตสณฺณิตา	รู้ผู้ว่าเป็นของมีผู้ครอบครองหวงแหน
เดยฺยจิตฺตํ	มีความตั้งใจลักขโมย
อุปกโม	กระทำความพยายาม
เตน ฺหรณํ	นำเอามาได้ด้วยความพยายามนั้น ^{๔๒}

หลักการปรับโทษและโทษของอทินนาทาน

อทินนาทานนี้บุคคลจะกระทำด้วยตนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำ เมื่อครบทั้ง ๕ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ คิดจึงขาด แต่ถ้าไม่ครบคิดก็เพียงแต่ต่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่ ขึ้นอยู่กับทรัพย์สิ่งของที่ลักขโมย และเจ้าของทรัพย์นั้น ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

เมื่อว่าโดยราคา ถ้าทรัพย์สิ่งของที่ลักขโมยนั้นมีราคามากก็มีโทษมาก (มหาสาวิชชะ) ถ้าทรัพย์สิ่งของที่ลักขโมยนั้นมีราคาน้อยก็มีโทษน้อย (อัปสาวิชชะ) เมื่อว่าโดยเจ้าของทรัพย์ ถ้า

^{๔๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๗.

^{๔๒} มงฺกล. ๑/๒๐๓.

เจ้าของเป็นผู้มีศีลธรรม ผู้ลักขโมยนั้นก็มิโทษมาก ถ้าเจ้าของเป็นผู้ไม่มีศีลธรรม ผู้ลักขโมยนั้นก็มิโทษน้อย เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว อทินนาทานนั้นจะมีโทษมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบคือ

- ๑) ของเล็กหรือใหญ่มีค่าน้อยหรือมาก
- ๒) เจ้าของเป็นบุคคลมีคุณมาก
- ๓) ความพยายามในการลักมีมากหรือน้อย^{๔๓}

ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสโทษของอทินนาทาน ไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อทินนาทานอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้วกระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อมยังความพินาศแห่ง โภคะให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์”^{๔๔}

บุคคลผู้ประกอบอทินนาทานเนื่อง ๆ เมื่อสิ้นชีพแล้วหากเกิดเป็นมนุษย์อีกในภายหลังทำให้ต้องสูญเสียบทรัพย์สินอยู่เนื่อง ๆ^{๔๕}

อานิสงส์ของศีล ๕ สิกขาบทที่ ๒

อานิสงส์แห่งศีล ๕ สิกขาบทที่ ๒ ท่านแสดงไว้ดังนี้

- มหัทธนตา มีความมั่นคง
- ปหูตธนญฺจตา มีทรัพย์และข้าวเปลือกมากมีโภคะมากมาย
- อนุปปนฺ โภคุปปคฺคิตฺตา โภคะที่ยังไม่เกิดก็เกิดขึ้น
- อุปปนฺ โภคถาวรตา โภคะที่เกิดขึ้นแล้วมั่นคงถาวร
- อิจฺจตานิ โภคานิ ขิปปปฏิลาภิตา ได้โภคะที่ตนปรารถนารวดเร็วทันใจ
- ราชโจรฺรูปทกคฺคิอฺปิยทายาทฺเทหิ สาธารณ โภคตา โภคะไม่สลายไปด้วยพระราช

โจร น้ำ ไฟ

- อสาธารณชนปฏิลาโภ ได้ทรัพย์ที่ไม่มีทั่วไป (แก่คนอื่น หรือชนิดที่คนอื่นไม่มี)
- โลกุตฺตมมฺนตา เป็นคนเยี่ยมยอดของโลก (เป็นคนยิ่งใหญ่ในที่นั้น ๆ)
- นคฺคิกถาวรสฺส อชานนตา ไม่รู้จักความไม่มี (ทรัพย์)
- สุขวิหาริตา มีความเป็นอยู่สุขสบายเป็นปกติ^{๔๖}

^{๔๓} มจฺก. ๑/๒๐๘.

^{๔๔} อจฺ. สตุตฺก. ๔/๑๓๐/๔๕๕.

^{๔๕} วิคิน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๖.

^{๔๖} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๒-๑๑๐.

ศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๓ กาเมสุ มิจฉาจารา เวมณิ

กาเมสุ มิจฉาจารา เวมณิ แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดิในกามคืองดเว้นจากการประพฤติดิตามกในการเสพเมถุน ลิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างความเป็นปึกแผ่น ปลุกลสามัคคี และป้องกันการแตกร้างในหมู่มนุษย์^{๕๓} มีขอบเขตหรือข้อห้ามของลิกขาบทนี้ทั้งหญิงและชายย่อมประพฤติดิในกามด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย ในอรรถถัสถุสาสนีได้แบ่งประเภทของชายและหญิง ดังนี้

ก. หญิงที่ต้องห้ามสำหรับชาย มี ๓ จำพวก คือ

- หญิงมีสามี โดยที่สุคนธ์แต่ภรรยาเข้าชั่วคืนก็ถือว่าเป็นเจ้าของ
- หญิงมีผู้พิทักษ์รักษา เช่น บิดามารดา หรือญาติ เป็นต้น รักษา
- หญิงที่จารีตห้าม เช่น แม่ ย่า ยาย ทวด ลูก หลาน เหลน ภิกษุณี ฯลฯ

หญิงทั้ง ๓ ประเภทนี้ เมื่อชายประพฤดิล่วงเกิน จะโดยเขายินยอมหรือไม่ยินยอมก็ตามศีลย่อมขาด

ข. ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี ๒ จำพวก คือ

- ชายอื่นทุกคน นอกจากสามีของตน สำหรับหญิงที่มีสามีแล้ว
- ชายที่จารีตห้าม เช่น ภิกษุ สามเณร และนักบวชต่างศาสนา

สำหรับหญิงทุกประเภท ชาย ๒ ประเภทนี้เป็นวัตถุแห่งกาเมสุมิจฉาจาราของหญิง คือ ผิดศีล เว้นไว้แต่ถูกข่มขืนโดยไม่เต็มใจ ส่วนการเคล้าคลึงหรือพูดเกี้ยว แม้ศีลจะไม่ขาด ย่อมทำให้ศีลค้างพริ้วได้^{๕๔}

กาเมสุมิจฉาจารา เป็นความประพฤดิอันชั่วร้าย มีโทษทั้งทางโลกและทางธรรม ในทางโลกมีกฎหมายสำหรับลงโทษผู้ประพฤดิล่วงประเวณีในหญิงที่มีโชภริยาตน ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นบาปแก่ผู้กระทำ

หลักการวินิจฉัยกาเมสุมิจฉาจารา

ในอรรถถัสถุสาสนี ได้แสดงการกระทำที่จัดว่าเป็นกาเมสุ มิจฉาจารา ว่าต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ คือ

- อคมนีขวตฺถุ   สตรีหรือนุรุษที่ไม่ควรล่วงละเมิด
- คตฺสุมิ เสวนจิตฺตัม   มีความตั้งใจที่จะเสพในสตรีหรือนุรุษนั้น

^{๕๓} ปิ่น มุฑุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, อ่างแล้ว, หน้า ๓๒๑.

^{๕๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๒๕.

- เสวนาไปโยโค   กระทำความพยายามในการเสพ

- มกุเคน มกุคปฏิปตติอิธาสนิ   ยินดีในการปฏิบัติมรรคให้ถึงกันด้วยมรรค^{๔๕}

กาเมสุ มิจฉาจาร   นี้เมื่อบุคคลกระทำครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ศิลจึงขาด แต่ถ้าไม่ครบ ศิลก็เพียงแต่ต่างพร้อย ส่วนจะมีโทษหรือไม่ นั่น ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและความสมัครใจของผู้ล่วงละเมิดและผู้ถูกล่วงละเมิด ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

เหตุที่ห้ามไม่ให้ประพฤติกล่วงละเมิดสิกขาบทนี้ ก็เพราะว่าการแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้นโดยปราศจากความรัก และความสัมพันธ์กันอย่างเคารพกันและกัน อย่างไม่เอาเปรียบกัน ให้คำนึงไว้เสมอว่า ถ้าทำผิดต่อกันในด้านการล่วงประเวณี จะมีผลให้อีกฝ่ายได้รับความทุกข์ ควรที่จะรักษาความสุขของคนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิและจริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤติกผิดในกาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และสังคม ไม่ข้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ฉันชู้สาวโดยปราศจากความรัก และความผูกพันอันยาวนาน เพื่อรักษาความสุขของตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็ก ๆ จากการถูกทารุณกรรมทางเพศ และปกป้องคู่สมรสและครอบครัวมิให้แตกแยกจากการประพฤติกผิดในกาม

หลักการปรับโทษและโทษของกาเมสุมิจฉาจาร

เมื่อพิจารณาในส่วนของกรรมก็มีโทษของการล่วงละเมิดของศีลข้อนี้ ก็มีการพิจารณาปรับโทษหนักเบา ลดหลั่นลงไปตามวัตถุ เจตนา และประ โยค ดังนี้

การปรับโทษโดยวัตถุ ถ้าการกระทำชู้ทำอันตรายต่อครอบครัวให้แตกแยกกัน หรือข่มขืนผู้มีคุณธรรม จัดว่ามีโทษหนัก

การปรับโดยเจตนา ถ้าเป็นไปด้วยอำนาจกำลังราคะกล้า เช่น หลึงผู้มีความสมัครใจร่วมสังวาสกับชายผู้ไม่ใช่สามีตน มีโทษมาก ถ้าไปด้วยอำนาจความกลัว เช่น หลึงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อย

การปรับโทษโดยประ โยค คือ ความพยายาม ถ้าเป็นไปโดยพลการ คือ ความพยายามฝ่ายเดียวมีโทษมาก หรือถ้าถึงขั้นร่วมประเวณี มีโทษมาก ถ้าไม่ถึงขั้นร่วมประเวณีมีโทษน้อย

ในอรรถกถาอัฐสาสนีนี้ได้แสดงลักษณะของของกาเมสุ มิจฉาจารว่ามีโทษมากหรือน้อยไว้ต่าง ๆ กันพอจะประมวลได้เป็น ๔ ประการ ดังนี้

^{๔๕} พุ.อิติ.อ. ๗๓/๒๖๔.

๑) ถ้าเป็นการล่วงเกินแก่ผู้มีศีลธรรม โดยผู้ถูกล่วงละเมิดมิได้ยินยอมพร้อมใจด้วย ผู้ล่วงละเมิดนั้นมีโทษหนัก

๒) ถ้าเป็นการล่วงละเมิดแก่ผู้ไม่มีศีลธรรม โดยผู้ถูกล่วงเกินมิได้ยินยอมพร้อมใจด้วย ผู้ล่วงละเมิดนั้นมีโทษเบา

๓) ถ้าเป็นการล่วงละเมิด โดยเบียดเบียนข่มขืนทำร้ายร่างกาย แม้ถูกล่วงละเมิดนั้นจะเป็นผู้ไม่มีคุณธรรมก็ตาม ผู้ล่วงละเมิดนั้นก็ย่อมมีโทษหนัก

๔) ถ้าทั้งสองฝ่ายยินยอมพร้อมใจกันย่อมมีโทษเบา^{๔๐}

ดังนั้น การประพฤติดุศีลข้อนี้ จะมีโทษมากหรือน้อยนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังกล่าวซึ่งจะทำให้ผู้ล่วงละเมิดได้รับโทษอันแห่งการประพฤติดังนี้

๑) นำผู้ประพฤติกไปสู่อบายภูมิ

๒) ถูกบัณฑิตติเตียน

๓) สิ้นคนไม่ไว้วางใจ

๔) นำมาซึ่งความประทุษร้ายชีวิต^{๔๑}

อนึ่ง ในอังกุตตรนิกาย สัตตกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสโทษของกามสุ มิจฉาจาร ไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กามสุมิจฉาจารอันบุคคลเสพแล้วเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งกามสุมิจฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมยังศัตรูและเวรให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์”^{๔๒}

อานิสงส์แห่งศีล ๕ ลีขาทที่ ๓ กามสุ มิจฉาจารา เวรมณี

อานิสงส์แห่งศีล ๕ ลีขาทที่ ๓ นี้ท่านแสดงไว้โดยพิศดาร ดังนี้

- วิตถุจตุตถิกา	ไม่มีศัตรู
- สัพพชนปุบิยตา	เป็นที่รักใคร่ของประชาชนทั้งปวง
- อนุนปานวตุดสนนาทินิ ลากิตา	ได้ลาภสิ่งของ เช่น ข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน เป็นต้น
- สุขสนดา	นอนเป็นสุข
- สุขปฏิพุชฌนตา	ตื่นเป็นสุข
- อปายภยวินิมุตตตา	พ้นจากภัยในอบายภูมิ
- อิตถิภาวปฏิลาภสุส วา นบุงสกภาวสุส วา อภัพพตา	ไม่เกิดเป็นหญิงหรือเกิดเป็นกระเทย

^{๔๐} มงฺกล. ๑/๒๐๕.

^{๔๑} วทีน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖๘.

^{๔๒} อัง.สตุตต. ๔/๑๓๐/๔๕๕.

- อโงชนตา	ไม่มักโกรธ
- ปจฺจกฺขการิตา	เป็นคนเปิดเผย
- อปตฺตกฺขนฺรตา	ไม่เป็นคนคอคอก หรือไหล่หลุบ คือผิดหวังเสียใจ
- อนุโรมุขตา	ไม่ก้มหน้า คือ ขวนเงิน
- อิตฺถิปุริสานํ อณฺวมณฺณํ ปิยตา	ทั้งสตรีและบุรุษต่างเป็นที่รักของกันและกัน
- ปริปฺลฺณณินฺทฺริยตา	มีอินทรีย์(อวัยวะร่างกาย) บริบูรณ์
- ปริปฺลฺณณลกฺษณตา	มีลักษณะบริบูรณ์
- นีราสงฺกตา	ไม่มีความระแวงสงสัย
- อปฺโปสฺตฺสุกตา	มีความขวนขวายน้อย
- สุขวิหาริตา	มีความเป็นอยู่สุขสบายปกติ
- นิภยตา	เป็นคนไม่มีภัย
- ปิยวิปฺปโยคภาวตา	ไม่พลัดพรากจากคนและของที่รัก ^๓

ศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๔ มุสาวาทา เวมณฺณี

มุสาวาทา เวมณฺณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องดเว้นจากการพูดเท็จ ลิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะป้องกันการทำลายประโยชน์ของคนและผู้อื่น ด้วยการพูดเท็จ และให้รู้จักรักษาวาจของคนที่ให้เป็นที่เชื่อถือได้ มีข้อห้ามและขอบเขตทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อความบริสุทธิ์ คือ

มุสาวาท ๗ วิธี การแสดงเท็จ หรือลักษณะของมุสาวาท ท่านประมวลไว้ ๗ วิธี คือ

- ปด ได้แก่ การโกหกซัด ๆ เช่น ไม่รู้ว่ารู้ ไม่เห็นว่าเห็น ไม่มีว่ามี เป็นต้น
- ทนสาบาน คือ ทนสาบานเพื่อให้คนอื่นหลงเชื่อว่าตนไม่ได้เป็นเช่นนั้นจะเป็นด้วยวิธีแข่งตัวเองหรือด้วยวิธีหนึ่ง เมื่อถูกถามก็จัดเป็นทนสาบาน
- ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่ การอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องใบ้หวย โดยไม่รู้จริงเห็นจริง เป็นต้น
- มาษา ได้แก่ การแสดงอาการหลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บ ทำเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก เป็นต้น
- ทำเลศ คือ ใจอยากจะพูดเท็จแต่พูดเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง
- เสริมความ คือ เรื่องเล็ก แต่พูดให้คนฟังเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่

^๓ ฐนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๐-๑๐๒.

- อ้าความ ตรงกันข้ามกับเสริมความ คือเรื่องใหญ่ แต่พูดให้เป็นเรื่องเล็ก หรือปิดบังอำพรางไว้ไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ

มุสาวาทแสดงได้ทั้ง ๒ ทาง คือ ทางกายและทางวาจา ทางวาจาคือพูดคำที่เจ้ออกมาทางกาย คือแสดงเจ้ออกมาทางกาย เช่น การเขียนจดหมายโกหก รายงานเท็จ ทำหลักฐานปลอม ตีพิมพ์ข่าวเท็จเผยแพร่ ทำเรื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อตลอดจนการใช้ไปให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น การสั่งศิรยะ หรือ โบกมือปฏิเสธในเรื่องที่ควรรับ หรือพยักหน้ารับในเรื่องที่ควรปฏิเสธ เป็นต้น

อนุโลมมุสา คือ การไม่แสดงเรื่องเท็จทั้ง ๗ อย่าง แต่พูดเรื่องไม่จริง ซึ่งไม่มีเจตนา จะกล่าวเท็จแต่เจตนาจะให้เขาเจ็บใจหรือแตกร้าวกัน เป็นต้น เรียกว่า อนุโลมมุสา เช่น

- พูดเสียดแทง กระแทกกระแทก แดกดัน
  - พูดประชด ยกให้เกินความเป็นจริง
  - พูดคำ กดให้ต่ำกว่าความเป็นจริง
  - พูดสับปรับด้วยความคะนองวาจา แต่ไม่ตั้งใจให้เข้าใจผิด
  - พูดคำหาบคาย คำตำหนิ
- ทั้งหมดนี้ไม่จัดเป็นมุสาวาท

ปฏิสวะ ได้แก่ การรับคำของคนอื่นด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจ ไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น โดยที่ตนยังพอทำตามคำนั้นได้อยู่ มี ๓ อย่าง คือ

- ผิดสัญญา สัญญาว่าจะทำด้วยความสุจริตใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง
- เสียดสัจ ให้สัจย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม
- คืนคำ รับปากว่าจะไป แต่กลับใจภายหลังไม่ไป

ทั้ง ๓ อย่างนี้ไม่เป็นมุสาวาท คือไม่ขาด แต่ทำให้สิดต่างพร้อยได้^{๕๔}

หลักการวินิจฉัยมุสาวาท

ในอรรถกถาอัฐสาลินี ได้แสดงการกระทำที่จัดว่าเป็นมุสาวาท ว่าต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

- อณฺญํ วตฺถุ เรื่องไม่จริง
- วิสฺวาทนจิตฺตํ ตั้งใจพูดให้ผิด
- ตฺขุไซ วายาโม มีความพยายามเกิดจากความตั้งใจนั้น
- ปรสฺส ตทตฺตวิฆานนํ คนอื่นรู้เนื้อความนั้น^{๕๕}

^{๕๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล-เบญจธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๓๑-๓๓.

^{๕๕} มจกค. ๑/๒๐๘.

จากหลักการวินิจฉัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกระทำที่จะจัดเป็นมุสาวาทเป็นสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ทั้ง ๔ กล่าวคือผู้พูดประสงค์จะให้ผู้อื่นทราบเรื่องที่ไม่จริง มีความตั้งใจที่จะให้ผู้อื่นทราบเรื่องเท็จนั้น ๆ ต่อมาก็มีความพยายามคือพูดให้ผู้อื่นหลงผิดเข้าใจในเรื่องที่ไม่จริงหรือเรื่องเท็จนั้น ๆ และสุดท้ายผู้อื่นทราบเรื่องนั้นและมีความเข้าใจหลงผิดว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องจริงเมื่อครบองค์ทั้ง ๔ นี้แล้ว ก็จัดเป็นมุสาวาท ศีลเป็นอันขาด

นอกจากสิกขาบทนี้จะห้ามพูดเท็จแล้วยังรวมไปถึงวจีทุจริตอีก ๓ อย่างเข้าไปอีกด้วย คือ ห้ามการขยายข่าวลือ ซึ่งไม่แน่ใจว่าเป็นความจริง การตีหรือกล่าวโทษในสิ่งที่ไม่เชื่อมั่นว่าผิด การกล่าวคำอันจะก่อให้เกิดความแตกร้างและโกรธเคือง อันจะทำให้ชีวิต ครอบครัวและชุมชน ต้องร้าวฉานหรือถูกทำลายลง ควรใช้วาจาเพื่อประโยชน์ให้ทุก ๆ ฝ่ายได้หันหน้าเข้าสมาคมไมตรีต่อกัน ต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่คำพูดที่ขาดสติ และการที่ไม่สามารถรับฟังผู้อื่นได้ หมั่นพูดคำอันเป็นปิยะวาจา และรับฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อจักได้นำความแจ่มชื่นบานและความสุขมาสู่ผู้อื่นและผ่อนคลายผู้อื่นจากความทุกข์

หลักการปรับโทษและโทษของมุสาวาท

มุสาวาทนี้บุคคลจะกระทำด้วยตนเองหรือใช้ให้ผู้อื่นทำ เมื่อครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ถ้าทำความเสียหายให้เกิดแก่ผู้หลงเชื่อศีลจึงขาด แต่ถ้าไม่ทำความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นที่หลงเชื่อ ศีลก็ไม่ขาด และถ้าไม่ครบองค์ทั้ง ๔ ศีลก็เพียงแต่ค้างพริ้ว ส่วนจะมีโทษหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการมุสาวาท จึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

มุสาวาทที่ทำให้ผู้หลงเชื่อเกิดความเสียหายนั้นถ้าผู้หลงเชื่อนั้นได้รับความเสียหายมาก มุสาวาทนั้นก็มิโทษมาก แต่ถ้าผู้หลงเชื่อได้รับความเสียหายน้อย มุสาวาทนั้นก็มิโทษน้อย เช่น ผู้ที่เป็นพยานเท็จทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษ ประหารชีวิต จำคุก หรือได้รับความเสียหายในทรัพย์สิน มีโทษมาก หรือผู้ได้รับแจกเงินจำนวนมาก ถูกผู้อื่นถามถึงจำนวนเงินที่ได้รับแจก แกล้งตอบว่าได้รับมาจำนวนน้อย เช่นนี้จัดว่ามีโทษน้อย เป็นต้น

ในอังกุตตรนิกาย สัตตกนิบาตพระพุทธเจ้าได้ตรัสโทษของผู้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ไว้ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มุสาวาทอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้วกระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมยังการกล่าวด้วยคำไม่เป็นจริงให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มุสาวาทอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อม

ยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิกาภแห่งพรุสวาจา
อย่างเบาที่สุด ย่อมยังเสียงที่ไม่น่าพอใจให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์^{๕๖}

วิกาภกรรมแห่งมูสาวาทังพระพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ละเมิดศีลข้อนี้ นอกจาก
จะต้องมีนรก กำเนิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานและเปรตวิสัย เป็นเบื้องหน้าแล้ว ผลแห่งวิกาภกรรมยังจะตาม
มาถึงบุคคลนั้น ๆ ก็มาบังเกิดเป็นมนุษย์อีก เช่น ได้รับฟังคำเท็จ ถูกหลอกลวง ได้รับฟังคำหยาบอยู่
เป็นนิจ เป็นต้น ทำให้บุคคลนั้น ๆ ขาดความน่าเชื่อถือ ได้รับความหมิ่นเหยียดหยามจากคนอื่น เป็น
คนขลาดและทำให้เป็นคนไร้เกียรติ เป็นต้น

อานิสงส์แห่งศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๔ มูสาวาทา เวมณี

อานิสงส์แห่งศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๔ นี้ท่านแสดงไว้โดยพิศดาร ดังนี้

- วิปฺปสนฺนินฺทฺริยตา	มีอินทรีย์ผ่องใส
- วิสฺตถฺจฺมรฺฐรณณิตตา	เป็นคนพูดจาไพเราะสละสลวย
- สมฺมิตฺตสุทฺถนฺตตา	มีพื้นสะอาดเรียบเสมอกัน
- นาติถฺลตา	ไม่อ้วนเกินไป
- นาติถีสตา	ไม่ผอมเกินไป
- นาติรสฺตตา	ไม่เตี้ยเกินไป
- นาติทิมตา	ไม่สูงเกินไป
- สุขสมฺมุสฺสิตตา	มีสัมผัสเป็นสุข
- อุปฺปปลคฺชนฺมุขตา	มีกลิ่นปากหอมเหมือนกลิ่นดอกบัวอุบล
- สุตฺตฺตฺสทฺกปฺริชนตา	มีบริวารชนสอนง่ายเชื่อฟังดี
- อาเทยฺยวจนตา	มีคำพูดที่คนเชื่อถือ
- กมฺลฺุปฺปลสทฺทิสฺมฺมุทฺโหลหิตคฺคฺนฺชิวฺหตา	มีลิ้นบางสีแดงและอ่อนเหมือนกลีบดอกบัว
- อนฺนุทฺรตา	มีจิตใจไม่ฟุ้งซ่าน
- อจฺปฺลตา	มีความมั่นคง, ไม่หวั่นไหว ^{๕๗}

^{๕๖} อกฺ.สคฺตฺก. ๔/๑๓๐/๔๕๕.

^{๕๗} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๒-๑๑๐.

ศีล ๕ สิกขาบทที่ ๕ สุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานา เวรมณิ

สุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานา เวรมณิ แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้คนรู้จักรักษาศีลของตนเองให้สมบูรณ์^{๔๔} มีข้อห้ามหรือขอบเขตทั้งโดยตรงและโดยอ้อมดังนี้

โดยตรง คือ น้ำเมา ได้แก่

- สุรา น้ำเมาที่กลั่นที่เรียกกันว่าเหล้า
- เมรัย น้ำเมาที่ยังไม่ได้กลั่น ได้แก่ เบียร์ สาโท น้ำตาลเมา กระแช่ ฯลฯ

โดยอ้อม หมายถึง ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด เช่น ฝิ่น กัญชา ไอระเหย เป็นต้นเป็นอันห้ามไว้ในศีลข้อนี้ กิริยาที่ทำไม่เฉพาะการดื่มอย่างเดียว แต่หมายถึง สูบและการฉีดด้วย^{๔๕}

หลักการวินิจฉัยสุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานา

ในอรรถกถาอัญญาสาลินีแสดงการกระทำที่จัดว่าเป็นสุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานา ว่าต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

- มัชชปะมาทัญฐานา	เป็นของมีนเมา
- ปาตุกมุขตาจิตต์	มีความตั้งใจปรารถนาจะดื่ม
- ตชฺโซ วาชาโม	มีความพยายามอันเกิดจากความตั้งใจ
- อชฺโฆทรณิ	ดื่มกลืนเข้าไป ^{๔๖}

การกระทำที่จัดว่าเป็นสุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานานี้เมื่อบุคคลจะกระทำครบทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ศีลจึงขาด ถ้าไม่ครบศีลก็เพียงแต่ค้างพริ้ว และถ้าผู้ดื่ม ๆ จนเกิดความมีนเมาขาดสติก็จะสามารถกระทำทุจริตอื่น ๆ ได้

หลักการปรับโทษและโทษของสุราเมรยมัชชปะมาทัญฐานา

ในบรรดาศีล ๕ ข้อนั้น บุคคลผู้หวังความเจริญและความดี พึงงดเว้นเสียจากสุราเมรัยอันเป็นสิ่งเสพติดต่าง ๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่น ๆ ได้ เนื่องจากขาดสติ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสถึงโทษแห่งการละเมิดศีลข้อนี้ว่า

^{๔๔}ปิ่น มุฑุกันต์, คำบรรยายพุทธศาสตร์, อ่างแก้ว, หน้า ๓๕๓.

^{๔๕}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล-เบญจธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๓๑-๓๓ .

^{๔๖}มจก. ๑/๑๓๖-๑๓๗.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ถูกแล้ว แม้เราก็ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินข้อที่ว่า บุรุษละ
เว้นเหตุแห่งความประมาทคือ (การดื่ม) น้ำเมาและเมรัย และถูกพระราชอาญาจับฆ่า หรือ
จองจำ เนรเทศหรือลงโทษอย่างอื่น ตามสมควรแก่ เพราะเหตุมีเจตนา เว้นจากที่ตั้ง
แห่งความประมาท คือ (การดื่ม) น้ำเมา คือสุราและเมรัย โดยที่แท้กรรมชั่วของบุรุษ
นี้ ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งที่ตั้งแห่งความประมาท (การดื่ม) น้ำเมา คือ สุราเมรัย จึงฆ่า
หญิงบ้าง ชายบ้าง จึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จากบ้านบ้าง จากป่าบ้าง ด้วย
อาการแห่งขโมย จึงก้าวล่วงภรรยาบุคคลอื่น บุตรของบุคคลอื่น จึงหักรานประโยชน์
ของภคินีบ้าง บุตรของภคินีบ้าง ด้วยการพุกปด เขาข่มถูกพระราชอาญา จับ ฆ่า
หรือจองจำ เนรเทศหรือลงโทษอย่างอื่นตามสมควรแก่เหตุเพราะเหตุที่ตั้งแห่งความ
ประมาท คือ (การดื่ม) น้ำเมา คือสุราเมรัย^{๖๑}

ในอังกุตตรนิกาย สัตตคณินิบาตพระพุทธเจ้าได้ตรัสโทษของผู้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ไว้ว่า

“คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย การดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้
มากแล้ว ข่มยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิชาภแห่งการดื่มน้ำเมา
และเมรัยอย่างเบาที่สุด ข่มยังความเป็นบ้าให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์”^{๖๒}

นอกจากนี้การละเมิดศีลข้อนี้ยังเป็นเหตุให้ผู้ละเมิดต้องประสบกับสิ่งเลวร้ายคือ

- ๑) ทำให้เสียทรัพย์
- ๒) เป็นเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท
- ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- ๔) เสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง
- ๕) ทำให้ไม่รู้จักอาย
- ๖) ทอนกำลังสติปัญญา^{๖๓}

ผู้รักษาศีลข้อนี้ควรตระหนักอยู่เสมอถึงความทุกข์อันเกิดแต่การบริโภคอย่างไม่มีสติ ดูแล
สุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อตัวเองและสังคม ด้วยการฝึกการกิน การดื่ม และการบริโภคอย่างมี
สติ รับแต่สิ่งที่จะช่วยผดุงความสงบสุข ความเป็นอยู่ดี และความเบิกบานในร่างกายและจิตใจของ
ตน ครอบครัว และสังคม จงดเว้นไม่ใช้แอลกอฮอล์หรือของมีเมาอย่างอื่น พิจารณาการบริโภคสื่อ
ต่าง ๆ อันเป็นพิษ เช่น รายการทีวี วารสาร หนังสือ ภาพยนตร์ และการพูดคุย ที่มีสาร โฆษณาสิ่งมี

^{๖๑} อ.ป.ญจก. ๒๒/๑๗๘/๒๓๒.

^{๖๒} อ.ส.ต.ต.ก. ๔/๑๓๐/๔๕๕.

^{๖๓} ที.ปา. ๑๑/๑๗๘/๑๕๖.

เมื่อดังกล่าว โดยตระหนักว่าการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจด้วยพิษเหล่านี้ เป็นการทรยศต่อบรรพบุรุษ พ่อแม่ สังคม และอนุชนในอนาคตด้วย

อานิสงส์แห่งศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๕ สุราเมรยมชฺชุปมาทภูฐานา เวมณี

อานิสงส์แห่งศีล ๕ ลิกขาบทที่ ๕ นี้ท่านแสดงไว้โดยพิศดาร ดังนี้

- อตีตนาถตปจฺจุปฺปนเนสฺสุ กิจฺจกรณียเอสฺสุ จิปรปี ปฏิกฺขานนตา รุ้แน้ช้คในกิจที่ควรทำทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน

- สทา อุปฺภูจิตตคิตตา	เป็นคนมีสติมั่นคงอยู่เสมอ
- อนุมฺมตฺตคคตา	ไม่เป็นบ้า
- ฌาณวฺนุตตา	เป็นคนมีความรู้
- อนลสตา	ไม่เกียจคร้าน
- อชพตา	ไม่โง่งม
- อนลมุคตา	ไม่เป็นคนหนวกและใบ้
- อมตฺตคตา	ไม่เป็นคนขี้เมา
- อปรปมตฺตคตา	เป็นคนไม่ประมาท
- อสมฺโมหตา	ไม่ขี้หลงขี้ลืม
- อจฺจมุภิตตา	ไม่เป็นคนมักแข่งดี
- อนิสฺสุภิตตา	ไม่เป็นคนขี้ริษยา
- สจฺจวาทิตตา	เป็นคนพูดคำสัตย์
- อปีสุณามฺรฺสาสมฺพปฺลาปวาทิตตา	ไม่เป็นคนพูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบและไม่พูดเพื่อเจ้า
- รตฺตนิทิวมตฺตคิตตา	ไม่เป็นคนเกียจคร้านทั้งกลางคืนและกลางวัน
- กตณฺณตฺตา	เป็นคนกตัญญู ^{๖๔}

ประโยชน์หรืออานิสงส์ของศีล ๕ ที่แสดงมานี้ เป็นอรรถประโยชน์ คือประโยชน์เฉพาะบุคคลของผู้รักษาเสียส่วนใหญ่ เมื่อคนส่วนใหญ่ในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็ส่งผลถึงสังคมโดยรวมอยู่เอง ดังนั้นศีล ๕ จึงเป็นศีลสังคม ที่จะช่วยให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น อันเป็นสิ่งที่ทุก ๆ คนมุ่งหวังต่อไป

^{๖๔} ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล ๕, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๒-๑๑๐.

สาระและพฤติกรรมอันเกี่ยวกับศีล ๕

นอกจากจะต้องเข้าใจเรื่องของศีลและข้อแล้ว จำเป็นจะต้องเข้าใจสาระและพฤติกรรมอันเกี่ยวกับศีล ๕ ที่บุคคลได้แสดงออกทางกาย วาจาและใจ เนื่องจากศีลนั้นต้องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ เป็นเรื่องของกิริยาอาการ พฤติกรรมของมนุษย์หากไม่มีการกระทำไม่มีการแสดงก็ไม่เกี่ยวกับศีล องค์ประกอบที่จะทำให้เกิดการทุศีล ผิดศีลหรือศีลสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องมีการกระทำโดยมีกาย วาจาและใจเป็นตัวกำหนดการแสดง ซึ่งพฤติกรรมตามสาระของศีล ๕ หรือการกระทำอันก่อให้เกิด ความผิดศีลแต่ละข้อนั้น ภูมิพินนา (อาภรณ์ ภูมิพินนา : ๑๑๕) และคณะได้วิจัยแยกแยะโดยเอา พฤติกรรมที่เป็นมิจฉา ๓ สัมมา ๓ รวมเป็นพฤติกรรม ๖ แล้วจัดลงให้เห็นพฤติกรรมตามศีล ๕ ดังนี้ พฤติกรรมตามสาระของศีลข้อ ๑ หมวดศีล ๕

- ๑) ทำลายชีวิตผู้อื่นด้วยเจตนา
- ๒) ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน เสื่อมเสีย ตกต่ำ
- ๓) มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำให้ชีวิต หรือร่างกายผู้อื่นเป็นอันตราย
- ๔) ลดความรุนแรง ความโหดร้าย และการเบียดเบียน
- ๕) ทำจิตใจสงบ เขือกเย็น ลดโทสะ และพยายาพ
- ๖) ให้อภัยผู้อื่น มีเมตตา

พฤติกรรมตามสาระของศีลข้อ ๒ หมวดศีล ๕

- ๑) เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน
- ๒) ละเมิดสิทธิหรือถือวิสาสะในทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยเจตนา
- ๓) มีส่วนเกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยนที่เอากำไร หรือเอาเปรียบ
- ๔) ลดการแย่งชิง การเอารัดเอาเปรียบ ทำการงาน ขยันสร้างสรรค์
- ๕) เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ
- ๖) ให้อทานโดยไม่หวังผลตอบแทน

พฤติกรรมตามสาระของศีลข้อ ๓ หมวดศีล ๕

- ๑) ประพฤติผิด ล้ำสอน หรือมักมากในกาม
- ๒) ใฝ่เสพกามารมณ์อันมาจากรูปสวย เสียงเพราะ กลิ่นหอม รสอร่อย หรือสัมผัสที่ชอบใจ
- ๓) มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรุงแต่งเพื่อสะสม รุ่งเรือง หรือชั่ววาระ
- ๔) ลดการเร่งเร้า และการเสพสมสุขสมทางกามคุณ ๕
- ๕) มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ประหยัด เรียบง่าย เพราะลดภาระการเสพสม
- ๖) มีความสำรวมในกามารมณ์

พฤติกรรมตามสาระของศีลข้อ ๔ หมวดศีล ๕

- ๑) พูดปด อ้าพราง หรือบิดเบือนความจริง
- ๒) พูดส่อเสียด ขบถ ให้เกิดความเข้าใจผิด
- ๓) มีส่วนเกี่ยวข้องในการพูดให้เกิดการทำคามผิดศีล
- ๔) ลดวจีหุจริต
- ๕) มีวจีสุจริต พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นสาระ
- ๖) มีความซื่อสัตย์มีสัตยชาติแห่งคนตรง

พฤติกรรมตามสาระของศีลข้อ ๕ หมวดศีล ๕

- ๑) ดัด ฝักใฝ่ กลูกกลี หรือมีส่วนร่วมในอบายมุข
- ๒) ระวัง ฝักใฝ่ หรือลูกกลี กับการบันเทิง เริงรมณ์ มหรสพ กีฬา หรือการพนัน
- ๓) ผลาญพร่ำเวลา แรงงาน ทรัพย์สิน สุขภาพของตน หรือสังคม
- ๔) ลดความเกียจคร้าน
- ๕) ทำงานมีประโยชน์ มีคุณค่า มีแก่นสารสาระ
- ๖) มีสติสัมปชัญญะ ในการพิจารณา คี-ชั่ว ทุกอิริยาบถ^{๖๕}

ศีลกับเจตนารมณ์ของศีล

เมื่อกล่าวถึงหลักคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ศีล โดยเฉพาะหลักศีล ๕ จัดเป็นวินัยสำหรับปัจเจกบุคคลและสังคมเพื่อไต่เต้าไปหาความสงบสุข และความหลุดพ้นแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ตรัสหลักศีล ๕ ไว้ในฐานะที่วินัยของสังคมชาวบ้าน เรากำลังแสวงหาจุดหมายในอุดมคติสำหรับใช้กับสังคมชาวบ้าน ดังนั้น ศีลที่จะใช้เป็นหลักฐานของการแสวงหาจุดหมายนั้น จะต้องเป็นศีลที่ใช้กับชาวบ้านด้วย มีข้อที่น่าสังเกตเพิ่มเติมคือ ศีล ๕ นี้ต่างจากศีลอื่นๆ ตรงที่ศีล ๕ จะมีฐานะเป็นทั้งวินัยส่วนบุคคลและวินัยทางสังคมในขณะที่ศีลอื่นๆ เช่น ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ เป็นต้น จะมีลักษณะมุ่งไปที่การเป็นวินัยขัดเกลาจิตใจสำหรับบุคคลเพื่อเข้าถึงความดีงามในศาสนาเป็นหลัก มิได้มุ่งจะให้เป็นวินัยสำหรับชาวบ้าน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า หลักศีล ๕ เป็นมาตรฐานกลางๆ ที่สามารถเชื่อมโลกกับธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งถ้าใช้ศีลที่สูงกว่านี้ก็จะเป็นการให้น้ำหนักธรรมมากกว่าโลก ความดีงามในศีลระดับสูงเหล่านี้เป็นความดีงามที่สอดคล้องกับเป้าหมายเฉพาะอันได้แก่การไปนิพพาน ความดีงามเช่นนั้นหากเป็นเรื่องของบุคคลและเป็นเรื่องของความสมัครใจก็ยังมีเหตุผลอยู่ แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามที่เราวางมาตรฐานทางสังคมในรูปกฎหมายแล้วเกณฑ์ให้ชาวบ้านธรรมดาๆ ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่สูงนั้น คำถามก็อาจมีได้ว่าเรามีเหตุผลอะไรในการบังคับเช่นนั้น กฎหมายต้องอยู่ในรูปข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุด กฎหมายห้ามไม่ให้ทำความชั่วทุกอย่าง ความ

^{๖๕} สาลี รักสุทฺธิ, ศีล สุตยอดวินัยของพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๕๑-๕๕.

ชั่ววองอย่างกฎหมายอาจไม่เอาผิด เช่น การดื่มสุรา เป็นต้น ส่วนที่กฎหมายเอาผิดนั้นคือความชั่วที่กฎหมายเห็นว่าสังคมจะอยู่ไม่ได้หากปล่อยให้ผู้คนในสังคมประพฤติชั่วแบบนี้ ดังนั้นความดีที่กฎหมายขู่งไว้ จึงไม่ใช่ความดีสูงสุด แต่เป็นความดีต่ำสุดที่ถ้าปล่อยให้ต่ำลงไปกว่านี้เมื่อไร สังคมจะพังทลายลงทันที เพราะฉะนั้นการใช้หลักศีล ๕ เป็นฐานในการคิดหากฎหมายในอุดมคติของพุทธศาสนาจึงน่าจะเหมาะสมที่สุดแล้ว เพราะหลักศีล ๕ มีลักษณะเป็นข้อเรียกร้องต่ำสุดในทางศีลธรรมทั้งในแง่บุคคล และในแง่สังคม

สิ่งที่เราสังเกตเห็นได้จากเนื้อหาของศีล ๕ นี้ในเบื้องต้นคือประการแรก เนื้อหาของศีลข้อที่ ๑-๔ มีนัยพาดพิงไปหาบุคคลอื่น การฆ่าสัตว์คือการทำลายชีวิตผู้อื่น การลักทรัพย์ส่อออกนัยว่าเป็นการลักทรัพย์ผู้อื่น การล่วงประเวณีหมายถึงการล่วงละเมิดทางเพศต่อคู่ครองหรือบุคคลที่แม้จะยังเป็นโสดแต่ก็อยู่ในความดูแลของใครคนใดคนหนึ่ง เช่น พ่อแม่ หรือญาติพี่น้อง การล่วงประเวณีจึงมีนัยสยบไปหาบุคคลอื่นในตัว การพูดก็ชัดว่าเป็นการพูดโกหกกับบุคคลอื่น เมื่อสรุปแล้วหลักศีล ๕ ข้อที่ ๑-๔ จะมีลักษณะสำคัญคือ

๑. เมื่อมีการละเมิดเช่นนี้ จะมีบุคคลอื่นเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของเรา

๒. แม้ในขณะที่ลงมือกระทำโดยเข้าใจว่ากำลังละเมิดผู้อื่น แต่ถ้าในความจริงปรากฏว่าไม่มีใครได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น การละเมิดศีล ๔ ข้อนี้จะไม่เกิดขึ้น^{๖๖}

ส่วนศีลข้อที่ไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น เกี่ยวข้องกับคนนั้น ท่านอธิบายว่า ศีลข้อนี้เป็นการห้ามมิให้บุคคลสร้างความเสียหายแก่ตนเอง อรรถกถาอธิบายว่า สุราหรือที่เรียกในปัจจุบันว่าเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ และสิ่งเสพติดมีเมามากๆทั้งหลายเป็นสิ่งที่ทำลายผู้เสพทั้งในแง่สุขภาพและสติปัญญา พระพุทธศาสนาถือว่า ความชั่วนั้น ได้แก่การกระทำที่เบียดเบียนตนและผู้อื่น การดื่มสุราและเสพติดของมีเมามากถือว่าผิดบนพื้นฐานความคิดเรื่องการเบียดเบียนตนเองนี้เอง ซึ่งเมื่อกกล่าวโดยสรุปเนื้อหาของศีล ๕ จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเมื่อมีการละเมิดจะมีคนอื่นเสียหาย อีกส่วนหนึ่งเมื่อมีการละเมิดผู้เสียหายจะได้แก่ผู้ละเมิดศีลนั่นเอง

หลักศีล ๕ กับการปกป้องการละเมิดตนเองและบุคคลอื่น

เนื่องจากหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเป็นทั้งจริยธรรมส่วนบุคคลและจริยธรรมทางสังคม (แต่ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ศึกษาที่เป็นนักวิชาการต่างประเทศมักมองเห็นแต่แง่ที่เป็นจริยธรรมส่วนบุคคลของศีล) การตีความเจตนารมณ์ของหลักศีล ๕ จึงสามารถ

^{๖๖} พระสุวรรณ มหันตา, “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗.

ติได้ทั้งสองแง่ในที่นี้เราพิจารณาศีลในฐานะจริยธรรมทางสังคม การตีความเจตนารมณ์ของศีลจึงคล้อยตามความเป็น จริยธรรมในสังคม มีพุทธวจนะหลายแห่งในพระไตรปิฎกที่ดูเหมือนพระพุทธองค์เองทรงแสดงเจตนารมณ์ของศีลในแง่ที่เป็นศีลธรรมในทางสังคม ตัวอย่างเช่น พระพุทธองค์ตรัสว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมสะดุ้งต่ออาชญา(การถูกทำร้าย) ย่อมหวาดกลัวต่อความตายเมื่อตนเองเปรียบเทียบกับผู้อื่น (ว่าเหมือนกันในแง่ที่ต่างก็เกรงกลัวต่อความตายและการถูกทำร้าย) บุคคลไม่ควรฆ่าเอง หรือใช้ให้บุคคลอื่นฆ่า ขอให้สังเกตดูว่าประเด็นสำคัญของการที่ทรงชี้ว่าเราไม่ควรทำร้ายผู้อื่น อยู่ที่การพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าสัตว์ทั้งหลายก็เหมือนเรา คือรักตัวกลัวตายไม่ต้องการให้ใครมาทำร้ายเมื่อเห็นความจริงอย่างนี้เราจะรู้ได้เองว่าการทำร้ายคนอื่นเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ

ในส่วนของความสัมพันธ์ของศีลกับการปกป้องการละเมิดตนเองนั้น จะปรากฏได้ชัดในศีลข้อ ๕ ในพระพุทธศาสนาได้อย่างถึงหลักการละเมิดไว้ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. การกระทำหรือพฤติกรรมใดก็ตามแต่ที่กระทบถึงบุคคลอื่น ทำให้บุคคลอื่นเสียหายหรือเป็นการละเมิดบุคคลอื่นในทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดชีวิต (ศีลข้อที่ ๑) ทรัพย์สิน (ศีลข้อที่ ๒) บุคคลอันเป็นที่รัก (ศีลข้อที่ ๓) การละเมิดด้วยวาจาอันเป็นที่ทำให้ได้รับความเสียหาย (ศีลข้อที่ ๔) การกระทำหรือพฤติกรรมนั้นถือว่าละเมิดบุคคลอื่น

๒. การกระทำหรือพฤติกรรมใดก็ตามแต่ แม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวไม่กระทบถึงบุคคลอื่น หากว่าการกระทำหรือพฤติกรรมนั้น สร้างความเสียหายรุนแรงแก่บุคคลนั้น ในแง่ที่ทำให้ชีวิตของเขาตกต่ำลงอย่างรุนแรง หรือบั่นทอนศักยภาพที่จะดำเนินชีวิตเยี่ยงมนุษย์ปกติธรรมดา (ศีลข้อที่ ๕) การกระทำหรือพฤติกรรมนั้นถือว่าละเมิดตนเอง

๓. การละเมิดอาจเป็นการละเมิดคนอื่นก็ได้ เป็นการละเมิดตนเองก็ได้ ซึ่งการละเมิดไม่ว่าจะเป็นการละเมิดตนเองหรือผู้อื่นสามารถใช้เป็นเหตุผล ในการตรากฎหมายเพื่อป้องกันการกระทำเช่นนั้นได้^{๖๗}

ศีล ๕ นั้นถือว่าเป็นระบบจริยธรรมที่มีขอบเขต นอกจากจะควบคุมบุคคลโดยตรงแล้ว ยังรวมไปถึงสัตว์ด้วย ในแง่ที่เป็นจริยธรรมส่วนบุคคลเนื้อหาของศีล ๕ นี้จะยังครอบคลุมตามความหมายเดิมกล่าวคือชาวพุทธที่มุ่งจะกระทำความดีเพื่อความหลุดพ้น ย่อมจะเป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่นที่มีสถานะต่ำกว่าตน แต่ในแง่ที่เป็นจริยธรรมทางสังคมอันจะเป็นรากฐานการตรากฎหมายศีล ๕ จะครอบคลุมเฉพาะทางสังคมมนุษย์เท่านั้น แต่กระนั้นก็ยังมีการยกเว้นในบางกรณีกล่าวคือ การละเมิดสัตว์อื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ก็สามารถมีได้ในกรณีที่การกระทำต่อสัตว์นั้นเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล ยกตัวอย่างเช่น การฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารถือว่าเป็นการกระทำที่มีเหตุผลเพราะ โครงสร้างทาง

^{๖๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

ชีวภาพของเราถูกออกแบบมาโดยธรรมชาติให้ต้องบริโภคเนื้อสัตว์ แต่การทรมานหรือการทำทารุณกรรมสัตว์เพื่อความสนุกสนาน ไม่มีเหตุผลอันควรถือว่าเป็นการกระทำที่ไร้เหตุผลเพราะไม่สามารถอธิบายได้ว่ามีความจำเป็นอันใดจึงต้องกระทำเช่นนั้น เป็นต้น

ในทางจริยธรรมส่วนบุคคล การกระทำใดก็ตามที่ให้คุณเองมีชีวิตตกต่ำลงแม้เพียงเล็กน้อย เช่นการดื่มสุราเพียงแก้วเดียว ถือว่าเป็นการละเมิดตนเองแล้ว แต่ในทางจริยธรรมสังคมการละเมิดตนเองต้องมีปริมาณความเข้มข้นมากกว่านี้จึงจะถือว่าเป็นการละเมิด เหตุผลคือแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าคนเราไม่ควรทำตนให้ตกต่ำ แต่พระพุทธศาสนาก็ให้เสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือพระพุทธศาสนาเห็นด้วยว่าในทางสังคม ปึงเจกบุคคลควรมีอาณาเขตของชีวิตส่วนหนึ่งที่เป็นเรื่องส่วนตัวโดยที่สังคมหรือกฎหมายจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวไม่ได้ การละเมิดตนเองเล็กน้อยๆ เช่น การดื่มสุรบ้างไม่ถึงกับทำให้เสียงานหรือเสียสติสัมปชัญญะ การเที่ยวเตร่สนุกสนานเป็นบางโอกาส เป็นต้น ควรถือว่าเป็นสิ่งที่อยู่ภายในอาณาเขตส่วนตัวของบุคคล สังคมหรือกฎหมายไม่มีสิทธิ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซงพฤติกรรมที่เป็นความเสียหายเล็กน้อยๆประเภทนี้ ส่วนการกระทำหรือพฤติกรรมที่จะถือว่าเป็นการละเมิดตนเองในทางสังคมต้องเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าเป็นสิ่งสร้างความเสียหายร้ายแรงแก่ชีวิตของบุคคลนั้น ตัวอย่างเช่น การเสพยาเสพติด การเล่นเกมพนัน ความหลงเชื่ออย่างผิดๆ พฤติกรรมเหล่านี้ถือเป็นสิ่งละเมิดตนเองที่รัฐสามารถออกกฎหมายห้ามได้ เป็นต้น

ซึ่งก็พอจะสรุปได้ว่า ศิล ๕ (ในส่วนของดีความว่าเป็นจริยธรรมหรือวินัยทางสังคม) มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การป้องกันการบุคคลอื่นและละเมิดตนเองเป็นสำคัญซึ่งเหตุผลดังกล่าวก็ได้กลายเป็นที่มาของกระบวนการควบคุมทางสังคมประเภทต่างๆ เช่น กฎหมาย จารีตประเพณี เป็นต้น เพื่อควบคุมพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในสังคม ให้อยู่ในกรอบปทัสสถานต่างๆ เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม

วิธีการรักษาศีล

การรักษาศีลนั้นมีหลักเกณฑ์อยู่ที่เจตนา หรือความตั้งใจในการรักษาหรือการที่จะสำรวมระวังกล่าวคือ การสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลักวัน ไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น โดยการงดเว้นจากบาปธรรมทั้ง ๕ มีปณาดิवादเป็นต้นที่เรียกว่า “เวรมณิ” หรือ “วิริติ” ซึ่งแปลว่า “เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น”^{๖๔} โดยความหมายก็คือความตั้งใจรักษาศีลนั่นเอง วิริตินั้น มี ๓ อย่าง คือ

๑) สัมปัตตวิริติ การเว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า คือ งดเว้นขณะเผชิญหน้ากับเหตุการณ์นั้น ๆ อันเป็นทางที่จะก่อให้เกิดความชั่วขึ้น เช่น เมื่อมีช่องทางที่จะโกงบุคคลอื่นได้ก็ไม่โกง

^{๖๔} มงคล. ๑/๒๓๓-๒๓๔.

หมายถึง การรักษาโดยไม่สมทานสิกขาบท แต่พิจารณาฐานะทั้งหลายมีชาติวัยและการศึกษามากเป็นต้นของตน ไม่ล่วงละเมิดศีล ในขณะที่ประจวบกับเหตุการณ์ที่จะทำให้อล่วงละเมิดศีล หมายความว่า เติมไม่ได้ตั้งใจจะรักษาศีล ไม่ได้สมทานศีล แต่เมื่อพบกับเหตุการณ์ที่จะตนจะต้องล่วงละเมิดศีลจึงคิดงดเว้นในขณะนั้นด้วยคิดว่า การกระทำเช่นนี้ไม่สมควรแก่เรา เช่น เห็นสัตว์ที่พอจะฆ่าได้นำจะฆ่าแต่ก็คิดเว้นไม่ฆ่า เป็นต้น กล่าวคือ เพียงนึกพิจารณาขึ้นว่า สิ่งนั้นไม่สมควรกระทำแล้วงดเว้นเสียได้ไม่กระทำผิด การตั้งใจงดเว้นขณะประจวบกับเหตุการณ์อย่างนี้เรียกว่า “สัมปัตตวิริติ” ผู้งดเว้นดังกล่าวเป็นผู้มีศีล และเป็นผู้ที่รักษาศีลได้โดยการงดเว้นนั้น เมื่อกระทำบ่อย ๆ เข้าก็จะงดเว้นได้จนเป็นนิสัย

๒) สมทานวิริติ การเว้นจากการสมทานศีล คือตั้งใจงดเว้นไว้ก่อนโดยเปล่งวาจาขอสมทานจากพระสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นข้อ ๆ แล้วงดเว้นตามที่ได้สมทานนั้น กล่าวคือ เมื่อพบเหตุการณ์ที่ชักชวนให้อล่วงศีลก็ไม่ล่วงละเมิด เพราะถือว่าตนได้สมทานศีลไว้แล้ว จะล่วงละเมิดก็รู้สึกเสียดายศีล กล่าวคือจะขาดการงดเว้นจากการล่วงละเมิดศีลด้วยคำนึงถึงศีลที่ตนได้สมทานไว้ อย่างนี้เรียกว่า “สมทานวิริติ” ซึ่งลักษณะนี้พุทธศาสนิกชนทั่วไปนิยมปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน

๓) สมุจเฉทวิริติ เว้นได้โดยเด็ดขาด คือการเว้นความชั่วของพระอรหันต์ทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรค ซึ่งขจัดกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความชั่วนั้น ๆ เสร็จสิ้นแล้วไม่เกิด แม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลย

บรรดาวิริติทั้ง ๓ อย่างนั้น สัมปัตตวิริติ และสมทานวิริติ แสดงอาการรักษาศีล คือ ถ้ามีเจตนาจะละเมิดศีลก็ใช้ความตั้งใจงดเว้น ส่วนสมุจเฉทวิรินั้น แสดงศีลของผู้ที่รักษาศีลจนใจเป็นปกติเห็นโทษของการผิดศีลจึงไม่มีทางจะผิดศีลด้วยตนเองเพราะประพฤติปฏิบัติจนเป็นปกติวิสัย ผู้ใดมีวิริติ ๓ อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นั้นก็มีศีล ถ้าไม่มีวิริติ ก็หมายความว่า ผู้นั้นไม่มีศีล และเมื่อใจมีวิริติขึ้นก็มีศีลขึ้นทันทีไม่ว่าคิดตั้งใจโดยรับมาจากพระสงฆ์มาตั้งใจไว้ หรือจะตั้งใจด้วยตนเองก็ได้ เมื่อปฏิบัติด้วยการทำ พุทธที่ไม่ผิดข้อห้ามที่ให้เว้นได้ จะตื่นหรือหลับอยู่ก็มีศีลอยู่ตลอดเวลา

การสำรวจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยในการรักษาศีล ความสังวรหรือระวังที่จะเว้นจากการละเมิดศีลมี ๕ ลักษณะ คือ

๑) ปาฏิโมกขสังวร หมายถึง ความสำรวจระวังในสิกขาบท หรือศีลตามภูมิขั้นของตน เช่น ศีล ๕ เป็นปาฏิโมกขสังวรของอุบาสิกอุบาสิกา เป็นต้น

๒) สติสังวร หมายถึง ความสำรวจกีดกันบาปด้วยสติ

๓) ญาณสังวร หมายถึง ความสำรวจกีดกันบาปด้วยญาณ คือ ความรู้เท่าทัน

๔) ขันติสังวร หมายถึง ความสำรวจกีดกันบาปด้วยความอดทน

๕) วิริยสังวร หมายถึง ความสำรวมกตัญญูด้วยความพยายาม^{๖๕}

อนึ่ง การรักษาศีลที่สมบูรณ์ดีแล้ว เรียกว่า ศีลที่รักษาดี ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค
ท่านแสดงว่า ศีลที่รักษาดี ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๘ ประการคือ

๑) อัจฉริยะ	เป็นศีลไม่ขาด
๒) อธิทณะ	เป็นศีลไม่ทะลุ
๓) อสพละ	เป็นศีลไม่ค้าง
๔) อกัมมาสะ	เป็นศีลไม่พริ้ว
๕) ภูษิตสะ	เป็นไท
๖) วิลญุปลัตถุระ	ท่านผู้รักษาย่อมสรรเสริญ
๗) อปรามัญจระ	ไม่มีคัมภีร์และมานะแต่จะต้อง
๘) สมาริสังวัตตนิกะ	นำไปสู่สมาริ ^{๖๖}

โทษของความเป็นผู้มีศีลวิบัติ

บุคคลที่ไม่สำรวมในศีล กล่าวคือ ละเมิดศีล ประพฤติชั่ว ไม่ดำรงตนให้สมกับมโนหทัยภาวะ
ย่อมจะได้รับผลแห่งความประพฤติผิดศีลนั้น ในพระสูตรต้นคปิฎก ที่จมนิกาย มหาวรรค พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสถึงโทษของความเป็นผู้มีศีลวิบัติแก่อุบาสกชาวบ้านปาฏลิกาม ไว้ ๕ ประการ ว่า

ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย โทษของศีลวิบัติของบุคคลทุกศีลมี ๕ ประการ ๕
ประการเป็นไฉน (๑) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย บุคคลทุกศีลผู้ปราศจากศีลในโลกนี้
ประสบความเสื่อมโทคะเป็นอันมาก เพราะมีความประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นโทษข้อที่
๑ ของศีลวิบัติของบุคคลทุกศีล (๒) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก
กิตติศัพท์ชั่วของบุคคลทุกศีล ผู้ปราศจากศีลก็อื้อฉาวไป นี่เป็นโทษข้อที่ ๒ ของศีล
วิบัติของบุคคลทุกศีล (๓) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก บุคคลทุกศีลผู้
ปราศจากศีล เข้าสู่บริษัทใด ๆ คือจัดตั้งบริษัทก็ดี พราหมณบริษัทก็ดี คหบดีบริษัทที่
ดี สมณบริษัทที่ดี เป็นผู้ไม่มองอาจ ขวยเขิน เข้าไป นี่เป็นโทษข้อที่ ๓ ของศีลวิบัติของ
บุคคลทุกศีล (๔) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก บุคคลทุกศีล ผู้ปราศจากศีล
เป็นคนหลง ทำกาละ (ตาย) นี่เป็นโทษข้อที่ ๔ ของศีลวิบัติของบุคคลทุกศีล (๕)
ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก บุคคลทุกศีล ผู้ปราศจากศีล ครั้นร่างกายแตก

^{๖๕}วิสุทธิ. ๑/๘-๘

^{๖๖}วิสุทธิ. ๑/๑๘.

ภายหลังมรณะ จะเข้าไปถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกนี้เป็น โทษข้อที่ ๕ ของศีลวิบัติ ของบุคคลผู้ทุศีลดูก่อนคหบดีทั้งหลาย โทษ ๕ ประการของบุคคลผู้ทุศีล ผู้ปราศจาก ศีล เหล่านี้แล ^{๑๑}

อานิสงส์ของความเป็นผู้มีศีล

การรักษาศีลเป็นการทำความดีทำให้ผู้รักษาศีลมีคุณสมบัติสามารถช่วยตนเองและส่งเสริม ชุมชนุมชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความมีระเบียบตามบัญญัติของสังคมก่อให้เกิดความสงบสุข ในหมู่ มนุษยชาติ ผู้รักษาศีลเองก็ได้รับอานิสงส์ ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นตามศีล ๕ แต่ละข้อซึ่งเป็น ประโยชน์หรือสิ่งที่จะได้รับเมื่อรักษาศีล ๕ ตามข้อนั้น ๆ อย่างบริบูรณ์ไม่ค้างพร้อย ในส่วนของ อานิสงส์ของการรักษาศีลโดยรวมนั้นก็จะสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อยมี ความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ มี ๕ ประการ ดังนี้

ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย อานิสงส์ของความถึงพร้อมด้วยศีลของผู้มีศีล มี ๕ ประการ ๕ ประการเป็นไฉน (๑) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วย ศีลในโลกนี้ได้ประสบโภคะกองใหญ่เพราะมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็น อานิสงส์ข้อที่ ๑ ของความถึงพร้อมด้วยศีล ของบุคคลผู้มีศีล (๒) ดูก่อนคหบดี ทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก กิตติศัพท์อันดีงามของบุคคลผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล กระฉ่อนไป นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ ของความถึงพร้อมด้วยศีลของบุคคลผู้มีศีล (๓) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก บุคคลผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เข้าสู่บริษัท ไค ๆ คือ ชัดตยบริษัทก็ดี พราหมณบริษัทก็ดีคหบดีบริษัทก็ดี สมณบริษัทก็ดี เป็นผู้ องอาจไม่ขวยเงินเข้าไป นี่เป็นอานิสงส์ ข้อที่ ๓ ของความถึงพร้อมด้วยศีล ของ บุคคลผู้มีศีล (๔) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก บุคคลผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อม ด้วยศีล เป็นผู้ไม่หลงทำกาละ (ตาย) นี่เป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ ของความถึงพร้อมด้วยศีล ของบุคคลผู้มีศีล (๕) ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย และยังมีข้ออื่นอีก บุคคลผู้มีศีลผู้ถึงพร้อม ด้วยศีล ครั้นร่างกายแตกภายหลังมรณะ จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นอานิสงส์ข้อ ที่ ๕ ของความถึงพร้อมด้วยศีลของบุคคลผู้มีศีล ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย อานิสงส์ ๕ ประการของความถึงพร้อมด้วยศีลของบุคคลผู้มีศีล เหล่านี้แล ^{๑๒}

^{๑๑}ที่.ม. ๒/๗๕/๒๒๓-๒๒๔.

^{๑๒}ที่.ม. ๒/๘๐/๒๒๔-๒๒๕.

ในอังกุตตรนิกาย เอกาทสกนิบาต กล่าวถึงอานิสงส์แห่งศีลในฐานะที่เป็นมูลเหตุแห่งการ บรรลุธรรมขั้นสูงขึ้นไป โดยพระอานนท์ทูลถามพระพุทธองค์ว่า ศีลที่เป็นกุศลมีอะไรเป็นผล มี อะไรเป็นอานิสงส์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

...ศีลที่เป็นกุศล มีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์...
อวิปปฏิ-สารมีอะไรเป็นผล มีอะไรเป็นอานิสงส์...อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มี
ปราโมทย์เป็นอานิสงส์...ปราโมทย์มีปีติเป็นผล เป็นอานิสงส์...ปีติมีปีติสัทธินเป็น
ผล...เป็นอานิสงส์...ปีติสัทธินมีสุขเป็นผล เป็นอานิสงส์...สุขมีสมาธิเป็นผล เป็น
อานิสงส์...สมาธิมีญาณทัสสนะเป็นผล เป็นอานิสงส์...ญาณทัสสนะ
มีนิพพิทาวีระกะเป็นผล เป็นอานิสงส์นิพพิทาวีระกะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล
เป็นอานิสงส์^{๗๗}

ศีล ซึ่ง โดยเฉพาะศีล ๕ มีประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติ และมีผลต่อสังคมดังกล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้คือ ผู้มีศีลย่อมแสวงหาโภคทรัพย์ได้ ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป ได้รับการ ยอมรับจากชุมชนต่าง ๆ ไม่หวาดหวั่นต่อความตาย เมื่อตายไปก็ไม่ต้องเดือดร้อนใจ และเป็นมูลเหตุ ให้บรรลุธรรมขั้นสูงขึ้นไปด้วย ผลของการปฏิบัติตามศีลอย่างแนบเนียนซึ่งปรากฏตามคำบาลีที่พระ ผู้ให้ศีลจะกล่าวทุกครั้งเมื่อให้ศีลจบลง ดังนี้

ศีเลน สุขตี ขนฺติ   บุคคลเข้าถึงคติที่ดีด้วยศีล
ศีเลน โภคสมฺปทา   บุคคลได้โภคสมบัติด้วยศีล
ศีเลน นิพฺพตี ขนฺติ   บุคคลถึงความดับทุกข์ได้ก็ด้วยศีล

อานิสงส์ของศีลทั้ง ๓ อย่างนี้ เกี่ยวข้องโยงกันอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ เมื่อได้สุคติคือมี ฐานะที่ดีแล้ว จิตใจสงบไม่เดือดร้อน เมื่อใจสงบก็คิดอ่านทำมาหากินได้ผลดี เป็นโภคสัมปทา เมื่อ ทำมาหากินได้ผลดีแล้วก็เป็นเหตุเป็นผลให้เกิดการปฏิบัติธรรมเพื่อแสวงหาความสุขความสงบทาง ใจ เป็นบันไดแห่งการบรรลุธรรมขั้นสูงขึ้นไปจนถึงการดับความทุกข์คือดับกิเลสทั้งหมด อัน หมายถึงมีพระนิพพานเป็นเบื้องหน้านั่นเอง

๒.๒ ผลโดยทั่วไปของหลักคำสอนด้านศีลตามหลักพระพุทธศาสนา

ผลหรือพัฒนาทางด้านศีลตามหลักพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปนั้นส่งผลต่อการอยู่ร่วมกัน อย่างถูกต้องและดีงามในสังคม เป็นการพัฒนาในการสัมพันธ์ทางสังคม ในความหมายที่ง่าย คือ

^{๗๗} อจ.เอกาทสก. ๒๔/๒/๓.

ความไม่เบียดเบียนไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และสังคม ตั้งตนประพฤติดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น ต่อสังคม การมีระเบียบวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และมีความขยันหมั่นเพียรในอาชีพที่สุจริต ผลโดยทั่วไปของหลักคำสอนเกี่ยวกับศีลนั้นปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกต่อตนและสังคม ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับวินัยมาก ซึ่งพระธรรมปิฎกได้จำแนกความแตกต่างระหว่างศีลกับวินัยไว้ดังนี้

ศีลเป็นสภาพหรือคุณสมบัติของตัวบุคคล วินัยเป็นกิจกรรมที่เป็นไปในสังคม ศีลเป็นเรื่องของการที่บุคคลนั้นมีระเบียบในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วยดี ความมีระเบียบหรือประพฤติดอยู่ในระเบียบอย่างนี้เรียกว่า ศีล ส่วนวินัยนั้นเป็นการจัดระเบียบทั้งการจัดระเบียบชีวิตของตนและการจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนการจัดระบบสังคมทั้งหมด ศีลกับวินัย จึงเป็นของคู่กัน คือวินัยทำให้เกิดศีล ถ้านุญชรักษาวินัยก็เป็นผู้มีศีลทางพระตามปกติ จะเรียกมนุษย์ว่าเป็นผู้มีศีล ไม่ใช่คำว่ามีวินัย แต่ในภาษาไทยนิยมใช้คำว่า มีวินัย^{๗๔}

ศีลกับวินัยเป็นคำคู่กัน วินัยนั้นอยู่คู่กับสังคมทั่วไป มักเป็นระเบียบหรือแบบแผนทางสังคม วินัยจึงเป็นบัญญัติ คือ มีการกำหนดแบบแผนสำหรับการประพฤติดและปฏิบัติที่พึงงามของบุคคล เพื่อเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม วินัยเป็นการจัดสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อให้คนมีระเบียบในการดำเนินชีวิต ศีลก็คือการที่มนุษย์มีระเบียบชีวิตที่พึงงาม โดยไม่ต้องมีกฎเกณฑ์มากอบงัดหรือควบคุมให้ปฏิบัติตาม เป็นการกระทำด้วยจิตใจตนเอง เราจึงมักเรียกคนพวกนี้ว่าคนมีศีลมากกว่ามีวินัย เนื่องจากมีการประพฤติดปฏิบัติ แต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การอบรมสั่งสอนการพัฒนาทางศีล จึงเป็นการสอนการพัฒนามนุษย์ให้มีระเบียบชีวิตที่พึงงามสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ศีลจึงเป็นพื้นฐานที่มั่นคงในทางจิตใจ การพัฒนาทางศีลคล้ายกับการพัฒนาทางกาย เช่น การออกกำลังกาย เป็นต้น คือมีการฝึกฝนฝึกหัดเหมือนกัน เพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

สรุปว่า ผลโดยทั่วไปของหลักคำสอนด้านศีลที่สำคัญซึ่งถือเป็นขั้นพื้นฐานอันมนุษย์จะพึงได้รับก็คือ ความมีระเบียบระบบในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิตโดยที่ไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน จะเห็นว่า หลักศีลขั้นแรกทีเดียวก็มุ่งที่การไม่เบียดเบียน ศีลที่เราเรียกกันง่าย คือ หลักศีล ๕ นั้นเอง จะเห็นว่าเป็นเรื่องของ การไม่เบียดเบียนกันทั้งนั้นกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกาย

^{๗๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมชีวิตกับการพัฒนาชีวิต, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓.

ในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในการใช้วาจา ศิลจึงเป็นเรื่องของการมีระเบียบในระดับของการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน^{๙๕} ซึ่งผลจากการอบรมสั่งสอนเพื่อการพัฒนาศีล นอกจากจะยึดหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับศีลแล้วยังให้ความสำคัญกับสังคมในเรื่องที่เป็นระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และข้อบังคับของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ ซึ่งนอกจากจะพัฒนาคุณธรรมในตนเองแล้วต้องเคารพกฎและปฏิบัติตามระเบียบของสังคมด้วย ดังนั้นการอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาการทางด้านศีลนั้น ก็คือการสอนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ การปฏิบัติตามหลักศีล ซึ่งประกอบไปด้วยการเป็นผู้มีวาจาชอบ (สัมมาวาจา) เป็นผู้ทำการชอบ(สัมมากรรมันตะ) และเป็นผู้ที่มีอาชีพในทางที่ชอบ (สัมมาอาชีพะ)^{๙๖} ผู้วิจัยขอสรุปผลออกเป็น ๗ ข้อดังนี้

- ๑) สอนให้คนเราฝึกฝนระเบียบวินัยในตนเอง
- ๒) สอนให้รู้จักควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบวินัยทางสังคม
- ๓) สอนให้คนเราไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นและสังคม
- ๔) สอนให้คนเราอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคมอย่างสงบสุข
- ๕) สอนให้รู้จักประกอบอาชีพที่สุจริตและมีความขยันหมั่นเพียร
- ๖) สอนให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล
- ๗) สอนให้มนุษย์มีการพัฒนาการทางด้านศีลที่สูงยิ่งขึ้น คือบังคับและควบคุมจิตใจอย่างแน่วแน่นมั่นคง

หลักเบญจศีลถือเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติในขั้นสูง อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมในขั้นสูงขึ้นไป เช่นเดียวกับการลงเสาเข็มไว้เป็นอย่างดี ย่อมสามารถรับน้ำหนักของอาคารสูงใหญ่หลายชั้นได้ การที่เราจะดูพื้นฐานหรือความมั่นคงของบุคคลในสังคมนั้นๆ เราสามารถดูได้จากหลักเบญจศีลนั่นเอง ว่ามีครบถ้วนสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด เพราะศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสงบทางกาย วาจา ผลที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลเท่านั้น ยังทำให้สังคมมีความสันติสุขอีกด้วย ศีล ๕ จึงเปรียบเหมือนบันไดขั้นแรกที่ส่งให้มนุษย์สามารถก้าวสูงต่อไปในขั้นกลาง และขั้นสูงต่อไปนั่นเอง

^{๙๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

^{๙๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

๒.๓ ผลของหลักคำสอนด้านศีลที่มีต่อสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นระยะเวลายาวนาน ดังนั้นหลักด้านการควบคุมความประพฤติอันเป็นที่ประชาชนในสังคมจะพึงปฏิบัติต่อกันหรือจริยธรรมของสังคมไทยก็ขึ้นอยู่กับระบบคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วย นั่นคือ “ระบบศีลธรรม” อันกล่าวถึงคุณค่าในทางศีลธรรมอันสัมพันธ์กับความประพฤติในทางดี^{๑๓} เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่พึงงามถูกต้อง อันเป็นที่ประสงค์ของสังคม และต้องปลูกฝัง ฝึกหัด ขัดเกลา โดยริเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรม (Virtue) ลงในใจก่อน ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึง หลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ การประพฤติปฏิบัติเพื่อตัด หรือฝึกหัดกายวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ^{๑๔} กล่าวคือ จะพูดหรือทำสิ่งใด ให้เป็นไปตามปกติ อย่าให้ผิดปกติ (ผิดศีล) เช่น พูดให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรมกระทำให้ถูกต้อง ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรม ย่อมจะมีความสุขความสบาย เยือกเย็นไม่เดือดร้อน

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยหลักศีล ๕ อันประกอบด้วย การไม่ฆ่าสัตว์ หรือเบียดเบียนผู้อื่น เป็นต้น จัดเป็นหลักคุณธรรมเชิงห้ามปรามเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาที่ประชาชนในสังคมไทยได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ประเทศไทยเรานับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมีประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาประมาณ ๙๕ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งหลักหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักศีล ๕ จะถือว่า การกระทำสิ่งใดก็ตาม ถ้าเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นหรือสัตว์อื่น หรือแม้แต่เบียดเบียนตนเอง ก่อให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ตนเองและคนอื่น จัดเป็นความชั่ว ความเสียหาย ไม่ควรทำอย่างยิ่ง พุทธศาสนิกชนจะต้องมีความไม่เห็นแก่ตัว รู้จักควบคุมตัวเอง หรือข่มใจตัวเอง หลีกเว้นจากการฆ่าสัตว์ การประทุษร้าย การโกหก การลักขโมย การล่วงประเวณี และการสำรวมจากการดื่มน้ำเมา เป็นต้น อันจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยให้สังคมไทยมีความสุขสงบ และพัฒนาไปอย่างมีระบบ ซึ่งสังคมไทยได้มีการสะสมทางจริยธรรมมาจากการสร้างจริยธรรมใหม่ต้องปรับจริยธรรมเก่าที่เป็นพื้นฐานให้เข้ากับของใหม่ให้ได้^{๑๕} และจริยธรรมเบื้องต้นคือหลักศีล ๕ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคม เพราะ

^{๑๓}ดร.สติสจันท์ ชัดเตอร์จี และ ดร. ธิเรนทร โมขันทัตตะ, ปรัชญาอินเดีย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘), หน้า ๖๒๕.

^{๑๔}บุญมี แท่นแก้ว, จริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๗.

^{๑๕}พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่, (กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๗๘.

สังคมจะมีความสุขและเจริญก้าวหน้าได้นั้น คนในสังคมจะต้องศีลธรรมและจริยธรรมที่ค้ำจุน นับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้สังคมอยู่ด้วยความสงบสุข เรียบร้อยไม่มี ปัญหา แต่หากบุคคลในสังคมขาดศีลธรรมแล้วสังคมย่อมวุ่นวาย ขาดความสุข เต็มไปด้วย ปัญหา คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นเครื่องกำหนดความเจริญและความเสื่อมของสังคม มูลเหตุ ของความไม่สงบในบ้านเมืองนั้นย่อมมาจากมูลเหตุหลายประการ แต่ประการที่สำคัญก็คือ ความ เสื่อมทรามทางจิตใจของคนในสังคม หากคนในสังคมได้รับการพัฒนาทางจิตใจให้มีจริยธรรมที่ สูงส่ง ก็ย่อมจะทำให้ประเทศมีความเจริญและมีความมั่นคง การพัฒนาประเทศและการสร้างสรรค์ ประสิทธิภาพของคนให้เจริญก้าวหน้าเป็นผลดีนั้น ควรเริ่มที่ตัวบุคคล อันได้แก่ การพัฒนาระดับ จิตใจของบุคคลเสียก่อน จึงจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ เพราะว่าจิตใจเป็นผู้คอยบังคับ บัญชาสิ่งอื่นๆเมื่อจิตใจของบุคคลได้รับการปลูกฝังในทางที่ดีงามแล้วความประพฤติภายนอกก็จะดี งามไปด้วย จริยธรรมจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของมนุษย์ในการควบคุมตนเอง และคนทุกคนใน สังคมมนุษย์ ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง และมีสันติสุขอย่างแท้จริง

๒.๔ สรุปศีล ๕ ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญของมนุษย์เพราะเป็นพื้นฐานของสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิม พระพุทธเจ้าทรงรับศีล ๕ นี้เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของชาวพุทธฝ่ายฆราวาส เพื่อการอยู่ร่วมกัน ได้ อย่างมีระเบียบ สงบสุข และเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าข้อปฏิบัติอื่น โดยเฉพาะคำสอนส่วนที่เป็นวินัย ไม่ว่าจะ เป็นวินัยของฝ่ายศาสนา และวินัยของฝ่ายฆราวาสหรือฝ่ายสังคมมนุษย์ปวงชน ขยายออกไป จากศีล ๕ นี้เป็นส่วนใหญ่

หลักคำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และสะท้อนถึง เจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือคำสอนและหลัก ปฏิบัติในชั้นศีลเพราะศีลเป็นระบบจัดการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจาเป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้ เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น และแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของ หมู่ชน ซึ่งศีลขั้นต้นสุดนี้ก็คือ ศีล ๕ ดังนั้นสำหรับสังคมมนุษย์ทั่วไปพระพุทธศาสนาจึงแนะนำสั่ง สอนหรือเสนอหลักธรรมหมวดที่นิยมเรียกว่า ศีล ๕ ไว้เป็นข้อกำหนดอย่างต่ำที่สุดในระดับศีล^{๔๐}

^{๔๐}พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๔๓๑.

เรื่องของศีลทางค่านิยม ซึ่งอยู่ในฝ่ายของวินัยนั้น ข้อมกรอบคลุมเรื่องการจัดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมด เท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไป กิจกรรมทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่ควรจัดได้ ให้มีสภาวะที่เกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของชีวิตด้านใน และสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้านในที่เจริญงอกงามนั้นจะสะท้อนผลดีงามออกมาแก่ชีวิตด้านนอก โดยนัยนี้ ศีลจึงกินความถึงการจัดสรรสภาพแวดล้อมทั้งทางวัตถุและทางสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการทำชั่ว และส่งเสริมโอกาสในการทำความดี เฉพาะอย่างยิ่งการจัดระเบียบชีวิตและระบบต่าง ๆ ของสังคม โดยวางหลักเกณฑ์ กฎข้อบังคับ บทบัญญัติต่าง ๆ เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคล จัดกิจการของส่วนรวมส่งเสริมความอยู่ร่วมกันด้วยดี ปิดกั้นโอกาสสำหรับการทำชั่ว และส่งเสริมโอกาสสำหรับทำความดี เรียกรวม ๆ ด้วยคำศัพท์ทางพระศาสนาว่า “วินัย” ซึ่งพึงจัดวางขึ้นให้เหมาะกับความมุ่งหมายของชุมชนหรือสังคมระดับนั้น ๆ เช่น วินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสำหรับภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ มีทั้งข้อกำหนดเกี่ยวข้องกับความประพฤติส่วนตัวของภิกษุและภิกษุณีแต่ละรูป มีทั้งข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดระบบความเป็นอยู่ของชุมชน การปกครอง การสอบสวนพิจารณาคดี และการลงโทษ ตลอดจนกระทั่งระเบียบปฏิบัติมรรยาทต่าง ๆ เป็นต้น หรืออย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหลักการกว้าง ๆ ไว้สำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองจะพึงนำไปกำหนดรายละเอียดวิธีปฏิบัติต่อสังคมวงกว้างระดับประเทศชาติ เช่น ทรงสอนหลักที่เรียกว่า จักรวรรดิวัตร ให้พระเจ้าจักรพรรดิจัดการคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมให้เหมาะกับประชาชนแต่ละจำพวกแต่ละประเภท ให้วางวิธีการป้องกันแก้ไขปราบปรามมิให้มีการอันธพาลหรือความชั่วร้ายเดือดร้อนขึ้นในแผ่นดิน ให้หาทางจัดแบ่งปันรายได้หรือเฉลี่ยทุนทรัพย์มิให้มีคนขัดสนยากไร้ในแผ่นดิน เป็นต้น^{๘๐} วินัยหรือระบบการควบคุมที่จะสร้างเสริมศีล สำหรับวงกว้าง ๆ นี้ถ้าจะพูดตามภาษาปัจจุบัน ก็คือ ระบบการปกครองทั้งบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ระบบเศรษฐกิจ ระเบียบแบบแผนทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนถึงระบบการทางสังคมอย่างอื่น ๆ รวมทั้งส่วนปลีกย่อยที่สำคัญเช่น วิธีอำนวยการหรือไม่อำนวยการที่เกี่ยวกับแหล่งเจริญรมย์ สถานอบายมุข สิ่งเสพติด การประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ และมาตรการเกี่ยวกับการงานอาชีพ เป็นต้น

^{๘๐}ที่.ปา. ๑๑/๓๕/๖๕.

บทที่ ๓

กระบวนการควบคุมทางสังคม

๓.๑ กระบวนการแห่งวิวัฒนาการของสังคม

เมื่อมนุษย์มีความจำเป็นที่จะอยู่กันเป็นสังคม นักปรัชญาทั้งหลายก็ให้ความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับ “คนและสังคม” อย่างไม่หยุดยั้ง^๑ ดังเช่น ในอัครคัมภีร์ยูสุตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกำเนิดของโลก กำเนิดของมนุษย์ เพื่อทรงชี้ให้เห็นถึงเหตุปัจจัยแห่งการกำเนิดมนุษย์, สังคม, ผู้ปกครอง หรือ กฎเกณฑ์แห่งการปกครองและการควบคุมทางสังคม ดังนี้^๒

ภายใต้จักรวาลวิทยาของพระพุทธศาสนา มีการพรรณนาความถึงวัฏจักรของโลกที่มีแตกดับพินาศ และเจริญสืบเปลี่ยนกันไป^๓ จากนั้นก็ก้าวความไปไกลถึงกาลหนึ่งที่จักรวาลมีแต่ฟ้าเต็มไปด้วยความมืดมน ไม่มีทั้งดาวฤกษ์และดาวนพเคราะห์ ไม่มีกลางวันกลางคืน ขณะเดียวกันก็บอกเล่าถึงสิ่งมีชีวิตหนึ่งซึ่งมีลักษณะน่าอัศจรรย์ ความในพระไตรปิฎกใช้คำว่า “สัตว์” เป็นสัตว์ที่เกิดในชั้นอภิสรรพพรหม (พรหมโลกชั้นหนึ่งในรูปพรหม ๑๖ ชั้น) ไม่มีเพศชายหญิง และที่สำคัญคือเป็นสัตว์ที่สำเร็จกิจได้ดั่งใจนึก มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีข่านออกจากกายของตนเอง สัตว์จรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สาระที่น่าสนใจอยู่ที่เรื่องราวต่อมาที่มีเหตุการณ์ใหม่เกิดขึ้น โดยเกิดสิ่งประหลาดที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงใหญ่หลวงต่อ “สัตว์” พิเศษชนิดนั้นและมนุษย์โลกต่อมา สิ่งนั้นเรียกว่า “จวันดิน” หรือ รสปรวิ^๔ ซึ่งเกิดลอยอยู่บนน้ำทั่วไป ได้ปรากฏแก่สัตว์เหล่านั้นมีสีคล้ายเนยใสหรือเนยข้นอย่างดี มีรสอร่อยจรรวมทั้งเล็ก หลังเกิดจวันดินก็มีสัตว์ผู้หนึ่ง ลองลิ้มจวันดินดูสัมผัสถึงรสของมัน กระทั่งเกิดซาบซ่ากลายเป็น “ความอยาก” ขึ้น จากนั้นก็มีสัตว์ผู้อื่นกระทำตามกันบ้าง จนเกิดความอยากหรืออาการติดอกติดใจในจวันดินนั้นเป็นการใหญ่ เมื่อสัตว์ดังกล่าวพากันกินจวันดินเข้าไปมาก ๆ ปรากฏการณ์ที่สำคัญยิ่งต่อมาก็เกิดขึ้น กล่าวคือ รัศมีกายของสัตว์เหล่านั้นก็หายไป เมื่อรัศมีกายหายไปแล้ว ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็ปรากฏ และตามมาด้วยการ

---

^๑คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

^๒ที.ปา. ๓๗/๕๔/๕๕.

^๓สมบัติ จันทรวงศ์และชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๓), หน้า ๓๗๘.

ปรากฏสิ่งสำคัญอื่นๆ ทั้งดาวฤกษ์ ดาวนพเคราะห์ กลางวัน กลางคืน ตลอดจนกาลและฤดูกาลต่างๆ ด้วยเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงเหล่านี้เอง โลกนี้จึงได้กลับเจริญขึ้นอีก

เหตุการณ์ที่สำคัญต่อมา หลังจากที่พวกสัตว์หมดทิพย์ภาวะ ต้องหันมากินจวันดินเพื่อความอยู่รอดแล้ว นานเข้า สัตว์เหล่านั้นก็มีสภาพร่างกายเปลี่ยนไป กล่าวคือ มีร่างกายแข็งกล้าขึ้น ทั้งผิวพรรณก็เกิดความหยาบละเอียดต่างกันไปตามแตกต่างของผิวพรรณที่เกิดขึ้นนับเป็นอีกจุดเปลี่ยนที่สำคัญเนื่องจากเกิดมี “การดูหมิ่นถือตัว” กันขึ้น จากการเปรียบเทียบความงามของผิวพรรณกัน ลักษณะการถือผิด การเหยียดผิวกัน อีกนัยหนึ่งคือการถือวรรณะครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ส่งผลทำให้จวันดินหรืออาหารหล่อเลี้ยงชีวิตหายไปอย่างแปลกประหลาด ตรงนี้จะเรียกว่าเป็นบทลงโทษครั้งแรกก็ได้ ต่อความผิดบาปของการถือผิวกัน เมื่อสูญจวันดินไปแล้ว ครั้นต่อมาก็เกิด “สะเก็ดดิน” ลักษณะคล้ายเห็ดขึ้นมาให้สัตว์เหล่านั้นกินแล้วการณก็กลับเหมือนเดิมอีก เมื่อกินเข้าไปนานเข้าก็เกิดความแตกต่างของผิวพรรณ มีการเหยียดผิด แล้วก็จบลงด้วยการสูญหายไปของ “สะเก็ดดิน” ต่อจากนั้นก็ปรากฏ “เครื่องดิน” ที่คล้ายผักบุงขึ้นให้กินแทน และเหตุการณ์ก็เดินเรื่องไปเหมือนเดิม คือ เครื่องดินหายไปในที่สุด การเกิดแล้วดับไปถึงสามครั้งของดินนับเป็นคติเตือนใจคือ เมื่อใดที่มีการประพฤติดุชธรรมหรือเกิดอกุศลธรรมในหมู่สัตว์แล้ว ย่อมนำไปสู่ความผิดปกติหรือความเสื่อมแห่งธรรมชาติ อันเป็นผลเสียหายต่อเหล่าสัตว์เอง และนี่คือการย้ำถึงอิทธิพลแห่งการประกอบกรรมที่มีต่อธรรมชาติอย่างชัดเจน

หลังการสูญสิ้นของ “เครื่องดิน” เหตุการณ์ที่สำคัญต่อแต่นั้นนับเป็นก้าวสำคัญของการปรากฏขึ้นของมนุษย์และสังคม โดยเริ่มจากการเกิด “ข้าวสาลี” ที่มีลักษณะพิเศษคือ “เกิดขึ้นเองในที่ที่ไม่ต้องไถ เป็นข้าวไม่มีราก ไม่มีแกลบ ขาวสะอาด กลิ่นหอม มีเมล็ดเป็นข้าวสาร” เหล่าสัตว์เหล่านั้นก็พากันมาเก็บข้าวสาลีนี้กินเป็นอาหาร ทุกเข้าเย็นอย่างไม่บกพร่อง ต่อมาก็ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญคือ “สัตว์เหล่านั้นจึงมีร่างกายแข็งกล้าขึ้นทุก ทั้งผิวพรรณก็ปรากฏแตกต่างกันออกไป สตรีก็มีเพศหญิงปรากฏ และบุรุษก็มีเพศชายปรากฏ นับว่าสตรีก็จ้องคูบุรุษอยู่เสมอ และบุรุษก็จ้องคูสตรีอยู่เสมอ เมื่อคนทั้งสองเพศต่างก็จ้องคูกันและกันอยู่เสมอ ก็เกิดความกำหนัดขึ้นเกิดความเร่าร้อนขึ้นภายใน เพราะความเร่าร้อนเป็นปัจจัย เขาทั้งสองจึงเสพเมถุนธรรมกัน” กำเนิดแห่งข้าวสาลี จึงเชื่อมโยงไปสู่กำเนิดแห่ง “คน” ที่มีการแยกเพศชายหญิงแตกต่างกัน ขณะเดียวกันความกำหนัดหรือกามตัณหาอันเกิดจากการเพ่งคูกันของคนต่างเพศก็ก่อให้เกิดการร่วมประเวณีสืบเผ่าพันธุ์กันต่อมา

หลังการประพฤติดุชทางกามครั้งแรกของคน ความผิดบาปอย่างใหม่ก็เกิดตามมา เปลี่ยนมาที่เรื่องเกี่ยวกับทรัพย์ ต้นเรื่องมาจากสัตว์ผู้หนึ่งเกิดความเกียจคร้านขึ้นเริ่มทำสิ่งที่ถือเป็นการสะสมอาหารขึ้น ก็มีผู้ทำตามกันต่อมา โดยมีปริมาณการสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งบังเกิดการ

เปลี่ยนแปลงให้ข้าวสาลีที่เคยมีอุดมสมบูรณ์ประหนึ่งข้าวทิพย์ต้อง “กลายเป็นข้าวมีราห่อเมล็ดข้างมีเกลือบห่อหุ้มเมล็ดข้าง ต้นที่ถูกเกี่ยวแล้วก็ไม่กลับออกแทน”

เมื่อความอุดมสมบูรณ์แห่งอาหารที่เป็นเหมือนทรัพย์สินพื้นฐานของชีวิตเสื่อมสลายลง ขณะที่คนได้ตัดสินใจการสั่งสมแล้ว ก็เกิดปัญหาการขาดแคลนขึ้น คนทั้งหลายจึงจับกลุ่มประชุมกัน ปรับทุกข์ในปัญหาที่เกิดขึ้น จนได้ข้อสรุปว่า “พวกเราควรมาแบ่งข้าวสาลีและปึกปิ่นเขตแดนกัน เสียเถิด” ข้อตกลงนี้นับเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ๆ อีกจุดหนึ่ง โดยสถานะแห่งกฎเกณฑ์นี้ย่อมมองได้ทั้งในรูปข้อตกลงของชุมชน, ประเพณีหรือกระทั่งกฎหมายจารีตประเพณี ข้อน่าสนใจคือหากอนุมานว่า มันเป็นรูปแบบหนึ่งของการก่อกำเนิดกระบวนการควบคุมทางสังคมหรือข้อกำหนดที่เรียกว่า กฎเกณฑ์หรือกฎหมาย เป็นต้น ที่เกิดมาจากการตกลงปลงใจของเหล่าสัตว์ที่พากันมาจับกลุ่มประชุมกัน นับแห่งประชาธิปไตย (ในระดับหนึ่ง) หรือการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการวาง กฎเกณฑ์ ย่อมสะท้อนให้ปรากฏจนอาจจัดเป็นหลักคิดพื้นฐานแบบพุทธ ในเรื่องธรรมชาติหรือกระบวนการออก กฎเกณฑ์ที่ผลบังคับต่อบุคคลทั่วไป

ต่อมาหลังจากการยืนยันการถือครองเขตข้าวสาลีหรือทรัพย์สินของใครของมันแล้ว ก็เกิดการลักขโมยกันขึ้นจากมูลเหตุแห่งความ โลกจนมีการจับกุมตัว จุดนี้จะเรียกว่าเป็นการกำเนิดของอาชญากรรมครั้งแรกก็คงจะได้ จัดเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน หากในการกระทำผิดครั้งแรกยังไม่มีการลงโทษทัณฑ์กัน เพียงแต่ตักเตือนมิให้กระทำอีก แม้สัตว์นั้นจะรับคำไม่ทำอีก หากต่อมาก็ยังไม่วายหลายจำละเมิดสังจะที่ได้ให้ไว้โดยมีการกระทำผิดในลักษณะดังกล่าวขึ้นอีกหลายครั้ง ในที่สุดจึงเกิดมีการลงโทษทางกายกันต่อผู้กระทำผิดกัน โดยวิธีต่าง ๆ นานา เช่น การใช้ก้อนดินขว้างปา การใช้ท่อนไม้ทุบตี เป็นต้น

วิกฤตการณ์ด้านจริยธรรมครั้งนี้ สร้างความทุกข์กังวลอย่างมากในหมู่ชนที่ยังมีมโนธรรมอยู่ การประชุมปรึกษาหารือในหมู่ “สัตว์ชั้นผู้ใหญ่” จึงเกิดขึ้น จนได้ข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาว่าควรที่จะสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นใหญ่โดยสามารถกล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวโดยชอบ ให้เป็นผู้ตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้จับไล่ผู้ที่ควรจับไล่ได้โดยชอบ เรียกว่า สมมติคนให้ขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง เพื่อป้องกันไม่ให้มีการเบียดเบียนกันขึ้น

เรื่องราวที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่ตกเชื่อมลงมาตลอดในจริยธรรมของสัตว์โลก (ชั้นสูง) ที่วิวัฒนาการสู่ความเป็นคนในท้ายที่สุด อันสืบสานจากความโลภเริ่มแรกที่จะกินจวนดิน , การดูหมิ่นเหยียดหยามผิดพรณกัน, การส้องเสพเมถุน, การกักตุนกอบโกยอาหาร (ข้าวสาลี) ไว้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว, ความ โลกในการถือเอาของผู้อื่นไม่ได้ให้ และท้ายที่สุดของความเสื่อมจึงนำไปสู่กระบวนการควบคุมที่ต้องมีผู้ปกครองหรือปัจเจกบุคคลขึ้นมา มีเป้าหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเฉพาะการควบคุมมิให้มีการ

กระทำความผิดพื้นฐานสามประการ กล่าวคือ การละเมิดหรือเบียดเบียนทรัพย์สิน ซึ่งมีใช้ของตน (คังกรณีลักข้าวาสาลี), การละเมิดสังฆะหรือการหลอกลวงฉ้อโกง (กรณีการกล่าวเท็จของสัตว์ผู้ลักข้าวาสาลี) และสุดท้ายก็คือการใช้ความรุนแรงทำร้ายชีวิตสัตว์โลกด้วยกัน อีกอย่างหนึ่งบทบาทของ รัฐในแง่ที่น่าจะแสดงให้เห็นถึงระบบการควบคุมทางสังคมระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐหรือผู้ปกครองวาง กฎเกณฑ์ควบคุมหรือจากการใช้อำนาจตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดจนกลายเป็นบรรทัดฐานสืบต่อมา ต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงกระบวนการควบคุมทางสังคม

๓.๒ ธรรมชาติและแนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม

สังคมกับมนุษย์ (บุคคล) เป็นสิ่งสองสิ่งที่ยากจะแยกออกจากกันไม่ได้ สังคมจะเป็นสังคมอยู่ได้ก็ต้องมีบุคคลมารวมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนกัน เมื่อบุคคลหลายๆ คนมารวมกันแล้วก็เกิดความสัมพันธ์ติดต่อกันและได้ร่วมกันพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันให้เพิ่มพูนเป็นระเบียบแบบแผนผูกพันซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น^๔ บุคคลจะต้องอาศัยสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการทางร่างกาย การได้รับการปกป้องรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงในชีวิต ความสะดวกสบายต่างๆ การศึกษา การอาชีพ การคบหา สมาคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บุคคลจะต้องอาศัยสังคมในการสนองความต้องการต่าง ๆ อันได้แก่

๑. ความต้องการทางร่างกาย

๒. ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคงในชีวิต

๓. ความต้องการเข้าร่วมกลุ่ม ความต้องการความรัก และความต้องการได้รับความยอมรับ

๔. ความต้องการให้ได้รับการนับถือ การเคารพและความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง

๕. ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง^๕

เพราะมนุษย์เรานับตั้งแต่รู้เดียงสาเป็นต้นมา ก็เริ่มมีพันธะหรือข้อผูกมัดทางสังคมที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อกันทั้งการพูดและการกระทำให้อยู่ในกรอบประเพณี และความคาดหมายของคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ตอนเราเกิดชีวภาพของเราไม่มีข้อผูกพันที่จะต้องประพฤติปฏิบัติใดๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคม แต่เพราะผู้มีหน้าที่เลี้ยงดูเราอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าว จึงอบรมบ่มนิสัยให้เราเกิดภาวะจำยอมต้องปฏิบัติตามและทำให้เราเกิดความพึงพอใจที่จะอยู่ในกรอบของสังคมด้วย

^๔ไพฑูริย์ เกรือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย, (กรุงเทพฯ ๑ : จัดพิมพ์โดยปรีชา สามัคคีธรรม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ธงไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๔๒.

^๕คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยาและมนุษยวิทยาเบื้องต้น, อ่างแล้ว, หน้า ๕๕.

ในฐานะเป็นสัตว์สังคม ก็ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์เราจะต้องถูกจำกัดอิสระและเสรีภาพในการกระทำหลาย ๆ อย่าง เช่น รายได้ที่ทำมาได้ด้วยหยาดเหงื่อของตนจะต้องจ่ายเป็นภาษีบำรุงรัฐบาล จะต้องส่งบุตรที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาเข้าโรงเรียนการเกิด การย้ายถิ่นที่อยู่และการตาย จะต้องแจ้งต่อเทศบาล หรืออำเภอแล้วแต่กรณี ชายหนุ่มจะต้องเข้ารับการเกณฑ์เป็นทหารเป็นต้น ข้อปฏิบัติเหล่านี้ล้วนเป็นข้อผูกพันที่คนเราจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบความมั่นคงและความสงบสุขของสังคม การที่สังคมสร้างข้อผูกพันซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างความสำนึกให้มนุษย์เรารู้ว่า เป็นความรับผิดชอบของตน และเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ซึ่งมนุษย์เรารู้สึกว่าเป็นการบังคับให้ต้องประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งลักษณะเช่นนี้ในทางสังคมวิทยาเรียกว่า “การควบคุมทางสังคม”^๖

เมื่อบุคคลมีจำเป็นที่จะต้องอยู่รวมกันเป็นสังคมแล้ว สังคมทุกสังคมจำเป็นต้องมีการควบคุมสมาชิกของสังคม ดังนั้น ปัจเจกบุคคลคือ แต่ละคนซึ่งอยู่ในฐานะสมาชิกขององค์กรทางสังคมใดก็ตามย่อมไม่มีความเป็นเสรีเต็มที่แต่ต้องอยู่ในวงหรือของเขตแห่งการประพฤติปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นวัฏจักรหรือกายกรรมสำหรับด้านมโนกรรมนั้น การจะคิดอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้จากสังคมโดยผ่านกระบวนการสังคมประกิดเป็นสำคัญ

การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความยุ่งเหยิงภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และการพัฒนาอาวุธสงครามมาทำลายล้างกันมากกว่าในอดีตที่ผ่านมาเกี่ยวข้องกับปัญหาของการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ โดยแสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่เกิดขึ้นจากการที่สามารถจัดการควบคุมภาวะทางธรรมชาติและเอาประโยชน์จากธรรมชาติได้มากขึ้น^๗ กรรมวิธีและกระบวนการ (Processes) ต่างๆ ในการควบคุมทางสังคม (Social Control) จะแสดงออกในรูปของกลไกต่าง ๆ ที่สมาชิกสังคมใช้ป้องกันพฤติกรรมที่ฝืนสังคมหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากปกติมิให้เกิดขึ้นหรือป้องกันมิให้พฤติกรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นแล้วมีผลเสียหายต่อสังคมอย่างรุนแรง^๘ ดังนั้นเพื่อให้การอยู่รวมกันอย่างมีระเบียบ เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมมนุษย์เราจึงได้สร้าง กฎเกณฑ์ขึ้นมา

^๖รศ. ดร. สุวิทย์ รุ่งวิสัย, พันธะทางสังคม, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๑-๒.

^๗ศส. จันทรเพ็ญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^๘Alvin L. Bertrand, *Basic Sociology*, (New York : Meredith Publishing company, 1967), p. 281.

เพื่อควบคุมพฤติกรรมของกันและกัน เมื่อคนส่วนมากยอมรับถือปฏิบัติสืบกันมา จึงกลายเป็นหลักในการควบคุมทางสังคม (Social Control) ขึ้น

ความหมายของการควบคุมทางสังคม

ความหมายของการควบคุมทางสังคม ตามพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ กระบวนการต่างๆ ทางสังคมที่มุ่งหมายให้สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ศีลธรรม และจารีตประเพณี^๕ ความเป็นระเบียบของสังคมเกิดขึ้นส่วนหนึ่ง เพราะสังคมใช้มาตรการต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ทั้งที่ปรากฏออกมาภายนอก คือ การกระทำต่างๆ และที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เช่น คุณค่าและทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ มาตรการอาจมีได้หลายอย่าง เช่น การให้คุณให้โทษ การให้การศึกษาอบรม และการจูงใจให้กระทำความดีด้วยวิธีการต่างๆ การใช้มาตรการควบคุมทางสังคม อาจมุ่งให้เกิดการควบคุมโดยตัวบุคคลเองที่เรียกว่า การควบคุมภายใน (Internal control) หรือเพียงแต่มุ่งควบคุมการกระทำภายนอกของบุคคล ที่เรียกว่า การควบคุมภายนอก(External control) การควบคุมภายใน หมายถึง การปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคล ให้บุคคลมีหิริโอตตัปปะหรือมโนธรรม ต้องการทำความดี และละเว้นการทำความชั่วด้วยความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของตนเอง ต่างกับการควบคุมภายนอก ซึ่งย้ำการให้รางวัลจูงใจให้คนทำความดีและการลงโทษ เพื่อยุให้บุคคลละเว้นการทำความผิด ทั้งการควบคุมภายใน และภายนอกมีความจำเป็นในการสร้างความเป็นระเบียบในสังคม ในการนี้สังคมได้สร้างสถาบันต่างๆ ขึ้นมาเป็นตัวแทนของสังคม ทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ศาสนา และสื่อสารมวลชน เป็นต้น

อนึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายก็ได้ให้ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการควบคุมทางสังคมไว้ต่างๆ กัน ดังต่อไปนี้

เอ็ดเวิร์ด รอสส์ (E.A. Ross) ได้ให้คำจำกัดความของการควบคุมทางสังคมว่า “กลไกต่าง ๆ ที่สังคมใช้อำนาจปกครองควบคุมปัจเจกชนซึ่งเป็นสมาชิกให้ปฏิบัติภายในกรอบปกติสถานของสังคม”^๖

ซึ่งตามทัศนะของรอสส์ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังนี้

๑. อำนาจของสังคม ที่มีเหนือประชาชนซึ่งเป็นสมาชิก จึงเป็นการมองดูระหว่างองค์กรทางสังคมที่มีอำนาจสูงกว่า สมาชิกที่เป็นส่วนประกอบของสังคม

^๕ ผศ. จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, อ่างแก้ว, หน้า ๕.

^๖ รศ. ดร. สุวิทย์ รุ่งวิสัย, พันธะทางสังคม, อ่างแก้ว, หน้า ๑๘.

๒. กลไกต่างๆ ที่เป็นเครื่องมือของสังคม เช่น สถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และวิธีการที่ใช้ในการควบคุมไม่ว่าจะเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ ศีลธรรม หรือบุคลากรที่เป็นตัวแทนของสังคม เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นตัวแทนของรัฐในการใช้อำนาจจับกุมผู้กระทำความผิด หรือนักบวชผู้นำทางศาสนาอบรมสั่งสอนให้ประชาชนตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามก็ถือว่า ตำรวจ และนักบวชเป็นกลไกของสังคมที่จะบังคับและควบคุมสมาชิกให้อยู่ในกรอบปทัสถาน

๓. กรอบปทัสถาน ได้แก่ กฎหมาย จารีตประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต และค่านิยมที่ดีงาม

ความหมายของการควบคุมทางสังคมต่าง ๆ ดังกล่าวมาเป็นการเน้นในส่วนประกอบของสังคมที่แตกต่างกัน นักวิชาการบางคนให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบคือสังคมบางคนให้ความสำคัญที่วิธีการ หรือกลไกที่ใช้ควบคุมสมาชิกให้ประพฤติปฏิบัติตามกรอบปทัสถานและค่านิยมของสังคม แต่บางคนก็ให้ความสำคัญต่อความคาดหวังของคนส่วนมากในสังคม สถานภาพและบทบาทที่ตนดำรงอยู่นั้น เราจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะเป็นไปตามความคาดหวัง และเป็นที่ยอมรับของสังคม

ซึ่งว่าโดยสรุปแล้ว การควบคุมทางสังคมคือ รูปแบบและวิธีการต่างๆ ที่สังคมใช้ควบคุมให้สมาชิกในกลุ่มหรือในสังคมแต่ละแห่งประพฤติปฏิบัติตน ให้สอดคล้องกับปทัสถานของกลุ่มหรือตามที่คนส่วนมากในกลุ่มนั้นคาดหวังและยอมรับ เพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม

โรเบิร์ตสัน (Ian Robertson) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “การควบคุมสังคม คือรูปแบบของวิธีการในการที่จะทำให้สมาชิกของสังคมประพฤติปฏิบัติไปในทางที่สังคมคาดหวังและเป็นที่ยอมรับกันได้”^{๑๑}

ตามความหมายนี้ โรเบิร์ตสันเน้นในเรื่องสำคัญอยู่ ๒ เรื่อง คือ

๑. วิธีการควบคุม คือสังคมจะมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผู้ปกครองหรือผู้บริหารมั่นใจได้ว่า สมาชิกที่อยู่ในสังคมนั้นจะประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องและเป็นที่ยอมรับของสังคม

๒. แนวทางที่คาดหวังและเป็นที่ยอมรับ ในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของสมาชิกนั้น จะต้องแสดงออกไปในทางที่คนส่วนมากในสังคมคาดหวัง และยอมรับได้ ซึ่งในทางสังคมวิทยา มองดูพฤติกรรมของแต่ละคนเป็นพฤติกรรมทางสังคม เพราะคนเราอยู่ภายใต้กรอบของสังคม ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การเป็นนิสิตนักศึกษา ก็ได้รับความคาดหวังไว้ว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติตามสถานภาพของตน โดยให้ความสนใจต่อการเรียนเป็นหลัก การเล่น การพักผ่อน และร่วมกิจกรรมอื่นๆ เป็นงานระดับรอง นิสิตศึกษามีพฤติกรรม

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

เช่นนั้นก็ถือว่า เป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางที่คนในสังคมคาดหวังและยอมรับ ดังนั้น นิสิตนักศึกษาถึงแม้จะมีอิสระในการที่จะทำอะไรได้ แต่ภาวะความเป็น “นิสิตนักศึกษา” ก็จะถูกควบคุมโดยความคาดหวังของคนในสังคม เป็นต้น

แลนดิส (Paul H. Landis) ได้ให้คำจำกัดความการควบคุมทางสังคมคือ “กระบวนการในการสร้างและธำรงไว้ซึ่งระเบียบ กฎเกณฑ์ทางสังคม”^{๑๖}

ตามแนวความคิดของแลนดิสนี้เป็นการเน้น ขั้นตอนของการสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งเป็นเสมือนกรอบหรือคอกไว้ควบคุมฝูงชนในสังคม เช่น กระบวนการออกกฎหมาย จะต้องมีการตามระบบการปกครอง เช่น ระบบรัฐสภา ฝ่ายรัฐสภาจะต้องเป็นผู้ออก

ขั้นตอนของการควบคุม ฝ่ายบริหารก็ต้องกำหนดขั้นตอนในการควบคุมสมาชิกของสังคมให้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์เหล่านั้น เพราะถ้าสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ขึ้นมาแล้วไม่มีใครประพฤติปฏิบัติก็จะไม่มีผลในการบังคับ ซึ่งมีผลให้ระเบียบ กฎเกณฑ์เหล่านั้น คงอยู่ไม่ได้ เมื่อรัฐสภาออกกฎหมายมาแล้ว ฝ่ายบริหารจะต้องกำหนดกระบวนการควบคุมประชาชนให้เคารพกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนหรือละเมิดก็จะมีกระบวนการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ลงโทษผู้กระทำความผิดระเบียบกฎเกณฑ์

ตามคำจำกัดความของแลนดิสเน้นถึงกระบวนการในการสร้างกรอบเพื่อควบคุมคนในสังคม เพราะหากกระบวนการสร้างไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม ไม่มีขั้นตอนหรือรวบรัดเกินจนเกินไป กฎเกณฑ์ที่จะสร้างขึ้นเป็นกรอบนั้น อาจจะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน นอกจากจะไม่ยอมรับแล้วอาจจะถูกคัดค้าน หรือต่อต้านล้มล้างกฎเกณฑ์ดังกล่าวก็ได้

เมื่อมีการสร้างระบบกฎเกณฑ์ขึ้นมาแล้ว ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงขั้นตอนของการควบคุมให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นด้วย กฎเกณฑ์ใดควรจะใช้มาตรการเข้มงวด กฎเกณฑ์ใดควรจะใช้กระบวนการให้การศึกษาศึกษาให้เห็นคุณค่าของกฎเกณฑ์หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เช่นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดกฎหมายก็กำหนดโทษแตกต่างกันระหว่างผู้ผลิตจำหน่ายจะถูกดำเนินการฟ้องร้องไปเลย ในขณะที่ผู้เสพยาเสพติดจะต้องให้การรักษาพยาบาล ก่อนที่จะมีการควบคุมพฤติกรรมภายหลัง ผู้สร้างกฎเกณฑ์และประชาชนมักจะมองผู้ผลิตจำหน่ายยาเสพติดเป็นอาชญากรในขณะที่มองผู้เสพยาเสพติดเป็นคนเจ็บป่วยด้วยโรคนิดหนึ่ง คือการติดยา แทนที่จะเป็นอาชญากรอย่างกรณีขายยาเสพติด

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

ราวซีก (Joseph S. Roucek) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “กระบวนการที่กำหนดแผนไว้ หรือเกิดขึ้นเองตามสถานการณ์ในอันที่จะอบรมสั่งสอน โน้มน้าวชักจูง หรือบังคับให้ปัจเจกชนประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติที่สถานและค่านิยมของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่”^{๑๑}

ตามคำจำกัดความของราวซีกนี้ สามารถแยกประเด็นได้ดังนี้

๑. กระบวนการควบคุม คือการกระทำที่มีขั้นตอน มีระบบและมีความต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวอาจกำหนดไว้ล่วงหน้า เช่น การอบรมเลี้ยงดู พ่อแม่จะต้องเตรียมการเรื่องอาหาร การอบรมนิสัย พ่อแม่จะต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยจะไม่พูดคำหยาบคาย หรือไม่ทะเลาะกันต่อหน้าลูก เป็นต้น

กระบวนการอีกอย่างหนึ่งไม่ได้กำหนดวิธีการไว้ แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นก็สามารถควบคุมได้ เช่น เกิดโรคระบาดขึ้นอย่างกะทันหัน พ่อแม่ก็จะต้องควบคุมอาหาร น้ำดื่ม และควบคุมไม่ให้ลูกเข้าไปในบริเวณที่คาดว่าอยู่ในเขตระบาดของโรคเป็นการชั่วคราว จนกว่าการระบาดของโรคจะหมดไป

๒. แนวการควบคุมมี ๓ ประการ คือ

๒.๑ การอบรมสั่งสอน เช่น พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม และเหมาะสม เพื่อให้เขาเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม โดยการใช้คำพูดหรือการกระทำเป็นแบบอย่างในการอบรมสั่งสอน พ่อแม่อาจจะใช้วิธีการให้รางวัล โดยการยกย่องชมเชย หรือการลงโทษโดยการตำหนิติเตียน หรือไม่ให้ออกไปจากบริเวณที่กำหนดไว้ก็ได้

๒.๒ การชักจูง เพื่อให้สมาชิกอยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม การว่ากล่าวตักเตือนเฉยๆ อาจไม่เพียงพอ ผู้ปกครองจำเป็นต้องหาเหตุผลและตัวอย่างที่ดีงาม เป็นการจูงใจให้ลูกยึดเป็นแบบอย่างของชีวิต กระตุ้นให้เขาเห็นตามและยินยอมประพฤติปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ผู้ปกครองต้องการ เช่น ผู้ปกครองยกตัวอย่าง นาย ก. ลูกชายของเพื่อนบ้านที่ขยันเรียนจนได้ทำงานดีเป็นหลักฐานและมีชื่อเสียงมาเป็นอุทาหรณ์ โน้มน้าวชักจูงให้ลูกของตนเกิดความขอมรับและมุ่งมั่นขยันเรียนหนังสือเพื่อเจริญรอยตามแบบอย่างลูกชายเพื่อนบ้าน เป็นต้น อนึ่งการชักจูงนี้จะไม่ใช่วิธีการบังคับควบคุมลงโทษหรือการให้รางวัล แต่การหยิบยกแบบอย่างเพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้อยู่ใต้การปกครอง หรือคนอื่นเกิดมีเหตุมีผลด้วยตนเอง

๒.๓ การบังคับ ซึ่งอาจจะเป็นการพูด คำสั่ง ข้อบังคับ การใช้กำลังกายหรืออาวุธเข้าบังคับผู้อื่นให้กระทำตามที่ผู้มีอำนาจหรือผู้สั่งให้เขาทำ

๓. กรอบสังคม ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ คือ

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒.

๓.๑ หลักปฏิบัติ การกระทำบางอย่างมีผู้เสนอแนะว่าในโรงเรียน ชาวพุทธ ชาวคริสต์ หรืออิสลามก่อนเข้าเรียนจะต้องมีการไหว้พระ หรือพระเจ้าก่อน การปฏิบัติในระยะแรกๆ หากมีโรงเรียนกระทำตามถือว่าเป็นหลักปฏิบัติเมื่อปฏิบัติมานานๆ เข้าก็กลายเป็นประเพณี ดังนั้นหลักปฏิบัติในสถาบันต่างๆ จึงถือว่าเป็นกรอบของสังคม

๓.๒ ปทัสถาน ได้แก่ กฎหมายระเบียบกฎเกณฑ์จารีตประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อยู่ในสังคมหนึ่งๆ ด้วย ก็แบบแผนที่วางขอบเขตให้ประชาชนต้องประพฤติปฏิบัติ ซึ่งแต่ละสังคมอาจจะมีปทัสถานแตกต่างกันไป หรืออาจจะเหมือนกันก็ได้ ทั้งนี้อาจจะเกิดขึ้นเพราะในการสร้างกฎเกณฑ์อาจจะมีความคิดเห็นตรงกัน หรือเกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมจากสังคมที่อยู่ใกล้กันหรือติดต่อกันก็ได้

๓.๓ ค่านิยม เป็นภาวะหรือสิ่งที่ประชาชนหมุ่มมากยอมรับ นิยมยกย่องปรารถนาและเสาะแสวงหาเพื่อให้เกิดมีให้เป็น เช่น การศึกษา ซึ่งคนส่วนมากคิดว่า เป็นวิธีการทำให้คนฉลาดหลุดพ้นจากความโง่เขลาเบาปัญญา ดังนั้นพ่อแม่ก็มักจะอบรมสั่งสอน โน้มน้าวหรือบังคับให้ลูกๆ ได้รับความศึกษาหากลูกๆ ใดๆ ก็อาจจะถูกลงโทษ โดยถูกเขียนตีเพื่อให้ลูกไปโรงเรียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเขาก็ตระหนักดีว่าการควบคุมพฤติกรรมฝืนสังคมเป็นเพียงหน้าที่ของอำนาจอย่างหนึ่งเท่านั้น ที่จุดนี้ เราจะต้องทำความเข้าใจว่า กรรมวิธีหรือขบวนการ การควบคุมสังคมนั้น แบ่งแยกอย่างต่อเนื่องกันซึ่งอาจจำแนกออกตามระดับความแตกต่างของพฤติกรรมได้เป็น ๔ ประการคือ

๑. เป็นกรรมวิธีที่ใช้ป้องกันสถานการณ์ที่จะพัฒนานำไปสู่พฤติกรรมที่ฝืนหรือเบี่ยงเบนสังคม
๒. เป็นกลไกที่จะจัดการความตึงเครียดหลังจากที่พฤติกรรมฝืนสังคมเกิดขึ้นแล้ว
๓. เป็นกลไกตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงสาเหตุของพฤติกรรมฝืนสังคม
๔. เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมกลุ่ม โดยหล่อหลอมมตมมหาชน ให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์^{๑๑}

วิธีการควบคุม (The means of control)

ความพยายามที่จะจำแนกวิธีการควบคุมทางสังคมต่างๆ ที่ยังนิยมใช้อยู่มีมากและแตกต่างกันไป วิธีการโดยใช้คำพูด หรือกิริยาท่าทาง หรือวิธีการในเชิงสัญลักษณ์ จะตรงกันข้ามกับวิธีการใช้กำลังบังคับ การโทษเป็นแบบอย่างเชิงนิเสธ หรือพยายามระงับยับยั้ง เพื่อกำจัดพฤติกรรม

^{๑๑}Kimball Yong, *Handbook of Social Psychology*, (London : Poutledge kegan Paul Ltd., pevised Edition , 1960-1963), pp. 244-245.

ที่ไม่พึงปรารถนา ในขณะที่รางวัลและคำสรรเสริญเขียนขอมักนำมาใช้ในเชิงปฏิฐาน เพื่อเหนี่ยวนำ การกระทำที่เห็นชอบทางสังคม^{๑๕}

การควบคุมอาจเป็นได้ทั้งเชิงปฏิฐานหรือเชิงบวก(Positive)และเชิงนิเสธหรือเชิงลบ (negative) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งการควบคุมเป็นทั้งการให้รางวัล (rewards) และการลงโทษ (Punishments) ซึ่งอาจจะกระทำทั้งโดยการใช้อำนาจบังคับอย่างเปิดเผย หรือโดยการใช้สัญลักษณ์ ต่าง ๆ ซึ่งได้แก่สิ่งที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนอีกสิ่งหนึ่ง การแสดงท่าทาง คำพูด ข้อความที่เขียน เป็นต้น ดังนี้

วิธีการควบคุมเชิงนิเสธรวมถึงการระงับสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ตามธรรมชาติ เช่นการ ห้ามมิให้มีเสรีภาพในการพูดตลอดจนการลงโทษทางร่างกายอย่างเปิดเผย

วิธีการควบคุมเชิงปฏิฐานได้แก่การให้รางวัลในระดับต่างๆ กัน นับแต่รางวัลที่เป็น สัญลักษณ์ (symbolic rewards) เช่น เหรียญตราเกียรติยศ ตลอดจนถึงสิ่งที่สามารถกำหนดสถานภาพ อันได้แก่รางวัลทางวัตถุต่างๆ (physical rewards) อาทิเช่น ความมั่งคั่ง ทรัพย์สินเงินทอง และ อำนาจเหนือบุคคลอื่น เป็นต้น

วิธีการควบคุมไม่สามารถแยกพิจารณาส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเว้นการพิจารณาวิธีการควบคุม อื่นๆ ดังนั้น เราจะต้องทำความเข้าใจวิธีการควบคุมแต่ละระดับซึ่งต่อเนื่องกัน นับตั้งแต่การให้ รางวัลเชิงปฏิฐาน ต่างๆ ตลอดจนถึงการลงโทษขั้นสูงสุดคือประหารชีวิต ตัวอย่างของวิธีการบาง ประการที่ใช้ในการควบคุมซึ่งแต่ละระดับต่อเนื่องกัน เช่น

วิธีการควบคุมโดยการให้รางวัลเชิงปฏิฐาน ได้แก่ การให้รางวัลต่าง ๆ โดยทางวัตถุ โดยตรง เช่น การให้รางวัล,เงินรางวัล และรางวัลทางวัตถุต่าง ๆ เช่นความมั่งคั่ง อำนาจเหนือบุคคล อื่น เป็นต้น

วิธีการควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงปฏิฐาน ได้แก่ การชุบชีวิตในทางดี การจงใจและการ โฆษณาชวนเชื่อ การโฆษณา การยกย่องสรรเสริญ การให้เหรียญตราเกียรติยศที่เป็นสิ่งแสดง สถานภาพที่สูงขึ้น เป็นต้น

วิธีการควบคุมที่เป็นสัญลักษณ์เชิงนิเสธ ได้แก่ การสั่งให้เลิกปฏิบัติ การขู่ว่าจะลงโทษ การตรวจสอบ การคำจำกัดินคดี การใช้อัยการฟ้อง การพูดจาเยาะเย้ยถากถาง การตั้งฉายา การตั้งสมณนาม และการชุบชีวิตในทางที่ไม่ดี เป็นต้น

วิธีการควบคุมเชิงนิเสธ ได้แก่การควบคุมด้วยวิธีการลงโทษทางร่างกาย เช่น การลงโทษ ด้วยการประหารชีวิต การเนรเทศออกจากกลุ่ม การทรมานร่างกาย การจำคุกกักกัน การปรับ การ

^{๑๕} ผศ. จันทรพีญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, อ่างแล้ว, หน้า ๑๕.

ทดแทนค่าเสียหาย และการตรวจค้น เป็นต้น^{๖๖} ซึ่งโดยปกติ สังคมพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนโดยใช้การควบคุมทางสังคมทั้งประเภทที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

วิธีการควบคุมต่างๆ ดังกล่าวมานี้เป็นสิ่งที่เราพบเห็นกันอยู่เป็นประจำในสังคม ซึ่งการควบคุมดังกล่าวจะเกิดขึ้นเพื่อขจัดความขัดแย้งระหว่างบุคคลต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ และความขัดแย้งนั้นเกี่ยวข้องกับตรงกึ่งขององค์การทางสังคม ดังนั้นวิธีการควบคุมทางสังคมจึงสามารถสรุปแยกออกไปเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ทางการหรือรูปนัย(formal)และไม่เป็นทางการหรืออรูปนัย(Informal)ประเภททางการได้แก่ ประมวล กำหนด รวบรวม หรือจัดทำเป็นระเบียบไว้แล้วหลายวิธี เช่น ข้อปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม การตัดสินลงโทษ การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร คำพิพากษาที่ผ่านมาแล้ว หลักเกณฑ์ที่เป็นทางการรวมทั้งกฎข้อบังคับของสถาบันต่างๆ การเลื่อนขั้น การลดขั้น การเสียดสี การจ่ายเงิน และการให้รางวัลแสดงความยินดีทางสื่อมวลชน เป็นต้น ส่วนการควบคุมประเภทไม่เป็นทางการมีลักษณะตรงกันข้ามกัน คือ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์แน่นอน และไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ขาดการวางระเบียบ การประมวลและการรวบรวม ประเภทที่ไม่เป็นทางการประกอบด้วย การพูดจา กิริยา มารยาท วิถีประชา จารีต และมติมหาชน เช่น การสรรเสริญที่ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน การเยาะเย้ยถากถาง การซุบซิบนินทา และการเนรเทศ เป็นต้น ทำให้คนนอกกริตหรือผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะถูกดำเนินคดีเห็น หรือแม้แต่การทรมาณก็ตาม^{๖๗} อย่างไรก็ตามในการควบคุมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ หรือการใช้กลไกต่างๆ ล้วนแต่ต้องอาศัยการขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมป่มนิสัย (Socialization) เป็นหลักเพื่อให้มีการควบคุมและความสำนึกที่จะประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

๓.๓ การขัดเกลาทางสังคมกับการควบคุมทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม คือ กระบวนการซึ่งสังคม ชุมชน องค์กรที่เป็นทางการหรือกลุ่มใช้อบรมสั่งสอนสมาชิกของตนให้เรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกเพื่อให้สามารถเข้าร่วมสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มนุษย์ได้เรียนรู้การร่วมมือกับสมาชิกคนอื่นๆ ของสังคมในการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม และยึดถือปฏิบัติ บทบาท ตามกฎเกณฑ์ของสังคมในระหว่างกระบวนการขัดเกลาทางสังคม นอกจากนี้ มรดกทางวัฒนธรรมได้ถ่ายทอดไปยังรุ่น

^{๖๖} ศ.ดร. ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔.

^{๖๗} ศ.ดร. จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓.

ลูกหลานตลอดชั่วอายุคนรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยผ่านการขัดเกลาทางสังคม และปัจเจกชนได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพและมโนภาพเกี่ยวกับ “ตนเอง” รวมทั้งพัฒนาความสามารถที่จะทำหน้าที่ในฐานะของปัจเจกชน และสมาชิกของกลุ่มได้ในช่วงกระบวนการขัดเกลาทางสังคม^{๘๔} การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล (๑) เกี่ยวกับตัว (ของเขา) เอง และลักษณะความเป็นตนเองของเขา และ (๒) วิธีที่เขาจะไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนจนกระบวนการเรียนรู้เมื่อบุคคลได้เข้าไปในสถานการณ์ที่แปลกใหม่ เขาจะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อที่จะปฏิบัติตน ได้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อควบคุมการสนองตอบของบุคคลอื่น ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคล บุคคลเรียนรู้ถึงวิธีการปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่างๆ แต่ละขั้นของชีวิตที่แตกต่างกันไป การอบรมทางสังคมที่ต่อเนื่องกันดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นของบุคคล เพื่อที่บุคคลจะสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดระเบียบสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเกิดจากการที่บุคคลมาสัมพันธ์ทางสังคมหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (interaction) แล้วทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามความคาดหวังหรือบรรทัดฐานของบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกอยู่ การอบรมทางสังคมนั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงว่าบุคคลควรจะทำอะไร ในเรื่องของตนเองและจะปฏิบัติตนอย่างไรในสถานการณ์หนึ่งๆ เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคมเกิดขึ้น จากการที่กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการควบคุมซึ่งกันและกันก็เพราะว่าขณะที่บุคคลได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากบุคคลอื่นๆ นั้น บุคคลอื่นๆ ก็ได้รับการอบรมทางสังคมจากบุคคลนั้นด้วย^{๘๕}

การขัดเกลาทางสังคมอาจแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ที่สำคัญคือ

๑. การขัดเกลาทางสังคมขั้นปฐมภูมิ (Primary Socialization) การขัดเกลาทางสังคมดังกล่าวจะปรากฏตั้งแต่ทารกได้เป็นสมาชิกของสังคม เริ่มตั้งแต่ครอบครัวทำหน้าที่ในการให้การอบรมสั่งสอนเด็ก ครอบครัวเตรียมตัวเด็กให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกับคนอื่นในโลกว้าง ครอบครัวเป็นผู้อบรมสั่งสอนเรื่องความรัก หน้าที่ และสิทธิต่างๆ สอนให้เข้ากับคนอื่นในสังคมได้

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๘๕} คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น, อ่างแก้ว, หน้า ๓๘.

๒. การขัดเกลาทางสังคมขั้นทุติยภูมิ (Secondary Socialization) จะเกิดเมื่อบุคคลได้ผ่านกระบวนการอบรมทางสังคมขั้นปฐมภูมิแล้วและต้องการเข้ากลุ่มสังคมหรือเปลี่ยนสภาพทางสังคม เช่น การเลื่อนชั้นทางสังคม จากชนชั้นต่ำเป็นชนชั้นกลาง เขาก็จะได้รับการขัดเกลาทางสังคม^{๒๐}

รูปแบบของการอบรมทางสังคมทั้งสองประเภทข้างต้น เป็นกลไกควบคุมสังคมทางวัฒนธรรมที่สำคัญจะใช้อย่างแพร่หลายกว้างขวาง เพราะระเบียบแบบแผนอันเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือที่เรียกว่าบรรทัดฐานทางสังคม ได้กำหนดไว้โดยสมาชิกกลุ่มที่มีอยู่แล้ว และสิ่งดังกล่าวเป็นที่เห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกซึ่งได้รับการอบรมให้เรียนรู้ทางสังคมมาก่อน

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

คำว่า Socialization หมายถึง “การมีจิตใจโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐาน หรือประเพณีในแนวทางที่บรรทัดฐานส่งเสริมหรือจูงใจให้กระทำ”^{๒๑} นักวิชาการได้ให้ความหมายเป็นภาษาไทยไว้ต่างๆ กันมากมาย เช่น การเรียนรู้ทางสังคม การอบรมบ่มนิสัย การขัดเกลาทางสังคม การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม การอบรมให้เรียนรู้สังคม สังคมกรรม สังคมประกิด เป็นต้นซึ่งท่านผู้รู้ต่างๆ ก็ได้ให้ความหมายของคำว่า Socialization ไว้ต่างๆ กันดังนี้

ความหมายที่ ๑ เอียน โรเบิร์ตสัน (Ian Robertson) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมบ่มนิสัยเป็นกระบวนการคบหาสัมพันธ์กันทางสังคมซึ่งประชาชนได้รับบุคลิกภาพและการเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตในสังคม”^{๒๒} คำว่า “กระบวนการ” คือ การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างต่อเนื่องดังนั้นการคบหาสัมพันธ์กันทางสังคมจึงเป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง และยาวนานจนทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมา หรือการมีปฏิริยาโต้ตอบเป็นแบบฉบับแห่งการกระทำ จนกลายเป็นนิสัยประจำตัว หรือบุคลิกภาพของประชาชนในสังคม

ความหมายที่ ๒ เมตตา สเปนเซอร์ (Metta Spencer) ได้กล่าวว่า “การขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมบ่มนิสัย คือ กระบวนการเรียนรู้หลักพฤติกรรมของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมตามวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังทำให้คนได้รับแบบอย่างลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพได้รับการเรียนรู้ทางภาษา ความรู้ วิชาการ ทักษะ และความผูกพันในอันที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามปทัสถาน และค่านิยม และความสามารถที่จะแสดงบทบาทหลายๆ ด้านในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันได้ด้วย”^{๒๓}

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

^{๒๑} ศ. จันทรเพ็ญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๒๒.

^{๒๒} Ian Robertson, *Sociology*, (New York : Worth, 1977), pp. 568.

^{๒๓} ศ.ดร. สุวิทย์ รุ่งวิสัย, พันธะทางสังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๒๕.

ตามความหมายนี้ สเปนเซอร์ให้ความหมายรายละเอียดกว้างขวาง กล่าวคือ นอกจากจะเป็นกระบวนการคบหาสัมพันธ์และบุคลิกภาพแล้ว ยังได้ครอบคลุมถึงภาษาความรู้วิชาการ ทักษะและความผูกพันในอันที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามปทัสถาน และค่านิยมรวมตลอดถึงการแสดงบทบาทในด้านต่างๆ ในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในทางสังคมด้วย การที่ใครจะพูดภาษาใดภาษาหนึ่งได้อย่างเป็นธรรมชาติ คนนั้นจะต้องได้รับการเรียนรู้ทางภาษาอย่างต่อเนื่องนานพอสมควร แม้ความรู้วิชาการและทักษะในการทำงาน เช่น การทำกรอบประตูหน้าต่าง ช่างจะต้องเรียนรู้วิธีทำจนเกิดเป็นทักษะชำนาญในการประกอบเข้าเหลี่ยมมุมหน้าไม้ ก็จะต้องผ่านกระบวนการอบรมปมนิสัยทั้งนั้น

ความหมายที่ ๓ พอล ไซตส์ (Paul Sites) กล่าวไว้ “การขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมปมนิสัย คือกระบวนการเรียนรู้ การควบคุมซึ่งกันและกันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวปัจเจกชน (จากภาวะที่เคยเป็น) และการควบคุมพฤติกรรมในการคบหาสัมพันธ์กับคนอื่นฯ”^{๒๔}

ไซตส์ได้ให้คำจำกัดความคล้ายๆ ความหมายที่ ๑ และที่ ๒ เฉพาะส่วนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเท่านั้น ส่วนที่ขยายต่อก็คือการขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมปมนิสัยเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมด้วย โดยให้เน้นถึงพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจากที่ยังไม่ได้มีการขัดเกลาไปสู่พฤติกรรมที่ได้มีการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับจากคนอื่นฯในสังคม

ซึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของคนอื่นนั้น คนเราจะต้องควบคุมพฤติกรรมตามสถานการณ์ต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน นาย ก. ในฐานะญาติผู้เฒ่า เมื่อพบนาย ข. เห็นนาย ก. และอยู่ในระยะใกล้พอสมควร แล้วนาย ก. ก็ยกมือไหว้นาย ข. อย่างนอบน้อม พฤติกรรมการไหว้ของนาย ก. จะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของนาย ข. ให้นาย ข. ยกมือไหว้อย่างตอบ นาย ก. อย่างเป็นกิจจลักษณะ เป็นต้น ดังนั้นในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม พฤติกรรมของสมาชิกที่แสดงออกมาจึงมีส่วนควบคุมพฤติกรรมของกันและกัน

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานของชีวิตทางสังคมของมนุษย์ ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคมที่ควรจะได้รับถ่ายทอดและพัฒนา จำต้องประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

๑. วิธีประชา คือ แนวทางปฏิบัติที่สืบทอดกันมาเป็นประเพณี และเกิดความเคยชิน หากฝ่าฝืนก็ไม่มีการลงโทษอย่างเข้มงวด หรือรุนแรงแต่อย่างใด อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือหัวเราะเยาะ เช่น การแต่งกายให้เหมาะสม การกล่าวคำว่า “ขอบคุณ” การรับประทานอาหาร ๓ มื้อ เป็นต้น

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

๒. จารีต หมายถึง หลักความประพฤติที่มีความสำคัญกว่าวิถีประชา เพราะเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของกลุ่ม จารีตมีพื้นฐานจากความเชื่อทางศีลธรรม การฝ่าฝืนจะต้องมีการลงโทษ ตามมาอย่างเข้มงวดและรุนแรงกว่าวิถีประชา เช่น ลูกต้องมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ เป็นต้น

๓. กฎหมาย หมายถึง จารีตที่สำคัญเป็นพิเศษ และมักจะบัญญัติให้เป็นระเบียบที่เป็นทางการซึ่งเป็นที่ยอมรับได้กลายเป็นสถาบันแล้ว หรือเป็นบรรทัดฐานที่เป็นทางการซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนก็ย่อมถูกลงโทษ ตามกฎหมาย เช่น การฆ่าคนโดยเจตนาที่จะถูกจำคุก เป็นต้น^{๒๕}

บรรทัดฐานอันเป็นแนวทางปฏิบัติได้กำหนดห้ามไว้ ถ้าไม่ได้มีกฎหมายกำหนดไว้ แต่คนส่วนมากเชื่อว่าถ้ากระทำลงไปแล้ว จะเป็นผลให้มีการลงโทษตามมา เป็นการกำหนดห้ามที่อาศัยพลังควบคุมลงโทษด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา หรือไสยศาสตร์ และเป็นการควบคุมทางสังคมด้วยวิธีการให้ละเว้น โดยคำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากอำนาจสังคมนิยมที่เกี่ยวข้องกับบังคับการกระทำนั้นอยู่ ทำให้ต้องปฏิบัติตามข้อห้ามนั้นอย่างเคร่งครัด

จุดมุ่งหมายของการขัดเกลากฎทางสังคม

การขัดเกลากฎทางสังคมมีเป้าประสงค์หลัก คือ

๑. บุคคลจะได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม

๒. ทำให้บุคคลสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาความสามารถในการอ่าน เขียน และพูด

๓. บุคคลได้เรียนรู้ในการควบคุมการทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ โดยอาศัยการฝึกหัดแต่งกายให้เหมาะสม

๔. บังคับบุคคลต้องรับเอาค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานของสังคมไว้ในตัวบุคคล^{๒๖}

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการขัดเกลากฎทางสังคม ได้ ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาพอที่จะสรุปได้ดังนี้

๑) ปลูกฝังระเบียบวินัย ระเบียบวินัยเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กลุ่มได้กำหนดไว้ เป็นการฝึกให้มีความอดกลั้นที่จะทำตามความพอใจของตนเองเพื่อประโยชน์ในวันข้างหน้า เช่น เด็กไม่น้อยไม่ชอบเรียนหนังสือ แต่ต้องพยายามเรียนเพราะพ่อแม่บังคับหรือเรียนเพราะอยากได้ความรู้ หรือเป็นทหารต้องฝึกอย่างหนักจะได้เป็นทหารที่มีสมรรถภาพ สามารถป้องกันประเทศได้ดี เป็นต้น ระเบียบวินัยจึงมีผลต่อบุคลิกลักษณะและความประพฤติของบุคคล โดยบุคคลจะเกิดความเคยชินและจะทำไปโดยไม่รู้ตัว เช่น เคยตื่นแต่เช้า พอถึงเวลาจะตื่นขึ้นไม่ว่า

^{๒๕} ศศ. จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๕๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

อยากตื่นหรือไม่ก็ตาม หรือคนที่เคยรับประทานอาหาร โดยใช้ช้อนกลางจะเกิดความเคยชินและหากไม่มีช้อนกลางจะรับประทานไม่ค่อยลง เป็นต้น

๒) ปลุกฝังความมุ่งหวัง ความมุ่งหวังช่วยให้บุคคลมีกำลังใจทำตามระเบียบวินัยต่าง ๆ เช่น อยากได้ปริญญา ก็ต้องเรียนหนังสือ อยากได้เลื่อนขั้นก็ต้องขยันทำงาน ส่วนมากมักจะมุ่งหวังในสิ่งที่สังคมยกย่องหรือถือว่าดีงาม จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนเรามีกำลังใจ หรือบังคับตัวเองให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ก็ตาม เพื่อจะได้ในสิ่งที่ตนเองหวังไว้

๓) สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ เป็นการรู้จักแสดงบทบาทอย่างเหมาะสมตามวาระและโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะบทบาทของแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน จึงควรที่จะเรียนรู้และทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เช่น นายกับลูกจ้าง นักเรียนกับครู ต่างมีบทบาทต่างกัน มีกฎเกณฑ์ ทำที่ บุคลิกภาพ ลักษณะต่างกันออกไป เช่น ครูต้องมีเมตตาอดทนต่อการดิ้นรนของเด็ก เป็นนักเรียนต้องตั้งใจเรียน ไม่เกียจคร้าน เป็นพ่อต้องเลี้ยงลูก เป็นลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ อบรมสั่งสอนด้วยการทำตัวให้ดีที่สุด เป็นพนักงานขับรถต้องรู้กฎจราจร เป็นนายต้องเฉลียวฉลาด รู้จักสั่งงาน เป็นต้น

๔) สอนให้มีทักษะ เป็นการเตรียมบุคคลให้มีความชำนาญเฉพาะอย่าง เช่น การประกอบอาหาร การเขียนจดหมาย การใช้โทรศัพท์ การเป็นวิศวกร การเป็นแพทย์ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การสั่งอาหาร เป็นต้น เพื่อสังคมจะได้รับประโยชน์จากสมาชิกในหลาย ๆ ด้าน เรื่องทักษะนี้เป็นสิ่งที่มีการเน้นและขัดเกลาในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่เจริญแล้วหรือล้าหลังก็ตาม โดยในสังคมที่ล้าหลังจะเรียนรู้ด้วยการลอกเลียนแบบหรือสัมผัสกับชีวิตจริง เช่น ล่าสัตว์ ทอผ้า ทำนา เป็นต้น ส่วนในสังคมที่เจริญแล้วจะสอนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการเรียนจากสถาบันต่าง ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร พยาบาล จิตวิทยา ช่างกล ช่างไม้ เป็นต้น ทำให้บุคคลมีความถนัดเฉพาะอย่างในการที่จะประกอบอาชีพหรือช่วยเหลือกันต่อไป เช่น เจ็บป่วยก็ไปหาหมอ รถเสียก็ต้องหาช่างแก้ไข อยากสร้างบ้านก็ต้องหาสถาปนิก เป็นต้น หรือสอนกันเองในครอบครัว เช่น แม่สอนลูกให้ทำกับข้าว เย็บเสื้อผ้า พ่อสอนให้ซ่อมเครื่องใช้ ทำนา ทำไร่ เป็นต้น ^{๒๖}

ตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคม

ตัวแทนที่เป็นหลักสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม คือ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชน เป็นต้น ^{๒๗} ดังจะได้จำแนกดังนี้

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

๑) ครอบครัว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเริ่มต้นภายในครอบครัว โดยสมาชิกใช้ระยะเริ่มแรกของชีวิตอยู่กับครอบครัว และได้รับการถ่ายทอดค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมของครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำหรืออะไรถูกอะไรผิด เป็นต้น เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้ง และมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และความประพฤติกของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

๒) กลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกัน เช่น อายุ เพศ การศึกษา ฯลฯ แม้ว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญของกลุ่มเพื่อน จะเน้นในเชิงนันทนาการ บางครั้งกลุ่มเพื่อนก็เป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อครอบครัว ในเมื่อตามปกติกลุ่มเพื่อนมีความเท่าเทียมกัน จะมีจุดยืนร่วมกันในขณะที่มีความสัมพันธ์ตามอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ในฐานะเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลสูงสุดในช่วงวัยรุ่น การรับเอาค่านิยมและแสดงออกถึงค่านิยมดังกล่าวของกลุ่มเพื่อน จะมีผลทำให้เกิดการยอมรับของคนๆหนึ่งอย่างมาก เพราะโดยทั่วๆ ไปบุคคลปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับจากกลุ่ม อาจเป็นกลุ่มที่มีอายุระดับใกล้เคียงกัน โดยอาจจะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อนธรรมดาจนถึงชมรม สมาคมที่ตนสนใจ เช่น เพื่อนร่วมชั้น ชมรมฟุตบอล เนตบอล สมาคมนักเรียนเก่า เป็นต้น

๓) โรงเรียน โรงเรียนเป็นตัวแทนเบื้องต้นที่รับผิดชอบในการถ่ายทอดความรู้เพิ่มพูนมากขึ้นส่งเสริมบรรทัดฐานและค่านิยมมากมายที่ได้เน้นจากที่บ้าน รวมทั้งวิถีชีวิตแห่งสังคม และโรงเรียนยังทำหน้าที่เตรียมเด็ก สำหรับเข้าสู่บทบาททางอาชีพเมื่อเป็นผู้ใหญ่ เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและทางปัญญาที่พวกเขาดำรงอยู่จาก โรงเรียน และเริ่มต้นการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัวมากขึ้น ในฐานะที่เป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม โรงเรียนจึงกำหนดกฎเกณฑ์ข้อบังคับซึ่งมีการจัดระเบียบและ โครงสร้างค่อนข้างสูง ซึ่งทุกคนถูกคาดหวังให้เชื่อฟังเคารพต่อกฎระเบียบของโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นเสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของเด็กในการที่จะได้รับความรู้ความคิดต่าง ๆ และวิชาการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในเรื่องการให้การขัดเกลาแก่เด็ก ตลอดจนทำให้เด็กมีโอกาสพบปะสมาคมกันเพื่อนในวัยเดียวกัน

๔) กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพเป็นกลุ่มซึ่งแยกออกเป็นกลุ่มต่างๆ ในสังคม ซึ่งแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีคุณค่าหรือระเบียบกฎเกณฑ์ไปตามอาชีพของตน เช่น ครูต้องสอนลูกศิษย์ด้วยความเมตตา นักสังคมสงเคราะห์ไม่เปิดเผยความลับของผู้มารับการสงเคราะห์ แพทย์รักษาคณ ไข้ด้วยจรรยาบรรณไม่เห็นแก่เงิน เป็นต้น แต่ละอาชีพจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกันไป เช่น ตำรวจก็แตกต่างจากแพทย์ นางพยาบาลก็แตกต่างจากพ่อค้า ครูแตกต่างจากวิศวกร เป็นต้น

๕) ตัวแทนศาสนา ศาสนาเป็นตัวแทนที่ขัดเกลากคนหรือแนะแนวทางให้คนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นเป้าหมายในการกระทำ เป็นหลักสำคัญที่จะเป็นเครื่องชี้นำทางให้ศาสนิกชนเลืกอบายมุข ขจัดขัดเกลากิเลสที่หยาบๆ ให้บรรเทาเบาบางหรือให้ลดน้อยถอยลง โดยเฉพาะศาสนาพุทธได้สอนให้คนเราไม่ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะหลายสิ่งในโลกไม่มีความแน่นอน จึงต้องยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤตินทางที่ถูกที่ควร

๖) สื่อมวลชน สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนการระบวนการขัดเกลากทางสังคม เพราะช่วยสอนเด็กเกี่ยวกับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม หนังสือ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร นวนิยายและวรรณคดีก็แสดงตัวแบบของบทบาทแก่เด็ก ซึ่งเด็กนำไปเลียนแบบหรือใช้เป็นแบบแผนหรือใช้เป็นแบบแผนพฤติกรรมในภายหลัง ยิ่งไปกว่านั้น ปังเจกบุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านต่างๆซึ่งไม่อาจสังเกตได้จากที่อื่นนอกจากสื่อมวลชนคนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน มักจะใช้เวลาส่วนหนึ่งไปกับการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์และภาพยนตร์ เราอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนอาจทำหน้าที่ทั้งส่งเสริมบรรทัดฐานและบิดเบือนบรรทัดฐาน โดยการสร้างความประทับใจกับข่าวที่กระจายหรือตีพิมพ์ออกไป ด้วยการพยายามแสดงให้เห็นว่านั่นคือ การสะท้อนที่ถูกต้องของสังคม ทำให้สิ่งเหล่านั้นเข้าไปมีอิทธิพลในจิตใจของปังเจกชน อย่างไรก็ตาม สื่อกลางดังกล่าวก็เป็นเพียงแหล่งหนึ่งในอีกหลายๆ แหล่งที่ปังเจกบุคคลสามารถนำมาใช้สำหรับการจำกัดความเกี่ยวกับบรรทัดฐาน

ถึงกระนั้นสื่อมวลชนเหล่านี้มีหลายประเภท ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลากทางสังคมแก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ความคิด ความเชื่อแบบของความประพฤติ เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนที่สำคัญคือการให้ข่าวสาร ข่าวสารนี้มักเป็นลายลักษณ์อักษร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารนั้นไม่ว่าจะเป็นนักเขียน บรรณาธิการ และผู้จัดทำ มีส่วนช่วยครอบคร้ว โรงเรียนในการขัดเกลาก เช่น หนังสือพิมพ์เสนอข่าวเด็กเรียนดี พ่อแม่อาจจะสั่งให้ลูกอ่านเพื่อเป็นการเอาเยี่ยงอย่าง หรือครู ปังเจกนั้นก็สั่งให้นักเรียนคัดข่าวเก็บข่าวมารายงานหน้าชั้นหรือคิดที่บอร์ดหน้าห้อง หรือกลุ่มเพื่อนเห็นแพชั่นแปลกๆ ใหม่ๆ อาจจะลอกเลียนแบบไปก็ได้ เพื่อให้เข้าสมัยนิยม เป็นต้น

ตัวแทนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้มีส่วนสำคัญในการหลอมหล่อบุคลิกภาพของบุคคลตามที่สังคมต้องการ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

อิทธิพลของการขัดเกลากทางสังคมที่มีต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม

กระบวนการขัดเกลากทางสังคม ทำให้บุคคลได้เรียนรู้บรรทัดฐานทางสังคม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกับสมาชิกคนอื่นในสังคมได้อย่างราบรื่น ขณะเดียวกันก็เรียนรู้

แรงจูงใจในการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม โดยทั่วไปสมาชิกที่ผ่านการขัดเกลาทางสังคมอย่างสมบูรณ์และสัมฤทธิ์ผล จะเป็นผลให้บุคคลนั้นรับเอาบรรทัดฐานทางสังคมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในตัวบุคคลแล้วเกิดความปรารถนาที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานดังกล่าว (Internalization of social norms) ซึ่งจะคงอยู่ในตัวบุคคลตลอดไปทำให้บุคคลสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่ได้รับการปลูกฝังในตัวเองดังกล่าว โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการบังคับแต่อย่างใด

การรับเอาบรรทัดฐานเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด สำหรับการควบคุมพฤติกรรมเบี่ยงเบนในสังคม ถึงแม้ว่าทุกคนมีแรงผลักดันในการเบี่ยงเบนเป็นบางครั้ง แต่การรับเอาบรรทัดฐานของกลุ่มหรือสังคมไปเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลมีแนวโน้มจะหยุดแรงผลักดันดังกล่าวหรือเป็นการยับยั้งบุคคลมิให้กระทำพฤติกรรม หากบุคคลดังกล่าวได้กระทำพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานของกลุ่มหรือสังคม บรรทัดฐานที่ฝังลึกในส่วนของตนเองจะตามรบกวนและก่อให้เกิดความสำนึกว่าเป็นผู้กระทำผิด หรือเกิดความตึงเครียด เป็นผลให้เลิกสลับความคิดที่กระทำหรือไม่คิดกระทำอีก เช่นในกรณีของเด็กที่บิดามารดาห้ามไม่ให้รับประทานขนมคุกกี้ก่อนอาหารเช้า แต่ก็ไม่อาจเฝ้าดูเด็กได้ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง และการที่เด็กไม่ยอมเข้าใกล้โกศคุกกี้มิใช่ว่าเกรงจะถูกลงโทษ เป็นเพราะเขาได้รับการปลูกฝังบรรทัดฐานแล้วเกิดความต้องการจะทำตามที่บิดามารดาอบรมไว้ ในทำนองเดียวกัน การที่บุคคลบางคนไม่ยอมขโมยเงินของคนอื่น ไม่ใช่เพราะกลัวจะถูกจับเข้าคุก แต่เป็นเพราะเขาเชื่อว่าการขโมยเป็นสิ่งผิด ก็แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นรับเอาบรรทัดฐานเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตนและเกิดความต้องการที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้นๆ โดยทั่วไปบุคคลที่ยอมรับบรรทัดฐานของสังคมจะรู้สึกผิดหรือเป็นโรคประสาทมากกว่าบุคคลที่ไม่ยอมรับบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลนั้นกระทำสิ่งที่ละเมิดบรรทัดฐานสังคม^{๒๕}

การขัดเกลาทางสังคมมีผลต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมเป็นอย่างมาก คือสมาชิกที่ผ่านการขัดเกลาทางสังคมอย่างสมบูรณ์และสัมฤทธิ์ผล จะทำให้บุคคลนั้นสามารถรับเอาบรรทัดฐานทางสังคมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในตัวบุคคลได้ แล้วเกิดความปรารถนาที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานดังกล่าว ทำให้บุคคลสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเอง ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่ได้รับการปลูกฝังในตัวเองดังกล่าว หรือยังยับยั้งบุคคลมิให้กระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

๓.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง (self-control)

การที่คนเราจะเกิดความสำนึกที่เป็นพันธะหรือความจำเป็นต้องกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางสังคมมิใช่ด้วยความเป็นระเบียบทางสังคมเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าสังคม

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

นั้นประกอบด้วยปัจเจกชนหลายๆคนรวมกัน ในการควบคุมให้คนเราต้องปฏิบัติตามพันธะทั้งตามความคาดหวังและระเบียบกฎเกณฑ์อันเป็นหลักการควบคุมทางสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเน้นที่ตัวบุคคลเป็นหลักสำคัญ

มนุษย์เรามีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสัตว์โลกทั่วไปในหลายประการ ความสามารถในการควบคุมตัวเองได้ถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่ง ตามธรรมชาติสัตว์ทั่วไปเมื่อมีสิ่งเร้า มันก็จะแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบโดยการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในสิ่งเร้าเหมือนกับมนุษย์เราอาจจะยังไม่แสดงพฤติกรรมโต้ตอบ โดยมีการควบคุมทางอารมณ์ (Emotion) ของตนไว้บ้างตามสมควร นอกจากสิ่งที่มากระตุ้นความรู้สึกแล้วแม้การขับถ่ายหรือแรงผลักดันตามธรรมชาติ มนุษย์เรายังสามารถควบคุมได้ในระดับหนึ่งและเป็นระยะเวลาอันสั้นด้วย แต่ถ้าเป็นสัตว์โลกเหล่านี้มันจะขับถ่ายตามเวลาที่ธรรมชาติขับถ่ายและมันจะไม่เลือกสถานที่ แต่สำหรับมนุษย์แล้ว ต้องมีการควบคุมพฤติกรรมของตนเพื่อให้อยู่ในความคาดหวังและปทัสถานของสังคม^{๓๐} ในการควบคุมตนเองมีหลักการและนักทฤษฎีต่างๆกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

การควบคุมตนเองตามทฤษฎีของฟรอยด์

ทฤษฎีของฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่ามนุษย์เราเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณหรือแรงขับตามธรรมชาติเยี่ยงสัตว์ป่า ถ้าไม่มีการควบคุมที่คิมนุษย์เราก็จะแสดงพฤติกรรมสัตว์ป่าออกมา ซึ่งก็จะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกนอกรอบปทัสถานของสังคม ดังนั้นฟรอยด์จึงแบ่งภาวะจิตออกเป็น ๓ ส่วน คือ (๑) มโนธรรม (Superego) (๒) ตัวเราที่ขัดเกลาแล้ว (Ego) (๓) สันดานดิบ (Libido หรือ Id)

ส่วนแรกที่เป็นมโนธรรมนั้น เป็นจิตสำนึกที่มีการควบคุมอย่างสูง ทำให้เกิดความสำนึกในภาวะความเป็นมนุษย์คือผู้มีจิตใจสูงผู้ที่ได้รับการอบรมอย่างดีจนซาบซึ้งถึงเป้าหมายของปทัสถานก็จะไม่กระทำผิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง

ส่วนที่เป็นตัวเราได้รับการขัดเกลาให้พ้นสภาพคนที่มีสันดานดิบ เพื่อให้เรียนรู้เข้าใจเป้าหมายและให้อยู่ในกรอบปทัสถานของสังคม ตัวเราก็จะเป็นเหมือนกับคนทั่วไปคือฝืนใจประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบ ถึงแม้ทำไปนานๆจนกลายเป็นบุคลิกภาพประจำตัวก็ตาม

ส่วนในกรณีของสันดานดิบ คนเราเกิดมาพร้อมกับกิเลส โดยเฉพาะความอยาก ดูตัวอย่างได้จากเด็กเล็กๆเขาอยากได้ของเล่นถ้าไม่ได้ก็จะร้องไห้ บางทีเห็นเด็กข้างบ้านเล่นของเล่นอยู่เด็กคนนั้นก็เข้าไปแย่งเอา บางคนโตขึ้นมานิสัยแบบสันดานดิบแก้ไม่หาย เพราะเป็นแรงผลักดันจากภายในที่เขาไม่สามารถควบคุมได้ นาย ค. ซึ่งเต็มไปด้วยสันดานดิบหรือความอยาก ถึงแม้เขาจะ

^{๓๐}รศ. ดร. สุวิทย์ รุ่งวิสัย, พันธะทางสังคม, อ่างแก้ว, หน้า ๔๐.

ได้รับการขัดเกลาให้เกิดตัวเราที่ได้รับการขัดเกลา หรือจนกระทั่งได้เกิดเป็นตัวคนที่มีมโนธรรม แต่กระบวนการขัดเกลาหรือการอบรมบ่มนิสัยไม่สามารถจะขัดเกลาให้เขาหลุดพ้นจากสันดานดิบได้ ดังนั้นเมื่อเขาต้องการเงินความอยากจะเป็นแรงขับผลักดันให้เขาต้องลักทรัพย์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอันเป็นการสนองสันดานดิบของเขา

ดังนั้นพรอด้จึงเห็นว่าบุคคลทั่วไปจะมีแรงขับที่อยู่ภายในตัวเองที่มีลักษณะเป็นสันดานดิบอยู่กันทั่วทุกคนด้วยกระบวนการอบรมบ่มนิสัยจะทำให้คนเราเกิดการควบคุมตนเองทั้งในระดับทั่วไปที่เป็นตัวเราที่ขัดเกลาแล้ว และเป็นถึงระดับตัวคนที่มีมโนธรรมอย่างสูง^{๓๐}

การควบคุมตนเองตามทฤษฎีของเร็คเลสซ์

เร็คเลสซ์ (Walter Reckless) เชื่อว่าคนเรามีพลังที่ผลักดันจากภายในให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยภายใน เช่น ความยากจน หรือการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ความขัดแย้ง การเข้ากันไม่ได้ การถูกควบคุม การอยู่ในสถานภาพของชนกลุ่มน้อย การถูกกีดกันจากโอกาสที่ตนพึงมี เป็นต้น ซึ่งเป็นการมองในแง่ของสังคมวิทยาและสามัญสำนึก นอกจากนี้คนเรายังถูกผลักดันให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากพลังภายในหรือจากจิตใจ เช่น แรงขับ แรงจูงใจ ความคับข้องใจ ความกระวนกระวายใจ ความผิดหวัง ความรู้สึกทำทนาย ความรู้สึกเป็นปรปักษ์ต่อกัน และความรู้สึกมีปมด้อย เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวความคิดด้านจิตวิทยาและสามัญสำนึกด้วย การควบคุมตนเองเร็คเลสซ์ได้วางทฤษฎีไว้ดังนี้

๑. การควบคุมจากภายใน (Inner Containment) เป็นพลังภายในจิตใจของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน ได้แก่

- ๑) ความสำนึกที่สามารถยับยั้งควบคุมตนเองได้
- ๒) ความสำนึกที่ตึงาม
- ๓) ความเคารพตนเอง
- ๔) มโนธรรมที่ได้รับการพัฒนาอย่างดี
- ๕) ความอดกลั้นต่อความคับข้องใจ
- ๖) ความสามารถในการต่อสู้กับอารมณ์ฝ่ายต่ำ
- ๗) ความสำนึกที่รับผิดชอบสูง
- ๘) ความมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย
- ๙) การหาความพึงพอใจอย่างอื่นชดเชย
- ๑๐) การให้เหตุผลในการชักย้ายถ่ายเทความเครียด เป็นต้น

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ซึ่งการควบคุมภายในดังกล่าว พอสรุปได้เป็น ๔ ประเด็น คือ

- ๑) ความอดทน
- ๒) การอดกลั้นข่มใจตัวเอง
- ๓) ความสำนึกถึงเหตุผลและเป้าหมาย
- ๔) การหาสิ่งอื่นชดเชยแทนสิ่งที่เราต้องการแล้วไม่ได้^{๑๒}

ในประการแรก การควบคุมจากภายในเป็นไปในลักษณะที่ต้องใช้ขันติธรรม คือความอดทนในการกระทำกิจการงานทุกอย่าง ในประการที่สองคือการอดกลั้นข่มใจตัวเอง ในอันที่จะรับผิชอบการกระทำที่ถูกหรือผิดเมื่อถูกผู้อื่นว่ากล่าวสั่งสอนหรือแนะนำ ต่อมาในประการที่สามก็คือความสำนึกถึงเหตุผลและเป้าหมายของการกระทำจะทำให้คนเราสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนให้อยู่ในกรอบและแนวทางที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับได้ และประการสุดท้าย การหาสิ่งอื่นชดเชยสิ่งที่เราต้องการแล้วไม่ได้ ซึ่งเกิดการเรียกร้องหาปัจจัยอย่างอื่นมาทดแทนเมื่อพลาดหวังจากสิ่งๆหนึ่งที่ตัวเองต้องการ ในกรณีการศึกษาที่เช่นเดียวกัน สถาบันอุดมศึกษาให้เลือกลำดับที่ ๑, ๒ และ ๓ ถ้าไม่ได้ลำดับที่ ๑ และได้ลำดับที่ ๒ เราก็ต้องอดกลั้นหักห้ามใจตัวเอง ซึ่งเป็นพลังควบคุมตนเองให้พึงพอใจในลำดับที่รองๆ ที่ตนเลือกเมื่อเรียนไปสักระยะหนึ่งอาจจะเกิดความพึงพอใจในวิชานั้นก็ได้

๒. การควบคุมภายนอก (Outer containment) พลังผลักดันให้เกิดการควบคุมตนเองมาจากภายนอก ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมที่ควบคุมตัวปัจเจกชนอย่างใกล้ชิด เช่น การขีตมั่นในจารีตประเพณี ความคาดหวังของสังคมที่หมายมั่นภาระผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามกรอบปทัสถานของสถาบัน และตามเป้าหมาย ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย โอกาสที่จะได้รับการยอมรับ และความสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่

สภาพแวดล้อมดังกล่าวมาเป็นพลังและความผูกพันที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคม ซึ่งถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วเป็นพลังและภารกิจที่เกิดจากกระบวนการอบรมบ่มนิสัยหรือกระบวนการขัดเกลาทั้งสิ้น กล่าวโดยสรุป การควบคุมจากภายนอกจะเกิดขึ้นในลักษณะดังนี้

- ๑) การขีตมั่นผูกพันที่จะปฏิบัติตามกรอบปทัสถานของสังคม
- ๒) ความคาดหวังของสังคม
- ๓) ความคาดหวังส่วนตัวเพื่อให้สังคมยอมรับตนเอง
- ๔) ความสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม^{๑๓}

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

สมาชิกของสังคมทุกคนจะได้รับการอบรมนิสสัยให้ยึดมั่นอยู่ในกรอบปทัสสถาน คือ กฎหมาย จารีตและประเพณี และระเบียบปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ความผูกพันอันนี้เป็นพลังผลักดันให้คนเราต้องควบคุมพฤติกรรมของตน และคาดหวังที่จะได้รับความสะดวกสบายและความสงบสุขอันจะได้รับจากปัจเจกชนผู้มีอำนาจเหนือในสังคม คาดหวังที่จะให้คนอื่นยอมรับในความรู้ความสามารถ ความมีสถานภาพในสังคม และความเป็นคนของตน และเมื่อคนเราถูกอบรมนิสสัยอยู่กับกลุ่มหรือสถาบันนานเข้าก็จะเกิดความจงรักภักดีต่อกลุ่มหรือสถาบันนั้นๆ แต่ละกลุ่มหรือสถาบันก็มีการแสดงออกเป็นลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะเกี่ยวกับภาษาพูด การปฏิบัติสถานต่อนรับหรือการแต่งงาน เป็นต้น

การควบคุมตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา

การควบคุมตนเองตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ก็ได้แก่ธรรมที่ควบคุมและคุ้มครองชาวโลกมี ๒ ประการคือ

๑. หิริ ความละอายที่เกิดขึ้นภายในใจของตน เมื่อคนเราได้รับการอบรมนิสสัยให้เข้าใจและรู้ซึ่งถึงสิ่งที่ไม่ควรทำไม่ควรทำ สิ่งใดที่ทางศาสนาถือว่าเป็นบาปอกุศลหรือนอกกรอบปทัสสถานของสังคม เช่น การด่าว่าผู้อื่น ทำร้ายผู้อื่นหรือฆ่าผู้อื่น หากจะเกิดความรู้สึกหรืออยากที่จะกระทำในสิ่งดังกล่าว คนเราก็จะเกิดความรู้สึกละอายแก่ใจที่จะกระทำ ถ้าจะไม่มีคนรู้เห็นก็ควบคุมตนเองและไม่ทำในสิ่งที่เป็นบาปอกุศล หรือล่วงละเมิดปทัสสถานของสังคม คนที่ขาดหิรินี้สามารถจะกระทำความผิดชั่วร้ายแรงได้ทุกอย่าง หิริจึงเป็นความรู้สึกที่แยกแยะความเหมาะสมออกจากความไม่เหมาะสม ความชั่วออกจากความดี ดังนั้นในการฝึกฝนจิตใจให้ใฝ่คุณธรรม คนเราจะต้องสร้างพลังหิริให้เกิดขึ้นภายในจิตใจอย่างมาก มิฉะนั้นจะไม่สามารถต้านทานอารมณ์ฝ่ายต่ำที่ชักนำให้คนเรากระทำบาปและความผิดได้

๒. โอตตปป์ปะ คือ ความเกรงกลัวต่อผลแห่งการกระทำความผิดชั่วร้ายต่อการรู้เห็นของคนอื่น ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันภายนอก เป็นการควบคุมตนเองที่มีลักษณะเป็นความสะอึดกลัวต่อสิ่งที่ตนเองจะกระทำลงไป เมื่อได้ใคร่ครวญถึงผลแห่งการกระทำที่จะตามมาหรือเกรงคนอื่นจะเห็นว่าเราเป็นคนบาปหรือตัวมารร้ายของสังคม^{๓๔}

หิริและ โอตตปป์ปะจึงมักใช้คู่กัน คือหิริเป็นภาวะการควบคุมตนเองจากความสำนึกจากส่วนลึกของจิตใจ ส่วนโอตตปป์ปะเป็นการควบคุมตนเองในช่วงที่ ๒ ถ้าคนเราขาดหิริแต่ไม่ขาดโอตตปป์ปะยังสามารถยับยั้งการกระทำของตนเองได้ ถึงแม้จะได้พยายามกระทำไปบางส่วนแล้วทั้งในแง่ของ

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

ความคิดวางแผนและการลงมือกระทำแต่ถ้าคนมีหิริมันคงแล้วการกระทำชั่วหรือการกระทำ ความผิดละเมิดปทัสถานของสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น

ตามทฤษฎีการควบคุมตนเองทั้ง ๓ ดังกล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีของฟรอยด์ ทฤษฎี ของเร็คเลสซ์ และหลักหิริและ โอตตป์ปะตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นทฤษฎีและหลักปฏิบัติที่ พิจารณาตัวปัจเจกชนแต่ละคนที่มีพลังการควบคุมจากจิตใจของตนเอง ซึ่งปัจเจกชนจำเป็นต้องยอม อำนาจของสังคมที่มีมากกว่าเสมอและซับซ้อนแรงกระตุ้นภายใน(เช่นความก้าวร้าว) ภายใต้การควบคุม อย่างเคร่งครัด

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การควบคุมทางสังคมย่อมแตกต่างจากการควบคุม ตนเอง(self-control) ถึงแม้ว่าคำ ๒ คำนี้ จะมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก การควบคุมทางสังคมใน ระดับปัจเจกบุคคล หมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ๆ ในขณะที่การควบคุมทาง สังคมหมายถึงความพยายามชี้แนะพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลเองให้สอดคล้องกับอุดมคติเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ก่อนแล้ว เป้าหมายก็เพื่อให้ค่านิยมและวิถีประชาของกลุ่มกำหนด พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ดังนั้น การควบคุมตนเองมาจากการควบคุมทาง สังคม และเริ่มเกิดขึ้นในการควบคุมทางสังคม ตัวอย่างเช่น เด็กผู้ชายจะแสดงให้เห็นถึงการควบคุม ตนเองในคลินิกโดยพยายามไม่ส่งเสียงร้องออกมาเนื่องจากความเจ็บปวด ทั้งนี้เกิดจากอุดมคติ เกี่ยวกับความประพฤติที่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น และการควบคุมตนเองจะเข้มแข็งมากขึ้น หากมี เพื่อนคนใดคนหนึ่งของเขาปรากฏอยู่ ณ ที่นั้นด้วย เป็นต้น อนึ่งการควบคุมทางสังคมแตกต่างจาก การควบคุมตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม คำสองคำนี้มีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก และมีความสัมพันธ์ กันอย่างยิ่ง

๓.๕ วัตถุประสงค์ของการควบคุมทางสังคม

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จุดมุ่งหมายของการควบคุมทางสังคม ก็เพื่อนำมาซึ่งการคล้อยตาม ความเป็นปึกแผ่น และการสืบต่อของกลุ่มหรือสังคม โดยเฉพาะวัตถุประสงค์เหล่านี้เป็นการ ชี้ให้เห็นว่า รัฐบุรุษหรือนักวิทยาศาสตร์สังคมนองเห็นการณ์ไกล แต่การที่ปัจเจกชนส่วนมาก พยายามควบคุมสมาชิกอื่นๆ แสดงให้เห็นเพียงเล็กน้อยในความพยายามนั้นๆ และมนุษย์มักต่อสู้ เพียงเพื่อให้มีการยอมรับแบบแผนความประพฤติที่พวกเขาชอบมากขึ้นเท่านั้น ความชอบนี้มี พื้นฐานมาจากการฝึกฝนในวัยเด็ก การหยั่งเห็นหรือญาณทัศน์ (insight) เกิดจากประสบการณ์ใน ชีวิต หรือความปรารถนาที่จะแสวงหาประโยชน์จากคนอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจส่วนตัวและอำนาจทางการเมือง แท้ที่จริงแล้วการควบคุมทางสังคม ก็เพื่อคงไว้ซึ่งความ ฉลาดของมนุษย์ที่ได้สะสมมาเป็นเวลานาน แต่ก็เป็นการยากสำหรับมนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ จะรับรู้ถึง

ความสำคัญของแบบแผนวัฒนธรรมที่พวกเขาถ่ายทอดแก่บุตรหลาน หรือเปลี่ยนแปลงบางส่วน นักปฏิรูปและผู้แสวงหาประโยชน์บางคนก็ดูเหมือนจะรู้ถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่ถ้าไม่หยิ่งผู้ก็มักปิดบังเหตุจูงใจที่แท้จริง โดยการให้เหตุผลที่ดีในรูปแบบของการดำเนินปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการและเหตุผลที่จะไม่เห็นแก่ตนฝ่ายเดียว หรือมีความเห็นใจผู้อื่น ตัวอย่างหลักเหตุผลดังกล่าว อาจสังเกตได้ง่ายจากวิทยุหรือการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์

นักวิทยาศาสตร์สังคมเฝ้ามองเป็นเวลานาน จนสามารถกล่าวได้ว่าความพยายามของมนุษย์เพียงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งการยอมรับค่านิยม และแบบแผนการดำเนินชีวิตของพวกเขามีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมทางสังคมที่สม่ำเสมอ และสามารถทำนายได้ อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานที่ว่ามนุษย์โดยทั่วไป สนใจเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากพฤติกรรม ซึ่งมีความสม่ำเสมอและสามารถทำนายได้ นั้น ขากที่จะยอมรับโดยปราศจากการสันนิษฐานว่ามนุษย์โดยทั่วไปมีการหยิ่งผู้และความเข้าใจทางสังคมในระดับสูง หากเราพยายามวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของการควบคุมทางสังคมด้วยตนเอง โดยสังเกตจากกรณีตัวอย่างต่างๆ ที่พยายามเผยให้เห็นว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งจูงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวอย่างเหล่านั้น กระทำโดยปิดบังหรือไม่ให้รู้สึกตัว การโฆษณาและแผนการโฆษณาชวนเชื่อในรูปแบบต่างๆ สามารถจำแนกออกในลักษณะของการแสวงหาประโยชน์มากหรือน้อย แต่ก็เป็นการศึกษาที่เข้าใจการจูงใจของบิดามารดาในการพยายามฝึกหัดเด็กให้อยู่ในแบบแผนความประพฤติที่ล้ำสมัย บิดามารดาดังกล่าวจะกำหนดเอกลักษณ์ของพวกเขาโดยยึดแบบแผนความประพฤติของบิดามารดาของพวกเขาเองเป็นหลักโดยไม่รู้ตัว โดยสันนิษฐานว่าสิ่งที่พิสูจน์แล้วว่าเป็นที่พอใจสำหรับเขา ก็ควรจะดีหรือเหมาะสมสำหรับบุตรของเขาด้วยหรือในระยะแรกๆพวกเขาอาศัยการปฏิบัติจากความเคยชิน หรือขาดความเชื่อในสิ่งที่ไม่คุ้นเคย การควบคุมในการกำหนดอัตราเพื่อความต้องการได้รับการนับถือ และศีลธรรม โดยพยายามปกป้องผู้อื่นจากการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดอันจะนำมาซึ่งความสูญเสียหรืออาจจะต่อสู้อย่างเปิดเผย เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในชุมชน

การจูงใจของครูก็แสดงถึงวัตถุประสงค์ที่มีความซับซ้อนอยู่เบื้องหลังความพยายามในการควบคุมความประพฤติของคนอื่นๆ ครูทุกคนเป็นตัวแทนการควบคุมทางสังคมที่เป็นผู้กระทำแต่ก็ได้รับเกียรติในฐานะที่เป็นผู้ใช้การควบคุมเหนือพฤติกรรมคนอื่น ๆ เพียงเล็กน้อย บางคนยึดมั่นอยู่กับการชอบมีอำนาจในขณะที่คนอื่นอาจผันแปรหรือได้รับความขมขื่นจากประสบการณ์ด้วยตนเอง จึงใช้ห้องเรียนเป็นสถานที่สำหรับ โจมตีวิถีประชาและค่านิยมในการดำเนินชีวิตคนจำนวนมาก ดำเนินตามประเพณี โดยปราศจากความพยายามที่จะประเมินหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นจริง เพื่อให้สมหวังในความปรารถนาที่อยู่ในช่วงนั้น บางคนก็ได้แสดงตัวพร้อมกับความพยายามที่จะทำให้สภาวะของมนุษย์ดีขึ้น โดยการฝึกหัดคนอื่น ๆ การวิเคราะห์ถึงสิ่งจูงใจของครู และตัวแทนการ

ควบคุมทางสังคมอื่นๆสามารถดำเนินสืบต่อไปได้ง่ายขึ้นแต่บางทีก็มีการบ่งชี้เพียงพอที่แสดงถึงวัตถุประสงค์ที่มีความซับซ้อนและไม่กระจ่างของปัจเจกชนที่พยายามจะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของคนอื่นๆ อย่างไรก็ตามจันท์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์ได้สรุปวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของตัวแทนการควบคุมทางสังคมไว้ดังนี้

๑. เพื่อแสวงหาประโยชน์ ซึ่งได้รับแรงจูงใจจากผลประโยชน์ส่วนตัวโดยตรงหรือโดยทางอ้อมบางรูปแบบ
๒. เพื่อความเป็นระเบียบ โดยอาศัยพื้นฐานของความเคยชิน และความปรารถนาในพฤติกรรมที่เป็นไปตามแบบแผนประเพณี
๓. เพื่อการสร้างสรรค์และทำให้ดีขึ้น โดยมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เชื่อว่าจะเป็นคุณประโยชน์^{๑๕}

๓.๖ ความสำคัญของการควบคุมทางสังคม

ในสังคมใดๆ ก็ย่อมจะมีกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับในลักษณะต่างๆกัน เช่น สังคมเล็กๆ อย่างครอบครัว ผู้นำของครอบครัว อาจตั้งกฎให้สมาชิกปฏิบัติตามในสังคมที่ใหญ่ขึ้นมาอีก เช่น โรงเรียน ครูอาจออกระเบียบของโรงเรียน ถ้าพิจารณาสังคมในระดับชาติก็จะเห็นว่ากฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมนั้นมีมากมายหลายอย่าง เช่น จารีตประเพณี คีล หรือข้อห้ามในศาสนา กฎหมาย กฎ หรือระเบียบของสังคมหรือหน่วยงาน เป็นต้น ซึ่งแต่ละอย่างมีการบังคับใช้หนักเบาต่างกัน ไปศีลธรรมก็มีการบังคับใช้จากแรงผลักดัน แรงบีบ โดยการติเตียนจากสังคม จารีตประเพณีมีการบังคับใช้จากการติเตียนของสังคมอย่างรุนแรง หรืออาจถึงขั้นการลงโทษจากสังคมหากเป็นเรื่องร้ายแรง ส่วนการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งสังคมหรือผู้มีอำนาจในสังคมได้ออกไว้ ย่อมมีการลงโทษในรูปแบบต่างๆตามที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ กฎเกณฑ์ต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมาเองทั้งสิ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการควบคุมสังคมให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยความปกติสุข

ภาษาละติน บทหนึ่งกล่าวว่า “ที่ใดมีสังคมที่นั่นมีกฎหมาย” (Ubi societas, ibi jus)^{๑๖} หมายความว่า เมื่อใดที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมใหญ่หรือเล็ก ก็ย่อมต้องมีกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับควบคุมความประพฤติในสังคมนั้น หรือต้องอยู่ในกรอบของระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขโดยทั่วกัน ระเบียบ

^{๑๕} ศศ. จันท์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์, การควบคุมทางสังคม, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

เหล่านั้นกำหนดความประพฤติของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย สาเหตุที่ต้องมีกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับดังที่กล่าวมา ก็เพราะเมื่อมนุษย์ต้องอยู่รวมกัน ต่างก็มีความรู้สึกนึกคิดต่างกัน มีความต้องการต่างกัน จึงเกิดความขัดแย้งในลักษณะต่างๆ หากไม่มีกฎเกณฑ์ที่จะวางระเบียบเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ในสังคมแล้ว ก็ย่อมจะเกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบขึ้นในสังคม และไม่อาจคงอยู่ได้ในที่สุด เพราะขาดกติกาหรือกฎเกณฑ์ระเบียบในการควบคุมทางสังคม ในสังคมที่ยังไม่มีความซับซ้อน กฎเกณฑ์ระเบียบก็อาจจะยังไม่มียาก ในสังคมที่ใหญ่ขึ้นมีความเจริญมากขึ้น ก็ย่อมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ กฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ของสังคมก็ย่อมมีมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณเช่นกัน

๓.๗ การควบคุมทางสังคมผดุงไว้ซึ่งระเบียบทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมไม่สมบูรณ์มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้ไม่มีความรู้สึกชือสัตย์เกิดขึ้น และแบบแผนอาจจะดำเนินไปโดยปราศจากความกระตือรือร้น สิ่งนี้เป็นความจริงที่ปรากฏขึ้นกับสมาชิกของสังคมมากมายหรือนิสิตนักศึกษาจำนวนมาก และผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามทั้งหมดของทุกกลุ่มที่มีทุกแห่ง หากการขัดเกลาทางสังคมดำเนินไปอย่างสัมฤทธิ์ผลแล้ว จะไม่มีอาชญากรรมพฤติกรรมเบี่ยงเบน นักปฏิวัติ สมาชิกที่ไม่พึงพอใจ และไม่มีคนที่ไม่พอใจกับตำแหน่งทางสถานภาพ องค์การทางสังคมมักจะสร้างกลไกการควบคุมทางสังคม (Social controls) เพื่อที่จะส่งเสริมให้สมาชิกที่ไม่เต็มใจยินยอมปฏิบัติตาม กลไกการควบคุมคือการบังคับใช้ (sanction) ทั้งทางบวกและทางลบ การให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งถือปฏิบัติกันภายในองค์การทางสังคม เพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตาม (conformity) ลำพังกลไกการควบคุมทางสังคมอย่างเดียวไม่อาจเป็นหลักประกันที่จะทำให้มีการปฏิบัติตาม แต่ก็เป็นสิ่งเร้าที่สำคัญ (incentives) สำหรับบุคคลให้ยอมปฏิบัติตาม โดยสรุปแล้วสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเด็น^{๓๖} สำคัญคือ

๑) การบังคับใช้เชิงนิเสธ คือการบังคับที่ใช้ชักจูงคนให้หันมาปฏิบัติในแนวทางที่สอดคล้องกับสังคมเช่นเดิม บุคคลสามารถอยู่โดดเดี่ยวภายในวัฒนธรรมได้ แต่ก็อยู่ในขอบเขตที่แน่นอน พื้นออกจากขอบเขตดังกล่าว จะมีคนทำหน้าที่ควมวดเข้าใส่ อาจจะถูกปฏิเสธ โห่ร้อง กักขัง ถูกคาม หรือขังปา หรือถูกตรวนหน้า หรือชูกำปั้น จ้องปิ่น โดยมีเป้าหมายที่บุคคลดังกล่าวทำให้ยุ่งยากใจก็เป็นผลให้บุคคลปฏิบัติตามเงื่อนไขขององค์การทางสังคม เนื่องจากความกลัวที่จะถูกใช้การบังคับใช้เชิงนิเสธหากไม่ปฏิบัติตาม การบังคับใช้ประการสุดท้ายที่องค์การทางสังคมกำหนดขึ้นมาก็คือ การขังคุก การขับไล่ การเนรเทศ การประหาร

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

๒) การบังคับใช้เชิงปฏิฐาน เป็นการให้รางวัลตอบแทนหากบุคคลยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น การยืม การขึ้นเงินเดือน การให้เกรดเอ การสรรเสริญด้วยด้อยคำสุภาพ การเลื่อนขั้น การให้เหรียญเกียรติยศ และการจัดงานวันเกิดให้ การกระทำทุกอย่างนี้ก็เพื่อสนับสนุนให้ยอมรับตำแหน่ง โครงสร้างและวัฒนธรรม แม้แต่การคาดหวังถึงรางวัลที่จะได้รับในอนาคตก็เป็น การส่งเสริมให้ยอมปฏิบัติตาม

อันที่จริง การขัดเกลาทางสังคมจะมีประสิทธิภาพในสังคมที่การควบคุมทางสังคมได้ถูก รับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจบุคคล (internalized) เป็นผลให้เราใช้กลไกการควบคุมด้วยตัวเอง เป็นตำรวจให้ตัวเอง บางครั้งก็รู้สึกมีความผิดและลงโทษตนเอง ในอีกขณะหนึ่งก็รู้สึกว่าตัวเองดี และยกยอตัวเอง กลไกการควบคุมทางสังคมภายนอกกลายเป็นกลไกการควบคุมภายใน สังคมที่อยู่ ภายนอกก็เข้าไปอยู่ในจิตใจบุคคล ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคม เป็นเหตุให้บุคคลมีจุดยืนของ ตัวเอง และช่วยสังคมในการกำหนดคน โขบายใช้กับตัวเอง เพื่อควบคุมตนเองในทุกสถานการณ์ ส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมส่วนรวมในที่สุด

๓.๘ สรุปกระบวนการควบคุมทางสังคม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและนำเสนอแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ควบคุมทางสังคมมาแล้ว จึงพอจะสรุปลักษณะของการควบคุมทางสังคมได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การควบคุมแบบเป็นทางการ (Formal control) ได้แก่ (๑) กฎหมาย (Laws) กฎหมายมี ความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสังคมที่มีความซับซ้อนเพียงมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ย่อมเป็นการยากที่ จะจัดการกับปัญหาหากยังใช้กฎจารีตอยู่ กฎหมายจะเปลี่ยนแปลงให้กับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้เร็ว กว่า และสามารถบังคับใช้กับทุกคนในสังคมโดยไม่มีข้อยกเว้น มีลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ (๒) ข้อห้าม (Taboos) การควบคุม พฤติกรรมของคนในสังคม ที่ไม่เป็นทางการเป็นสิ่งที่คนในสังคมยึดถือไม่ปฏิบัติสิ่งใดที่เป็นการ ละเมิดอย่างเด็ดขาด โดยมีระบบคุณค่าทางศาสนาวัฒนธรรม จารีตประเพณี เป็นต้น ทำหน้าที่เป็น ข้อห้ามในสังคม

๒. การควบคุมแบบไม่เป็นทางการ (Informal control) ได้แก่ (๑) วิถีประชา คือ บรรทัด ฐานทางสังคมที่มีการยึดถือเป็นนิสัยประจำ ไม่มีการบังคับให้ปฏิบัติตามขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ และการยินยอมในการปฏิบัติ แม้วิถีประชาจะเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความสำคัญน้อย แต่มี ประโยชน์มากสำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก (๒) วินัยจรรยา (Morcs) หรือกฎศีลธรรมจารีต โดยทั่วไปเมื่อมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมักได้รับการถูกนินทา วินัยจรรยา จึงเป็นกฎที่สำคัญ ต่อสวัสดิภาพของสังคม สังคมมีการบังคับให้ปฏิบัติ และจะทวีความรุนแรงขึ้นหากฝ่าฝืน วินัย

จรรยาเป็นเรื่องของความถูกต้อง ห้ามนำให้กระทำบางอย่างที่คนในสังคมไม่เห็นด้วย ซึ่งกฎวินัยจรรยาในแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกัน เพราะมีคุณค่า (Value) ที่แตกต่างกันจึงเป็นเรื่องของแต่ละสังคมนิยมปฏิบัติตามความเหมาะสม กับสภาพสังคมนั้น (๓) ลิขานุมัติ (Sanction) เป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานของสังคมที่เป็นการจูงใจให้คนปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบอย่างแท้จริง ซึ่งแต่ละสังคมจะมีวิธีการต่างๆ ในการจูงใจสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ก็มีทั้งการให้รางวัลเมื่อทำดี และลงโทษเมื่อฝ่าฝืนไม่ทำตาม เป็นต้น (๔) บรรทัดฐานประเภทอื่น ๆ ได้แก่ สมัยนิยม ความนิยมชั่วคราว ความคลั่งไคล้ พิธีการ พิธีกรรม งานพิธี และมารยาทสังคม เป็นต้น

ฉะนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า การควบคุมแบบที่เป็นทางการจะปรากฏออกมาในลักษณะของการประมวล กำหนด รวบรวม หรือจัดทำเป็นระเบียบไว้แล้วหลายวิธี เช่น ข้อปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม การตัดสินลงโทษ การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร คำพิพากษาที่ผ่านมาแล้ว หลักเกณฑ์ที่เป็นทางการรวมทั้งกฎข้อบังคับของสถาบันต่างๆ การเลื่อนขั้น การลดขั้น การเสียดสี การจ่ายเงิน และการโหมร้องแสดงความยินดีทางสื่อมวลชน เป็นต้น

ส่วนการควบคุมประเภทไม่เป็นทางการมีลักษณะตรงกันข้ามกัน คือ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์แน่นอน และไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ขาดการวางระเบียบ การประมวลและการรวบรวม ประกอบด้วยการพูดจา กิริยา มารยาท วิถีประเพณี จารีต และมติมหาชน เช่น การสรรเสริญที่ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน การเยาะเย้ยถากถาง การซุบซิบนินทา และการเนรเทศ เป็นต้น ทำให้คนนอกใจหรือผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะถูกดำเนินคดีเตียน หรือแม้แต่การทรมานก็ตาม อย่างไรก็ตามการควบคุมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ หรือการใช้กลไกต่างๆ ล้วนแต่ต้องอาศัยการขัดเกลาทางสังคมหรือการอบรมบ่มนิสัย เป็นหลักเพื่อให้มีการควบคุมและความสำนึกที่จะประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งการควบคุมทั้งสองกรณีนี้ได้ก่อให้เกิดพฤติกรรมและการควบคุมตนเองของปัจเจกชนที่สำคัญ ๒ อย่างคือ

๑. การควบคุมภายนอก คือ พลังผลักดันให้เกิดการควบคุมตนเองมาจากภายนอก ซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมที่ควบคุมตัวปัจเจกชนอย่างใกล้ชิด เช่น มาตรการควบคุมทางกฎหมาย การขีตมั้นในจารีตประเพณีความคาดหวังของสังคมที่หมายมั่นภาระผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามกรอบปทัสถานของสถาบันและตามเป้าหมาย สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ดังกล่าวจึงกลายมาเป็นพลังและความผูกพันที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคม ซึ่งถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วเป็นพลังและภารกิจที่เกิดจากกระบวนการอบรมบ่มนิสัยหรือกระบวนการขัดเกลาทั้งสิ้น กล่าวโดยสรุปการควบคุมจากภายนอกจะเกิดขึ้นในลักษณะดังนี้

๑) การขีตมั้นผูกพันที่จะปฏิบัติตามกรอบปทัสถานของสังคม

๒) ความคาดหวังของสังคม

๓) ความคาดหวังส่วนตัวเพื่อให้สังคมยอมรับตนเอง

๔) ความสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม

๒. การควบคุมภายใน คือ การควบคุมที่เป็นพลังภายในจิตใจของแต่ละคน ความสำนึกที่สามารถยับยั้งควบคุมตนเองให้อยู่ภายใต้จิตสำนึกหรือความสำนึกที่ดีงาม เกิดความเคารพตนเอง เกิดการสร้างมโนธรรมในอันที่จะต่อสู้กับอารมณ์ฝ่ายต่ำ มีความอดทนการอดกลั้นข่มใจตัวเองด้วย ความสำนึกถึงเหตุผลและเป้าหมาย เป็นไปในลักษณะที่ต้องใช้ขันติธรรม คือความอดทนในการกระทำกิจการงานทุกอย่าง ความละเอียดที่เกิดขึ้นภายในใจของคน เมื่อคนเราได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เข้าใจและรู้ซึ่งถึงสิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ สิ่งใดที่ดีถือว่าเป็นบาปอกุศลหรือนอกกรอบปทัสฐานของสังคม เช่น การด่าว่าผู้อื่น ทำร้ายผู้อื่นหรือฆ่าผู้อื่น หากจะเกิดความรู้สึกหรืออยากที่จะกระทำในสิ่งดังกล่าว คนเราก็จะเกิดความรู้สึกละเอียดใจที่จะกระทำ ถ้าจะ ไม่มีคนรู้เห็นก็ควบคุมตนเองและไม่ทำในสิ่งที่เป็นบาปอกุศลหรือล่วงละเมิดปทัสฐานของสังคม เพราะได้ใคร่ครวญถึงผลแห่งการกระทำที่จะตามมาหรือเกรงคนอื่นจะเห็นว่าเราเป็นคนไม่ดีเป็นคนบาป

คังเช่น หลัทธิริและโอดตปปะทางพระพุทธศาสนา เพราะคนที่ขาดหิริ โอดตปปะนี้สามารถจะกระทำความคิดชั่วร้ายแรงได้ทุกอย่ง หิริโอดตปปะจึงเป็นความรู้สึกที่แยกแยะความเหมาะสมออกจากความไม่เหมาะสม ความชั่วออกจากความดี ดังนั้นในการฝึกฝนจิตใจให้ใฝ่คุณธรรม คนเราจะต้องสร้างพลังหิริให้เกิดขึ้นภายในจิตใจอย่างมาก มิฉะนั้นจะไม่สามารถต้านทานอารมณ์ฝ่ายต่ำที่ชักนำให้คนเรากระทำบาปและความผิดได้

บทที่ ๔

วิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมทางสังคมในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมที่มีประสิทธิภาพที่สุด รวมไปถึงจารีตประเพณีไทยวัฒนธรรมไทย ระบบความเชื่อ การอบรมสั่งสอน และการขัดเกลาเป็นต้น เนื่องจากมนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์จึงได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม เป็นสัตว์ที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน และตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกัน เช่น ตั้งแต่วัยทารก มนุษย์ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ เพื่อความอยู่รอด เมื่อเติบโตจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ และเข้าไปรวมกันเป็นกลุ่ม ก็มีการพึ่งพาอาศัยกันภายในกลุ่ม ซึ่งในการอยู่รวมกันของมนุษย์ จึงต้องมีข้อตกลงการกระทำระหว่างกัน อันจะทำให้เกิดความสงบสุขในการอยู่รวมกันได้ ผลของการกระทำระหว่างกันส่วนใหญ่ของมนุษย์นี้เอง ที่ทำให้เกิดธรรมเนียม จารีต ประเพณี และมาตรฐานความประพฤติของสมาชิกในสังคมและถ้าหากฝ่าฝืนก็จะมีบทลงโทษ อันเรียกว่าเป็นการควบคุมภายนอกซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันจนกระทั่งเกิดการพัฒนามาเป็นกฎระเบียบและกฎหมายต่างๆ อันจะก่อให้เกิดการควบคุมภายในโดยอัตโนมัติ อันจะเป็นไปเพื่อควบคุมสมาชิกของสังคมให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยจะได้วิเคราะห์ผลกระทบแยกตามประเด็นที่สำคัญของการควบคุมทางสังคมต่างๆ ข้างต้น คือ

๑. ด้านกฎหมาย

๒. ด้านหลักความเชื่อในสังคมไทย

๓. ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรมไทย

กลไกทางสังคมเหล่านี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในอันที่จะควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยมีพื้นฐานมาจากการให้ความสำคัญกับหลักศีล ๕ ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานในสังคมมนุษย์ อันมนุษย์ในสังคมจะพึงมีและปฏิบัติต่อกันและกัน ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์แยกตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๔.๑ กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านกฎหมาย

สภาพปัจจุบันความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับวัฒนธรรมทางตะวันตกได้ลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างหลากหลายและรวดเร็วในทุกรูปแบบ การเปลี่ยนแปลงมักจะออกมาในรูปแบบของความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าความเจริญ

ด้วย ศีลธรรมและจิตใจเมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมอยู่ในลักษณะที่ไม่สมดุลกันก่อให้เกิดปัญหาและความวุ่นวายตามมา เช่น การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น การเอาเปรียบ เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยนับวันก็จะกว้างออกไปทุกที่ อาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เหล่านี้เป็นจุดเสื่อมของคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมของคนนั่นเอง การพัฒนาประเทศจะบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในประเทศคุณภาพของคนนั้นย่อมต้องมีลักษณะนิสัยคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ แม้จะมีความรู้สูงแต่จิตใจพัฒนา ก็จะนำความรู้ไปใช้ทำให้เป็นภัยต่อสังคมกว่าผู้ที่มีความรู้น้อยกว่า และปัญหาที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และศีลธรรมอันดีงามของประชากรในสังคมไทยมากที่สุด คือ ปัญหาอาชญากรรม ในเรื่องนี้พระธรรมปิฎกได้แสดงทรรศนะถึงปัญหาอาชญากรรมอันเป็นความผิดทางกฎหมาย และศีล ๕ ไว้ว่า

อาชญากรรมที่ร้ายแรงแทบทั้งหมดเป็นเรื่องของการละเมิดศีล ๕ ในสังคมที่มากด้วยการสังหาร ฆาตกรรมชีวิต การปองร้าย การทำร้ายกัน การลักขโมย ปล้น แย่งชิง การทำความผิดทางเพศ มีคดีฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืน หลอกหลวง การเสพของมีนเมาและสิ่งเสพติด ตลอดจนการก่อปัญหาและอุบัติเหตุต่างๆ เนื่องมาจากของมีนเมาและสิ่งเสพติดเหล่านี้ ระบาดแพร่หลายไปทั่ว ชีวิตและทรัพย์สินไม่ปลอดภัย จะอยู่ไหนหรือไปที่ไหนก็ไม่มี ความมั่นใจเต็มไปด้วยความหวงไขวิตกังวล ซึ่งเมื่อคิดดูเผินๆแล้วการจเว้นสิ่งเหล่านี้เป็นของทำได้ง่ายมาก แต่ตลอดชีวิตของคนเรานั้นคนเรานั้นมักจะล่วงละเมิดศีล ๕ อยู่เนื่องเนืองไม่ข้อใดก็ข้อหนึ่งหรือหลายข้อ แต่ถ้าคนเราสามารถรักษาศีล ๕ ไว้ได้โดยบริบูรณ์แล้ว โลกเรานั้นจะมีความสุขมากกว่าที่เป็นอยู่หรือกว่าที่เป็นมาแล้วเป็นอันมาก โดยโลกจะปราศจากการประทุษร้าย เบียดเบียนกันทั้งในด้านทรัพย์สินและชีวิต จะปราศจากการปล้นฆ่า ขโมย ข่มขืน โทกหลอกหลวง และปราศจากการวิวาทบาดหมางกัน °

จากทรรศนะดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมก็เนื่องมาจากการละเมิดศีล ๕ ซึ่งถือเป็นการกระทำความผิดทางอาญา และผู้ที่กระทำจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย การกระทำผิดกฎหมายอาญา อาจผิดเพราะกระทำหรือจเว้นไม่กระทำก็ได้ เช่น ฆ่าคนตาย ลักทรัพย์ ไม่เสียภาษี ไม่ยอมเข้ารับการเกณฑ์ทหาร เป็นต้น ซึ่งโทษที่ได้รับจะมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่า

°พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓๐.

เป็นสถานีใด เช่น ลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ หมิ่นประมาท ยักยอก ปลอมหนังสือ ฆ่าคนตาย ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น การกระทำความผิดทางอาญา เป็นการกระทำที่ผิดต่อสังคม เจ้าหน้าที่ที่ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิดถือว่าเป็นผู้แทนของสังคม เพราะถือว่าคนที่เสียหายไม่เฉพาะ ผู้ที่ถูกทำร้ายเท่านั้น สังคมส่วนรวมได้รับความเสียหายด้วย^๒ อาชญากรรมเป็นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ตราบใดที่การกระทำนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย จะไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม

ซึ่งลักษณะของกฎหมายอาญาจะกำหนดพฤติกรรมที่เรียกว่าอาชญากรรม พบได้ในรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญา กฎหมายทั่วไปซึ่งกำหนดโดยรัฐ โดยการดำเนินงานของฝ่ายตุลาการหน่วยงานที่ทำหน้าที่ทางด้านกฎหมาย ได้แก่ ศาล การฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งรัฐสร้างขึ้นถือเป็นอาชญากรรม โดยกฎหมายจะต้องเน้น มีความแน่นอน ชัดเจน และชี้เฉพาะถึงเรื่องประเด็นนั้นๆ เป็นสำคัญอาชญากรรมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับสังคมทุกสังคม เป็นปัญหาสังคมที่สำคัญทุกความสงบสุขของประชาชนและเป็นภัยต่อสังคม ทำลายชีวิตและทรัพย์สิน แสดงถึงความไม่สมบูรณ์และความบกพร่องของระเบียบสังคม ในอดีตปัญหาอาชญากรรมยังไม่เกิดมีมากนัก เนื่องจากว่าสังคมแบบเดิมเป็นสังคมที่มีจารีตประเพณีกำหนดไว้แน่นอน ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามแบบแผนการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมและสังคมของคนอย่างเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืนจะเป็นที่รังเกียจของสังคม ต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ก็ต้องมีการตรากฎหมายและระเบียบปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของทุกๆ คน

พฤติกรรมของคนเราจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม แต่จะมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับการกระทำเกี่ยวกับการกระทำบางอย่างที่เห็นว่าดีและสมควรให้ปฏิบัติ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็ไม่เสียหายในสังคมที่เจริญก้าวหน้ามิติต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่ต้องการให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติจะออกมาในรูปแบบบทบัญญัติทางกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนทำให้สังคมปราศจากความปกติสุขกระทบกระเทือนสวัสดิภาพและสิทธิของผู้อื่น ผู้นั้นก็จะต้องได้รับโทษ ส่วนมากมักจะทำเป็นทางการ ซึ่งได้แก่การลงโทษตามตัวบทกฎหมายโดยการลงทัณฑ์แก่อาชญากรทั้งหลาย ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เพื่อเป็นการตอบแทนความผิดที่ได้กระทำลงไป และเพื่อให้เกิดความกลัวไม่กล้าทำความผิดอีก อาชญากรรมรุนแรงจะมีเพิ่มขึ้นตามขนาดของชุมชนที่ขยายใหญ่ขึ้น การขยายเมืองการมีการสื่อสารคมนาคมไปสู่ชนบท กระทั่งชนบทกลายเป็นเมืองทำให้อัตราความแตกต่างของอาชญากรรมระหว่างเมืองและชนบทลดลง อาชญากรรมจำนวนมากในเมืองอาจเป็นผลจากการอพยพเข้ามาอยู่ และอาจมีการประกอบอาชญากรรมในหมู่ผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่เนื่องจากปรับตัวไม่ได้ แนวทางป้องกันและการควบคุมจำเป็นต้องอาศัยสถาบันต่างๆ ในสังคมเป็นตัว

^๒ สุภัตรา สุภาพ, ปัญหาสังคม, (กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒-๔๓.

ขับเคลื่อนกลไกทางสังคมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยเน้นถึงพฤติกรรมที่กระทำร่วมกันเป็นหลัก สถาบันเหล่านี้ได้แก่ ครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา สันทนาการ สถาบันต่างๆ เหล่านี้ที่มีอยู่ในสังคมมีหน้าที่จัดระเบียบและขัดเกลาเพื่อความอยู่รอดและเพื่อตอบสนองความจำเป็นของสังคมเป็นสำคัญ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเช่น

๑) สถาบันครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่สมาชิกของสังคมมีส่วนผูกพันใกล้ชิดกัน ครอบครัวมีบทบาทอย่างยิ่งในการกำหนดรูปแบบและขัดเกลาพฤติกรรมที่สมาชิกเหล่านั้นได้แสดงออก ไม่มีเด็กคนใดประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายมาตั้งแต่เกิด ครอบครัวถือเป็นหน่วยงานทางสังคมหน่วยแรกที่มีผลต่อทิศทางที่สมาชิกในครอบครัวจะได้รับและแสดงออก ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องตามครรลองของสังคม ซึ่งครอบครัวของผู้ที่กระทำมักจะมีสภาพที่ สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมอาชญากรรม, ฝ่าฝืนศีลธรรม ดิศสุรา ขาดบิดา หรือมารดา ขาดการควบคุมจากบิดามารดาซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่นจนเป็นสาเหตุแห่งการก่ออาชญากรรมในที่สุด

๒) สถาบันศาสนา ในขณะที่สถาบันศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา จรรยาบรรณศีลธรรม จรรยาของมนุษย์และพร้อมๆกับอาชญากรรมที่เป็นความรุนแรง ฝ่าฝืนต่อศีลธรรมจรรยาได้เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมและสถาบันศาสนาจึงมีอยู่ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเป็นสถาบันที่คอยแนะนำพร่ำสอนให้ความรู้ในทางศีลธรรมแก่ประชาชนในสังคม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าปัจเจกชนจะรับรับเอาคำสอนนั้นๆ ไปประพฤติปฏิบัติตามได้มากน้อยแค่ไหน

เพราะฉะนั้นการศึกษาถึงบรรทัดฐานและปัญหาอาชญากรรมอันเป็นการละเมิดศีลธรรมทางศาสนาจึงมีสาระอยู่ที่ระบบกฎเกณฑ์ของการขัดเกลาทางสังคมของสถาบันต่างๆ ในสังคม รวมไปถึงการใช้ระบบกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเข้าควบคุม เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายศาลทหาร กฎหรือข้อบังคับในองค์กร จริยธรรมของผู้ประกอบสัมมาอาชีพหรืออยู่ที่ความเข้าใจร่วมกันในบรรทัดฐานของกลุ่ม ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านั้นเป็นการระบุว่าจะอะไรเป็นอาชญากรรมหรือความเบี่ยงเบน ซึ่งนักสังคมวิทยานั้นว่า การปลูกฝังค่านิยมและอบรมขัดเกลาจากสังคมของตนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการกำหนดค่านิยมที่สมาชิกยึดถือร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ค่านิยมและบรรทัดฐานที่สังคมวางไว้ เมื่อใดก็ตามถ้าได้มีการฝ่าฝืนปัญหาความเบี่ยงเบนย่อมเกิดขึ้นซึ่งอาจกระทบถึงคนหมู่มากได้ในที่สุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักศีลธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะหลักศีล ๕ มีผลกระทบหรือและมีความเชื่อมโยงกับกระบวนการควบคุมทางสังคมภายนอกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งพฤติกรรมการ

ควบคุมทางสังคมแบบที่เป็นทางการนั้น จะ ปรากฏออกในรูปแบบของมาตรการต่างๆ โดยเฉพาะ กฎหมายถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสังคมไทยในปัจจุบันที่มีความซับซ้อนเพิ่มมีความ ขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น ย่อมเป็นการยากที่จะจัดการกับปัญหาหากยังใช้กฎจารีตอยู่ กฎหมายจะ เปลี่ยนแปลงให้กับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้เร็วกว่า และสามารถบังคับใช้กับทุกคนในสังคมโดยไม่มี ข้อยกเว้น มีการกำหนดลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุขได้จัดว่าเป็นการควบคุมทางสังคมที่เข้มงวดที่สุดซึ่งผสมผสานเข้ากับจารีตประเพณี ความเชื่อมาแต่ครั้งโบราณกาลในสังคมไทย ในประมวลกฎหมายอาญาของไทยก็ ปรากฏให้เห็นถึง หลักความประพฤติกคือศีล ๕ ที่เป็นข้อห้ามทางพระพุทธศาสนาอยู่อย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึง ผลกระทบในอีกมิติหนึ่ง ถึงแม้ว่าหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาจะเป็นเพียงห้าม มิได้บังคับว่าทุก คนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เสมอไป แต่ในขณะที่กฎหมายกำหนดบทลงโทษผู้กระทำ ผิดด้านต่างๆ ไว้อย่างเข้มงวด จนอาจจะกล่าวได้ว่า ผู้ที่ละเมิดข้อบัญญัติของกฎหมายในทางสังคม จัดว่าเป็นผู้ละเมิดหลักศีลธรรมขั้นต้นคือหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลกระทบต่อความสงบ สุขในสังคมอย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันผู้ละเมิดหลักศีล ๕ ในบางกรณีถึงแม้ก็จัดว่าเป็นผู้ละเมิด ต่อกฎหมายทางบ้านเมืองเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่ถือเป็นความผิดตามหลักศีล ๕ ก็ถือเป็น ความผิดตามหลักกฎหมายบ้านเมืองด้วย กฎหมายสังคมไทยปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่าง มากต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม ดังมีผู้กล่าวไว้ว่า

กลไกหรือสถาบันสังคมที่สำคัญสำหรับการจัดการลงโทษคนที่ไม่มีเหตุผล ภายใต้อิทธิพลความยุติธรรมโดยธรรมชาตินั้น คือ ๑) กฎหมายที่กำหนดขึ้นโดย ส่วนกลาง ๒) การมีผู้พิพากษาหรือศาลยุติธรรมที่เป็นที่ยอมรับ และมีความเป็นกลาง โดยแท้จริง และ ๓) อำนาจในการจับกุมและลงโทษบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม^๔

ดังจะเห็นได้ว่าหลักศีล ๕ มีความเชื่อมโยงกับหลักกฎหมายโดยเฉพาะในอดีตที่อิทธิพล ของคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญของความเป็นอยู่ประชาชน และคำสอน ทางศาสนาโดยเฉพาะหลักศีล ๕ ได้เข้ามามีส่วนในอันควบคุมพฤติกรรมของประชาชน

ในหัวข้อต่อไปผู้จะวิจัยจะ ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างศีล ๕ กับปรัชญากฎหมายไทย ในอดีตถึงปัจจุบันว่ามีความเกี่ยวข้องหรือปฏิสัมพันธ์กันเชิงปรัชญาในด้านใดบ้าง อาจจะพอ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของศีลธรรม โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ที่หล่อหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอัน

^๔ ชุมพร สังขปริชา, ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาตินุษย์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๕๕.

เคียงกันกับวิถีชีวิต ความเชื่อและการดำรงชีวิตของประชาชนในยุคต่างๆ ของไทยตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมทางสังคมคือกฎหมาย รวมไปถึงจารีตประเพณี ระบบความเชื่อของคนในสมัยนั้นๆ ต่อไป

หลักศีล ๕ กับปรัชญากฎหมายไทย

คำที่สังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต และประชาชนดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานอันดีงามภายใต้ร่มเงาของพุทธธรรม จึงไม่น่าแปลกใจที่อิทธิพลของศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา จะได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดกรอบความคิดหรือรูปแบบของความคิดเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการกำหนดกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับในอันจะที่ควบคุมความประพฤติของกันและกันให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องและปราศจากการเบียดเบียนกันและกัน โดยเฉพาะแนวคิดริเริ่มเกี่ยวกับบัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมปัจเจกชน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะนำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาของพระมหากษัตริย์ไทยในยุคต่างๆ เกี่ยวกับการตรากฎหมาย การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยจะนำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับหลักศีล ๕ เป็นสำคัญในแต่ละยุคสมัยดังนี้

๑) ยุคสุโขทัย ปรัชญากฎหมายไทยในยุคสุโขทัยนั้น เกิดจากรากฐานความคิดแบบ“ธรรมเนียม” ซึ่ง ปรากฏเป็นฐานความคิดรวมทั้งของฮินดูและไทยสุโขทัย แนวคิดหรือการตีความด้านชีวิตและสังคมต่างๆ ของพุทธศาสนาจึงเข้ามากำหนดปรัชญากฎหมายแบบธรรมเนียมบนพื้นฐานของพุทธธรรม เพราะปรัชญาหรือโลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติทั่วไปของกฎหมายในแต่ละสังคมล้วนสัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมหลักในสังคม รวมถึงบริบทของสังคมนั้น ๆ ที่กินความทั้งบริบททางด้านการเมืองหรือความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ถึงแม้สังคมในสมัยโบราณโดยทั่วไปจะเป็นสังคมที่มีเอกภาพกลมกลืนทางด้านความคิดหรือวัฒนธรรมภายในตัวเองตลอดจน มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่แน่นแฟ้นอันเป็นลักษณะของสังคมแบบชุมชนที่ยึดถือหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ และเมื่อก้าวถึงปรัชญากฎหมายไทยอย่างจริงจัง จุดเริ่มต้นคงต้องวนเวียนที่เรื่องศาสนาโดยเฉพาะศาสนาพุทธในฐานะเป็นสายธารใหญ่ของสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมความรู้สึกนึกคิดหรือธรรมเนียมประเพณีสำคัญๆ อันรวมทั้งกฎหมายด้วย แต่ถึงกระนั้น ก็ใช่ว่าศาสนาพุทธจะเป็นศาสนาเดียวที่เป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมความคิดทางกฎหมายไม่ จริงๆ แล้วเรื่องกฎหมายและความคิดทางกฎหมายต่างๆแรกทีเดียวเป็นของศาสนาฮินดู^๕ โดยการเคารพและลอกเลียนแบบ “ธรรมศาสตร์” หรือกฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์ของฮินดูและ โดยเฉพาะ “มานวธรรมศาสตร์” หรือ “กฎหมายพระมนู” ซึ่งปรัชญากฎหมายดังกล่าวได้ให้ความสำคัญในเรื่องของ

^๕จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗), หน้า ๔๘.

ธรรมะ ซึ่งหมายถึง “หน้าที่” ที่มนุษย์พึงปฏิบัติเพื่อความอยู่รอดหรือการทรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ซึ่งมีอยู่นานัปการ ในมานวธรรมศาสตร์ได้มีบทบัญญัติหลายตอนที่กล่าวถึงธรรมะแห่งราชาหรือเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับแง่กำเนิด, ความจำเป็นหรือเป้าหมายแห่งการต้องมีราชาในแผ่นดิน ว่า

พระราชารัถถึงเลียงความชั่ว ๑๐ ประการอันเกิดจากราคะ และ ๘ ประการอันเกิดจากโทษะ เพราะนำความชั่วมาให้...การล่าสัตว์, การเล่นสะกา, การบรรทมในทิวากาล, การนินทา, นารี (การมักมาก), สุราเมรัย, เพลง, ระบายรำฟ้อน, คนตรี และการท่องเที่ยวไปเปล่าๆ คือ ความชั่ว ๑๐ ประการ อันเกิดจากราคะ ความฉลาดแกมโกง, ความรุนแรง, การทำร้าย, การอิจฉาริษยา, การทำลายทรัพย์, การเหยียดหยาม และการลอบกัด คือความชั่ว ๘ ประการอันเกิดจากโทษะ^๖

จากบทความดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับอุดมการณ์ ความคิดแบบธรรมราชาในปรัชญากฎหมายและสังคมของฮินดู หรือแม้กระทั่งพระธรรมศาสตร์ของลาวก็มีลักษณะพิเศษจากการนำเอาหลักเบญจศีลในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบหรือหลักสำคัญในการกำหนดกฎหมายโดยตรง กล่าวคือแบ่งเนื้อหาสำคัญภายในธรรมศาสตร์ออกเป็น “๕ ห้อง” หรือ ๕ หมวด ตามศีล ๕ ซ้อนัน^๗

ในยุคนสมัยของสุโขทัยนั้น มีกษัตริย์ทั้งสิ้น ๘ พระองค์ ซึ่งเมื่อพิจารณาดูจริง ๆ แล้วกษัตริย์ที่ปรากฏชื่อเสียด้านซัดที่สุดก็อาจนับได้เพียง ๓ พระองค์ กล่าวคือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ในฐานะปฐมกษัตริย์ซึ่งก่อตั้งกรุงสุโขทัย, พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มหาราชพระองค์แรกของไทยที่มีเกียรติคุณยิ่งใหญ่ทั้งในแง่การเมืองการปกครองหรือการประดิษฐ์อักษรไทยที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน และท้ายสุดคือ พระยาสิทธิไทยที่มีภาพลักษณ์โดดเด่นในด้านการเป็นพุทธหรือธรรมราชา ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาเฉพาะภาพรวมสำคัญของแนวความคิดเชิงปรัชญาของกษัตริย์บางพระองค์ที่เกี่ยวข้องกับหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงสุโขทัยทรงขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ ทรงขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าในสมัยของพระองค์ได้รับพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาเป็นครั้งแรกได้ทรงรับพระสงฆ์ลังกาวงศ์

^๖ปรีชา ช่างขวัญอิน, ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๔๘.

^๗อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ, คัมภีร์พระธรรมศาสตร์บูรณ, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายสาร, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘.

ที่มาจากนครศรีธรรมราช ดังความที่ ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า “พ่อขุนรามคำแหงกระทำไยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบพระไตรปิฎก..”^๔ พระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยความเมตตากรุณา ดังอาทิสิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพระองค์ มีความตอนหนึ่งว่า “ได้ข้าเสือก ข้าเสื่อ หัวฟุ้งหัวรบก็ดี บ่ฆ่า บ่ตี” นับได้ว่าเป็นความเมตตาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ต่อพวกเขลยศึกที่จับได้หลังชัยชนะจากการทำสงคราม น่าจะอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกับความเมตตาที่พระองค์จะทรงมีต่อราษฎรที่ได้กระทำความผิด แม้ข้อสรุปนี้จะเป็นเพียงแค่การคาดหมายก็ตาม แต่ก็สอดคล้องกันอย่างดีกับหลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่พูดถึงเรื่องความเมตตาของพระยาสิทธิไทย กล่าวคือ ศิลาจารึก วัดป่าม่วง ภาษาไทย หลักที่ ๑ พุทธศักราช ๑๕๐๔ ก็พูดไว้ชัดเจนว่าไม่มีการประหารชีวิตผู้ใดไม่ว่าจะทำความผิดอย่างไร ดังมีใจความว่า

ชื่อศรีสุริยพงษ์รามมหาธรรมมาราช เสวยราชย์ชอบด้วยทศพิธราชธรรม รู้
ปรานีแก่ไพร่ฟ้าข้าไทยทั้งหลาย...ชื่อผู้ใดผิดวังรามเท่าใดก็ดี บ่หนอนฆ่าฟัน...ลัก
ดาบ ชื่อ ได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวฟุ้งหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี...จูงเป็นพระพุทธร จูงจักเอาฝูงสัตว์
ทั้งหลายข้ามสงสารทุกขนี้ จูง...อย่างว่า จักฆ่าผู้ฆ่าคนเลย ชื่อ...ฆ่าอันใดยังเป็นตัว^๕

ถ้อยคำในศิลาจารึกดังกล่าว น่าจะถือเป็นหลักฐานที่สำคัญและหนักแน่นที่สะท้อนหลักความยุติธรรมในการลงโทษชนิดที่ปฏิเสธความรุนแรงถึงขั้นเบียดเบียนชีวิตกัน อันอยู่บนพื้นฐานแห่ง “อหิงสาธรรม” ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ศิล ๕ ข้อปาณาติบาตย่อมถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญที่ปฏิเสธการทำลายชีวิตใดๆ ไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย การลงโทษประหารชีวิต แม้จะกระทำต่อบุคคลที่ก่อกรรมทำชั่ว แต่การลงโทษที่รุนแรงดังกล่าวย่อมมิโทษมีบาปในตัวเอง ถึงจะไม่เป็นโทษและบาปมากนักก็ตามที่ แต่ก็พอจะยืนยันได้มากขึ้นว่า ในยุคสุโขทัยไม่มีการปกครองด้วยความรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิตคน น่าจะถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นรัฐอุดมคติของสุโขทัย ที่มีบรรยากาศของความเลื่อมใสใฝ่ในพุทธธรรมอยู่ทั่วไป

ส่วนประชาชนทั่วไปเล่าก็มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงศีลอย่างเคร่งครัด อีกทั้งพ่อขุนรามคำแหงมหาราชก็ยังได้ทรงจำศีลร่วมกับประชาชนทั่วไปในเทศกาลที่สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนาตามที่ ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “คนในเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอบทาน...ทั้งผู้ชาย ผู้หญิงผู้ท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา...ทรงศีลเมื่อ

^๔ กรมศิลปากร, ศิลาจารึกสมัยสุโขทัย, (กรุงเทพฯ ฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓-๔๔.

พรรษาทุกคน”^{๑๑} นอกจากนี้ในจารึกยังได้กล่าวถึงการสดับรับฟังธรรมทุกวันพระของพระองค์ โดยมีพระเถระผู้ใหญ่เป็นผู้แสดงธรรมบนกระดานหินหรือพระแท่นมั่งศิลาบาตร อันเป็นพระแท่นเดียวกับที่พระองค์ทรงประทับนั่งว่าราชการบ้านเมือง ดังมีใจความว่า “วันเดือนดับเดือน โถกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือน บ้างแปดวัน ผูกปุ่ครุเถร มหาเถร ขึ้นนั่งเหนือขนาดหินสุทธธรรมแก่อุบาสก ผูกช่วยจำศีล...”^{๑๒} ข้อความเหล่านี้ล้วนสนับสนุนลักษณะไฟธรรม หรือเถอธรรมเป็นใหญ่ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งรูปแบบแห่งการใช้อำนาจปกครองโดยธรรมดังกล่าวย่อมใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนความเป็นธรรมราชาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ในระดับหนึ่ง กระทั่งอาจถือเป็นต้นแบบสำคัญที่พระยาสิทธิไทยสืบทอดเป็นประเพณีความคิดและเพิ่มขีดความเข้มข้นต่อมา

ต่อมาในยุคสมัยของพระยาสิทธิไทยหรือพระเจ้าสิทธิไทย หรือพระมหากษัตริย์ราชินี ๑ ทรงพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๖ แห่งราชวงศ์พระร่วงของสุโขทัย ได้ทรงมีบทบาทในทางสังคมและศาสนาในยุคนี้เป็นอย่างมาก พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่แสดงความฝักใฝ่ในธรรมอย่างยิ่ง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์องค์สำคัญที่เผยแผ่ความคิดเรื่องธรรมราชาและทศพิธราชธรรมโดยผ่านทางงานวรรณกรรมสำคัญคือ ไตรภูมิพระร่วงซึ่งพระองค์ทรงนิพนธ์ขึ้น ขณะที่อยู่ในฐานะของอุปราช ทั้งศิลาจารึกหลายแห่ง ที่ทำขึ้นในสมัยของพระองค์ก็มัก ปรากฏข้อความเกี่ยวกับการบำเพ็ญกุศล, การสร้างวัดวาอาราม รวมทั้งการสั่งสอนให้ผู้คนยึดมั่นในศีลธรรม ฉะนั้นแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของพระยาสิทธิไทยจึงได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงจากความเชื่อในอำนาจของ กษัตริย์ หรือผู้ปกครองในฐานะของนักรบ เป็นความเชื่อในอำนาจของกษัตริย์หรือผู้ปกครองในฐานะพระราชลัทธิอำนาจและความชอบธรรมในการกำหนดชนชั้นในสังคม เป็นไปตามการกระทำและผลของการกระทำ “กฎแห่งกรรม” ตามแนวพระพุทธศาสนา มิใช่เป็นไปตามชาติภูมิ ขอบเขตของเสรีภาพของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคมถูกควบคุมโดยกฎแห่งธรรม หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เสรีภาพนั้นมีความสอดคล้องกับจริยธรรมพื้นฐานของสังคมได้แก่ ศีลธรรม คุณธรรม และมโนธรรม ซึ่งถูกกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติทางด้านการเมืองและการปกครองในรัชสมัยของพระเจ้าสิทธิไทย สังคมสุโขทัยดำรงอยู่ได้ด้วยความสงบ ราบรื่น มีความก้าวหน้า ด้วยอุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเถรวาทมีอิทธิพลของการเมืองการปกครองในสมัยพระเจ้าสิทธิไทยเป็นอย่างมาก ได้ถูกยอมรับเป็นพื้นฐานมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นพื้นฐานทางจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมทางด้านการปกครองประเทศ

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน.

๒) ยุคอยุธยา ในระบบการเมืองการปกครองในสมัยอยุธยานั้น แนวความคิดของ พระพุทธศาสนายังเป็นรากฐานเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง พร้อมๆ กับการประกาศตนเป็นเทวราชา ของพระมหากษัตริย์พระองค์ต่างๆ ในอาณาจักรอยุธยา ท่ามกลางอาณาจักรประจักษ์ที่นับถือ พระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมใน พระพุทธศาสนา ปรากฏอย่างแพร่หลายในหมู่ประชาชนทั่วไป จากการศึกษากฎหมายไทยในสมัย อยุธยาโดยผ่านการอ้างอิงในกฎหมายตราสามดวง ที่ชำระขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ มีการตรากฎหมาย ขึ้นมากมาย ซึ่งกฎหมายเท่าที่ ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงมีตั้งแต่ กฎหมายลักษณะพยาน, กฎหมายลักษณะอาญาหลวง, กฎหมายลักษณะรับฟ้อง, กฎหมายลักษณะลักพา, กฎหมายลักษณะ อาญาราชฎูร์, กฎหมายลักษณะโจร, กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่าด้วยที่ดินและสาเหตุ, กฎหมาย ลักษณะฝ่าฝืนเป็นต้น^{๑๒}

แต่ข้อแตกต่างอันสำคัญของปรัชญากฎหมายไทยในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาสะท้อน ให้เห็นชัดเจนข้อหนึ่งในเรื่องปรัชญาการลงโทษหรือความยุติธรรมในการลงโทษ คำที่สมัยสุโขทัย อิทธิพลของพระพุทธศาสนาทางสังคมการเมืองเป็นไปอย่างเข้มข้น ปรัชญาการลงโทษจึงตั้งอยู่บน พื้นฐานแห่ง “อวิหิงสาธรรม” ที่ไม่นิยมความรุนแรง รวมทั้งปฏิเสธการลงโทษรุนแรงขึ้นประหาร ชีวิตดังกล่าวแล้ว ตรงกันข้ามปรัชญาการลงโทษสมัยอยุธยากลับเน้นความรุนแรง และสภาพอันน่า สะพรึงกลัวของโทษเพื่อข่มขู่ หรือกำราบผู้กระทำผิด ซึ่งปรัชญาการลงโทษดังกล่าวจะมุ่งเน้นการ ควบคุมมากกว่าการป้องกันหรือการยับยั้งการกระทำผิดมากกว่าการส่งเสริมสนับสนุน^{๑๓} ซึ่งก็มี ตั้งแต่ภาคทัณฑ์, เรียกประกันทานบน, ปรับไหม, ประจาน, ริบทรัพย์, จำคุก, ทำให้เจ็บปวดทรมาน ร่างกายและโทษประหารชีวิต^{๑๔} ซึ่งข้อหลังคือหลักการประหารชีวิตนั้นจะขัดกับหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปฏิเสธการเบียดเบียนกันถึงขั้นชีวิต ซึ่งเหตุจำเป็นก็ดูเหมือนจะบัญญัติขึ้นเพื่อ คำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความสงบสุขของบ้านเมืองเป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น การลงโทษ ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับศาสนา ดังที่ ปรากฏใน “พระไอยการลักษณะโจร” (ตราขึ้นสมัยพระเจ้าอู่ทอง) ดังต่อไปนี้ว่า มาตรา ๔๘ “ถ้าโจรมันเอาพระพุทธรูปไปล้างไปเผาใส่รอกเอาทองก็ดี...ให้เอามันใส่

^{๑๒}จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖๑.

^{๑๓}Sarasin Viraphol, *Law in Traditional Siam and Chinese : A Comparative Study*, Op.cit.,P. 122.

^{๑๔}มานิส ปิยะสิงห์, ศึกษาลักษณะสังคมไทย วิเคราะห์จากบทลงโทษในกฎหมายตราสาม ดวง, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (ภาควิชาประวัติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร , ๒๕๒๑), หน้า ๘๗.

เตาเพลิงสูบมันเสียดังมันทำแก่พระนั้นบ้าง...” มาตรา ๕๑ “พี่น้องพี่น้องพันข้าข้าคนผู้ใดลักลอกองค์พระพุทธรูป ลอกล้างพระสรูป พระเจดีย์ และพื้นพระศรีมหาโพธิ์ ดังพระวิหารกุฏิสถานะยาลา เจ้าไพร่ทาสรู้ว่าทำร้ายมิเอาตัวมาถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า...ให้ลงโทษในรวางเล่มืด ๘ สถานๆ หนึ่งให้ฆ่าเสีย สถานหนึ่งให้ตัดปาก...”^๕

จะเห็นได้ว่าการบัญญัติโทษที่รุนแรงสูงสุดเพื่อปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาแก่ผู้ที่มีความผิดข้อหาที่หนักหนาเกี่ยวกับศาสนสมบัติในพระพุทธศาสนา เช่น ลักพระพุทธรูป เป็นต้น แสดงให้เห็นเจตนาที่แรงกล้าในการมุ่งรักษาสถาบันอันสำคัญยิ่งนี้ และแสดงว่ารัฐให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อพระพุทธศาสนาในยุคนั้น แม้พระพุทธศาสนาจะไม่สนับสนุนการลงโทษประหารชีวิต ส่อให้เห็นถึงความเข้าใจซาบซึ้งหรือจริงจังต่อคำสอนในพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงใด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับยุคสุโขทัยก่อนหน้านี้นี้ หรืออาจจะสะท้อนให้เห็นถึงการที่รัฐไทยสมัยอยุธยาให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองตัวสถาบันในแง่ของวัดมากกว่าหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา จึงบัญญัติกฏการลงโทษไว้เช่นนี้ก็ได้อีก

กฎหมายอีกฉบับหนึ่งในสมัยอยุธยาที่กล่าวถึงฆราวาสธรรม คือหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาไว้โดยตรงคือ “พระไอยการลักษณะโจร” ซึ่งมีลักษณะคล้ายบทเทศนาธรรมแก่นางผู้ใหญ่ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาความเรื่องโจรทั้งหลาย ดังมีใจความว่า

อนึ่ง มีพระราชบัญญัติไว้แก่อธิบดี ศรีนครบาลผู้บริหานพิจารณาบันดาความโจรทั้งปวงไว้ จงมีใจซึ่งตรงคงในเบญจศีล ๕ คือ อย่าให้ฆ่าสัตว์ อย่ากำหนดในทรัพย์ท่าน อย่าทำทวารจรหลวงประเวณี อย่ากล่าวววจีกรรมมุขวาพองปราญจารสุรบาตจงกำหนดกฎกระเปนนิจ อย่างคิดใจใหญ่ อย่าฝายสูงให้พ้นศักดิ์ จงสวามีภักดิ์แก่พระผู้เป็นเจ้าของแห่งบรมกระษัตริ์ ผู้ทรงสวัสดิธรรม์สุริยพงษ์อธิปไตย ^๖

จากบทความดังกล่าวซึ่งมีลักษณะคล้ายบทเทศนาธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญเรื่องเบญจศีล ในพระพุทธศาสนา และไม่เพียงแต่กล่าวถึงเรื่องศีล ๕ ยังกำกับด้วยคำสอนให้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริ์อีกด้วย ถัดจากพระไอยการลักษณะโจร กฎหมายอีกฉบับคือพระไอยการลักษณะศั้วเมียซึ่งตราขึ้นในสมัยของพระเจ้าอยู่ทงเช่นกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในชีวิตส่วนตัวของคนในสังคมสมัยโบราณ โดยเกี่ยวข้องกับข้อห้าม

^๕จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖๒.

^๖กรมศิลปากร, เรื่องกฎหมายตราสามดวง, (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่, ๒๕๒๑), หน้า ๔๓๓.

ในทางเพศคือหลักเบญจศีลข้อ ๓ (ห้ามผิดลูกเมียผู้อื่น) ซึ่งถูกบัญญัติเป็นความผิดทางกฎหมายฐาน “ทำชู้” ซึ่งกฎหมายเอาผิดทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่ทำชู้ จะต้องถูกปรับสินไหมด้วยกันทั้งหมด ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายเรื่องทำชู้นี้มีอยู่หลายสิบมาตรา^{๑๖} ซึ่งนับว่ากฎหมายในสมัยนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

โดยภาพรวมทั้งหมดในปรัชญากฎหมายไทยยุคโบราณ ความโดดเด่นแห่งพุทธธรรมดังกล่าวยังปรากฏเป็นปริยายเนื่องจากความเป็นพระศาสนาประจำชาติของสังคมไทยมาแต่ครั้งโบราณ ขณะเดียวกันไม่เพียงแต่รัฐไทยในอาณาจักรอยุธยาเท่านั้นที่ยึดมั่นปรัชญากฎหมายแบบพุทธธรรม สังคมพุทธอื่นๆ ที่รายรอบอยุธยาตั้งแต่พม่า มอญ ล้านนา ล้านช้าง ลาว ต่างก็ยึดอยู่ในปรัชญากฎหมายแบบเดียวกัน โดยมีคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นรากฐานความคิด ดังเช่น ในอาณาจักรล้านช้างที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมในยุคนั้นเป็นอย่างมาก ก็พลอยทำให้หลักพุทธธรรมเข้าไปมีบทบาทในการบัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมประชากรในสังคมอย่างใกล้ชิด โดยจะเห็นได้ใน “กฎหมายโคสธาราฎร์” ของล้านช้าง ซึ่งตราขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. ๒๐๗๕-๒๐๘๒ โดยยึดแนวหลักกรรมวินัยของพระภิกษุสงฆ์ ศิลปในฐานะข้อห้ามการประพฤติกทางศาสนาหรือการลงโทษทางวินัยของพระภิกษุถูกนำมาปรับประยุกต์ใช้ในกฎหมายเพื่อการควบคุมทางสังคม^{๑๗} ประชาชนในยุคนั้นได้ดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางกฎแห่งศีลธรรมอันร่วมเย็นของพระพุทธศาสนา

ซึ่งลักษณะการนำศีลในพระพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ในการเขียนกฎหมายนอกจากกฎหมายโคสธาราฎร์ดังกล่าวแล้ว ที่เด่นมากที่สุดคง ปรากฏในกฎหมายอีกฉบับของล้านช้างหรือลาวกล่าวคือ “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์บูราน” หรือกฎหมายธรรมศาสตร์ของลาวซึ่งเขียนขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๒๐๓^{๑๘} ซึ่งสาระสำคัญเริ่มต้นด้วยเรื่องทศราชธรรม ๑๐ ประการตลอดจนหลักธรรมอื่นๆ สำหรับผู้ปกครองในส่วนที่เป็นตัวเนื้อหาอันเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายใช้ให้ปกครองผู้คน ได้ถูกจัดแบ่งเป็น “ห้อง” หรือหมวดหมู่ตามหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ จัดเป็นห้องๆตามหลักศีล ๕ คือ ห้องปาณาติบาต ห้องอทินนาทาน ห้องกาเมสุมิจจารา ห้องมุสาวาท และห้องสุรา โดยแต่ละห้องก็มีบัญญัติรายละเอียดของการกระทำผิดไว้ต่างๆนานา โดยอ้างอิงคัมภีร์ชาดกในพระพุทธศาสนาบ้าง คัมภีร์ไตรภูมิวินิจฉัยกถาบ้าง หรือพระพุทธพจน์บ้าง^{๑๙}

^{๑๖} จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, อ่างแล้ว, หน้า ๒๑๕.

^{๑๗} ถิ่น รัตติกน, กฎหมายโคสธาราฎร์, เอกสารอันดับที่ ๑๘, (เชียงใหม่: สหวิทยาลัย ล้านนา เชียงใหม่, ๒๕๓๐), คำนำ.

^{๑๘} จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, อ่างแล้ว, หน้า ๒๑๗.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๘.

ซึ่งทั้งหมดนี้ก็จะเห็นได้ว่าอิทธิพลของพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการควบคุมความประพฤติของประชาชนในยุคนั้น อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญากฎหมายแบบพุทธนิยม โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ซึ่งรองรับอยู่เป็นฐานอย่างมั่นคงในสังคมสมัยโบราณ

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วหลักพุทธธรรมได้เข้าไปมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อหลักปรัชญากฎหมาย(จารีตประเพณี)ในอาณาจักรอยุธยาไม่ว่าจะเป็นหลักทศพิธราชธรรมที่บรรดาพระมหากษัตริย์ทั้งหลายทรงใช้เป็นหลักในการปกครองแผ่นดิน รวมไปถึงการนำหลักแนวความคิดเกี่ยวกับศีลธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการบัญญัติกฎหมายหรือกฎจารีตประเพณีเพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขดังจะเห็นได้จากกฎหมายพระไอยการลักษณะเบ็ดเสร็จ, กฎหมายไอยการลักษณะโจร, กฎหมายไอยการลักษณะผิวเมีย เป็นต้นที่ได้มีการอ้างอิงเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องศีล ๕ มาเป็นส่วนประกอบในการควบคุมความประพฤติโดยตรง หรือไม่ว่าจะเป็นในอาณาจักรอื่นๆ ที่รายรอบอาณาจักรอยุธยาเช่น อาณาจักรล้านนา ล้านช้าง เป็นต้น ก็ได้มีการนำเอาหลักเบญจศีลมาเป็นกรอบในการกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมประชากรในสังคมนั้นๆ เช่นกัน ทั้งหมดนี้ย่อมจะสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีต ที่ประชาชนในยุคนั้นพากันนับถือพระพุทธศาสนากันอย่างจริงจังสืบทอดกันต่อมา

๓) ยุคธนบุรี-รัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยของพระเจ้าตากสินมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งยุคธนบุรี หลังจากการล่มสลายของอาณาจักรอยุธยา พระองค์ได้ทรงยึดมั่นศรัทธาต่อธรรมะโดยการแสดงออกทางพระวาจา ปรากฏให้เห็นเป็นระยะๆ การขอมพลีชีพเพื่อธรรมะหรือพระศาสนาก็มิใช่เป็นสิ่งที่พระองค์ตรัสเพียงครั้งเดียว ก่อนหน้านั้นเมื่อครั้งเริ่มสร้างแผ่นดินใหม่ๆ หลังการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอีกครั้งทั้งในรูปการแต่งตั้งพระราชาคณะผู้ใหญ่ต่างๆ และการสร้างวัดวาอารามเพิ่มเติม พระองค์ก็ทรงมีพระราชโอวาทต่อกษัตริย์ผู้สืบวงศ์ว่า

ขอพระเจ้าเป็นเจ้าทั้งปวงจงตั้งใจปฏิบัติสัจธรรมรักษาในจตุปาริสุทธิศีลให้บริสุทธิ์ผ่องใสอย่าให้เศร้าหมอง แม้นผู้เป็นเจ้าจะขัดสนด้วยจตุปัจจัยสิ่งใดนั้น เป็นธุระโยมจะอุปัฏฐากผู้เป็นเจ้าทั้งปวง แม้นถึงจะปรารถนามังสะและรุธิรของโยม โยมก็อาจสามารถจะเชือดเนื้อและโลหิตออกถวายเป็นอัมถัตติกทานได้^{๒๐}

นอกจากถ้อยคำวาจาที่แสดงออกถึงการฝึกฝนศรัทธาในธรรมอย่างสูงแล้ว อีกประการหนึ่งคำที่พระเจ้าตากสินทรงเชื่อถือในสภาพความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมแบบพุทธอย่าง

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๘.

อย่างเคร่งครัด ในยุคสมัยของพระองค์จึงถึงกับมีการตรากฎหมายห้ามคนไทยและมอญเข้ารีตและนับถืออิสลาม สืบแต่พระองค์ไม่พอพระทัยที่พวกเข้ารีตและพวกมะหะหมัดออกความเห็นว่าการฆ่าสัตว์ไม่ถือเป็นเรื่องผิดบาป ซึ่งตรงกันข้ามกับศีลข้อที่ ๑ ในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงทรงออกประกาศพระราชโองการว่า “ห้ามคนไทยและมอญมิให้เข้ารีตและนับถือศาสนา มะหะหมัดมิวางโทษถึงประหารชีวิตทั้งคนชกชวณ และคนไทยมอญที่ไปเข้ารีตนับถือศาสนา มะหะหมัด”^{๒๒} จากกฎหมายดังกล่าวข่มสะท้อนให้เห็นถึงการประเมินคุณค่าของปรัชญากฎหมายแบบพุทธนิยมอยู่มีน้อย นอกจากนั้นพระองค์ก็ยังทรงมีพระราชกรณียกิจที่ทรงประพฤติสม่าเสมอ นั่นคือ การบำเพ็ญทาน การรักษาศีล หรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อย่างเคร่งครัดเสมอมา

ต่อมาในยุคสมัยของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ได้ทรงมีความสนพระทัยอย่างมากในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกับพระมหากษัตริย์องค์ก่อนๆ ซึ่งพระราชกรณียกิจทางด้านพระพุทธศาสนาของพระองค์มี ปรากฏให้เห็นประจักษ์หลายๆ ด้าน อาทิ การสังคายนาพระไตรปิฎก การโปรดให้แต่งไตรภูมิโลกวินิจรรย์หรือการสร้างวัดวาอารามต่างๆ เป็นต้น^{๒๓} ซึ่งจุดยืนอันมั่นคงดังนี้เองที่น่าจะมีส่วนเข้ามาบีบบทบาทกำหนดความเคลื่อนไหวทางด้านกฎหมาย ที่น่าสนใจหลายๆ เรื่องในเชิงพุทธนิยมหรืออิงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งอาจพิจารณาได้จากบทบัญญัติหลายๆ ตอนใน “พระราชกำหนดใหม่” ดังเช่น (๑) การห้ามมิให้นับถือพระภูมิเจ้าที่ เทพารักษ์ ยิ่งกว่าไตรสรณคมน์ ห้ามมิให้ฆ่าสัตว์เพื่อบูชาพระภูมิ ผีसाงต่าง ห้ามบูชาสิวลิงค์ เป็นต้น^{๒๔} (๒) พระราชโองการกำหนดให้ขุนนางใหญ่ น้อยและประชาชนทั่วไป ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการประพฤติปฏิบัติตนตั้งอยู่ใน “ทศกุตล กัมมบท” (ทศกุตลกรรมบถ) ซึ่งทรงถือเป็น “วินัยขมรวาย” (วินัยของคฤหัสถ์) ตลอดจนบำเพ็ญทานรักษาศีลต่างๆ กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๒๕ เนื้อความกฎหมายเป็นการอธิบายหลักธรรมสามบทในพระพุทธศาสนาโดยเน้นรายละเอียดที่เรื่องทศกุตลกรรมบถหรือวินัย ๑๐ ข้อที่ ขมรวายพึงต้องปฏิบัติ ทศกุตลกรรมบถซึ่งเนื้อหาโดยรวมก็คือการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ นั้นเอง ซึ่งประกอบด้วยกายกรรมสาม วชิกรรมสี่ และมโนกรรมสาม อันรวมความถึง การห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามมิให้ลักทรัพย์ ห้ามมิให้เสพเมถุนธรรมอันเป็นที่นักปราชญ์ติเตียน ห้ามมิให้พูดเท็จ ส่อเสียดหยาบคาย, ห้ามมิให้มิใจโลก พยาบาท หรือคิดผิดหลงในเรื่องบุญบาป เป็นต้น นอกจากนี้

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๕.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๖.

ในวันแปลคำ สิบสี่คำ สิบห้าคำ ยังกำหนดให้รักษาพระอุโบสถถือศีลแปล ศีลสิบ อีกด้วย^{๒๔}

กฎหมายกับศีลธรรมในยุคสมัยนี้จึงหล่อหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวให้เป็นเห็นเป็นหลักฐาน ความดังกล่าวนี้ย่อม ปรากฏชัดเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของกฎหมายอันกำหนดให้ประชาชน ศึกษาลักษณะศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ให้รู้แจ้งและให้สมาทานศีล ๕ เป็นนิจศีล หรือสมาทานศีล ๘ ในวันอุโบสถ ขณะเดียวกันกฎหมายยังได้อธิบายรายละเอียดของศีลแต่ละข้ออีกด้วย เช่น ศีลข้อ กามเมสุมิจนจาร นอกจากจะห้ามมิให้เสพเมถุนธรรมกับหญิงที่อยู่ในการปกครองรักษาของพ่อแม่พี่น้องหรือญาตินั้นๆ ยิ่งกว่านั้นการล่วงศีลข้อกามเมสุมิจนจารยังคลุมถึงการเสพเมถุนแม้กับภรรยาของตนในสภาวะการณ์บางอย่างเช่น ระหว่างหญิงเจ็บป่วยหนัก มีระดู มีครรภ์ หรือภรณานั้นยังเป็นเด็กเกินไป ร้องให้คร่ำครวญไม่ต้องการเสพเมถุน ห้ามเสพเมถุนใกล้พระพุทธรูป เจดีย์ หรือคัมภีร์พระไตรปิฎก เป็นต้น^{๒๕} ถึงแม้กฎหมายที่บังคับประชาชนให้ถือศีลปฏิบัติธรรมจะไม่มีบทลงโทษอันแน่ชัด แต่ก็ถือว่าเป็นสภาพบังคับควบคุมทางกฎหมายที่มีความสำคัญในระดับหนึ่ง ดังความว่า “ถ้าแลผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดนี้ จะเอาผู้นั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ”^{๒๖}

นอกจากนี้ก็ยังมียกกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ เช่นกัน คือการกำหนดให้ผู้กระทำผิดฐานเป็นชู้ล่วงประเวณีกับภรรยาผู้อื่นต้องถูกปรับไหมได้โทษ ส่วนหญิงให้ถูกลงโทษประจาร^{๒๗} ซึ่งนอกจากถูกลงโทษทางกายแล้ว กฎหมายยังกล่าวถึงสิ่งที่ถือเป็นบทลงโทษทางใจอีกด้วย คือการบรรยายถึงผลกรรมของผู้กระทำผิดศีลข้อกาม ๗ ที่ต้องตกนรกเป็นต้นจิวถูกแรงรุมจิกและรับเคราะห์อยู่ช้านานเสร็จแล้วก็ยังต้องเกิดมาเป็นหญิง เป็นกระเทยและสัตว์ที่ถูกดอนอีกหลายร้อยชาติ ความเหล่านี้ดูเหมือนสะท้อนอิทธิพลจากไตรภูมิพระร่วงหรือความเชื่อดั้งเดิมในทำนองเดียวกันดังกล่าวไว้แล้ว

นอกเหนือจากกฎหมายสำคัญ ๆ ดังกล่าวแล้ว กฎหมายในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ยังห้ามมิได้ประชาชน “ชน ไก่ชนนกลุ่มชนนกะทาชนนกศรีชมพูจับปลาให้กัดพ่นกัน” ด้วยถือว่าเป็นการก่อบาปทำกรรมคือการนำสัตว์มาทรมานให้ได้รับทุกขเวทนา อีกทั้งยังมีการอ้างอิงเรื่องตกนรกตกเปรต เหมือนกันกฎหมายที่ห้ามผิดศีลข้อกาม ๗ ดังกล่าวมาแล้ว (พระราชกำหนดใหม่ บทที่ ๔๒) ก่อนหน้านี้ก็เคยมีกฎหมายในทำนองเดียวกัน (พระราชกำหนดใหม่บทที่ ๒) ที่ห้ามบรรดาขุนนางข้าราชการทั้งหลายมิให้เสพสุรา เล่นเบี้ยบ่อน

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๖.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๕.

^{๒๖} กรมศิลปากร, เรื่องกฎหมายตราสามดวง, อ้างแล้ว, หน้า ๗๖๒.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖๖.

แห่งคำ โดยอ้างอิงเรื่องตายไปแล้วต้องไปตกรนรกเหมือนกัน

จะเห็นได้ว่า ปรัชญากฎหมายไทยที่ตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ นั้นได้รับอิทธิพลจากศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างสูง ถึงขนาดมีอำนาจต่อการตรากฎหมายบังคับให้ประชาชนถือศีล ๕ หรือยึดมั่นใน “ทศกัศถกรรมบถ” แต่ก็ยังมีข้อที่ขัดแย้งกับหลักศีล ๕ อยู่บางประการ เช่น การลงโทษประหารชีวิต ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในกฎหมายบางบทในพระราชกำหนดใหม่ ทั้งๆ ที่มีกฎหมายย้ำความสำคัญของศีลข้อปาณาติบาต ก็ยังรวมไปถึงกฎหมายที่มีบทลงโทษลักษณะเดียวกันสมัยอยุธยาที่ไม่ได้ถูกชำระไปแต่อย่างใดในรัชกาลนี้

ต่อมาหลังยุคสมัยของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปรัชญากฎหมายแบบพุทธนิยมก็ได้รับการสืบต่อเรื่อยมาในรัชสมัยต่อๆ มาของต้นราชวงศ์จักรี คือในช่วงแผ่นดินของพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็มีการตรากฎหมายขึ้นใหม่ไม่ถี่นัก ซึ่งก็มีการให้เหตุผลตามแบบศีลธรรมนิยมดังที่ปฏิบัติกันมาแต่ก่อน เช่น กฎหมายห้ามมิให้เลี้ยงไก่ชนปลาไว้ชนแลกัดเล่นการพนัน พ.ศ. ๒๓๕๔ ตราขึ้นเพื่อมิให้ประชาชนทำบาปกรรมและเกิด โลกในทรัพย์เพราะการพนันดังกล่าว เช่นเดียวกันในส่วนของการลงโทษ ก็มีการขู่ว่าเรื่องตกรนรกและการรับเคราะห์กรรมเพราะเป็นเปรต^{๒๙} ซึ่งหากพิจารณาตามหลักในพระพุทธศาสนาแล้วถือว่าหลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องหรือเชื่อมโยงกับหลักศีล ๕ อยู่ไม่มากนักก็พอ เพราะพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทุกชนิดที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นวัตถุของปาณาติบาต การฆ่ามนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทุกชนิดให้ตายด้วยตนเองหรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ด้วยการใช้อาวุธหรืออุบายอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประโยชน์ของปาณาติบาต และความจงใจในการประพฤติก่อกรรมนั้นเป็นเจตนาของปาณาติบาต กริยาที่เรียกว่า ผจญสัตว์ คือ การแสวงหาความสนุกเพลิดเพลิน ด้วยการทำให้สัตว์อื่นทุกข์ยากและลำบากเช่น การชนโค ชนกระบือ ชนแพะ ชนแกะ ตีไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น ก็อนุโลมเข้าไปปาณาติบาตได้ เพราะเป็นการทำกรรมที่เรียกว่า วิหิงสา คือ การเบียดเบียนเนื่องจากขาดเมตตาจิตเป็นที่ตั้ง

ต่อมาประเทศไทยมีการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่างๆ มาก พึงเห็นได้ว่ากฎหมายเดิมนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากนานาอารยประเทศ จนต้องมีการร่างกฎหมายอื่นๆ ขึ้นมาใช้อีกมากมาย เช่น กฎหมายลักษณะอาญา กฎหมายว่าด้วยการเลิกทาส ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและกฎหมายที่สำคัญหลายๆ ฉบับ และต่อมาได้ถูกพัฒนาสืบต่อกันยาวนาน ตราบจนทุกวันนี้ มีการจัดทำประมวลกฎหมาย และร่างกฎหมายต่างๆ เป็นจำนวนมาก มีกฎหมายที่ทันสมัยถูกตราขึ้นใหม่ๆ ตลอด เช่นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา หรือที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

ถึงกระนั้นหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาก็ยังอยู่และหลอมรวมเป็นอันเดียวกันกับจารีต

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน.

ประเพณีอย่างแยกจากกันไม่ได้ การกระทำใดๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อสังคม เช่น ห้ามไม่ให้ลักขโมย ห้ามทำร้ายผู้อื่น ห้ามฆ่าคน ห้ามประพฤติดุคทางเพศ ห้ามผิดลูกผิดเมียคนอื่น ห้ามประกอบ อาชญากรรมทุกประเภท ห้ามไม่ให้ทุจริต ไม่ทำรุนแรง เป็นต้นเหล่านี้ก็ได้รับการถือปฏิบัติอย่าง กว้างขวางในสังคม โดยมีอำนาจของศีลธรรมที่ดำรงเป็นตัวควบคุมรวมทั้งกฎหมายที่เข้มงวดไป ด้วยบทลงโทษเป็นกรอบป้องกันอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเสมอภาคและความ ยุติธรรมในสังคม ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ตรัสไว้ตอนหนึ่งในพิธี พระราชทานประกาศนียบัตรแก่นักศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษาเนติบัณฑิต ว่า

ผู้ที่ได้ผ่านสำนักอบรมศึกษากฎหมายทุกคนควรจะได้รับภาระชี้แจงเน้นหนัก ให้ทราบชัดว่า กฎหมายไม่ใช่ตัวความยุติธรรม หากเป็นแต่เพียงบทบัญญัติหรือปัจจัย ที่ตราไว้เพื่อรักษาความยุติธรรม...จึงไม่สมควรจะถือว่า การรักษาความยุติธรรมใน แผ่นดินมีวงกว้างอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย จำเป็นต้องขยายออกไปให้ถึง ศีลธรรม จรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามเป็นจริงด้วย^{๑๐}

ในปัจจุบันหลักกฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือหลักในการควบคุมทางสังคมมี ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมที่มากไปด้วยการเบียดเบียนซึ่ง กันและกัน แตกต่างจากสมัยอดีตที่ประชาชนในยุคนั้นดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะนำเสนอรูปแบบหรือแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายไทยที่ได้บัญญัติเป็น ตาลักษณ์อักษรไว้ชัดเจน เพื่อให้เห็นความแตกต่าง ความเข้มงวด ในอันที่จะควบคุมพฤติกรรม และคุ้มครองสิทธิของประชาชนในสังคมให้อยู่ในกรอบระเบียบและพฤติกรรมที่ดีงาม ดังประมวล กฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันที่บัญญัติไว้ดังจะได้นำเสนอและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่าง ศีล ๕ และหลักกฎหมายพอสังเขปดังนี้

ความผิดต่อชีวิตและร่างกายผู้อื่น

การกระทำความผิดหรือเบียดเบียนต่อร่างกายและชีวิตอื่น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๑ ในทางกฎหมายเองก็ถือว่าเป็นความผิดทางอาญา ซึ่งการฆ่านั้นตาม วรรณของหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาและหลักกฎหมายก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันที่ว่า เจตนา

^{๑๐}ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ อัน เกี่ยวเนื่องด้วยกฎหมาย ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๘๘ จนถึง ๒๕๒๘, (คณะนิติศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยและธนาคารทหารไทยจำกัดจำกัดพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

เป็นสิ่งสำคัญ การฆ่ามันเราจะฆ่าเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นฆ่า หรือยุยงให้ผู้อื่นฆ่าโดยเจตนา ก็ถือว่ามีผลเท่ากัน นอกจากการฆ่าโดยตรงแล้ว การทำร้าย การทรมานสัตว์ให้ได้รับความลำบาก ซึ่งเรียกว่าอนุโลมการฆ่า อันเป็นการทำให้สัตว์หรือบุคคลสูญเสียอิสรภาพนั้นก็จัดว่าอยู่ในข้อที่ห้าทำให้บกพร่อง เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำให้เสียโฉม ทำให้ลำบาก ทูพพลภาพ หรือการทำให้เกิดความเจ็บปวด การทรมานเป็นต้น ก็จัดเป็นความผิดฐานละเมิดศีลข้อ ๑ และความผิดทางกฎหมายเช่นกัน โดยจะแยกออกเป็น ๓ ประเด็นดังนี้

๑) ความผิดต่อชีวิต ลักษณะของการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่า เป็นความผิดในหมวดนี้เป็นการที่บุคคลหนึ่งประทุษร้ายต่อบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะกระทำโดยวิธีใดก็ตาม อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือแม้กระทั่งการที่มีได้มีเจตนาจะฆ่าก็ตามแต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ก็ถือเป็นความผิดเช่นกัน โดยถือเจตนาเป็นสิ่งสำคัญ ถือเป็นโทษหนักเบาตามประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติโทษไว้ เช่น มาตรา ๒๘๘ บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุก ตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี” มาตรา ๒๘๙ บัญญัติว่า

ผู้ใด (๑) ฆ่าบุพการี (๒) ฆ่าเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ (๓) ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำ ตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วยหรือได้ช่วยเจ้าพนักงาน ดังกล่าวแล้ว (๔) ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน (๕) ฆ่าผู้อื่นโดยทรมาน หรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย (๖) ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือเพื่อความสะดวกในการ ที่จะกระทำความผิดอย่างอื่น หรือ (๗) ฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ คนได้กระทำความผิดอื่น เพื่อปกปิดความผิดอื่นของตนหรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดที่ตนได้กระทำไว้ต้องระวางโทษประหารชีวิต” มาตรา ๒๙๐ บัญญัติว่า “ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้น ถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๒๘๙ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี”^{๓๓}

^{๓๓}ดร. สนอง ศิริกุลวัฒนาและ พ.ต.อ. สุวิชัย ศิริกุลวัฒนา น.บ. , ประมวลกฎหมายอาญา, (กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗-๖๘.

และมาตรา ๒๕๑ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุ ให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกิน สองหมื่นบาท”^{๑๒}

๒) ความผิดต่อร่างกาย ลักษณะของการกระทำความผิดในหมวดนี้ เป็นการกระทำของบุคคลหนึ่งต่ออีกบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของบุคคลผู้ถูกกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายโดยการ ยิง ฟัน ชกต่อย ให้กินยาพิษ ให้งูกัด ให้อินของมีนเมา หรือแก๊สทำให้เขาตกใจ เป็นต้น การทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัส ๘ อย่าง เช่น ตาบอด แขนขาด ขาดนิ้ว เป็นต้น ถือเป็นความผิดทั้งหมด ดังเช่นประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๕๕ บัญญัติว่า

ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้ที่กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา ๒๕๗ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือน ถึงสิบปีอันตรายสาหัสนั้น คือ (๑) ตาบอด หูหนวก ถิ่นขาด หรือเสียอวัยวะประสาท (๒) เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์ (๓) เสียแขนขา มือ เท้า นิ้วหรืออวัยวะอื่นใด (๔) หน้าเสียโฉมอย่างติดตัว(๕) แห้งลูก (๖) จิตพิการอย่างติดตัว (๗) ทูพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต (๘) ทูพพลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณีขี้ตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน”^{๑๓}

นอกจากนี้ยังมีความผิดฐานทรมาณสัตว์หรือใช้งานสัตว์เกินกำลัง อันเป็นไปในลักษณะที่หลักศีล ๕ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “การทำทรมาน” จัดเป็นอนุโลมปาณาติบาตโดยไม่มีความจำเป็น (เพื่อความสนุกสนาน) หรือการใช้กำลังประทุษร้ายต่อผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ดังประมวลกฎหมายอาญาภาคหกโทษ บัญญัติไว้ เช่น มาตรา ๓๘๑ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการทารุณต่อสัตว์หรือฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกข์เวทนาอันไม่จำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา ๓๘๒ บัญญัติว่า “ผู้ใดใช้ให้สัตว์ทำงานเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงาน อันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นป่วยเจ็บชราหรืออ่อนอายุ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา ๓๘๑

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘-๖๙

บัญญัติว่า “ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิด อันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”^{๓๔}

๓) ความผิดฐานทำให้แท้งลูก การทำให้แท้งลูก หมายถึง การทำให้ลูกในครรภ์ตายในขณะที่อยู่ในครรภ์หรือการฆ่าทารกในครรภ์ก่อนคลอดจากครรภ์มารดาถือว่าเป็นการทำให้แท้งลูกทั้งสิ้น วรรณคดีในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นบาป และเป็นการละเมิดศีลข้อปาณาติบาต ซึ่งโดยหลักศีล ๕ แล้วไม่ควรกระทำแท้ง เพราะชาวพุทธถือว่ามนุษย์เริ่มมีชีวิตตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา และตามหลักสิทธิมนุษยชนเด็กไม่ควรถูกฆ่าตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ตามหลักกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ว่าการทำแท้งเป็นเรื่องที่ผิดไม่ว่าจะโดยวิธีการใดก็ตาม เช่น ใช้กำลังกาย ใช้ยากิน ฉายแสงหรือเอายาฉีดเข้าไปในมดลูก เป็นต้น ไม่เป็นข้อสำคัญ จะเป็นการกระทำด้วยตนเอง ให้ผู้อื่นกระทำก็ตามถือเป็นความผิดทั้งหมด ดังเช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๑ บัญญัติว่า “หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ”^{๓๕}

แต่ก็กับบทบัญญัติทางกฎหมายก็ยังมีข้อยกเว้นโดยอ้างเหตุผลเรื่องสุขภาพของมารดา เช่น กรณีที่พิสูจน์ว่า หากทำการคลอดมารดาจะได้รับอันตรายถึงชีวิต หรือถ้าบุตรที่เกิดขึ้นมาแล้วพิการก็ต้องเลือกว่าจะปฏิบัติอย่างไร ถ้าเอาเด็กออกก็ต้องยอมรับว่าทำปาณาติบาต แต่ถ้ารักษาเด็กไว้ก็ต้องยอมรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยอาจเป็นอันตรายทั้งมารดาและเด็กในครรภ์ ในบางกรณี แม้ตั้งครรถ์ขึ้นมา ถ้าปล่อยให้โตจนคลอดออกมา ทั้งแม่ทั้งลูกจะเสียชีวิต แต่ถ้าทำแท้งจะช่วยชีวิตแม่ไว้ได้^{๓๖} เป็นต้น ดังประมวลกฎหมายอาญา เช่น มาตรา ๓๐๕ บัญญัติว่า

ถ้าการกระทำความคิดดังกล่าวใน มาตรา ๓๐๑ และ มาตรา ๓๐๒ นั้น เป็นการกระทำของนายแพทย์และ (๑) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือ (๒) หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความคิดอาญา ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๒๗๖ มาตรา ๒๗๗ มาตรา ๒๗๘ มาตรา ๒๗๙ หรือ มาตรา ๒๘๔ ผู้กระทำไม่มี ความผิด^{๓๗}

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

^{๓๖} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธศาสนา : ทัศนะและวิจารณ์, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๗-๒๐๑.

^{๓๗} ดร. สนอง ศิริกุลวัฒนาและ พ.ต.อ. สุวิชัย ศิริกุลวัฒนา น.บ., ประมวลกฎหมายอาญา, อ้างแล้ว, หน้า ๗๐.

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้อื่น

คำว่า “ทรัพย์สิน” ก็คือ วัตถุมีรูปร่างหรือวัตถุที่ไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้^{๓๔} ปกติคนเราจะต้องไม่ขโมยทรัพย์สินสมบัติของกันและกันเพราะใครๆ ก็รักและหวงแหนในทรัพย์สินของตน ไม่ประสงค์จะให้ใครมาเบียดเบียนและล่วงเกินทรัพย์สินของตน คนที่ขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น จึงชื่อว่าผิดปกติของคน การลักทรัพย์ของผู้อื่นสามารถกระทำได้โดยหลากหลายวิธีการ ได้แก่ ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ รับของโจร บุกรุก ทำให้เสียทรัพย์ เป็นต้น ตามหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำทั้งหมดนี้เป็นการละเมิดศีลข้อที่ ๒ และในทางกฎหมายเองก็ถือว่าการกระทำเหล่านี้เป็นความผิดซึ่งผู้กระทำจะต้องได้รับโทษซึ่งบัญญัติไว้สูงสุด ตามแต่กรณีต่างๆ ดังนี้

๑) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการแห่งโจร ได้แก่ การลัก ขโมยเอาสิ่งของของผู้อื่นในเวลาเงียบ ไม่ให้เจ้าของรู้ เห็นของเขาดังไว้ไม่มีเจ้าของหรือใครอยู่ที่นั่นเรียกว่า การลักทรัพย์ ส่วนกิริยาที่หยิบเอาของในเวลาที่เขาของผลอกกล่าวคือ เห็นคนถือของมาและเจ้าของกำลังผลอเข้าแข่งของแล้ววิ่งหนีไป และกิริยาที่ฉกฉวยลักเอาสิ่งของของบุคคลอื่นไม่ได้ให้โดยซึ่งๆหน้า โดยเจตนาประสงค์ต่อผลและถึงเห็นผลหรือมูลเหตุชักจูงใจทุจริต ถือเป็นความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติโทษไว้ เช่น มาตรา ๓๓๔ บัญญัติว่า “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวม อยู่ด้วย ไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกพันบาท” มาตรา ๓๓๕ บัญญัติว่า

ผู้ใดลักทรัพย์ (๑) ในเวลากลางคืน(๒) ในที่หรือบริเวณที่มีเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด อุทกภัย หรือในที่หรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุเหตุทุกขภัยแก่รถไฟ หรือยานพาหนะ อื่นที่ประชาชนโดยสาร หรือภัยพิบัติอื่นทำนองเดียวกันหรืออาศัยโอกาสที่มีเหตุเช่นว่านั้นหรืออาศัยโอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นกลัว ภัยอันตรายใดๆ (๓) โดยทำอันตรายสิ่งกีดกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์ หรือโดยผ่านสิ่งเช่นว่านั้นเข้าไปด้วยประการใด ๆ (๔) โดยเข้าทางช่องทางซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่ได้จ้างให้เป็นทาง คนเข้า หรือเข้าทางช่องทางซึ่งผู้เป็นใจเปิดไว้ให้ (๕) โดยแปลงตัวหรือปลอมตัวเป็นผู้อื่น มอมหน้าหรือทำด้วยประการอื่นเพื่อไม่ให้เห็นหรือจำหน้าได้ (๖) โดยลวงว่าเป็นเจ้าพนักงาน (๗) โดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกัน ตั้งแต่สองคนขึ้นไป(๘) ในเคหสถาน สถานที่ราชการหรือสถานที่ที่จัดไว้เพื่อ

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๖.

ให้บริการสาธารณะที่ตนได้เข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือซ่อนตัวอยู่ ในสถานที่นั้นๆ (๘) ในสถานที่บูชาสาธารณะ สถานีรถไฟ ท่าอากาศยานที่จอดรถ หรือเรือสาธารณะ สถานสำหรับขนถ่ายสินค้า หรือในอาคารสาธารณะ (๑๐) ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ (๑๑) ที่เป็นของนายจ้างหรือที่อยู่ในความครอบครองของนายจ้าง (๑๒) ที่เป็นของผู้มีอาชีพกสิกรรม บรรดาที่เป็นผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์ สัตว์ หรือเครื่องมืออันมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรมหรือได้มาจากการกสิกรรมนั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองพันบาท ถึงหนึ่งหมื่นบาท^{๓๘} ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ตาม

มาตรา ๓๓๖ บัญญัติว่า

ผู้ใดลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า ผู้นั้นกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ถ้าการวิ่งราวทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่ สี่พันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท ถ้าการวิ่งราวทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกพันบาท ถึงสองหมื่นบาท ถ้าการวิ่งราวทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้อง ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาท ถึงสามหมื่นบาท^{๓๙}

๒) ความผิดฐานกรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ กิริยาที่แสดงอำนาจให้เจ้าของตกใจกลัวแล้วขอมให้สิ่งของโดยวิธีการใด ๆ ก็ตาม เช่น ขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายต่อชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินจนเจ้าของทรัพย์นั้นขอมมอบสิ่งของในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินให้ เรียกว่า กรรโชกทรัพย์, กิริยาข่มขืนใจผู้อื่นให้ขอมเพื่อให้ได้ประโยชน์ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน โดยการขู่เข็ญว่าจะเปิดเผย ความลับซึ่งการเปิดเผยนั้นจะทำให้ผู้ถูกขู่เข็ญหรือบุคคลที่สามเสียหาย จนผู้ถูกข่มขืนใจขอมเช่นนั้น เรียกว่า การรีดเอาทรัพย์, กิริยาที่ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยใช้กำลังทำร้ายเจ้าของทรัพย์สินให้ได้รับบาดเจ็บ หรือขู่เข็ญแล้ว เอาของไป เรียกว่า การชิงทรัพย์ และกิริยาที่เรียกว่าชิงทรัพย์โดยร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป เรียกว่า การปล้นทรัพย์ การ

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน.

กระทำเหล่านี้ทั้งหมดถือเป็นการกระทำความผิดที่เข้าข่ายการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นทั้งสิ้น ดัง
มวลกฏหมายอาญาบัญญัติไว้ เช่น มาตรา ๓๓๗ บัญญัติว่า

ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมให้หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่น ได้ประโยชน์ใน
ลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยขู่เข็ญว่าจะทำอันตรายต่อ
ชีวิตร่างกาย เสรีภาพชื่อเสียงหรือ ทรัพย์สินของผู้ถูกขู่เข็ญ หรือของบุคคลที่สามจนผู้
ถูกข่มขืนใจยอม เช่นว่านั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกรร โชก ต้องระวางโทษจำคุก
ไม่เกินห้าปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ^{๔๑}

มาตรา ๓๓๘ บัญญัติว่า

ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมให้หรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่น ได้ประโยชน์ใน
ลักษณะที่เป็นทรัพย์สินโดยการขู่เข็ญว่าจะเปิดเผยความลับซึ่งการเปิดเผยนั้นจะทำ
ให้ผู้ถูกขู่เข็ญหรือบุคคลที่สามเสียหาย จนผู้ถูกข่มขืนใจยอมเช่นว่านั้น ผู้นั้นกระทำ
ความผิดฐานริศเอาทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่
สองพันบาท ถึงสองหมื่นบาท ^{๔๒}

มาตรา ๓๓๙ บัญญัติว่า

ผู้ใดลักทรัพย์โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่า ในทันใดนั้นจะใช้กำลัง
ประทุษร้าย เพื่อ (๑) ให้ความสะดวกแก่การลักทรัพย์หรือการพาทรัพย์นั้นไป (๒)
ให้ขึ้นให้ซึ่งทรัพย์นั้น (๓) ยึดถือเอาทรัพย์นั้นไว้ (๔) ปกปิดการกระทำผิดนั้น
หรือ (๕) ให้พ้นจากการจับกุม ผู้นั้นกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ ต้องระวางโทษ
จำคุกตั้งแต่ห้าปี ถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองหมื่นบาท ^{๔๓}

มาตรา ๓๔๐ บัญญัติว่า

ผู้ใดชิงทรัพย์โดยร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้นั้น
กระทำความผิดฐานปล้นทรัพย์ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สิบปีถึงสิบห้าปีและ

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐-๘๒.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน.

ปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสามหมื่นบาท ถ้าการปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำได้ระวางโทษประหารชีวิต ถ้าการปล้นทรัพย์ตามวรรคแรกหรือวรรคสอง ได้กระทำได้แสดงความทารุณจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ไซ้ปืนยิง ใช้วัตถุระเบิดหรือกระทำการฆาตกรรม ผู้กระทำได้ระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ^{๔๔}

๓) ความผิดฐานยักยอก กิริยาที่ยักยอกทรัพย์สินของคนที่ถูกยืมไปไว้เสียในที่อื่น กล่าวคือ เบียดบังเอาครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยทุจริต ถือเป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินผู้อื่น ผู้กระทำการดังกล่าวถือเป็นความผิดทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้เช่น มาตรา ๓๕๒ บัญญัติว่า “ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่น เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สาม โดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานยักยอก ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ฯลฯ” มาตรา ๓๕๕ บัญญัติว่า “ผู้ใดเก็บได้ซึ่งสิ่งสังหาริมทรัพย์อันมีค่า อันซ่อนหรือฝังไว้ โดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ แล้วเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ^{๔๕}

๔) ความผิดฐานรับของโจร การรับของโจร ได้แก่ กิริยาที่แสวงหาทรัพย์ พัสตุในทางที่ไม่บริสุทธิ์ กล่าวคือการอุดหนุน โจรกรรมที่มาจากกรลักทรัพย์ของผู้อื่นโดยตรง เช่น การรับสิ่งของที่ผู้อื่นไปลักมา วิ่งราวมา กรร โจรกริด โถผู้อื่นมา เป็นต้น ซึ่งผู้กระทำการดังกล่าวแม้ไม่ได้เป็นลักหรือนับเข้าในอาการของโจรกรรมโดยตรงแต่ก็ถือว่าเป็นความผิดตามหลักศีล ๕ ที่เรียกว่า อนุโลม โจรกรรม ถ้าการกระทำนั้นเป็นไปด้วยเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ ผู้รับของโจรถือว่ามีความผิดเช่นกัน ดังประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ เช่น มาตรา ๓๕๗ บัญญัติว่า

ผู้ใดช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื่อ รับจำหน่ายหรือรับไว้โดยประการใด ซึ่งทรัพย์อันได้มาโดยการกระทำความผิดถ้าความผิดนั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรร โจรกริด เอาทรัพย์ ซิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฆ้อ โกง ยักยอกหรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานรับของโจรต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้ง จำทั้งปรับ ^{๔๖}

^{๔๔}เรื่องเดียวกัน.

^{๔๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

๕) ความผิดฐานทำให้เสียหาย การทำให้เสียหาย ได้แก่ กิริยาที่ทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นให้สูญหาย และเป็นสินใช้ตกอยู่แก่คน ในทางพระพุทธศาสนาจัดว่า เป็นฉาโยกรรม กล่าวคือ กิริยาที่ทำอันตรายต่อทรัพย์สินของผู้อื่น เช่น ลอบเผาข้าวในนา หรือลอบฆ่าสัตว์ ขับรถไปชนสิ่งของๆผู้อื่นจนได้รับความเสียหาย เป็นต้น ซึ่งยังรวมไปถึงการทำลายที่สาธารณประโยชน์ทางราชการให้ได้รับความเสียหายด้วย ซึ่งกรณีนี้ก็ถือเป็นความผิดทางอาญาบ้านเมืองเช่นกัน ดังประมวลกฎหมายอาญาเช่น มาตรา ๓๕๘ บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”^{๔๓} นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการทำเครื่องกลหรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม ปศุสัตว์ ขวดยานหรือสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะ หรือในการ ประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม พืชหรือพืชผลของกสิกรรมผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายก็จัดเป็นความผิดเช่นกันผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๖) ความผิดฐานฉ้อโกง การฉ้อโกง ได้แก่ การโกงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยมิชอบเจตนา เช่น การกล่าวอ้างข้อความอันเป็นเท็จหรือหลอกลวงผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นการมุ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการประกันวินาศภัยแล้ว แกล้งทำให้เกิดเสียหายแต่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย การไม่จ่ายค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่ลูกจ้างตามที่ตกลงกันไว้หรือโดยจะใช้ค่าแรงงาน หรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกันเป็นต้น ผู้กระทำการเหล่านี้จัดว่าเป็นผู้มีความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งมีเจตนาประสงค์ทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นสำคัญ ดังประมวลกฎหมายอาญา เช่น มาตรา ๓๕๑ บัญญัติว่า

ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งและโดยการหลอกลวงดั่งว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สามหรือ ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามทำถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ^{๔๔}

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓.

ความผิดเกี่ยวกับเพศ

คนเราโดยทั่วไปจะต้องไม่ล่วงละเมิดประเวณีของกันและกัน เพราะภรรยาใคร สามีใคร ลูกใครเขาก็หวง ไม่ประสงค์จะให้ใครมารังแกข่มเหงน้ำใจ ในปัจจุบันมีปัญหาในสังคมต่างๆ มากมาย ปრაกฏให้เห็นอยู่เป็นประจำทางหน้าหนังสือพิมพ์และวารสารต่างๆ เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ ไม่ว่าจะเป็น การโทรมหญิง การข่มขืนกระทำชำเรา การหลอกลวงหญิงสาวไปค้าประเวณี การข่มขืนแล้วฆ่า ซึ่งเป็นการกระทำให้เกิดความเสียหายในทางเพศแก่ผู้อื่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเด็กสาวหรือหญิงสาว แต่บางความผิดอาจจะเป็นผู้ชายหรือคนชราก็ได้ ซึ่งการกระทำต่างๆ เหล่านี้ก็ล้วนจัดเป็นความผิดทางกฎหมายและจารีตประเพณีในสังคมไทย ในทางศีลธรรมก็ถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อ ๓ ส่วนในทางกฎหมายก็ได้บัญญัติโทษไว้ เช่น มาตรา ๒๗๖ บัญญัติว่า

ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตน เป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่ แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธ ปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะ เป็นการโทรมหญิง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต^{๔๕}

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการกระทำชำเรา ทำอนาจารต่อเพศตรงข้ามโดยจำแนกความผิดตามแต่อายุ เช่น เด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ซึ่งมีใช้ภรรยาของตน โดยเด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม เป็นต้น ด้วยการขู่เข็ญหรือใช้กำลังประทุษร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ก็ถือเป็นความผิดทางอาญาเช่นกัน ยิ่งโดยเฉพาะการกระทำดังกล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัสถึงแก่ความตาย ผู้กระทำถึงกับจะต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตเลยทีเดียว

ความผิดเกี่ยวกับการประพฤติดังวาจา

ความผิดเกี่ยวกับการประพฤติดังวาจานั้น ตามพระสนะทางพระพุทธศาสนา เป็นการกระทำความชั่วมาก^{๔๖} มีโทษมากขึ้นอยู่กับประ โยชน์ คุณของบุคคลและเจตนาที่เข้าไปกระทำว่ามี

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^{๔๖} พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, อ่างแล้ว, หน้า ๔๑๕.

มากหรือน้อย หากไม่มีประโยชน์ไม่มีคุณ ไม่มีเจตนาที่ไม่มีโทษเลย ส่วนในทางกฎหมายก็มีการลงโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดศีลข้อมุสาวาท ซึ่งเป็นการลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อันว่าโทษฐานการแจ้งความเท็จ การเบิกความเท็จ การฟ้องร้องเท็จ ทำพยานหลักฐานเท็จ แสดงพยานหลักฐานเท็จ ในการพิจารณาคดี การปลอมแปลงเงินตรา ปลอมแปลงเอกสารต่างๆ เพื่อหลอกลวงผู้อื่นให้หลงเชื่อว่าเป็นจริงตามนั้น เป็นต้น การกระทำการทั้งหมดนี้ถือเป็นความผิดทั้งทางกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งในทางกฎหมายก็ได้บัญญัติโทษต่างๆ ไว้ดังจะได้นำมาวิเคราะห์ดังนี้

๑) ความผิดฐานแจ้งความเท็จหรือบอกเล่าความเท็จ การแจ้งความเท็จ เป็นการนำเอาความไม่จริงไปแจ้ง โดยเจตนาคือผู้แจ้งรู้ว่าเป็นเท็จ และรู้อยู่ว่าผู้ที่ตนแจ้งนั้นเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่และทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย และยังรวมไปถึงการประกาศข้อความที่เป็นเท็จแก่ประชาชนทั่วไปจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นตื่นตระหนกเกินกว่าความเป็นจริง หลักกฎหมายประกอบด้วยการลงโทษผู้แจ้งความเท็จทั่วไป ตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น มาตรา ๓๘๔ บัญญัติว่า “ผู้ใดแกล้งบอกเล่าความเท็จให้ต้องถือเป็นเหตุให้ประชาชนตื่นตกใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือ ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”^{๔๑} มาตรา ๓๖๗ บัญญัติว่า “ผู้ใดเมื่อเจ้าพนักงานถามชื่อหรือที่อยู่เพื่อปฏิบัติการตามกฎหมาย ไม่ยอมบอกหรือแกล้งบอกชื่อหรือที่อยู่อันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท” มาตรา ๑๓๗ บัญญัติว่า “ผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”^{๔๒}

การแจ้งความเท็จดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นเท็จทั้งหมด หรือเท็จบางส่วนที่เกิดขึ้นแล้วทั้งที่การทำผิดจริงหรือไม่ก็ตาม หากผู้แจ้งไม่เห็น แจ้งว่าเห็น ความผิดฐานแจ้งความเท็จทันที เมื่อแจ้งและได้รับโทษตามหนักเบาของความผิด ตั้งแต่เบา ปรับ หนักจำคุกไม่เกินหกเดือน ไม่เกินสองปี ไม่เกินห้าปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒) ความผิดฐานเบิกความเท็จ การเบิกความเท็จเป็นการนำเอาความไม่จริงมาให้การต่อศาลในกระบวนการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติโทษไว้ เช่น มาตรา ๑๗๗ บัญญัติว่า

ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล ถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้ง

^{๔๑} คร. สอนอง ศิริกุลวัฒนาและ พ.ต.อ. สุวิชัย ศิริกุลวัฒนา น.บ., ประมวลกฎหมายอาญา, อ้างแล้ว, หน้า ๕๐.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

จำกัดปรับแก้ความผิดดังกล่าวในวรรคแรก ได้กระทำในการพิจารณา คดีอาญา ผู้กระทำได้ระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกิน หนึ่งหมื่นสี่พันบาท ^{๕๓}

๓) ความผิดฐานฟ้องเท็จและแปลงข้อความเท็จ ลักษณะความผิดฐานฟ้องเท็จ เป็นการเอาความไม่จริงไปฟ้องร้องต่อศาล ประกอบกับเจตนา องค์ความผิดซึ่งรู้อยู่แล้วว่าเป็นเรื่องเท็จ หรือเรื่องไม่จริงไปฟ้องกล่าวหาผู้อื่นต่อศาลว่า กระทำความผิดอาญา หรือว่ากระทำความผิดอาญาแรงกว่าที่เป็นความจริง เป็นการฟ้องเท็จกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาทั้งที่ไม่ได้ผิดตามฟ้อง เป็นการแกล้งฟ้องเพื่อให้ต้องรับโทษทางอาญาหรือมีการกระทำความผิดอาญาที่เบาแต่แกล้งฟ้องในความผิดที่หนัก ส่วนลักษณะความผิดฐานแปลงความเป็นเท็จก็คือ แปลงข้อความหรือความหมายผิดในข้อสำคัญไม่ตรงกับความจริง เป็นการแปลโดยเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวนเป็นผู้แปลให้ คู่ความนำถ้อยคำมาแปลโดยได้รับอนุญาตจากศาล และแปลงข้อความ หรือความหมายนั้นให้ผิดไปในข้อสำคัญโดยเจตนาคือรู้อยู่แล้วว่า ข้อความหรือความหมายที่ตนแปลนั้นไม่ตรงกับความจริง ตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติโทษความผิดทั้ง ๒ ประเภทนี้ไว้ เช่น มาตรา ๑๗๕ บัญญัติว่า “ผู้ใดเอาความอันเป็นเท็จฟ้องผู้อื่นต่อศาลว่ากระทำความผิดอาญา หรือว่ากระทำความผิดอาญาแรงกว่าที่เป็นจริง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท” มาตรา ๑๗๘ บัญญัติว่า “ผู้ใดซึ่งเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการพนักงาน อัยการผู้ว่าคดีหรือพนักงานสอบสวน ให้แปลงข้อความหรือความหมายใดแปลงข้อความหรือความหมายนั้นให้ผิดไปในข้อสำคัญ ต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ”^{๕๔}

๔) ความผิดฐานทำพยานหลักฐานเท็จและแสดงหลักฐานเท็จในการพิจารณาคดี การทำพยานหลักฐานเท็จ เป็นการทำสิ่งที่ไม่จริงซึ่งใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีขึ้น ทั้งที่เป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ แนะนำสืบสวนเพื่อนำมาขึ้นชั้นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด โดยมีเจตนาทุจริต และรู้ว่ายพยานหลักฐานที่สร้างขึ้นนั้นเป็นเท็จ ทำให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาเชื่อตามนั้นหรือร้ายแรงกว่าที่เป็นจริง ส่วนการแสดงหลักฐานอันเป็นเท็จนั้น เป็นลำดับที่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือ การนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานเท็จในการพิจารณาคดีของศาล เป็นพยานหลักฐานในข้อสำคัญ เป็นการกระทำโดยเจตนาและรู้ว่ายพยานหลักฐานนั้นเป็นเท็จ ตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติโทษความผิดทั้ง ๒ ประเภทนั้นไว้ว่า มาตรา ๑๗๖ บัญญัติว่า

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน.

ผู้ใดทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ เพื่อให้พนักงาน สอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาเชื่อว่า ได้มีความ ผิดอาญาอย่างใดเกิดขึ้น หรือเชื่อว่าความผิดอาญาที่เกิดขึ้นร้ายแรง กว่าที่เป็นความจริง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ^{๕๕}

มาตรา ๑๕๐ บัญญัติว่า

ผู้ใดนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จใน การพิจารณาคดี ถ้าเป็นพยานหลักฐานในข้อสำคัญในคดีนั้นต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าความผิดดังกล่าวในวรรคแรก ได้กระทำการในการพิจารณาคดี อาญาผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกิน ห้าหมื่นสี่พันบาท ^{๕๖}

๕) ความผิดฐานปลอมแปลง ในปัจจุบันนี้การปลอมแปลงได้ระบาดเป็นอย่างมาก โดยการปลอมแปลงนั้นได้เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการปลอมแปลงสินค้า ธนบัตรปลอม เอกสารปลอม โฉนดที่ดินปลอม เป็นต้น ซึ่งถือว่าผู้กระทำมีเจตนาทุจริตในการทำให้มีขึ้นซึ่งของปลอม ทำของเดิมซึ่งมีอยู่จริงเปลี่ยนสภาพไป เพื่อที่จะหลอกลวงผู้อื่นให้หลงเชื่อว่าเป็นของจริง ทั้งผู้กระทำเองก็มีเจตนาเป็นพื้นฐานอีกด้วย ซึ่งการกระทำทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นความผิดทั้งทางกฎหมายและหลักศีลธรรม ซึ่งวิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์ประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องพอเป็นตัวอย่างดังนี้ เช่น ปลอมแปลงสินค้า ได้แก่ พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำการค้าขายโดยหลอกลวง การประดิษฐ์เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นในลักษณะเป็นการลอกเลียนแบบเพื่อให้ประชาชนเชื่อว่าเป็นเจ้าของๆสิ่งของนั้นๆ ตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่าผู้กระทำการดังกล่าวจัดว่ามีความผิดฐานปลอมแปลงสินค้าของผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็นกรหลอกลวงประชาชนที่หลงเชื่อว่าเป็นผลิตภัณฑ์ของสินค้านั้นๆจริงๆ เช่น มาตรา ๒๗๑ บัญญัติว่า “ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใด ๆ ให้ ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อ โกง ต้องระวาง โทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ^{๕๗}

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

นอกจากนี้ยังมีความผิดฐานปลอมแปลงเงินตรา เอกสาร ดวงตาแสตมป์ ปลอมแปลงตัวปลอมแปลงดวงตราแผ่นดิน รอยตราแผ่นดิน หรือพระปรมาภิไธย รอยตราของทบวงต่างๆ ขององค์การสาธารณะ หรือของเจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับทางราชการ ปลอมรอยตราแสตมป์ไปรษณีย์ โดยทำให้มีค่าสูงกว่า เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นความผิดฐานปลอมแปลงเช่นกัน

๖) ความผิดฐานหมิ่นประมาท นอกจากการประพาดมิสุวาทต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว กฎหมายยังมีบทบัญญัติต่อผู้ที่กระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทกล่าวคือ การดูหมิ่น การกล่าวใส่ความผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด เป็นต้น จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเองก็ถือว่าเป็นอนุโลมมุสุวาท จัดเป็นวิจิตรจริตอีกนัยหนึ่งเหมือนกัน ทางกฎหมายอาญาถือเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท ดังเช่นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๕๓ บัญญัติว่า “ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณาต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา ๓๕๖ บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือ ปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ” และมาตรา ๓๕๘ บัญญัติว่า

ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำให้โดยการโฆษณา ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท^{๔๔}

การกระทำความผิดทางกฎหมายอันเนื่องด้วยความประพาดมิสุวาท(การละเมิดศีลข้อมุสุวาท)เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของคนในสังคม ใครก็ตามที่ชอบพูดเท็จ โกหกบ่อยๆ จนคิดเป็นนิสัย พูดไม่เป็นคำพูด พูดเพื่อให้ได้คะแนนเสียงนิยม ทำให้คนอื่นเชื่อถือศรัทธา ให้ได้รับความเสียหาย สูญเสียทรัพย์สินเงินทอง ผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียง เมื่อถูกจับได้ไล่ทันว่าโกหกสังคมก็จะลงโทษด้วยการประณาม ประท้วง คัดค้านต่อต้านขับไล่ ไม่เชื่อถือ ไม่ศรัทธา ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันบางคนเป็นถึงนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรี เป็นนักการเมือง ที่ชอบพูดโกหกหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมทางจริยธรรม แต่เวลาพูดทำอะไรกลับไม่มีใครเชื่อถือ และถูกวิพากษ์วิจารณ์

^{๔๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

อย่างรุนแรง ประชาชนทั่วไปจะถูกข่มขู่มาต่อต้านและขับไล่ สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจทางศีลธรรม จริยธรรมยังคงมีอยู่เสมอสังคมไทย

สรุปความว่า กฎหมายอาญา คือกฎหมายที่บัญญัติว่า การกระทำ หรือ ไม่กระทำการอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้^{๔๘} การกระทำซึ่งเป็นความผิด เช่น การ “ฆ่าผู้อื่น” ตามมาตรา ๒๘๘ ผู้กระทำความผิดจะได้รับโทษตามที่ระบุไว้ในมาตรานี้ และโทษหรือสภาพบังคับทางอาญา จะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้กล่าวคือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน กฎหมายอาญาถือว่าเป็นกฎหมายหลักของประเทศ นอกจากนี้แล้วยังรวมไปถึงกฎหมายอื่นๆ อีกมากมายที่ผู้วิจัยมีได้นำมาเสนอในที่นี้ เช่น พ.ร.บ.ปราบปรามการค้าประเวณี พ.ร.บ.เกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งบัญญัติไว้เพื่อป้องกันการละเมิดต่อบุคคลอื่น เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น รัฐมีอำนาจใช้บังคับกฎหมายโดยตรงโดยที่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาเกี่ยวข้องด้วย^{๔๙} และการลงโทษในทางอาญา ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับโทษกลับตัวเป็นคนดี เพื่อเป็นการข่มขู่ผู้รับโทษ และคนอื่นๆ มิให้กระทำการฝ่าฝืนอย่างเดียวกันนั้นอีก เพื่อให้สังคมปลอดภัยโดยการตัดผู้ถูกลงโทษออกจากสังคมชั่วคราว (กรณีโทษจำคุก) จากประเภทแห่งความผิด ประเภทต่างๆนั้นจะเห็นได้ว่า จารีตประเพณี ศาสนา และศีลธรรมโดยเฉพาะหลักศีล ๕ มีผลกระทบและสัมพันธ์กันกับหลักกฎหมายอาญา เป็นป่อเกิดแห่งกฎหมาย และการปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อกฎหมายสอดคล้องกับจารีตประเพณี ศาสนาและศีลธรรม การบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายก็ง่ายไม่ยากลำบาก เพราะผู้ที่คิดจะฝ่าฝืนก็ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอว่า ตนมิได้ฝ่าฝืนเฉพาะแต่กฎหมายเท่านั้น แต่ยังฝ่าฝืนมาตรการอื่นๆที่เป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมอยู่ด้วย เช่น หลักศีลธรรมโดยเฉพาะหลักศีล ๕ ทางศาสนา เป็นต้น

กฎหมายและหลักศีล ๕ มีความเกี่ยวพันกัน ความผิดอาญาที่ร้ายแรงเช่น ฆ่าคน จิงทรัพย์ ล้วงแต่ผิดศีล ๕ ดังกล่าวนั้น อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า มีหลายกรณีที่เกี่ยวข้องว่าผิดศีลธรรมแต่ไม่ผิดกฎหมายอาญา เช่น การพูดโกหก (เว้นแต่จะแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน เป็นต้น) การดื่มสุรา (เว้นแต่จะเมาจนครองสติไม่อยู่ ต่งเสียงเอะอะโวยวายในที่สาธารณะและเมาแล้วขับขี่ยานพาหนะ) การทำชั่วเห็นได้ชัดว่าผิดหลักศีล ๕ แต่ในประเทศไทย ไม่ถือว่าผิดกฎหมายอาญา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักศีล ๕ และกฎหมายนั้นไม่ได้สอดคล้องกันทุกกรณี เสมอไปเช่นกัน ซึ่งประเด็นต่างๆเหล่านี้เป็นการกระทำที่ผิดศีลแท้ๆ หรือที่เรียกว่า Moral Offenses โดยเฉพาะการดื่มสุราถือเป็นการละเมิดหลักศีล ๕ แต่กลับไม่มีความผิดอย่างรุนแรงทางกฎหมายหรือมีความผิดน้อย และสุราก็ได้สร้าง

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

ความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะต้องพิจารณาวิเคราะห์ความที่น่าจะเป็นต่อไป ในขณะที่สังคมไทยในปัจจุบันได้พยายามควบคุมปัญหาดังกล่าว โดยการออกกฎระเบียบต่างๆมากมาย ดังที่จะได้นำมาเสนอในหัวข้อต่อไป

ความคิดเกี่ยวกับการเสพติดของมีนเมา (สุรา)

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสุรา เป็นสารเสพติดชนิดหนึ่งที่ถูกห้ามและสังคมยอมรับแต่ในขณะที่ยังมีค่านิยมทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอิสลามเป็นต้น ถือว่าการดื่มสุราถือเป็นการผิดศีลธรรม โดยเฉพาะหลักศีลข้อที่ ๕ ฉะนั้นจึงมีการจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ในขณะที่เดียวกันสุราได้สร้างความสูญเสียให้แก่สังคมและผู้เสพทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่น้อยกว่ายาเสพติดชนิดอื่น แต่พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ จากการสำรวจปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั่วประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่าผู้ชาย ร้อยละ ๑๕ และผู้หญิงร้อยละ ๔ มีปัญหาสงสัยติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ขณะที่ผู้ชายร้อยละ ๑๔ และผู้หญิงร้อยละ ๕ สงสัยติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์^{๖๐} นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากราจรอันเนื่องจากการดื่มสุราจาก ๖๔ ประเทศทั่วโลกอยู่ระหว่างร้อยละ ๓๗-๕๓ ในเพศชาย และระหว่างร้อยละ ๑๘-๔๓ ในเพศหญิง ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าการดื่มสุราเป็นสาเหตุให้เกิดการฆาตกรรม ร้อยละ ๔๒ การล่วงเกินทางเพศร้อยละ ๓๖ การกระทำรุนแรงร้อยละ ๔๑ และการลักขโมย ร้อยละ ๓๓ ความพิการจากการดื่มสุรา ร้อยละ ๖^{๖๑}

ปัจจุบันกระแสการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทย มีกันอย่างแพร่หลาย ได้ส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพและสังคมอย่างรุนแรง โดยเป็นสาเหตุสำคัญของโรคและการบาดเจ็บมากกว่า ๖๐ กลุ่มโรค (อุบัติเหตุจากราจร, โรคหัวใจและหลอดเลือด, มะเร็งของอวัยวะต่างๆ, บาดเจ็บจากความรุนแรง เป็นต้น) ที่สำคัญผลกระทบต่อความสูญเสียทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียกำลังผลิต ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและค่าเสียหายรวมรายจ่ายของรัฐจากอาชญากรรมและความรุนแรง ในประเทศไทยนั้น พบว่าภาระโรคจากการบริโภคแอลกอฮอล์เป็นอันดับ ๓ รองจากเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย และการบริโภคยาสูบ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศทั่วโลก พบว่าคนไทยมีการบริโภคแอลกอฮอล์ สูงเป็นอันดับ ๕ ของโลก แต่เมื่ออ้างถึงหลักศีล ๕ แล้วการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือสุรารวมไปถึงการเสพสารเสพติดชนิดอื่นๆ เช่น บุหรี่ ฝิ่น เฮโรอีน

^{๖๐} กระทรวงสาธารณสุข, สถิติสาธารณสุข, (๒๕๔๒), สถานการณ์และแนวโน้มความเจ็บป่วยทางจิตของไทย, Retrieved August, 2002, <<http://203.157.56.1/trend.html>>.

^{๖๑} World Health Organization Geneva, (2001), Global status report on alcohol, Retrieved , from <<http://www.who.int/substance-abuse/pubs-alcohol.htm>> (15, August, 2002).

ยาบ้า ยาอี ยาเค เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อ ๕ ด้วยเช่นกัน เพราะส่งผลให้ผู้ดื่มหรือเสพเข้าไปขาดสติสัมปชัญญะ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์ จะเกิดภาวะซึมเศร้า กังวล ฟูงซ่าน ขาดความสุขและมีเมตตา^{๖๓} ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ เป็นต้นเหตุแห่งการละเมิดศีล ๕ ข้ออื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้การดื่มสุรายังมีผลโดยตรงต่อสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าร้อยละ ๑๐ เป็นสาเหตุของการกระทำรุนแรงในสังคม เช่น การฆาตกรรม การทารุณกรรมเด็กและคู่สมรส และพบว่าผู้ที่จับขี้ที่ประสบอุบัติเหตุ ร้อยละ ๔๑ เมื่อดูสุราในขณะที่จับขี้และความรุนแรงที่เกิดขึ้นมากกว่าความรุนแรงเฉลี่ยที่เกิดขึ้นกับผู้จับขี้ที่ไม่ดื่มสุราประมาณ ๕ เท่า^{๖๔} ซึ่งยังรวมไปถึงยาเสพติดชนิดอื่นๆ อีกมากมายที่นับว่าเป็นปัญหาสังคมที่มีแนวโน้มของความรุนแรงและการละเมิดหลักศีลธรรมจรรยา เช่น ยาบ้า ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาได้มีการขยายตัวและระบาดอย่างรวดเร็ว เป็นต้นจากการสำรวจในโรงพยาบาลชุมชนพบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกจากจะก่อให้เกิดผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจราจรแล้วในการศึกษาายังพบว่าได้ก่อให้เกิดความรุนแรงและอาชญากรรมประมาณร้อยละ ๑ ของคดีอาญาทั้งหมดซึ่งอยู่ในรูปต่างๆ ดังนี้

- คดีอาญารฐานความผิดทำให้เสียทรัพย์สินจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ ๕๕
- คดีอาญารฐานความผิดเกี่ยวกับเพศจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ ๓๕
- คดีอาญารฐานความผิดต่อร่างกายจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ ๒๐

ทั้งนี้ เชื่อว่าอาชญากรรมและการก่อความรุนแรงจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังมีสูงกว่านี้อีกมากเนื่องจากผู้เสียหายไม่กล้าแจ้งความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีความรุนแรงในครอบครัว และที่น่าสังเกตคือ ในการรบกฟ้องคดีอาญา คดีข่มขืนที่เกี่ยวข้อกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการรบกฟ้องมากกว่าคดีลักษณะอื่นถึง ๓ เท่า^{๖๕} ทำให้ผลกระทบจากสุราต่อสวัสดิภาพชีวิตของคนในสังคมไทยยังเป็นสิ่งที่แอบแฝงอยู่มาก

จากกระแสดังกล่าวสร้างความตื่นตัวในสังคมไทยในช่วง ๓-๔ ปีหลังนี้ ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมหลายประการที่เป็นลักษณะการควบคุมทางสังคมเกี่ยวกับการบริโภคสุรา

^{๖๓} ศรีสมบัติ วานิช และฉวีวรรณ สัตยธรรม, การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, (กรุงเทพฯ : โครงการสวัสดิการวิชาการ สปช., ๒๕๔๐), หน้า ๓๐๕.

^{๖๔} คณีย์ เรื่องสอน, ขอดพล ธนาบริบูรณ์และวิทยา ชาติปัญญาชัย, “การพัฒนาคุณภาพงานวิเคราะห์อุบัติเหตุจราจร กรณีศึกษาการใช้ข้อมูลจากทะเบียนผู้ปวยอุบัติเหตุประกอบการวิเคราะห์อุบัติเหตุจราจร”, วารสารอุบัติเหตุ, (๒๕๔๓) : ๑๕.

^{๖๕} ข้อมูลเผยแพร่ เพื่อร่วมรณรงค์โครงการ, “งดเหล้าเข้าพรรษา” , สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๐ มกราคม ๒๕๕๐, <www.thaihealth.or.th>.

ในสังคมไทย มีการกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการควบคุมหรือขัดเกลาประชาชนในสังคมให้ลด ละ เลิก การดื่มสุรา เช่น การบัญญัติกฎหมายเอาผิดกับผู้ดื่มแล้วขับ มาตรการค่าธรรมเนียมของสื่อต่างๆ เป็นต้น เช่น

๑) มาตรการควบคุมทางกฎหมาย มาตรการควบคุมทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น ปรากฏออกมาในรูปแบบของการป้องกันเพื่อมิให้ผู้ดื่มสุราไปก่อความเดือดร้อนวุ่นวายตามสถานที่ต่างๆหรือก่อความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น ดังประมวลกฎหมายอาญา ภาคหุโทษ มาตรา๓๗๘ ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเสพสุราหรือของเมาอย่างอื่น จนเป็นเหตุให้ตนเมา ประพฤติวุ่นวายหรือครองสติไม่ได้ขณะอยู่ในถนนสาธารณะ หรือสาธารณสถาน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”^{๖๖} นอกจากนี้ยังมีร่างพระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.)จราจรทางบกเพิ่มเติมโดยแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ เกี่ยวกับการเพิ่มโทษของผู้ขับขี่ที่ดื่มสุราหรือเสพยาเสพติดให้โทษหรือเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๓ (๒) ของร่าง พ.ร.บ.จราจรทางบก(ฉบับที่๑๖) ในขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี จากเดิมจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน ปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท จากเดิมปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ไม่เกิน ๗ วัน และให้พักใบอนุญาตขับขี่ไม่น้อยกว่า ๒ เดือน

๒. ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๓ (๒) ของร่าง พ.ร.บ.จราจรทางบก(ฉบับที่๑๖) ในขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น) จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๒๐,๐๐๐-๔๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใบอนุญาตขับขี่ไม่น้อยกว่า ๖ เดือน

๓. ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๓ (๒) ของ ร่าง พ.ร.บ.จราจรทางบก (ฉบับที่๑๖) ในขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น)จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒-๖ ปี ปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐-๑๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใบอนุญาตขับขี่ไม่น้อยกว่า ๑ ปี หรืออาจเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

๔. ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๓ (๒) ของร่าง พ.ร.บ.จราจรทางบก (ฉบับที่๑๖) ในขณะเมาสุราหรือเมาอย่างอื่น) จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓-

^{๖๖}ดร. สนอง ศิริกุลวัฒนาและ พ.ต.อ. สุวิชัย ศิริกุลวัฒนา น.บ. , ประมวลกฎหมายอาญา, อ้างแล้ว, หน้า ๕๐.

๑๐ ปี ปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตฉบับนี้โดยไม่ต้องรอคำพิพากษาถึงที่สุด^{๖๓}

ซึ่งในส่วนของผู้ขับรถที่เสพยาเสพติดให้โทษ หรือเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒-๖ ปี ปรับไม่เกิน ๔๐,๐๐๐-๑๒๐,๐๐๐ บาท และให้ศาลสั่งพักใบอนุญาตฉบับนี้ไม่น้อยกว่า ๑ ปี แต่ถ้าฝ่าฝืนจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓-๑๐ ปี ปรับไม่เกิน ๖๐,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐ บาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาตฉบับนี้^{๖๔}

๒) มาตรการควบคุมการโฆษณา นอกจากมาตรการควบคุมทางกฎหมายแล้ว ก็ยังมีมาตรการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการควบคุมการโฆษณาชวนเชื่อเครื่องที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ โดยการจำกัดเวลาและเนื้อหาโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๖ เห็นชอบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามมาตรการและแผนงาน/โครงการที่ต้องเร่งดำเนินการระยะสั้นเพื่อกำหนดให้ห้ามเผยแพร่โฆษณา เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์หรือสเปดโฆษณาของบริษัทผู้ผลิต ห้ามการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ รวมทั้งการแสดงเครื่องหมายการค้าชื่อผลิตภัณฑ์ ซึ่งบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวตลอดจนการกล่าวถึงผู้สนับสนุนรายการ และห้ามแพร่ภาพโฆษณา (ทุกรูปแบบ) ในรายการถ่ายทอดการแข่งขันทennisกีฬาทennisในประเทศไทยทางวิทยุและโทรทัศน์ในช่วงเวลา ๐๕.๐๐-๒๒.๐๐ น. และให้โฆษณาได้เฉพาะภาพลักษณ์ของบริษัทหรือกิจการ โดยห้ามโฆษณาในลักษณะชักชวนให้บริโภคหรืออวดอ้างสรรพคุณของผลิตภัณฑ์โดยเด็ดขาดในช่วงเวลา ๒๒.๐๐-๐๕.๐๐ น. และกำหนดให้การโฆษณาป้ายกลางแจ้งต้องระบุค่าเดือน^{๖๕} เพราะสื่อที่เรียกว่าการโฆษณานั้นถือว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างมากในระบบธุรกิจปัจจุบัน มีบทบาทและอิทธิพลต่อความคิดเห็นสาธารณชนมีผลต่อสุขภาพจิตของคนในสังคมและก็ให้โทษมากกว่าให้คุณประโยชน์ เพราะมีผลวิจัยในประเทศไทยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่าการโฆษณาเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ชักนำเยาวชนให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลการวิจัยชี้ว่าโฆษณาเป็น ๑ ใน ๕ ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนและชี้ว่าสื่อที่มีอิทธิพลอย่างสูง ในการสร้างอิทธิพลให้เยาวชนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็คือ โทรทัศน์และ

^{๖๓}หนังสือพิมพ์ข่าวสด ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๐๐๘๔ (วันพุธที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘) : ๑๐.

^{๖๔}เรื่องเดียวกัน.

^{๖๕}น.พ. บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ, วิวัฒนาการนโยบายควบคุมปัญหาสุราของประเทศไทย, (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา ศวส., ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

ภาพยนตร์^{๑๐} ฉะนั้นมาตรการดังกล่าวถือว่ามีผลสำคัญเป็นอย่างมากในอันที่จะควบคุมการบริโภคสุราที่ปรากฏให้เห็นตามสื่อต่างๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ให้มีปริมาณที่ลดน้อยลง สะท้อนให้เห็นถึงการพยายามควบคุมปัญหาสุราในระดับหนึ่ง

๓) มาตรการควบคุมการเข้าถึงและหาซื้อ นโยบายการจำกัดอายุผู้ซื้อและดื่มสุราก็เป็นมาตรการอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กันกล่าวคือ การกำหนดอายุผู้ซื้อและดื่มสุราไม่ให้ต่ำกว่า ๑๘ ปี พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ (ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๔๖) มาตรา ๒๖ (๑๐) ระบุว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการจำหน่าย แลกเปลี่ยน หรือให้สุราหรือบุหรี่แก่เด็กเว้นแต่การปฏิบัติทางการแพทย์” และมาตรา ๔๕ ระบุว่า “ห้ามมิให้เด็กซื้อหรือเสพสุราหรือบุหรี่หรือเข้าไปในสถานที่เฉพาะเพื่อการจำหน่ายหรือเสพสุราหรือบุหรี่” หากฝ่าฝืน ให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่สอบถามเด็กเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและมีหนังสือเรียกผู้ปกครองมาร่วมประชุมเพื่อปรึกษาและหาแนวทางแก้ไขและการกำหนดระยะเวลาในการจัดให้เด็กทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณะประโยชน์^{๑๑}

๔) มาตรการการรณรงค์ มาตรการการรณรงค์ก็ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน โดยประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๒๗๕) พ.ศ. ๒๕๔๖ (อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ (๑๐) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒) กำหนดข้อความ คำเตือนมีดังนี้ “ห้ามจำหน่ายสุราแก่เด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี” “การดื่มสุราทำให้ความสามารถในการขับขี้นานพาหนะลดลง” และ “เด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ไม่ควรดื่ม” เป็นภาษาไทย โดยใช้ตัวอักษรเส้นทึบ ขนาดความสูงไม่น้อยกว่า ๕ มิลลิเมตร อยู่ในกรอบที่แยกส่วนจากข้อความอื่นสีของกรอบและข้อความตัดกับสีของพื้นของฉลากจนอ่านได้ชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีประกาศกระทรวงสาธารณสุข กำหนดหลักเกณฑ์การโฆษณาเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ว่าด้วยเรื่องคำเตือนในโฆษณา (ฉบับที่ ๒) มี ๖ ข้อความ ได้แก่ การดื่มสุราทำให้ความสามารถในการขับขี้นานพาหนะลดลง, การดื่มสุราเป็นอันตรายต่อสุขภาพและการบันทึกสถิติสัมปชัญญะ, การดื่มสุราทำให้ตบ้แข็งและเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ, เมมาแล้วขับอาจพิการและตายได้, ดื่มสุราอาจทำให้ขาดสติและเสียชีวิต, และดื่มสุราผิดศีลข้อ ๕ โดยผู้ประกอบการ

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

จะต้องแสดงคำเตือนตั้งแต่ ๑-๖ เวียนไปตามลำดับให้ครบทุกคำเตือนทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง
ชิ้นงานโฆษณา^{๑๒} และรูปแบบการรณรงค์เพื่อการลด ละ เลิกการดื่มสุราที่ ปรากฏในปัจจุบันดังนี้

๑. การรณรงค์งดเหล้าปีใหม่

๒. การรณรงค์ลดสุราเพื่อป้องกันอุบัติเหตุสังกรานต์ โดยแกนนำของเครือข่ายงดเหล้า ได้
เป็นหลักในการก่อตั้ง เครือข่ายลดอุบัติเหตุขึ้น และประสานภาคีต่างๆดำเนินการรณรงค์เพื่อลด
อุบัติเหตุสังกรานต์อย่างกว้างขวาง

๓. การรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา โดยในปีนี้ได้ขยายกิจกรรมที่เคยทำมาในปีที่แล้วให้
กว้างขวางขึ้น และได้ร่วมในการรณรงค์การประกาศ "วันงดสุราแห่งชาติ" ซึ่งมีกิจกรรมหลัก
ประกอบด้วย

๔. การรณรงค์ป้องกันนักดื่มหน้าใหม่ เป็นยุทธศาสตร์หลักหนึ่งของ คบอช. ได้มีการ
พัฒนาการสื่อสารในสื่อมวลชน ร่วมกับกิจกรรมของภาคีต่างๆ เช่น จากกลุ่ม NO NA CLUB (No
Alcohol and Nicotine Club) ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนจาก ๑๖ สถาบันอุดมศึกษารวมตัวกันรณรงค์เพื่อ
การลด ละ เลิกสุราและบุหรี่ในสถาบันศึกษา รวมทั้งกิจกรรมจากกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ศูนย์
พัฒนาคุณธรรม เป็นต้น^{๑๓}

ดังจะเห็นได้ว่ามาตรการต่างๆเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการบริโภคเครื่องดื่ม
แอลกอฮอล์ ปลูกกระแสสังคมให้ตระหนักถึงโทษภัยของสุราและเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วน
ร่วมในการรณรงค์ อันจะเป็นการส่งเสริมให้คนไทยอยู่เย็นเป็นสุข ทั้งกาย ใจ สังคมและปัญญา
สามารถดำรงชีพบนพื้นฐานความพอประมาณอย่างมีเหตุผลภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตาม
แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง อยู่ใน
สภาพแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และช่วยเหลือเกื้อกูล มีสัมมาชีพทั่วถึง มี
รายได้ มีสุขภาพแข็งแรง และอายุยืนยาว

ซึ่งนโยบายต่างๆเหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มที่มีส่วนผสม
ของแอลกอฮอล์หรือสุราที่นับวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคมไทยให้ลดลง อันจะทำให้ประเทศไทย
เป็นสังคมที่สงบ ไม่มีอบายมุข มีศีลธรรมที่ดีงาม สุขภาพดี และปราศจากอาชญากรรม เป็นต้น
สะท้อนให้เห็นว่าสังคมให้ความสำคัญต่อปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามหาทางควบคุมปัญหาดังกล่าว
อย่างน้อยก็ทำให้ประชากรในสังคมส่วนใหญ่เริ่มตระหนักให้ความสำคัญและพยายามที่จะควบคุม

^{๑๒} น.พ. บัณฑิต ศรีไพศาล และคณะ, วัฒนการนโยบายควบคุมปัญหาสุราของประเทศไทย, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

ตัวเองให้อยู่ในกรอบปกติสถานดังกล่าวไม่มากก็น้อย เพราะพฤติกรรมบางอย่างก็จัดว่าที่รังเกียจของสังคมเป็นอย่างมาก เช่น การเมาสุราในที่สาธารณะจนไม่สามารถคลองสติได้ผู้กระทำการดังกล่าว จะได้รับการประณามจากสังคม ถูกนินทา คำว่า ต่างๆ สารพัด การเมาสุราแล้ว ไปก่ออาชญากรรม อย่างอื่นก็ยิ่งเป็นที่ไม่พอใจ ถูกคัดค้าน ประณามและถูกประชาทัณฑ์จากสังคม เช่น การเมาสุราแล้ว ทำร้ายบุพการี ช่มชืดบุตรตัวเอง เป็นต้น ในทางจารีตประเพณีไทยถือว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องใหญ่ และมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรมกับกฎหมาย

จากศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาการละเมิดศีลธรรมในสังคมไทยและแนวทางแก้ไขปัญหาตาม ธรรมชาติของผู้วิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้ ทำให้ทราบว่า หลักศีลธรรมโดยเฉพาะหลักศีล ๕ เป็น เครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคลว่าดี หรือชั่ว ส่งผลแบ่งกในลักษณะเชิงห้ามปรามต่อการก่อ อาชญากรรมอันเป็นความผิดทางกฎหมาย แต่ในสังคมมีความสลับซับซ้อนหรือความเจริญก้าวหน้า ทางด้านเทคโนโลยีเช่นในสังคมไทยปัจจุบัน การมีกฎหมายจึงเป็นสิ่งจำเป็นในอันที่จะควบคุม พฤติกรรมภายนอกของบุคคลในสังคมให้อยู่ในกรอบที่ถูกต้องและไม่ประพฤติกว้างละเมิดกันและ กัน ในขณะที่ศีลธรรมมีผลต่อการควบคุมยับยั้งพฤติกรรมภายในตัวบุคคล ดังนั้นจึงน่าจะทำความเข้าใจและวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างศีลธรรมและกฎหมายเพื่อ ความกระจ่างและเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

คำว่า กฎหมาย ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง “บทบัญญัติซึ่งผู้มีอำนาจสูงสุดในประเทศได้ตราขึ้น เพื่อในการบริหารบ้านเมือง และ บังคับบุคคลในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับโทษ หรือต้องถูกบังคับให้ปฏิบัติ ตาม”^{๑๔} กฎหมาย ถือเป็นบรรทัดฐานให้บุคคลในสังคมปฏิบัติเพื่อความเรียบร้อย ใช้สิทธิเสรีภาพ ของตนให้อยู่ในขอบเขต อย่าให้ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น^{๑๕} เพราะทุกคนมีภาวะความ เป็นมนุษย์เท่าเทียมกันแม้จะเกิดในตระกูลใด เช่น ในสังคมไทยประมวลกฎหมายอาญา แพ่งและ พาณิชยหรือไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ. ต่างๆ ซึ่งได้ประกาศใช้บังคับแก่ประชาชนทั่วไป ไม่เลือกชนชั้น วรรณะเพศ หรือ ยากดีมีเงินอย่างใดทั้งสิ้น นับแต่วินาทีแรกที่ลืมตาดู โลก เมื่อบุคคลมีลมหายใจ เขา จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกฎหมาย โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยง อาทิเช่น ต้องแจ้งเกิดภายใน ๑๕ วัน ต้อง

^{๑๔} ร้อยเอกอำนวย จินตนิมิต, รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ แพ่ง อาญา และ ๑๓ พระราชบัญญัติ, อ่างแล้ว, หน้า ๔.

^{๑๕} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, อ่างแล้ว, หน้า ๖๒.

ทำบัตรประชาชน เป็นต้น^{๑๖} ฉะนั้นคงไม่มีใครมีความเห็นได้แข็งหรือคัดค้านเป็นอย่างอื่นว่า กฎหมายไม่เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการปกครองประเทศ เพราะกฎหมายจะทำให้ทุกอย่างดำเนินไปได้ด้วยดี ช่วยขจัดความวุ่นวายไร้ระเบียบของสังคมให้หมดสิ้นไป ในทางสังคมวิทยาเองก็ถือว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นและมีประสิทธิภาพมากที่สุดในกระบวนการควบคุมทางสังคม

ดังนั้น กฎหมายเป็นเรื่องของรัฐที่รัฐต้องมี เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ในรัฐนั้นสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติและมีความสุข ส่วนศีลธรรมเป็นเรื่องของปัจเจกชนแต่ละคนที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีและนำตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในแง่มุมหนึ่งดูเหมือนว่า ศีลธรรมเป็นคนละเรื่องกับกฎหมาย แต่อันที่จริงแล้วศีลธรรมกับกฎหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ศีลธรรมเป็นรากเหง้าของกฎหมาย กฎหมายเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนให้ศีลธรรมมีผลบังคับได้อย่างจริงจัง ในขณะที่กฎหมายมีแรงบีบและผลักดันให้คนปฏิบัติตามและทำให้คนมีศีลธรรมไม่เสียเปรียบคนไร้ศีลธรรม แต่คนที่มุ่งพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีศีลธรรมจะมีความสุขกับการปฏิบัติตามกฎหมาย จึงเห็นได้ชัดว่าศีลธรรมและกฎหมายนั้นสามารถส่งเสริมกันอย่างสร้างสรรค์

ศีลธรรม ในที่นี้หมายถึง คีตอย่างหนึ่งและธรรมอย่างหนึ่ง คีต หมายถึงข้อห้าม เช่น คีต ๕ ก็คือข้อห้าม ๕ ประการ ตั้งแต่ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ฯลฯ คีตเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชน เพื่อให้ปัจเจกชนอยู่ด้วยกันได้อย่างสงบ ปัจเจกชนแต่ละคนต้องยึดมั่นในคีตหรือข้อห้าม ซึ่งมีหัวใจหลักอยู่ที่ว่าอย่าทำให้คนอื่นเดือดร้อน เรื่องของคีตจึงล้วนเป็นแต่เรื่องห้ามกระทำการต่างๆ อันจะทำให้คนอื่นเดือดร้อนหรือกระทบต่อความมั่นคงของการอยู่ร่วมกันหรือของสังคม คีต โดยเฉพาะหลักคีต ๕ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ปัจเจกชนทุกคนในสังคมต้องมี มิฉะนั้นแล้วปัจเจกชนไม่อาจจะอยู่ร่วมกันได้สงบ ปัจเจกชนแต่ละคนต้องยึดมั่นในคีตหรือข้อห้าม ซึ่งมีหัวใจหลักอยู่ที่ว่า “อย่าทำให้คนอื่นเดือดร้อน” เรื่องของคีตจึงล้วนเป็นแต่เรื่องห้ามกระทำการต่างๆ อันจะทำให้คนอื่นเดือดร้อนหรือกระทบต่อความมั่นคงของสังคม

ศีลนั้นเป็นเรื่องที่ปัจเจกชนแต่ละคนสามารถรู้ได้โดยไม่ต้องมีใครสอน ปัจเจกชนแต่ละคนรู้ว่าศีลมีอยู่อย่างไรได้เอง ทั้งนี้เนื่องจากปัจเจกชนถูกสร้างมาให้มีสติปัญญา ให้รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา คือรู้ว่าอะไรเหมือนกับอะไร รู้ว่าคนอื่นก็มีจิตใจเหมือนกับตน และยังรู้ต่อไปอีกว่าสิ่งที่เหมือนกันต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกันมิฉะนั้นแล้วจะถือว่าไม่เป็นธรรม ใครมาขโมยของเรา

^{๑๖} ร้อยเอกอำนาจ จินตนอม, รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ แพนง์ อาญา และ ๑๓ พระราชบัญญัติ, อ่างแล้ว, หน้า ๓.

ไป เราไม่ชอบและรู้สึกว่าเป็นธรรม เราไปเอาของคนอื่น คนอื่นไม่ชอบและรู้สึกว่าเป็นธรรม เช่นเดียวกัน ปึงเจกชนทุกคนจึงรู้ว่าการลักทรัพย์เป็นสิ่งที่ต้องห้ามเป็นศีลข้อหนึ่ง ศีลข้อนี้มีในทุกชนชาติ ทุกศาสนา ชุมชนใดปึงเจกชนไม่มีศีลข้อนี้ ชุมชนนั้นจะอยู่ด้วยความสงบไม่ได้ ศีลเป็นสิ่งที่แรกที่ปึงเจกชนแต่ละคนต้องพัฒนาตนเองให้มี ถ้าปึงเจกชน คนใดไม่มีศีลแล้ว การจะพัฒนาตนเองไปในขั้นสมาธิ ปัญญานั้นเป็นเรื่องที่ยากและเป็นไปไม่ได้ เพราะศีล โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ถือเป็นจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เพราะถือว่าเป็นการกระทำที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน^{๑๗} ปึงเจกชนที่ไม่มีศีลเป็นคนที่สมบูรณ์ไม่ได้ เรื่องของศีลจึงเป็นเรื่องของปึงเจกชนที่แต่ละคนพึงฝึกฝนพัฒนาให้ตนเองมีให้ได้ การฝึกศีลเป็นเรื่องที่ชั่ว ผู้กระทำการฝึกศีลต้องได้รับการดำเนิน การฝึกศีลเป็นเรื่องที่ปึงเจกชนจะได้รับกรรมตอบสนอง ไม่ใช่เป็นเรื่องที่คิดคุกคิดตะราง หรือพูดอีกอย่างศีลมีอำนาจบังคับภายใน อันเกิดจากปึงเจกชนนั้น ให้มีหิริ โอตปะ^{๑๘} อันเรียกว่าเป็นการควบคุมหรือการขัดเกลาภายในตนเองของปึงเจกชนนั้นๆ

แต่ในโลกของความเป็นจริง ปึงเจกชนทุกคนไม่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีศีลให้ได้หมดทุกคน ปึงเจกชนบางคนก็มีศีล บางคนก็ไม่มีศีล ปึงเจกชนที่ไร้ศีลแข็งแรงกว่า หรือฉลาดกว่า มักเอาเปรียบคนที่ไม่มีศีล มักใช้กำลังเอาเปรียบคนที่ไม่มีศีล คนที่มีศีลทนไม่ได้ก็เกิดการต่อสู้กันขึ้น ความสงบสุขในสังคมจึงไม่มี ปึงเจกชนแต่ละคนต้องเดือดร้อนและอยู่ด้วยความหวาดกลัว สังคมใดคนที่มีศีลเป็นคนที่เข้มแข็งและฉลาดสามารถใช้กำลังปราบปรามผู้ที่ไร้ศีลไม่ให้กระทำการให้คนอื่นเดือดร้อน ตั้งตัวเองเป็นผู้ปกครองชุมชน ชุมชนนั้นก็จะอยู่ได้ด้วยความสงบ การจะปราบปรามคนไร้ศีล ผู้นำของชุมชนต้องกำหนดวิธีการลงโทษแก่ผู้ที่ทำผิดศีล โดยเฉพาะศีลที่สำคัญและเป็นหลักพื้นฐาน เช่น ห้ามฆ่าคน ห้ามลักทรัพย์ เป็นต้น ถ้ามีการฝ่าฝืนคนในชุมชนจะอยู่ด้วยกันอย่างสงบไม่ได้ เมื่อมีการฝ่าฝืนศีลที่มีบทลงโทษ ก็มีคนของผู้นำชุมชนไปจับกุมมาพิจารณาและลงโทษ ศีลที่มีบทลงโทษที่มีการจัดการได้เป็นไปตามศีลนั้นอย่างเป็นทางการเป็นกิจจะลักษณะ ศีลนั้นก็คือกฎหมาย กฎหมายจึงต่างจากศีล ตรงที่กฎหมายมีอำนาจบังคับภายนอกใครฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ คนหน้าด้านสันดานชั่วทำผิดศีลอาจไม่รู้สึกว่าคุณต้องเสียอะไร แต่ทำผิดกฎหมายต้องได้รับความเดือดร้อนจากการลงโทษ อาจถูกจับกุม ถูกกักขัง ถูกประหารชีวิต เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จึงเกรงขามไม่กล้าทำผิดกฎหมาย ผู้นำของรัฐสามารถทำให้กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ได้มากเท่าไร ก็สามารถยับยั้งให้คนไร้ศีลไม่กล้าทำผิดกฎหมายมากเท่านั้น กฎหมายจึงไม่ใช่เรื่องของปึงเจกชนแต่ละคน แต่กฎหมายเป็นเรื่องของรัฐหรือสังคม รัฐใดต้องการให้ประชาชนที่อยู่ในรัฐของตนสามารถอยู่ได้

^{๑๗} อ.อุ.อุ.จก. ๒๓/๑๒๕-๑๓๐/๒๓๐-๒๓๑.

^{๑๘} อ.อุ.ทุก. ๒๐/๒๕๕/๖๑.

อย่างสงบสันติตามอุดมการณ์ของรัฐที่สมบูรณ์แล้ว รัฐนั้นต้องมีกระบวนการยุติธรรมที่จะเอาคนที่
ไร้ศีลกระทำผิดกฎหมายไปลงโทษ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เราจึงเห็นได้ชัดว่าศีลและกฎหมายนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างสร้างสรรค์ ศีลเป็นรากเหง้า
ของกฎหมาย กฎหมายคอยจัดการคนไร้ศีลไม่ให้เอาเปรียบคนมีศีล แต่กฎหมายไม่อาจยับยั้งไม่ให้
คนไร้ศีลไม่ให้กระทำผิดกฎหมายได้อยู่ตลอดเวลา คนไร้ศีลคงจ้องหาโอกาสทำผิดกฎหมายเป็น
ระยะ ๆ ในทุกครั้งที่รู้ว่าทำผิดแล้วจะไม่ถูกลงโทษก็จะทำ ทางที่ดีจึงต้องส่งเสริม สนับสนุนให้คน
ไร้ศีลสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีศีลให้ได้ เมื่อปัจเจกชนทุกคนมีศีลก็ย่อมไม่ทำให้คนอื่น
เดือดร้อนอย่างถาวร กฎหมายจึงเป็นเรื่องที่ทุกรัฐต้องมีเพื่อไม่ให้คนไร้ศีลเอาเปรียบคนมีศีล และ
ผลักดันให้คนไร้ศีลกลายเป็นคนมีศีลอย่างจำใจ การสนับสนุนให้ปัจเจกชนแต่ละคนฝึกฝนพัฒนา
ตนเองให้เป็นคนมีศีลก็จำเป็นต้องมี เพื่อให้คนไร้ศีลกลายมาเป็นคนที่มีความเต็มใจ และมึ
ความสุขอยู่กับการกระทำเช่นนั้น กลายเป็นคนมีศีลที่ถาวร ประเทศใดกฎหมายศักดิ์สิทธิ์และปัจเจก
ชนเป็นคนมีศีลถ้วนหน้า ปัจเจกชนที่อยู่ในประเทศนั้นย่อมอยู่ด้วยกันอย่างสงบและสันติอย่างถาวร

“ธรรม” ดังได้พูดมาก่อนแล้วว่า ศีลธรรมมีคำว่า “ศีล” อย่างหนึ่งและ “ธรรม” อีกอย่าง
หนึ่ง ดังนั้น คำว่า “ธรรม” ในที่มีจึงมีความหมายอย่างแคบ หมายถึง คุณธรรม คุณงามความดี ซึ่ง
เป็นมาตรฐานที่สูงกว่าศีล ศีลเป็นหลักปฏิบัติระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชน เพื่อให้อยู่กันได้อย่าง
สงบ ส่วนธรรมนั้นเป็นหลักปฏิบัติระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชน เพื่อให้ปัจเจกชนสามารถอยู่
ด้วยกันอย่างมีความสุข เช่น ธรรมที่ปัจเจกชนพึงมีเพื่อให้มีความสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างมีความสุข
ตามปรัชญาศาสนาพุทธ คือ พรหมวิหาร ๔ อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา เมตตา^{๑๖} ซึ่ง
เป็นหลักธรรมที่ปัจเจกชนพึงปฏิบัติกันในภาวะปกติ ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่า “ธรรม” เป็นเรื่องของ
ปัจเจกชนโดยแท้ เป็นเรื่องที่ปัจเจกชนแต่ละคนต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มี ถ้าต้องการให้จิตได้รับ
การพัฒนาให้เป็นจิตที่มีคุณภาพ และมีความสุข อันจะนำไปสู่ความเป็นคนที่สมบูรณ์ต่อไป ธรรม
ในความหมายอย่างแคบนี้จะนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายเหมือน อย่างกรณีของศีลนั้นไม่ได้ รัฐจะ
ออกกฎหมายมาให้ทุกคนมีพรหมวิหาร ๔ ถ้าไม่มีจะต้องนำไปติดคุก ย่อมเป็นไปได้ เพราะมึ
ความยุ่งยากที่จะบังคับให้เป็นไปตามนั้น และยังขัดต่อหลักเหตุผล ที่ยอมรับกันว่าการทำความดี
เป็นอิสรภาพของแต่ละบุคคล ที่จะกระทำก็ได้หรือไม่ทำก็ได้ แต่การทำให้คนอื่นเดือดร้อนหรือผิด
ศีลนั้น กระทำไม่ได้เช่นกัน จึงมีหลักของนักกฎหมายที่พูดกันอยู่เสมอว่า “ปัจเจกชนแต่ละคนมี
สิทธิเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ เว้นแต่อย่าทำให้คนอื่นเดือดร้อน”

^{๑๖} อนุ.อฎจก. ๒๓/๑๖๐/๒๕๖-๒๕๘.

สรุปความว่า เมื่อก้าวถึงการดำรงอยู่อย่างสันติสุขของสังคมมนุษย์แล้ว นอกจากความจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมืองหรือกฎหมายให้เป็นไปโดยชอบแล้ว ศีลธรรมในความหมายของความประพฤติที่ดีที่ชอบหรือบรรทัดฐานว่าด้วยความถูกต้องของชีวิตในแง่ปัจเจกชนก็นับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อย่างน้อยก็ในฐานะเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว แม้ว่าศีลธรรมจะมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเองโดยไม่ต้องพึ่งพาเป้าหมายภายนอกใดๆ อีก แต่เมื่อก้าวถึงบทบาทหรือหน้าที่ของศีลธรรมในสังคมส่วนรวมแล้ว เราคงไม่อาจหลีกเลี่ยงการนำประเด็นเรื่องจุดหมายทางสังคมขึ้นพิจารณาเป็นหลักอันสืบแต่อิทธิพลหรือผลกระทบของศีลธรรมในระดับปัจเจกบุคคลที่มีต่อสังคม และที่สำคัญคงเนื่องแต่ความสอดคล้องระหว่างจุดหมายของสังคมและจุดหมายของศีลธรรม ความสอดคล้องดังกล่าวอาจ ปรากฏไม่ชัดเจนนักในสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนของการพัฒนาและความหลากหลายของรูปแบบชีวิตและปัญหาสังคมต่างๆ แต่ในสังคมดั้งเดิมในอดีต กฎหมายและศีลธรรมในฐานะบรรทัดฐานที่เป็นทางการของสังคมได้หล่อหลอมรวมกันเป็นเรื่องเดียวกัน^{๔๐} หรืออย่างน้อยก็ดำเนินอยู่บนแนวบรรทัดฐานที่คล้ายคลึงกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้คงเป็นลักษณะร่วมที่ ปรากฏในสังคมโบราณทั้งโลกตะวันตกหรือโลกตะวันออกที่มีรากฐานความเชื่อด้านเทววิทยาหรือกฎหมายธรรมชาติซึ่งไม่แตกต่างกันนัก ช่วงนี้เองที่ศีลธรรม, จาริดประเพณีและกฎหมาย ปรากฏเป็นอันหนึ่งอันเดียว และต่อมาจากยุคต้นๆ ที่กฎหมายมิได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร พัฒนาการทางสังคมซึ่งนำไปสู่พัฒนาการทางนิติศาสตร์ภายหลังได้ทำให้กฎหมาย ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างและแยกห่างจากศีลธรรมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายจะแยกห่างจากศีลธรรมมากขึ้นตามพัฒนาการดังกล่าวหรือแม้ว่าจะมีสำนักคิดทางปรัชญากฎหมายแบบปฏิฐานนิยม (Legal Positivism) ซึ่งยืนยันว่ากฎหมายเป็นคนละเรื่องกับศีลธรรม แต่อิทธิพลหรือความเกี่ยวโยงของศีลธรรมที่มีต่อกฎหมายก็ ปรากฏให้เห็นโดยตลอด เช่น จากประมวลกฎหมายอาญาของไทยเราก็ ปรากฏหลักศีล ๕ ทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ในรูปแบบของความผิดต่อชีวิต, ต่อทรัพย์สิน, ความผิดทางเพศ หรือความผิดฐานถือโทษหลวงต่างๆ ดังกล่าวแล้วหรือในกฎหมายแพ่งๆ ก็เต็มไปด้วยหลักคุณธรรมต่างๆ เช่น หลักความซื่อสัตย์สุจริต, การรักษาคำมั่นสัญญา, หลักเมตตาธรรม, หลักการกระทำโดยสุจริตหรือหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี เป็นต้น^{๔๑} ความดังกล่าว ข่อมสะท้อนให้เห็น

^{๔๐} จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘), หน้า ๑๖๑.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔.

ถึงความสัมพันธ์ (อย่างน้อยในมิติหนึ่ง) ระหว่างกฎหมายบางลักษณะกับมาตรฐานทางศาสนา, ศีลธรรมหรือวัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะเฉพาะในแต่ละสังคม กฎหมายอาจเป็นครูสอนศีลธรรมที่ดีต่อประชาชนได้ แต่การปฏิบัติเชื่อฟังตามคำสอนนั้น คงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่อาจพึ่งพาแต่ลำพังครูอย่างเดียว แต่ทั้งหมดก็ล้วนต่างเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน โดยธรรมชาติ

หลักศีล ๕ : แนวทางในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในสังคม

การแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสังคมจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการละเมิดศีลธรรม กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย กฎจารีตประเพณีอันเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคม ได้พยายามยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถือเป็นกลไกสำคัญหรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวสมาชิกของสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อการดำเนินชีวิตอันเป็นปกติสุข โดยให้สอดคล้องกับความเชื่อของคนในยุคหนึ่งๆ เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป ความเจริญหลากหลายได้เกิดขึ้นในสังคม แนวทางแก้ปัญหาในสังคมโดยอาศัยความเชื่อและการยึดมั่นในจารีตประเพณีย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ดังที่ W. G Sumner ได้กล่าวว่า “จารีตของสังคมย่อมเป็นแนวทางและมีความสำคัญเหนือกฎหมายซึ่งโดยทั่วไป ถ้าการกระทำผิดนั้นไม่มีกฎหมายระบุไว้ในที่ใดอย่างชัดเจน ก็ให้ใช้จารีตของสังคมเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือแม้แต่การตรากฎหมายขึ้นใช้ก็ได้ยึดแนวจารีตของสังคมนั้นๆ เป็นหลัก”^{๔๒}

ศีลธรรม มีความหมายเป็นข้อห้ามมิให้ประพฤติชั่วและเป็นข้อพึงปฏิบัติในทางความดี ศีลธรรมเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติเพื่อขจัดซึ่งความทุกข์ ความยุ่งยาก ความวุ่นวาย ระล่ำระสายในสังคม เป็นแนวทางการปฏิบัติตามหลักของสังคมเพื่อการเป็นคนดี ระดับศีลธรรมในจิตใจคนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกรอบบรรทัดเกณฑ์ทางสังคม ในบางครั้งการนำเอาศีลธรรมมาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคลว่าดี หรือ ชั่ว จึงเป็นเรื่องลำบากในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกลไกทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนหรือความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การมีกฎหมายจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมเพื่อกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม เพื่อเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีศีลธรรม ในบางครั้งก็มีข้อขัดแย้งระหว่างกฎหมายและศีลธรรมเกิดขึ้น โดยที่กฎหมายเน้นถึงการแสดงออกของพฤติกรรม แต่ศีลธรรมเป็นเรื่องของจิตใจ ในขณะที่กฎหมายเป็นข้อห้ามมิให้กระทำและเป็นการบังคับของรัฐ ส่วนศีลธรรมเป็นแต่เพียงข้อที่ควรละเว้นในการกระทำ ผู้ฝ่าฝืนจะถูกตำหนิจากสังคมเท่านั้น ฉะนั้นเมื่ออาชญากรรมเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย ซึ่งผู้กระทำผิดจะได้รับโทษพฤติกรรมอาชญากรรมจึงมีลักษณะการผิดในแง่กฎหมาย

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

แต่ด้านศีลธรรมอาจไม่ผิดหรืออาจผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม นับว่าเป็นการควบคุมกันและกันให้ประพฤติดีถึงกันระหว่างกฎหมายและศีลธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยบุคคลในสังคมจำเป็นต้องรักษาศีลธรรมเพื่อรักษากฎหมายและกฎหมายก็บัญญัติไว้เพื่อให้รักษาเคารพและดำรงไว้ซึ่งศีลธรรมเช่นกัน ศาสนาทุกศาสนาในโลกล้วนย่อมมีหลักการหรือจุดหมายที่จะสั่งสอนให้คนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี ละเว้นการกระทำชั่ว เพื่อให้คนเรารังชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ศาสนาจึงเป็นบ่อเกิดแห่งศีลธรรม จรรยา ศาสนาจะทำให้ผู้ที่นับถือควบคุมหรือดำรงตนเองได้ด้วยสติสัมปชัญญะ โดยวิธีการสอน การอบรมทางศาสนา ทำให้คนเรารู้จักรับผิดชอบในความประพฤติของตนเอง ผู้มีศาสนาและเคารพอย่างแท้จริงย่อมเต็มใจที่จะละเว้นจากความชั่ว มีความละเอียดใจและเกรงกลัวต่อบาป เป็นคนมีจิตใจซื่อสัตย์ มีความเมตตา กรุณา ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น

สรุปได้ว่า ปัญหาทางสังคมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการละเมิดศีลธรรม อันได้แก่ปัญหาอาชญากรรมเป็นต้น สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยหลักศีล ๕ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อควบคุมกาย วาจา ใจ ของมนุษย์ให้เป็นปกติสุข และไม่เบียดเบียนกันและกัน ซึ่งการหลักพระพุทธศาสนา การยึดหลักปฏิบัติตามหลักศีล ๕ จะเห็นได้ว่าศีล ๕ นี้ เป็นข้อห้ามที่เป็นพื้นฐานไม่ให้คนประกอบปัญหาทางสังคมโดยเฉพาะอาชญากรรมอันเป็นการละเมิดศีลธรรมแทบทั้งนั้น เช่น

ศีลข้อ ๑ ห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ คือป้องกันไม่ให้คนเบียดเบียนกันทางกาย กล่าวคือการฆ่านั้นจัดเป็นบาปทุกประการ ในการราชอาณาจักร (กฎหมาย) ก็มีการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำผิดไว้ในพระพุทธศาสนาก็ถือเป็นความผิด ว่าโดยกรรมก็มีโทษหนักเบาตามเจตนา และวัตถุที่ละเมิด เมื่อบุคคลในสังคมสามารถประพฤตศีลข้อ ๑ อย่างจริงจังแล้ว สังคมก็ย่อมปราศจากการรบราฆ่าฟันกันและเกิดความสงบสุขในที่สุด

ศีลข้อ ๒ ห้ามลักทรัพย์ ได้แก่ การห้ามไม่ให้คนประกอบอาชญากรรมประเภทชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ักดอง ในทรัพย์สิน สิ่งของที่ไม่ใช่ของตน เพราะการลักขโมยโดยตรงหรือโดยอ้อม (อนุโลม) ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่มีโทษมากและเป็นบาปมาก และกฎหมายก็ถือเป็นความผิดเช่นกัน เพราะแต่ละคนย่อมมีความรู้สึกหวงแหนในสิ่งของที่เป็นของตน เมื่อบุคคลรักษาศีลข้อ ๒ นี้อย่างจริงจังแล้ว ย่อมทำให้คนในสังคมรู้จักเคารพสิทธิของกันและกันและมีความสำรวมในทรัพย์สินของผู้อื่น

ศีลข้อ ๓ ห้ามประพฤตผิดในกาม ในสังคมปัจจุบันจะเห็นว่าคืออาชญากรรมที่เกิดจากการฆ่ากัน โดยเจตนามีหลายคดีที่เกิดจากการเป็นชู้ หรือความหึงหวง ในทางพระพุทธศาสนาเองก็ถือว่าการประพฤตผิดในกามเป็นสิ่งชั่วร้าย ก็เพราะพระพุทธศาสนาเห็นว่า การแสดงออกทางเพศไม่ควรเกิดขึ้น โดยปราศจากความรัก ควรที่จะรักษาความสุขของตนและผู้อื่นด้วยการเคารพสิทธิ์และ

จริงใจต่อกันและกัน ผู้รักษาศีลข้อนี้จะต้องตระหนักถึงความทุกข์อันเกิดแต่การประพฤตินอกงาม มีความรับผิดชอบและเรียนรู้วิถีทางที่จะปกป้องความปลอดภัยและความซื่อสัตย์มั่นคงของปัจเจกชน คู่สามีและภรรยา ครอบครัว และพร้อมกันนั้นก็ควรกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในหน้าที่เพื่อปกป้องเด็กๆ จากการถูกทารุณกรรมทางเพศ อันเป็นปัญหาที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในสังคมไทย

ศีลข้อ ๔ ห้ามพุดปด กคืออาชญากรรมหลายคดีที่เริ่มต้นจากการทะเลาะวิวาทได้เกี่ยวกัน ทั้งนี้อาจเกิดจากการพุดปด กล่าวเท็จ อาจเป็นสาเหตุของความเข้าใจผิด เกิดการทะเลาะวิวาทและเป็นอาชญากรรม ในที่สุด

ศีลข้อ ๕ ห้ามดื่มเครื่องดองของเมา(สุรา) เพราะทำให้ขาดสติที่จะเป็นปัญหาต่อไป เนื่องจากขาดความสำรวม มีคดีอาชญากรรมหลายประเภทที่อาชญากรรมมักจะดื่มสุราหรือของเมาต่างๆ เพื่อสร้างความกล้าให้กับตัวเองก่อนจะทำผิด หรือเกิดบันดาลโทสะเพราะเมาสุราแล้ว ประกอบอาชญากรรมอีกหลายๆ ประเภทเช่น ทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ชีวิต ฯลฯ

ฉะนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า แนวทางในการแก้ปัญหาในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยศีลธรรม โดยเฉพาะหลักศีล ๕ เป็นแนวทางในแก้ไขปัญหา เพราะศีลธรรมเป็นสิ่งจรรโลงให้สมาชิกของสังคมได้มีจิตใจสะอาดปราศจากการทำสิ่งชั่วร้าย ประกอบสัมมาอาชีพ ไม่คิดร้ายต่อกัน ศีลธรรมทางศาสนาอาจช่วยลดปัญหาอาชญากรรมหรือการก่อมิชฌาชีพได้ทางหนึ่ง เพราะทางศาสนาได้กล่อมเกล่าจิตใจให้คนประพฤติและปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของศีลธรรม และนอกจากนี้ยังได้เพิ่มขันติความอดทน มีชื่อเสียงสุจริตรักเกียรติ ในการที่จะไม่ประพฤติชั่ว การจะประกอบอาชญากรรมจึงถือเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย คนที่มีศีลธรรมมีศาสนาในจิตใจจะหลีกเลี่ยงหนีต่อสิ่งเหล่านี้ ศีลธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นเครื่องช่วยให้คนมีวัฒนธรรมที่ดีซึ่งจะเป็นสิ่งที่จรรโลงให้สังคมสูงขึ้น

แนวทางในการแก้ไขปัญหาก็จะอยู่ที่การเร่งให้สถาบันต่างๆ ในสังคมปลูกฝังสมาชิกของตนให้ศึกษาและทำความเข้าใจกับเรื่องศีล ๕ อย่างละเอียด สร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยใช้คำอธิบายเรื่องของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สร้างศรัทธาในคุณพระรัตนตรัยและพุทธศาสนา สุภาสิตในการบริหารจัดการและเจริญปัญญา โดยเน้นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยหลักศีล ๕ ที่ว่า คนมีความเป็นปกติ คือ คนที่มีศีลธรรม คือ คนที่ไม่ทำในสิ่งที่คนคิดเขาทำกัน คนที่ทำอะไรไม่ดีเรียกว่าคนไม่ปกติ เรียกว่า คนชั่ว คนบ้า คนซื่อผล เป็นต้น คนที่มีศีล คือ คนปกติ เพราะปกติของคน คือ ไม่ฆ่า ไม่ทำลาย ไม่แย่ง ไม่ชิง ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ไม่ลักไม่โกง ไม่ขี้ขอก ไม่กดโกง ไม่โลภ คนไม่ปกติ คือ คนที่ทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม ซึ่งปกติของคน มี ๕ ประการ ดังนี้

๑. ปกติของคนจะต้องไม่ฆ่า ไม่ทำลาย ไม่กีด ถ้าวันไหนมีการฆ่า มีการทำลาย มีการกีด ฯลฯ กันวันนั้น แสดงว่า ผิดปกติของคน แต่ไปเข้าข่ายปกติของสัตว์ เช่น เสือ หมี สุนัข เป็นต้น ซึ่งมี

ปกติชอบทำร้าย ทำลายกัน ดังนั้นคนปกติต้องไม่ฆ่าไม่ทำลาย ไม่ทะเลาะ ถ้าผิดปกติ เรียกว่า อัมธพาล

๒. ปกติของคน ไม่แย่งชิง ไม่ลัก ไม่ขโมย ไม่ฉ้อ ไม่โกง ไม่ยกยอก ถ้าวันไหนมีการแย่งชิง ขโมยกัน เป็นต้น ก็เข้าข่ายปกติของสัตว์ เช่น สุนัข กัดกันเวลาอาหาร ดังนั้น คนปกติต้องไม่ลัก ไม่ยกยอก ไม่คดโกง ไม่คอร์รัปชัน ถ้าลักลัก ยกยอก คอร์รัปชัน เรียกว่า โจร หรือขโมย

๓. ปกติคนรู้จักห้ามใจตน พอใจเฉพาะคู่ครองของตน แต่สัตว์ไม่รู้จักหักห้ามใจตนเอง ถึงเวลาผสมพันธุ์ก็มีการต่อสู้แย่งตัวเมียหรือผสมพันธุ์กันไม่เลือก ดังนั้นคนปกติต้องรู้จักหักห้ามใจตนเองในเรื่องคู่ครองหรือในเรื่องเพศสัมพันธ์ ถ้าผิดปกติ เรียกว่า คนบ้ากาม คนเจ้าชู้ คนแพศยา

๔. ปกติคนจะพูดจาตรงไปตรงมา มีความจริงใจแก่กัน ไม่โกหกหลอกลวงกันทำให้เกิดความไว้วางใจกัน แต่ปกติของสัตว์ไม่อาจไว้วางใจกันได้ พร้อมจะทำลายกันได้ทุกเมื่อเป็นอันตรายต่อกัน ดังนั้นคนปกติต้องมีความซื่อสัตย์ต่อคำพูด ต้องจริงใจกัน ไม่โกหกหลอกลวงกัน

๕. ปกติคนมีสติสัมปชัญญะ รู้จักกิน สิ่งที่ควรกิน พูดในสิ่งที่ควรพูด รู้จักในกำลังซึ่งมีอยู่ในตัวเอง ในการทำความดี มีกตัญญู กตเวทิตา ใช้กำลังในทางความคิด ในทางที่ถูกที่ควร แต่สัตว์ปกติมีแต่ความป่าเถื่อน ไม่รู้จักบุญคุณผู้มีพระคุณ ขาดสติในการกิน กินไม่เลือก ดังนั้นคนปกติจึงเป็นคนมีสติสัมปชัญญะ คนผิดปกติเรียกว่า คนบ้า คนปัญญาอ่อน คนอกตัญญู

ดังนั้นองค์ประกอบของคนปกติ ก็คือคนมีศีลธรรม ๕ ข้อ เรียกว่าเบญจศีลและเบญจธรรม ซึ่งสาระสำคัญคือ เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมให้กับสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่ควรและไม่ควรปฏิบัติ ที่จะนำมาพัฒนาลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพทั้งทางกาย วาจา ใจของบุคคลในสังคม ให้มีลักษณะอันดีงามตามกฎ กติกา ระเบียบ ของสังคมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข จนสามารถนำหลักเบญจศีลและเบญจธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้ในที่สุด

๔.๒ กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านหลักความเชื่อในสังคมไทย

เมื่อกล่าวถึงหลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงระบบความเชื่อ อันเป็นหนึ่งในกลไกการควบคุมทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อความรู้ตึกนึ่กคิขของคนในสังคมไทย เพราะระบบความเชื่อเกิดจากความกลัวของมนุษย์ ความกลัวต่อ ปราบฏการณั้รรมชาติที่ยังไม่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักเหตุผล ระบบความเชื่อและศาสนาจึงเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเป็นเสมือนสื่อระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์อธิบายไม่ได้ ระบบความเชื่อเป็นเหมือนมาตรฐานที่ใช้เพื่อเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสังคม เข้าใจความจริงที่เป็นมาตรฐานของสังคม

และระบบความเชื่อในสังคมไทยก็ ปรากฏออกมาในลักษณะเชิงผูกพันกับหลักศีลธรรม รวมไปถึง จริยธรรม ปรัชญาและไสยศาสตร์ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีส่วนกำหนดความเป็นไปของวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทย และพบว่าหลักความเชื่อได้หน้าที่ต่างๆ เพื่อสังคม ดังนี้

๑. การตอบสนองความต้องการในด้านจิตใจใช้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว
๒. กำหนดหลักคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม
๓. ใช้เป็นแนวทางมนุษย์ในการดำเนินชีวิตในสังคม
๔. ช่วยให้ผู้มนุษย์ค้นพบหนทางแก้ปัญหาให้คำปรึกษา
๕. ใช้เป็นกระบวนการควบคุมทางสังคม

คำสอนของศาสนาต่างๆ มีแตกต่างกันแต่โดยรวมมุ่งเน้นให้มนุษย์ได้อยู่ในกลุ่มอย่างเป็นปกติสุข พุทธศาสนาเชื่อว่า “กรรม” เป็นตัวกำหนดสร้าง โลก และสรรพสิ่งทั้งหลาย กรรมเป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อกระทำสิ่งใด ผลของกรรมก็จะเกิดจากการกระทำนั้นตามมา ไม่ว่าจะกรรมดี กรรมชั่ว กรรมที่กระทำไว้จะยังผลให้มีการเวียน วาย ตาย เกิด เป็นสงสารวิญ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นการแสวงหาความสุขทางจิต หลักโดยทั่วไปนั่นคือ การละเว้นความชั่ว ทำความดี และทำใจให้บริสุทธิ์ เมื่อพิจารณาภาพรวมของวิถีการดำเนินชีวิตไทย จะพบว่า มีเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อสอดแทรก ปรากฏอยู่ในเรื่องนั้นๆ อยู่เสมอ ในความเชื่อของคนไทยอาจกล่าวได้ว่า ชีวิตจะเป็นช่วงระยะเวลาที่จำกัด ระหว่างกาลเวลาและสถานที่ ชีวิตดำรงอยู่ในท่ามกลางความไม่แน่นอน ความเชื่อในเรื่อง “กรรม” ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอธิบายชีวิตพื้นฐาน ซึ่งเชื่อมโยงกับเรื่อง การกระทำของบุคคลที่จะกำหนดชีวิตของตน “กรรม” ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยมีน้อยในเชิงลบมากกว่าจะเป็นความเชื่อในเรื่องการกระทำทั้งหลาย “วาสนา” “บุญบารมี” จะเป็นกุศลที่ทำให้ได้ลาภยศ เป็นสิ่งที่ทำให้มีความยิ่งใหญ่ ซึ่งบุญบารมี วาสนา จะเป็นการอธิบายถึงบุคคลผู้อยู่ในสถานภาพระดับสูง ส่วนบาปกรรมเป็นความเชื่อที่อธิบายชีวิตอันต่ำต้อย ยากไร้ ของผู้ที่อยู่ในสถานภาพระดับต่ำ หรือความเชื่อในเรื่อง “นรก-สวรรค์” เป็นเรื่องของชีวิตที่ประกอบกรรมดี-ชั่ว

เพราะฉะนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตตามวิถีไทย ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาสนับสนุนสอดแทรกในชีวิตชาวไทยให้มีความเมตตา กรุณา มีความสงสารในผู้ด้อยกว่าและที่สำคัญคือมีศีลธรรมจรรยา และความเชื่อที่ ปรากฏในสังคมที่สำคัญก็ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องบุญและบาป ความเชื่อเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ ซึ่งรับอิทธิพลจากศีลธรรมจรรยาที่คอยสอดแทรกให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป ดังจะได้นำมาวิเคราะห์ดังนี้

ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์

นรกและสวรรค์เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน เช่นเดียวกับความดีและความชั่ว คำกับขาว ชาวชนบทในสังคมไทยโดยทั่วไปจะเข้าใจเรื่องเหล่านี้มากกว่าคนในสังคมเมือง เพราะต่างได้รับการ

พราสาทอนอยู่เสมอว่า หากใครทำชั่วต้องตกนรก และในทางตรงกันข้ามหากใครทำดีต้องได้ขึ้นสวรรค์ แม้ในปัจจุบันนี้กระบวนการอบรมสั่งสอนหรือการขัดเกลาลูกหลานให้ทำความดีก็มักจะปรากฏว่า เาานรกมาขู่เอาสวรรค์มาล่อ ให้ลูกหลานและสมาชิกในสังคมเกิดความกลัวและพอใจ เรื่องนรกสวรรค์นี้มีนักปราชญ์ทางศาสนาได้วิเคราะห์ให้คำอธิบายไว้ต่าง ๆ กัน แต่สรุปแล้วคงปรากฏเป็น ๒ แนวทางคือ

๑. นรก สวรรค์ในชาติหน้าภายหลังจากการตาย
๒. นรก สวรรค์ในชาตินี้ซึ่งหมายถึงความทุกข์และความสุข

ส่วนแนวคิดเรื่องนรก สวรรค์ตามคติทางพระพุทธศาสนาว่า “พระพุทธศาสนากล่าวถึงเรื่องนรก สวรรค์ไว้เป็น ๓ ระดับคือ”^{๔๓}

๑. นรก สวรรค์ภายหลังจากความตาย คือหลังจากชาตินี้ตายไปแล้ว ก็จะไปรับโทษหรือรับผลกรรมในทางที่ดีและไม่ดี ถ้ารับผลกรรมดีถือว่าไปสวรรค์ ถ้ารับผลกรรมชั่วก็ไปเกิดในนรก นรก สวรรค์หลังการตายนี้ มักจะมีในรูปเอ่ยถึง เช่น ในแง่สวรรค์จะบอกว่า “เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ก็จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” หมายความว่า เมื่อกายแตกทำลายขั้นธลวงลับไปแล้วก็จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฝ่ายนรกก็บอกว่า “เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกยอมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก” ซึ่งหมายความว่าตรงกันข้าม

๒. นรก สวรรค์อยู่ที่ใจ ดังที่พูดกันว่า “สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ” เป็นเรื่องที่มีในชาตินี้ นรกสวรรค์แม้ในชาติหน้าก็สืบไปจากที่มีในชาตินี้ เพราะมันอยู่ในสภาพจิต ภูมิของจิตและชั้นของจิต ตลอดจนระดับของจิต จิตของคนเราไปอยู่ในระดับไหน เมื่อถึงเวลาตาย ถ้าระดับจิตเป็นนรกก็ไปนรก ถ้าระดับจิตเป็นสวรรค์ก็ไปสวรรค์ ซึ่งเมื่อว่าโดยหลักทั่วไปแล้วในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเป็นระยะเวลายาวนานหลาย ๆ ปี ระดับจิตของเราอยู่แค่ไหน เวลาตายมันก็อยู่ระดับนั้น ฉะนั้นเวลาตายนี้ถึงแต่สิ่งดี ก็ไปเกิดในที่ๆดีได้ และในทางตรงกันข้ามก็หมายความว่า มนุษย์พร้อมจะไปนรกและสวรรค์ได้ตั้งแต่ปัจจุบัน ในขณะที่ยังไม่ได้ตาย

๓. นรก สวรรค์ในแต่ละขณะจิต ได้แก่ การที่เราปรุงแต่งสร้างนรก สวรรค์ของเราเอง ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน คือว่าตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว คนที่ยังไม่รู้วิธีสัง ๔ ยังไม่แทงตลอดสังขารม ไม่เข้าใจหลักการแห่งสังจะ ก็ยังปรุงแต่งสร้างนรก สวรรค์อยู่ตลอดเวลา ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเราเอง ข้อนี้มีลักษณะคล้ายข้อ ๒ แต่ละเอียงคกว่ากัน เป็นเรื่องสัมพันธ์กับระดับจิตใจ เมื่อเรายังเป็นปุถุชนอยู่ก็จะปรุงแต่งอยู่เสมอ คือปรุงแต่งด้วยกิเลส มีความดีความชั่ว มีอกุศล

^{๔๓} พระธรรมปิฎก, นรก-สวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๒-๑๑๓.

กุศลในจิตของเรา เมื่อยังมีความรู้สึกด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ก็ยังปรุงแต่งอยู่เรื่อยไป คือเห็นสิ่งที่สวยงามแล้วชอบใจมีความสุขและในทางตรงกันข้าม จึงกล่าวได้ว่า “นรกสวรรค์อยู่ที่การสร้างจิตใจของเราเอง”

นอกจากนั้นยังมีหลักความเชื่อที่สำคัญเรื่องนรก สวรรค์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตนั้นก็คือ ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ที่ ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง ไตรภูมิพระร่วงหรือชื่อตามต้นฉบับเดิมคือ “เตภูมิกถา” จัดเป็นวรรณกรรมเชิงปรัชญาเรื่องแรกของไทย^{๔๔} ซึ่งพระยาสิทธิไทยหรือพระเจ้าลิไทย หรือพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น และได้ชื่อว่าเป็นงานวรรณกรรมยิ่งใหญ่ทั้งด้านศาสนา, สังคมและการเมือง จัดเป็นรากฐานของอุดมการณ์การเมืองไทย แม้กระทั่งในมิติทางกฎหมาย (จารีตประเพณี) มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรจะนำเสนอหลักความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์อันเกี่ยวกับหลักศีล ๕ ที่ ปรากฏใน ไตรภูมิพระร่วง เพื่อให้มีความกระจ่างชัดมากยิ่งขึ้นต่อไป

พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับผูกพันกับวิถีชีวิตคนไทยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตมักเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก กวีเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงได้นำเอาหลักคำสอน เนื้อหา หรือชาดกจากคัมภีร์ศาสนา มาเรียบเรียงด้วยถ้อยคำที่สละสลวย ถูกต้อง เหมาะสมตามกฎเกณฑ์แห่งวรรณศิลป์จัดเรียงไว้ในกลุ่มวรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา เริ่มมีตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา อันเกิดจะเจตนาที่จะกล่อมเกลาจิตใจของศาสนิกชนให้ประณีตและดีงามขึ้น เป็นแรงเสริมจิตใจอีกทางหนึ่งด้วย^{๔๕} เพื่อต้องการจะสอนข้อธรรมหรือศีลธรรมแก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง ซึ่งเป็นความฉลาดของกวีที่มีวิธีการ โน้มน้าว กล่อมเกลารหรือขัดเกลาจิตใจของผู้อ่านและผู้ฟังให้เชื่อและปฏิบัติตาม โดยมากจะมุ่งสอนใจของบุคคลให้รู้ดีรู้ชั่ว กล่อมเกลาจิตใจให้ประณีตงดงามยิ่งขึ้น เว้นจากสิ่งที่ชั่วให้ประพฤตินสิ่งที่ดีงาม เป็นต้น

ไตรภูมิพิภพหรือไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีเก่าแก่มามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยดังที่ได้นำเสนอไปข้างแล้ว ซึ่งยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นพระนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาลิไทย (พญาสิทธิไทย) จัดเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเรื่องแรกที่แต่งขึ้นในประเทศไทย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนธรรมโดยตรง เขียนขึ้น โดยการค้นคว้ารวบรวมจากคัมภีร์ต่างๆในพระพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า ๓๐ คัมภีร์ เป็นการสั่งสอนให้ผู้ที่ทำบุญจะได้ขึ้นสวรรค์และผู้ทำบาปจะได้ตกนรก ซึ่งมีอิทธิพลเหนือ

^{๔๔} สิทธิยา พินิจภูวนล, วรรณกรรมสุโขทัย, (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๕.

^{๔๕} ประสิทธิ์ ศรีสมุทร, วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๖), คำนำ.

จิตใจคนไทยมาช้านาน^{๔๖} ในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง นอกจากจะอธิบายกฎไตรลักษณ์ โดยเฉพาะเรื่องความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งแล้ว ยังได้อธิบายเรื่องนรก-สวรรค์ไว้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความกลัวในนรก และให้ทะเยอทะยานที่จะไปสวรรค์อันเป็นทางเลือกที่ดีกว่า แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ชัดเจนเกี่ยวกับนรกสวรรค์ก็ตาม หากบุคคลมุ่งมั่นประพฤติปฏิบัติ ตามคำสอนนี้อย่างเคร่งครัดแล้ว ก็กลัวสภาพของนรกที่ทรมานพรณาเอาไว้ หลีกเว้นให้ห่างไกล จากความชั่วทุกชนิด แล้วหันมาทำความดีซึ่งอาจจะได้ไปอยู่ในสวรรค์หรือไม่ได้ไปก็ตาม แต่ผลที่ได้รับทันทีคือความสงบสุขของสังคมนั่นเอง ซึ่งก็อาจจะพูดได้ว่าเป็นการขัดเกลาทางสังคมหรือ การควบคุมทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน

เนื้อหาส่วนใหญ่ในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วงเกี่ยวข้องกับกรทำความคิด ละเว้นความ ชั่ว เช่น เมื่อกระทำความผิดหรือละเมิดศีล ๕ ข้อใดข้อหนึ่งแล้วจะต้องได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง เป็นต้น เนื้อเรื่องในไตรภูมิพระร่วงทรงไว้ซึ่งคุณค่าในด้านศาสนาและวรรณคดี ได้วาดภาพโลก มนุษย์ นรก สวรรค์ ไว้อย่างวิจิตรพิสดาร จูงใจให้คนทำดีเว้นจากทำชั่ว วาดภาพนรกให้น่า หวาดเสียว คนจะได้เกรงกลัวบาป ไม่อยากไปตกนรก ดังที่ เจือ สตะเวทิน กล่าวไว้ว่า

พระมหาธรรมราชาลิไททรงประมวลความรู้มาจากคัมภีร์ต่างๆมาไว้และ ทรง วาดภาพสวรรค์ให้เป็นแดนสุขารมย์ คนจะได้ทำบุญเพื่อจะได้ไปขึ้นสวรรค์ นอกนั้น ยังยกอุทาหรณ์เป็นนิทานบ้าง เป็นตำนานบ้าง ประกอบไว้หลายเรื่อง ปรากฏว่ามีผู้นำ ความคิดจากไตรภูมิพระร่วง ไปเขียนเป็นรูปไว้ตามศาลาวัด ทำให้คนเข้าใจง่าย เป็น การสอนศีลธรรมได้เป็นอย่างดี^{๔๗}

ในส่วนของคุณธรรมสำหรับนักปกครอง ไตรภูมิพระร่วงยังบรรจุด้วยเนื้อหาและ รายละเอียดแห่งแนวการใช้อำนาจปกครองอันเป็นเสมือนตัวอย่างแห่งความยุติธรรม ดังที่ ปรากฏ ในบทความที่ว่าด้วยจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ว่าผู้ปกครองจะต้องรักษาเบญจศีล (ศีล ๕) และ ละเว้นบาป ๕ ประการอันเกิดจากการละเมิดศีล ๕ ดังที่กล่าวไว้ว่า

แฉเราจะกล่าวถึงบาป ๕ ประการอันควรเว้นเสียนั้นให้เจ้าทั้งหลายฟังบัดนี้๑
บาปอันหนึ่งได้คือว่า สัพพสัตว์ทั้งหลายอันมีชีวิตจิตวิญญาณรู้ไหวรู้ตึง ประดาว่ามด
ตัวหนึ่งก็ดี ปลวกตัวหนึ่งก็ดี มิควรฆ่าให้ตายเลย มาตราว่าคนผู้ใดกระทำร้ายด้วย

^{๔๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๔๗}เจือ สตะเวทิน, ประวัติวรรณคดี, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์องค์การค้ำของกรฐสภา, ๒๕๐๖), หน้า ๒๕.

ประการใดๆ ก็ดี บมิดควรมาให้ตาย ควรตั้งสอน โดยธรรมแล...อันหนึ่งชื่อว่าทรัพย์สิ่ง
 สิ้นท่านเจ้าของ เขามิได้ให้แก่คนชาวเจ้าอย่าควรเอา อนึ่งคนมิได้เอาแลใช้ให้ผู้อื่นเอา
 ก็ดี มิควรใช้ผู้อื่นเอาเลย...อนึ่งอันว่าบาปปรทารกรรมคือว่าทำชั่วด้วยเมียท่านนั้นแล
 ชาวเจ้าทั้งหลายอย่างควรกระทำเลยมาตรว่าน้อยหนึ่งก็ดี อย่าได้กระทำเลย...อนึ่งอัน
 ว่าความมุสาวาทคือว่าหากำปมิได้ แลกถ่าวนั้นสูชาวเจ้าทั้งหลายอย่างควรกล่าว...
 อันหนึ่งว่าเหล้านั้นแล สูเจ้าทั้งหลายอย่างพึงคบหากันกินเลย ^{๔๔}

จากบทความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กษัตริย์ในยุคสุโขทัยจึงยอมไม่เป็นเพียงผู้ปกครอง
 อย่างเดียว หากแต่ต้องเป็นผู้นำทางศีลธรรมที่สูงส่งอีกด้วย สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองควรยึดมั่น
 ในเบญจศีล ไม่มีการลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆ ก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็น
 หลักความยุติธรรมในการลงโทษประการสำคัญที่ปฏิเสธการเบียดเบียนชีวิตของกันและกัน และข้อ
 ห้ามอันเป็นบาปอื่นๆ อีก ๔ ประการอันเนื่องด้วยหลักศีล ๕ ด้วย

นอกจากนี้เนื้อหาใจความของไตรภูมิพระร่วงยังมุ่งจะแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของคนมี
 ลักษณะเช่นใด หรือคนได้กระทำความชั่วอะไรเอาไว้บ้างจึงจะไปตกนรก หากพิจารณาจากคำที่
 ท่านพรณนาไว้ คงอยู่ในกรอบของการไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ นั้นเอง เป็นส่วนใหญ่ อัน
 เป็นข้อปฏิบัติศีลธรรมระดับพื้นฐาน ดังตัวอย่างดังนี้

คนผู้ใดเกิดมาแลบมิรู้จักบาปจักบุญ แลมิรู้จักคุณพระพุทฺธ พระธรรม
 พระสงฆ์ แลบมิได้ให้ทาน ตระหนี่ทรัพย์ แลเมื่อท่านจะอวยทานไว้ มักห้ามปราม
 ท่าน อันหนึ่งมันบมิรู้จักพี่จักน้อง บมิรู้เอ็นดูกรุณา เทียรข้อมข้ำ (ฆ่า) สิ่งสัตว์อันรู้ดี
 แลลักเอาสินท่านอันท่านเจ้าสินบมิให้แก่ตน มักทำชั่วด้วยเมียท่านแลลอก (ลอก) ลัก
 รักเมียท่านผู้อื่นแลเจรจาทะเลาะแหล่ลู่ล่าย มักกล่าวความร้ายต่อเสียดเบียดเบียน
 ท่าน กล่าวความสระ (สบ) ประมาทท่าน และกล่าวความหยาบซำกล้าแข็งให้ท่าน
 บาดเนื้อผิดใจ ให้ท่านได้ความเจ็บอาย แลกถ่าวความมุสาวาททะเลาะแหล่ลู่ล่าย อัน
 บมิเป็นประโยชน์เป็นศิริจถานถวา แลมักกินเหล้าเมามาบ แลบมิยำผู้เฒ่าผู้แก่
 สมณพราหมณาจารย์ อันว่าคนผู้กระทำร้าย ฉนั้นไว้ ๕ ครั้นว่าตายไปก็ไปเกิดในนรก
 อันใหญ่ ๘ อันนั้นแล อันว่าความอันเขาเจ็บปวดทนต์ทุกขเวทนาแห่งเขานั้น จักกล่าวบ
 มิได้เลย ^{๔๕}

^{๔๔}จรัญ โฆษณานันท์, ปรัชญากฎหมายไทย, อ่างแล้ว, หน้า ๑๐๓.

^{๔๕}ประสิทธิ์ ศรีสมุทร, วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า ๒๓.

จากบทความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้ที่ล่วงละเมิดหลักศีล ๕ รวมไปถึงทำร้ายผู้มีอุปการคุณ เช่น พ่อแม่และครูบาอาจารย์นั้นตายไปจะต้องไปตกในขุมนรกทั้ง ๘ เพราะสังคมไทยมีความผูกพันอย่างแนบแน่นในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของบรรพบุรุษไทยได้ดำเนินตามหลักธรรมในศาสนา มีความเชื่อในการกระทำ หากทำดีจะได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าทำชั่วจะตกนรก ถ้าทำร้ายต่อผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา สมณะ-พราหมณ์ เมื่อตายไปจะไปตกนรกชดใช้กรรมที่ตนได้กระทำมา

นอกจากนั้นบทความในไตรภูมิพระร่วงก็ได้เน้นการลงโทษทางจิตใจอย่างรุนแรงแทนที่ด้วยการบรรยาย, สร้างภาพผลกรรมที่ผู้ละเมิดกรรมต้องประสบอย่างน่ากลัว โดยเฉพาะสำหรับผู้คนในยุคสมัยนั้นที่ยังไม่มีจิตสำนึกหรือวิถีคิดในเชิงวิทยาศาสตร์เหมือนปัจจุบัน ในกรณีละเมิดศีล ๕ หรือกระทำบาปทั้ง ๕ ไตรภูมิพระร่วงก็ระบุถึงผลกระทบแห่งการละเมิดศีลแต่ละข้ออย่างชัดเจนซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

- ๑) ผู้ละเมิดศีลข้อ ๑ ตายแล้วต้องไปเกิดในนรก พันจากนรกมาเกิดเป็นคนก็จะมีแต่ทุกข์ โศกร้อยชาติพันชาติ
- ๒) ผู้ลักทรัพย์เขา ตายแล้วก็ต้องตกนรก เกิดมาเป็นคนอีกครั้งก็ยากจนข้นแค้นมีทรัพย์อันใดก็จะมีผู้ลักเอาไปตอบแทน
- ๓) คนที่ทำชู้ด้วยเมียผู้อื่น ก็ตกนรกขึ้นต้นจ้าว มียมบาลถือหอกตีมแทง แม้พ้นจากนรกก็ต้องเกิดเป็นกระเทยอีกพันชาติ
- ๔) สำหรับผู้กล่าวเท็จก็ต้องตกนรกเกิดเป็นคนอีกครั้งก็เป็นคนสกปรกมีกลิ่นสกปรกติดตัว
- ๕) ส่วนผู้ที่กินเหล้า ตายแล้วก็ต้องตกนรก เกิดใหม่ต้องเป็นสุนัขบ้า ๕๐๐ ชาติ และเมื่อนำได้เกิดเป็นคนภายหลังก็ต้องเป็นคนบ้า

ความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงบาป บุญ คุณ โทษ โดยเฉพาะเรื่องของการละเมิดศีล ๕ และผลที่จะได้รับการละเมิดนั้นๆ และในปัจจุบันเรา仍将เห็นได้ว่ามีผู้นำเรื่องราวบางตอนจากวรรณคดีดังกล่าวไปวาดเป็นรูปภาพตามวัดก็มี คำสอนต่างๆ เหล่านี้อยู่ในเรื่องเกี่ยวกับกรรมที่คนทุกคนและไม่ว่าชั้นใด เมื่อทำแล้วก็ต้องได้รับผลเสมอเหมือนกัน โดยคำสอนกระจายอยู่ในที่ต่างๆ ในรูปธรรมที่จะทำให้เกิดในภูมินั้นๆ เช่น ในตอนว่าด้วยนรกใหญ่ ที่กล่าวถึงกรรมชั่วที่เป็นเหตุให้เกิดในภูมินั้นๆ ซึ่งศีลธรรมหรือหลักความประพฤติที่แสดงตามแนวของกรรม และการได้รับผลดีผลชั่วในนรกสวรรค์ เป็นต้น นอกจากนี้ไตรภูมิพระร่วงยังได้อธิบายผลร้ายของการทำผิดต่อพ่อแม่ สมณพราหมณาจารย์ และพระสงฆ์ผู้ทรงศีล ตลอดถึงผู้เฒ่าผู้แก่ และเน้นย้ำถึงกรรมชั่วและผลร้ายแห่งกรรมชั่วของนักปกครอง หรือข้าราชการที่ข่มเหงเบียดเบียนประชาชน หรือปกครองโดยไม่

ชอบธรรม^{๕๐} มุ่งให้คนคำนึงถึงกรรมชั่วที่ตนจะทำ ซึ่งจะทำให้ตนประสบผลดีและผลร้ายในกาลต่อไปข้างหน้า มิใช่มุ่งซึ่งบุญกรรมบาปกรรมในอดีต (กรรมเก่า) เพื่อให้คนยอมรับสภาพปัจจุบัน ไม่ว่าจะของตนหรือของผู้อื่น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในแง่การปกครองนั้น ไตรภูมิพระร่วงได้ให้คติเกี่ยวกับธรรมะของนักปกครอง โดยกล่าวถึงพระยาจักรพรรดิราชที่จะพิชิตดินแดนโดยไม่ต้องใช้ศัสตราวุธ และการปกครองโดยใช้ธรรมะ โดยมีคติเกี่ยวกับทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นคตินุศาสนาสมาคม ด้วยการปกครองโดยไม่ใช้อาชญาหรือหลีกเลี่ยงการใช้อาชญาให้เหลือน้อยที่สุด ให้เป็นศีลธรรมโดยสมัครใจ โดยเอาเรื่องที่เป็นรูปธรรมมาช่วยเสริมหรือเป็นตัวอธิบายให้เห็นชัดเจนขึ้น

ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาชิ้นเอกของไทยที่เกี่ยวข้องด้วยปรัชญาคำสอนและคติความเชื่อทางศาสนา และเมื่อพิจารณาถึงคุณค่าของแล้ว จึงพบว่ามีคุณค่าหลายประการที่สำคัญๆ เช่น

ในด้านคุณค่าทางศาสนานั้น ไตรภูมิพระร่วงถือเป็นหนังสือที่ใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนประชาชนให้ประกอบคุณงามความดี การอบรมสั่งสอนนั้นมีได้สอนโดยตรง แต่ใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยกล่าวถึงเรื่องนรก สวรรค์ อันมนุษย์จะต้องไปเกิดตามบาปบุญคุณโทษที่ทำไว้ พรรณนาให้เห็นความโหดร้ายความน่ากลัว น่าสยดสยองของแคณนรกต่างๆ มนุษย์จะได้ไม่กระทำบาป เพราะกลัวตกนรกและพยายามทำบุญทำกุศล เพราะอยากได้ขึ้นสวรรค์อันมีความสุขสบายหาที่เปรียบมิได้ ด้วยการพรรณนาถึงความงามวิจิตรน่ารื่นรมย์ไว้อย่างเลิศลอยเพื่อคนจะได้ทะเขอทะยานอยากขึ้นไปอยู่ เป็นต้น ฉะนั้นจึงนับว่าหนังสือไตรภูมิพระร่วงมีคุณค่าทางศาสนา ในการอบรมสั่งสอนขัดเกลากันที่ยังหมกมุ่นหนอยู่ด้วยเรื่องโลก ให้รู้จักบำเพ็ญเพียรรักษาศีล ให้รู้จักพุทธศาสนาที่แท้จริง ในทางศิลปกรรมก็ส่งผลกระทบต่อความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ได้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากภาพวาดตามวัดวาอารามต่างๆ ถ้าไม่กล่าวถึงภาพพุทธประวัติแล้ว ภาพที่มีมากที่สุดก็คือภาพนรกสวรรค์และเรื่องราวที่มีกล่าวไว้ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงนั่นเอง^{๕๑} อันจะส่งผลให้เกิดการอบรมขัดเกล้าโดยปริยาย แก่ผู้ที่พบเห็นว่าเมื่อประพฤติเช่นใดแล้วจะได้รับผลเช่นนั้น เป็นต้น เป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าสูงสุดในฐานะที่เป็นแหล่งบันทึกประสบการณ์และจิตไร้สำนึกร่วม

^{๕๐}พระธรรมปิฎก, ไตรภูมิพระร่วง อธิภพต่อสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

^{๕๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

ของมนุษยชาติ ได้แก่ การควบคุมแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์^{๑๖} ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม เว้นจากการทำบาปทุกชนิด เป็นต้น ไตรภูมิพระร่วงนี้มีอิทธิพลด้านความเชื่อต่อคนไทยอย่างมากที่นับถือพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยย้ำให้เห็นความสำคัญของหลักศีล ๕ และโทษของการละเมิดศีล ๕ โดยพรรณนาเรื่องนรกสวรรค์ไว้อย่างละเอียด จุดมุ่งหมายคือต้องการให้คนละเว้นความชั่ว และให้มุ่งกระทำความดี อันจะส่งผลต่อสังคมโดยรวม ทำให้คนไม่กล้าทำความชั่ว หันมาทำความดีเป็นส่วนมาก เพราะสังคมไทยส่วนมาก โดยเฉพาะคนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้เคยถูกอบรมบ่มนิสัยสั่งสอนให้มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมคือความเชื่อ (Believe) มาเป็นเวลาช้านาน เพราะวัฒนธรรมหลักของสังคมไทยคือ พระพุทธศาสนา และหลักคำสอนต่างเป็น เป็นต้น จัดเป็นบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการรวมแนวความคิดทางวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีอยู่ร่วมกัน จนอาจมีข้อสรุปว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่ต้องการ สิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ สิ่งใดดีสิ่งใดเลว เป็นต้น

สรุปว่า ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์นี้เป็นความเชื่อที่ต้องการให้คนเป็นคนดี เว้นจากความชั่วร้าย ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม ความประสงค์คือชักจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ชอบ ผู้ที่ได้รับการอบรมสั่งสอน เมื่อจะทำความชั่วก็จะเกิดความกลัวว่าจะตกนรก เมื่อทำความดีก็มีความอึดใจในผลบุญที่ตนจะได้รับ นับเป็นกุศโลบายที่ดีอันมีหลักศีลธรรมในศาสนาเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมให้เกิดความสงบสุข

ความเชื่อเรื่องบุญและบาป

“บุญ-บาป” เป็นคำที่เรามักได้ยิน ได้ฟังกันอยู่เสมอๆ ในชีวิตประจำวัน เช่นมีบางคนพูดว่า “ถ้าทำบุญจะได้ไปสวรรค์ ถ้าทำชั่วจะต้องตกนรก” เป็นต้น ความเชื่อเรื่องบุญและบาปนี้เป็นพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของศาสนา เช่น ศาสนาของชาวฮัสตีเรียนโบราณ เชื่อกันว่าการกระทำความดีและความชั่ว ชาวฮีบโดโบราณมีการนำสัตว์ เช่น แพะ แกะ มาสังเวยเทพเพื่อลดบาป คริสตศาสนาก็มีคำสอนเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับบุญและบาป นรกและสวรรค์เช่นเดียวกัน^{๑๗} สำหรับพระพุทธศาสนานั้นสอนให้มีความเชื่อเรื่องบุญและบาปเช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “พระพุทธศาสนาซึ่งอุบัติขึ้นท่ามกลางศาสนาพราหมณ์ และลัทธิต่างๆ มากมายในอินเดีย

^{๑๖}ชลธิรา กัดค้อยู่, ไตรภูมิพระร่วง คุณค่าเชิงวิทยาการทางเพศ รากฐานของอุดมการณ์การเมืองไทย แห่งการบันทึกประสบการณ์และจิต ไร้สำนึกร่วมของมนุษยชาติ, ในวรรณคดีของปวงชน, (กรุงเทพฯ : เติล็ดไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๑๖.

^{๑๗}เสถียร พันธรั้งยี, ศาสนาโบราณ, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๖๕.

ได้ปฏิรูปคำสอนเรื่องบุญ-บาปของศาสนาพราหมณ์เสียใหม่ว่า การทำบุญที่ได้ผลนั้นจะต้องไม่มีการฆ่าสัตว์ หรือฆ่ามนุษย์บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือกระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน...^{๕๔} อันเป็นลักษณะโดยตรงของหลักศีล ๕ ข้อ ๑

บาปและบุญเกี่ยวเนื่องกับนรกสวรรค์ ผู้ทำบาปย่อมตกนรก ผู้ทำบุญย่อมขึ้นสวรรค์ ข้อนี้เป็นหลักทั่วไปในสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา บาปและบุญเทียบได้กับศีลคำและศีลชาวตามลำดับ อย่างไรก็ตามคำว่า “บุญ” ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนามีความหมายถึง ๓ อย่างคือ กล่าวโดยสภาวะได้แก่คุณชาติที่ชำระจิตใจให้ผ่องใส กล่าวโดยเหตุได้แก่การทำความคิดและกล่าวโดยผลได้แก่ความสุข ดังนั้นบาปจึงมีความหมายตรงกันข้ามกับบุญ^{๕๕} การกระทำชั่วและการกระทำดีชื่อว่า การทำบาปและบุญตามลำดับ การกระทำดีมีวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้มากมาย ตามความสามารถและอุปนิสัยของผู้กระทำ เช่น การรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ และการปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น ผลของบุญบาปย่อมมีแก่ผู้กระทำความดีนี้

๑. ผู้กระทำความชั่ว (กรรมดี) กล่าวคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น ย่อมได้รับความสุข ความเจริญในชีวิตมีอายุยืนยาวนา ได้เกิดในสวรรค์ เป็นต้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กิกรรมขาวมีวิบากขาวเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤตินิคมในกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดต่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพื่อเจ้อ ไม่มากไปด้วย อภิชฌา (ความโลภอยากได้ของคนอื่น มีจิตไม่พยายาท มีความเห็นชอบ นี้เราเรียกว่ากรรมขาวมีวิบากขาว^{๕๖}

๒. ผู้ทำกรรมดี (กรรมชั่ว) ย่อมได้รับความทุกข์เดือดร้อนประสบภัยพิบัติ เป็นต้น

บุญเป็นคำสื่อธรรมที่สำคัญคำหนึ่งในพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งเรืองในสังคมไทย คำว่า “บุญ” ก็ยังมีความสำคัญโดดเด่นนอกจากนั้น ยังเป็นคำสามัญในสังคมไทย ที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี และถูกนำมาใช้นำมาอ้างกันอยู่เสมอ คนที่โง่โง่จะเข้าใจหลักทำบุญ คือทาน ศีล ภาวนา เป็นอย่างดี แต่ความเข้าใจในคำทั้งสาม อาจจะไม่ชัดเจนเพียงพอ การทำบุญแปล

^{๕๔} สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๖), หน้า ๑๓๐.

^{๕๕} สุเมธ เมธาวิทย์กุล, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๔๘.

^{๕๖} อ.จตุกก. ๒๑/๓๔๖/๒๖๕.

ง่ายๆ ก็คือการทำความดี แต่โดยศัพท์แล้ว บุญแปลว่า (๑) เครื่องชำระหรือคุณสมบัติที่ทำให้บริสุทธิ์ (๒) คุณสมบัติที่ทำให้เกิดภาวะที่น่าบูชา ครอบงำองนับถือ การทำบุญ ๓ อย่างคือ ทาน ศีล และ ภาวนา เป็นระบบที่มีความสมบูรณ์ในตัว ทั้ง ๓ ข้อสัมพันธ์เป็นปัจจัยส่งเสริมกันและกัน จะต้องปฏิบัติให้ครบทั้ง ๓ อย่าง เมื่อปฏิบัติถูกต้องครบถ้วน ก็จะเป็นการพัฒนาชีวิตให้ถึงมามีความสุข พร้อมไปด้วยกันกับชุมชนและสังคมที่ร่มเย็นมีสันติสุข ส่วนบาปนั้นแปลว่า ภาวะที่ทำให้ถึงทุกข์ หรือทำให้ไปในที่ชั่วสิ่งที่ทำให้จิตตกต่ำ พอบาปเกิดขึ้น ความคิดไม่ดีเกิดขึ้น จิตจะตกต่ำลงไป คนดีทั้งหลายจะรักษาตนเองให้พ้นไปจากสิ่งเหล่านี้ จึงเรียกว่าบาป เป็นสิ่งที่คนดีละทิ้งและไม่อยากเกี่ยวข้องกับ

ถึงกระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับความดีและความชั่วหรือบุญและบาป ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ที่ทำดีทำชั่วเป็นความจริงที่แท้หรือไม่ อะไรเป็นเกณฑ์แบ่งว่าอะไรดี อะไรชั่ว ในเรื่องนี้มีคนไม่น้อยพูดกันบ่อยๆ ว่า ความดีและความชั่วความดีและความชั่วเป็นเรื่องของคนหรือสังคมบัญญัติกันขึ้น การกระทำอย่างเดียวกัน สังคมหนึ่งบัญญัติให้สมาชิกต้องกระทำ แต่อีกสังคมหนึ่งบัญญัติให้สมาชิกต้องละเว้น เช่น สังคมคนป่าบางพวกบัญญัติว่าฆ่าสัตว์ที่เป็นอาหารไม่บาป บางศาสนาเช่น พุทธศาสนาสอนว่า การฆ่าสัตว์ทุกชนิดเป็นบาปหรือเป็นความชั่วทั้งนั้น บางสังคมบัญญัติว่าหญิงมีสามีมากหลายได้เป็นความดี สังคมบางถิ่นสอนว่าหญิงที่ดีจะต้องมีสามีเดียว เป็นต้น ในเรื่องนี้พระธรรมปิฎกได้สรุปเกณฑ์วินิจฉัยตัดสินความดีความชั่ว หรือกรรมดีและกรรมชั่วไว้ว่า อะไรเป็นความชั่ว อะไรเป็นความดีไว้ดังนี้

๑. ว่าโดยคุณโทษต่อชีวิต หรือต่อจิตใจและบุคลิกภาพ คือ ภาวะที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ หรือไม่เอื้อต่อคุณภาพชีวิต ส่งเสริมหรือบั่นทอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ทำให้กุศลธรรม หรืออกุศลธรรมทั้งหลายอื่นลดถอยหรือเจริญงอกงาม ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพที่ดีงามหรือไม่

๒. ว่าโดยคุณโทษต่อบุคคล คือ เป็นการเบียดเบียนตนหรือไม่ ทำให้ตนเดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยความสะดวกสุขที่แท้จริงแก่ตนหรือไม่

๓. ว่าโดยคุณโทษต่อสังคม คือ เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือไม่เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยความสะดวกสุขแก่ผู้อื่นและแก่ส่วนรวม

๔. ว่าโดยมโนธรรม หรือ โดยสำนึกอันมีตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ คือพิจารณาเห็นด้วยความรู้สึกลึกซึ้งของบชัวิตของตนเองว่า การนั้นเมื่อทำแล้ว ตนเองดีเตียนหรือกล่าวโทษตนเองได้หรือไม่

๕. ว่าโดยมาตรฐานทางสังคม คือ บัญญัติทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และสถาบันต่างๆ ทางสังคม เช่น กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งขึ้นต่อการใคร่ครวญตรวจสอบกลั่นกรองของวิญญูชน

ทั้งหลาย ตามกาลสมัย ที่จะมิให้ถ้อยกันไปโดยมงายหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อน ตลอดจนการใคร่ครวญแล้วยอมรับหรือไม่ยอมรับของวิญญูเหล่านั้นในแต่ละกรณี^{๕๓}

จากความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเกณฑ์ที่จะตัดสินว่ากรรมใดเป็นกรรมชั่ว กรรมดี หรือความชั่วความดีนั้นจะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง โดยเริ่มจากตัวเราเองว่าการกระทำนั้นๆเป็นต่อคุณประโยชน์ต่อตัวเองหรือไม่ ถ้าเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตนเองกรรมนั้นก็ถือว่าเป็นกรรมดี ถ้าก่อโทษหรือสร้างความเสียหายให้แก่ตนเองกรรมที่ทำนั้นก็ถือว่าเป็นกรรมชั่วที่ต้องละเว้นดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลทำกรรมใดแล้ว ไม่เดือดร้อนในภายหลัง เสวยผลของกรรมใด ด้วยหัวใจเข้มขื่นเบิกบาน กรรมนั้นทำแล้วเป็นกรรมดี บุคคลรู้ว่ากรรมใดว่า เป็นประโยชน์แก่ตน ควรรีบลงมือกระทำกรรมนั้นที่เดียว”^{๕๔} ตลอดจนถึงความสัมพันธ์กับสังคมส่วนรวม หรือมาตรฐานทางสังคมด้านอื่นๆ อีกด้วย เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วลักษณะทางศีลธรรมในพระพุทธศาสนามีส่วนเชื่อมโยงกับลักษณะความเชื่อเรื่องบุญ-บาปของคนในสังคมไทยสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต กล่าวคือ การประพฤติหรือการละเลยไม่ประพฤติตามหลักคำสอนของศาสนา อันได้แก่ หลักศีล ๕ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ และมรรค ๘ เป็นต้น ซึ่งเป็นทางนำไปสู่หนทางสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือนิพพาน การสอนเรื่องการทำบุญ ๓ ทาง อันได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา ทานนั้นจัดว่าเป็นบุญระดับต้น ศีลเป็นบุญระดับกลาง และภาวนาเป็นบุญระดับสูง

๔.๓ กระบวนการควบคุมทางสังคมด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรมไทย

นอกจากอิทธิพลของหลักศีล ๕ ที่มีผลต่อบทบัญญัติทางกฎหมาย ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแล้ว ซึ่งมีอิทธิพลต่อการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมแล้ว จารีตประเพณีและวัฒนธรรมไทยก็ถือว่ามีความสำคัญไม่ได้ยิ่งหย่อนกว่ากันดังจะได้นำมาวิเคราะห์ดังนี้

จารีตประเพณี

จารีตถือเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การกระทำที่ผิดจารีตจะมีผลกระทบต่อคนเป็นจำนวนมาก หรือต่อสังคมโดยรวม ดังนั้นทุกคนจึงมีข้อห้ามไม่ให้กระทำการใดๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อสังคมซึ่งโดยรวมก็คือการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ นั้นเอง เช่น ห้ามฆ่าผู้อื่น ห้ามไม่ให้ลักขโมย ห้ามทำร้ายผู้อื่น ห้ามฆ่าคน ห้ามประพฤติผิดทางเพศ ห้ามประกอบอาชญากรรมทุกประเภท ห้ามไม่ให้ทุจริต ไม่ทารุณสัตว์ ปล่อยให้ข้อห้าม

^{๕๓} พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๐.

^{๕๔} ต.ศ. ๑๕/๒๘๑/๘๑.

อื่นๆอีกมากมาย แต่จารีตไม่ได้มีเฉพาะข้อห้าม แต่มีข้อให้ทำตามด้วยเช่น ต้องช่วยเหลือคนอื่น เป็นต้น^{๕๕} จารีตมีความสำคัญมากในสังคมระดับดั้งเดิมที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีน้อย เป็นสังคมขนาดเล็กและเป็นสังคมที่ยังไม่มีกฎหมายใช้ ส่วนในสังคมที่มีกฎหมายใช้แล้วผู้กระทำผิดจารีตจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เป็นกฎเกณฑ์ที่ยึดถือกันมาว่าเป็นกรอบให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติ เช่น ตัวอย่างการมีครอบครัวที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ประเพณีไทยฝ่ายชายจะต้องจัดผู้ใหญ่ไปสู้อฝ่ายหญิง แต่ถ้า นาย ก. รักนางสาว ข. แต่ไม่มีเงินเป็นค่าของหมั้นหรือสินสอด และนาย ก. มีโลกทัศน์ว่าการมีครอบครัวเป็นความพึงพอใจของกลุ่มสาวและเป็นเรื่องเฉพาะตัว ก. กับ ข. ต่างก็ตกลงยินยอมไปอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาโดยไม่มี การสู่ขอตามประเพณีหรือได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองของฝ่ายหญิงหรือชาย ก. กับ ข. ก็จะถูกลงโทษทางสังคมจากครอบครัวโดยเฉพาะผู้ใหญ่ของฝ่าย ข. การลงโทษก็อาจเป็นการตัดญาติขาดมิตร หรือค่าว่าต่างๆ ขึ้นอยู่กับอารมณ์โกรธ หรือทัศนคติที่มีต่อการแต่งงาน ถ้าผู้ใหญ่ของ ข. เป็นคนหัวโบราณอาจจะลงโทษ ก. ถึงขั้นทำร้ายร่างกาย ถ้าเป็นคนหัวสมัยใหม่อาจจะแสดงความไม่พอใจมีนตบ่า แต่ก็คือว่าเป็นการลงโทษผู้ละเมิดจารีตประเพณีอย่างหนึ่งเหมือนกัน อนึ่งหลักการควบคุมที่เกี่ยวข้องกับการบังคับด้วยกฎหมาย จารีต และวิถีประชาหากผู้ปฏิบัติตาม รู้สึกว่าถูกบังคับหรือกระทำโดยความรู้สึกว่าไม่เป็นอิสระ แต่จำเป็นต้องทำนับว่าเป็นการบังคับ (Coercion) แต่มีประชาชนในสังคมอีกส่วนหนึ่งที่ยินดีประพฤติปฏิบัติตามหลักการควบคุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมบ่มนิสัย การสั่งสอน ชักจูง และการบังคับ โดยเข้าใจในหลักการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ ซึ่งทุกคนต้องยอมสละสิทธิเสรีภาพบางอย่างของตนเพื่อสังคม การกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็นผู้มีศีล โดยไม่ต้องรักษาศีล คือยินยอมปฏิบัติด้วยความพึงพอใจและไม่ยอมละเมิดหลักการควบคุมต่างๆ แต่อย่างไร การกระทำเช่นนั้นเรียกว่ายอมรับปฏิบัติด้วยความพอใจ (Consensus) คนพวกนี้จะไม่มีความรู้สึกอึดอัดใจและมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามพันธะทางสังคมหรือกระบวนการควบคุมทางสังคมที่ตนเองมีอยู่โดยไม่ขาดตกบกพร่อง

จารีตประเพณีไทย จัดว่าเป็นประเพณีนิยมที่ได้รับการรองรับจากสังคมว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำรงอยู่หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม เป็นสมบัติอันมีค่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคม เป็นสิ่งชี้และสร้างเสริมความสามัคคีให้เกิดในกลุ่มสังคมไทย ทั้งยังแสดงถึงอดีต ความเป็นมา ความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทย การฝ่าฝืนจารีต

^{๕๕}งามพิศ สัตว์สงวน, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๗.

ประเพณีถือว่าเป็นความคิดร้ายแรง ซึ่งสังคมจะต้องลงโทษและส่วนมากจะมีโทษทางอาญาด้วย จากการศึกษาค้นคว้าจะพบว่าจารีตประเพณีมีลักษณะที่สำคัญอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. จารีตประเพณี ควบคุมวิธีดำเนินชีวิตของบุคคล ตลอดจนสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลนับแต่คลอดจากครรภ์มารดา จนถึงอวสานแห่งชีวิตยกตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยเราบิดามารดาจะต้องเลี้ยงดูบุตรของตน บิดามารดาคณใดทอดทิ้งบุตร ถือว่าผิดจารีตประเพณี บางทีก็ผิดกฎหมาย

๒. สัมพันธภาพระหว่างบุคคลและการประพฤติปฏิบัติที่ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติจะมีการกำหนดลงไปว่าอะไร “ผิด” อะไร “ถูก” และหลักการนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือกันในขอบเขตของวัฒนธรรมนั้น เช่น ในสังคมไทย การมีภรรยาคนเดียวถือเป็นจารีต ประเพณีที่ต้องปฏิบัติหากชายใดมีภรรยาหลายคนในคราวเดียวกัน ถือว่าผิดจารีตประเพณีและเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ โดยเฉพาะฝ่ายหญิง ถ้าตัวเองมีสามีอยู่แล้วกลับไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่นซึ่งในทางสังคมเรียกว่า “เป็นชู้” ถือว่าผิดจารีตอย่างแรง สังคมจะประณามอย่างรุนแรงยิ่งกว่าฝ่ายชาย แม้จะไม่มีโทษทางอาญาแต่ก็ได้รับการตำหนิหรือคำตำหนิจากคนอื่น เพราะผู้หญิงตามคตินิยมของสังคมไทยถือว่าเป็นผู้รักนวลสงวนตัว และซื่อสัตย์ต่อสามีตนเองอย่างเคร่งครัด

๓. จารีตประเพณี มีอำนาจเข้มแข็งและไม่โอนอ่อนผ่อนตามกรณีใช้บังคับ โดยถือมติทางสังคมเป็นปทัสถานและมีสภาพบังคับหรือมีโทษ การละเมิดจารีตประเพณีจะไม่มีโทษให้ภัย

๔. จารีตประเพณีที่มีลักษณะเป็นข้อห้าม จะมีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นการห้ามบอกกันมาและปฏิบัติตามข้อห้ามนั้น โดยไม่ต้องอธิบายเหตุผลลักษณะนี้ก็เป็นสิ่งที่คนส่วนมากเชื่อกันว่า ถ้ากระทำลงไปแล้ว เป็นการละเมิดซึ่งคนส่วนใหญ่เขาถือกัน เช่น การไม่สวมรองเท้าเข้าโบสถ์ การไม่เปลือยกายเดินไปตามท้องถนน การไม่เมาสุราในที่สาธารณะ เป็นต้น

ในทางสังคมวิทยา ถือว่า จารีตประเพณี เป็นปทัสถานทางสังคมที่วางแนวทางปฏิบัติและเป็นเครื่องทำให้การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของคนเป็นไปในทำนองคลองธรรม ไม่นอกกรอบนอกรอย และยังเป็นเครื่องสร้างแบบแผนและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในสังคม การละเมิดจารีตประเพณีถือว่าเป็นการทำลายความดีงามและกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของสังคมอย่างร้ายแรงจารีตประเพณีที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรจะกลายเป็นกฎหมายของบ้านเมืองและยอมรับกันว่าจารีตประเพณีเป็นรากฐานให้กำเนิดกฎหมายทั้งแพ่งและอาญาในแทบทุกสังคม ไม่เว้นแม้กระทั่งสังคมไทยด้วย เช่น การแต่งงานตามจารีตประเพณีของไทยฝ่ายชายจะต้องส่งผู้ใหญ่ของตนไปสู่ขอฝ่ายหญิง และญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายจะเป็นผู้ดำเนินการจัดพิธีแต่งงานให้ บ่าวสาวบางคู่ก็จัดกันเป็นงานใหญ่โตเชิญแขกมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก บางคู่ก็จัดเป็นพิธีง่ายๆ ในหมู่ญาติสนิทกันเท่านั้น หากการสมรสไม่มี พิธีแต่งงาน หนุ่มสาวหนีไปด้วยกัน หรือหนุ่มสาวพากันไปจดทะเบียนอยู่ด้วยกันเฉยๆ โดยไม่ได้รับการยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ ผู้ปกครองของคู่บ่าวสาวและญาติพี่น้องคนอื่น ๆ

อาจจะแสดงความไม่พอใจ โดยการตัดญาติขาดมิตรกันเลย เพราะการทำเช่นนั้นถือว่าไม่ให้เกียรติญาติฝ่ายหญิง และในทางพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นการละเมิดศีลข้อที่ ๓ อีกด้วย ดังนั้นการมีครอบครัวก็ถูกจำกัดหรือควบคุมโดยจารีตประเพณีเช่นกัน ดังนั้นภูมิปัญญาของสังคมไทยในด้านการครอบครัว หญิงชายจะคบหากันในขอบเขตที่ติงาม ต่อมาจะมีธรรมเนียมการหมั้นหมาย การสมรส โดยมีการดูฤกษ์ยามเป็นเวลาอันเป็นมงคล ครอบครัวไทยจะประกอบด้วย สามี ภรรยา บุตร และมีญาติ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย อยู่ด้วย และส่วนอื่นที่พอจะมองภาพครอบครัวในมิติที่เกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์อันดีงามกับศีลธรรมจรยา ก็ได้แก่ ภาษิตต่างๆ ที่ใช้ เช่น ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร, ชายเป็นช่างเท้าหน้า หญิงเป็นช่างเท้าหลัง, เข้าตามตรอกออกตามประตู, เป็นต้น

วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตหรือทางดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นผลรวมของทุกสิ่งเป็นความจริงของงานที่สังคมนั้นๆ ได้ทำไว้หรือได้สั่งสมมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๑๑} ในประเทศใดประเทศหนึ่งซึ่งมีวิถีชีวิตแสดงออกมาตามลักษณะของกลุ่มของตนเองเป็นรูปต่างๆ ประเพณีการศึกษา การปกครอง ศาสนา ความเชื่อ นิสัยใจคอ กิริยาท่าทาง และอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบต่อ และเป็นเครื่องวัดความเจริญของสังคมนั้นๆ ความเจริญนั้นสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เจริญงอกงามต่อไปในอนาคตอย่างไม่ขาดสาย หล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมไทยอันเนื่องถึงวิถีชีวิตของคนไทยในลักษณะที่รวมกันอยู่ เป็นเอกภาพเดียวกันซึ่งวัฒนธรรมจะแสดงออกในรูปของประเพณี และศาสนาเป็นสิ่งที่มอิทธิพลสำคัญต่อความเชื่อถึงความเชื่อถือเป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงออกทางการกระทำ เช่น กฎหมาย กิริยา มารยาท ศิลปะ งานก่อสร้าง วรรณคดี การร้องรำทำเพลง เป็นต้น พระพุทธศาสนาที่คนไทยนับถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติโดยมีคำสอนที่เรียกว่า ธรรมวินัย เป็นหลักความประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดมาจากอดีตเมื่อกาลล่วงถึงวัฒนธรรมไทยพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่ง ได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบอย่างทางวัฒนธรรมไทย ดัง ปรากฏในลักษณะของประเพณีและศิลปวรรณคดีต่างๆ

ประเพณีนิยมที่ถือความลดหลั่นกันในทาง ชาดิวุฒิ คุณวุฒิ และวัยวุฒิ ซึ่งแสดงว่าเป็นชาติที่มีความรู้สึกนึกคิดประณีต แสดงออกให้เห็นทางความประพฤติทั้งกายวาจาและใจ ยกตัวอย่างเช่น วาจาไพเราะหรือที่เรียกเป็นศัพท์ว่า ปิยะวาจานั้น ได้แก่ถ้อยคำที่เว้นจากวจีหุจริต (มุสาวาท) วาจาไพเราะเป็นคุณสมบัติสำคัญในการพูด เพื่อความสงบสำเร็จประโยชน์ตนประโยชน์ท่านและยอมยึดเหนี่ยวใจของผู้ฟัง ได้ให้เกิดความนิมรรค์ใคร่ นับถือผู้พูดมารดาบิดาเจรจากับบุตรด้วยถ้อยคำ

^{๑๑๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), วัฒนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาวชิการคณะพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๐.

อ่อนหวาน คำนั้นย่อมจับใจของบุตรธิดา ทำให้เกิดความรักใคร่รักนบถื่อและกตัญญูต่อบิดามารดา ยิ่งขึ้น บุตรธิดารู้จักพูด มารดาบิดาย่อมรักเอ็นดูมากขึ้น ผู้มีมารยาทจะต้องระวังในการใช้วาจา คือ

๑. ต้องระวังมิใช้วาจาเท็จ อันเป็นเหตุให้คนทั้งหลายคลางแคลงความเชื่อถือ เพราะความเท็จนั้น จะ ปรากฏขึ้นมิวันใดก็วันหนึ่ง ถ้ามีผู้จำได้ก็จะเห็นไปว่ากิริยาวาจาที่บุคคลพูดเท็จอย่างสุภาพ เรียบร้อยนั้นเป็นเสมือน เปลือกที่หุ้มห่อร่างกายอยู่ภายนอก แต่ภายในไม่มีอะไรดีเลย เหมือนกับต้นกล้วยเรียบร้อยข้างนอก แต่ภายในไม่มีแก่น

๒. มิใช่วาจาขบถส่อเสียดให้ผู้อื่นแตกร้าง หรือระหองระแหงกัน ควรหลีกเลี่ยงอย่างเด็ดขาด การสนทนาที่ดีย่อมไม่กล่าวถึงใครในแง่ร้าย ให้กล่าวถึงเรื่องที่ไม่พาดถึงบุคคลในทางที่จะทำให้เขาเสียหาย ควรพูดสนทนาในทางที่จะเกิดความรู้

๓. ไม่กล่าววาจาหยาบคายเสียดสีดูถูก หรือขัดคอผู้อื่น จะทำให้ขัดเคืองกันและเป็นการนำ ละอายสำหรับผู้ทีแสดงวาจาเช่นนั้นออกมา เพราะจะทำให้ผู้ใดยอนได้ฟังรู้ไปถึงว่าผู้พูดมีการอบรม มาอย่างไร

๔. ต้องพยายามใช้คำพูดที่เหมาะสมที่ควรและถูกหูผู้ที่เราพูดด้วย การพูดวาจาไพเราะย่อมเป็นที่นิยมชมชอบแก่ผู้ใดยินได้ฟังมาก และยังให้ประโยชน์แก่ตนเองให้เป็นที่นับถือของคนทั้งหลาย ถ้าเข้าใจพูดอาจยังผู้น้อยให้มีกำลังใจทำการด้วยความจงรักภักดี

๕. ย่อมไม่พูดเสียงดังจนเกินไป หรือพูดพลางหัวเราะพลางในกลุ่มคนที่ตนร่วมสนทนา ด้วย จะทำให้ผู้พูดเสียบุคลิกลักษณะของสุภาพชน

๖. คู่สนทนาที่คั่นมิใช่จะเป็นผู้พูดอย่างเดียว หรือฟังอย่างเดียว จะต้องปฏิบัติให้พอดี คือ รู้จักพูดให้ผู้ฟังพอใจและเป็นนักฟังที่สนใจ

๗. สุภาพสตรีย่อมมีความสำรวมกายอยู่เป็นนิจ ไม่ส่งเสียงอื้ออึง ไม่ทำสนิทหรือหยอกล้อ กับบุรุษในที่ลับและที่เปิดเผย ไม่พูดจาหยาบคาย ไม่หัวเราะส่งเสียงดัง พูดคงเกินงามจนเป็นจุดเด่น ให้คนอื่นหันมาจ้องมอง

นอกจากนี้ในสังคมไทยก็ยังมีประเพณีต่างๆที่บ่งบอกถึงความเป็นสังคมแบบพุทธนิยมที่มีความตั้งใจที่จะงดเว้นจากการทำความชั่วและประกอบความดี งดเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์ รักษา ภาย วาจา ใจให้สงบเรียบร้อยโดยการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ดังที่ ปรากฏในประเพณีต่างๆ ของไทย เช่น ประเพณีกินผัก ประเพณีถือศีลกินเจ โดยจะมีพิธีกรรมที่สำคัญก็คือ พุทธศาสนิกชน จะทำการถือศีล การปฏิบัติจะเริ่มในแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ผู้ที่ถือศีลกินผักและผล ไม้ จะแต่งกายด้วย เสื้อผ้าสีขาว สมาทานศีล ๕ โดยละเว้นจากสิ่งที่ทำให้จิตใจมัวหมอง รักษา ภาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ เว้นจากการพูดโกหก เบียดเบียน ลักทรัพย์ และการชั่งแฉะในกาม การดื่มสุราของมึนเมา และเว้น จากการฆ่าสัตว์ และมีพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีบูชาเจ้า การอัญเชิญเจ้าเข้าทรง เป็นต้นประเพณีกินผัก

นอกจากจะสะเคาะเคราะห์ปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บ หรือโรคร้ายจากตัวผู้กินผักแล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงการเคารพบรรพบุรุษ เป็นการฝึกจิตใจของผู้กินผักให้บริสุทธิ์เพราะได้รักษาศีลงดเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์ และยังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นอีกด้วย วัฒนธรรมดังกล่าวมานี้ ถือว่าเป็นแค่ส่วนหนึ่งในบรรดาวัฒนธรรมไทยที่ยึดถือสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะของพิธีกรรมที่มีอิทธิพลในการกล่อมเกลาจิตใจของบุคคลในสังคมนั้นๆ ให้อยู่ในกรอบปทัสถาน

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

นอกจากจารีตประเพณีที่ยึดถือกันมาดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าศาสนพิธี คืองานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ศาสนพิธีเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของศาสนา มิใช่แก่นแท้ของศาสนา หากจะเปรียบศาสนาเหมือนต้นไม้ ศาสนพิธีก็เหมือนเปลือกของต้นไม้ ที่ช่วยรักษาหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่เหมือนกับแก่นของต้นไม้ไว้ได้ ในการประกอบศาสนพิธีทุกครั้งจึงควรนึกถึงประโยชน์และสาระมากกว่าจะไปยึดติดกับขั้นตอนส่วนประกอบเล็กน้อยที่ไม่สำคัญ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

พุทธศาสนพิธี เป็นวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หรือเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนา กระนั้นก็ตาม ไม่ว่าจะเป็พิธีกรรมประเภทใด ๆ ก็ตาม ล้วนแต่มีสาระตั้งอยู่ที่การเสริมสร้างความดีงาม และความบริสุทธิ์ของผู้ร่วมพิธีกรรมเป็นพื้นฐานสำหรับศาสนพิธีต่าง ๆ ที่กระทำกันในศาสนาพุทธนั้นเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลและมีจุดมุ่งหมาย มิใช่เกิดจากศรัทธาที่เลื่อนลอยหรือไร้เหตุผล ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของคน เพื่อให้สังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทาน การกราบ การไหว้ การเวียนเทียน แห่เทียนพรรษา เป็นต้น จัดเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งอีกด้วย พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ซึ่งพุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติทางศาสนา โดยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่ทราบเรื่องนี้อย่อมได้รับประโยชน์ คือ เป็นผู้ฉลาดในพิธีกรรม ที่จะพึงปฏิบัติเกี่ยวกับการบำเพ็ญคุณความดีทางพระพุทธศาสนาหรือการบำเพ็ญกุศล การทำบุญและการถวายทาน โดยเหตุผลเป็นผู้สามารถในการจัดพิธีต่างๆ ให้อุทิศตามระเบียบแบบแผนประเพณี นอกจากนี้ยังได้เชื่อว่าเป็นผู้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของพระพุทธศาสนาด้วย ถือว่าเป็นเป็นประโยชน์โดยปริยายแก่

การสืบต่อพระพุทธศาสนานั้นเอง^{๑๑๑} ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางไว้แต่ในปีที่ตรัสรู้ เพื่อสาวกจะได้ถือ เป็นหลักในการออกไปประกาศพระศาสนา อันเรียกว่า "โอวาทปาติโมกข์" ในโอวาทนั้น มี หลักการสำคัญที่ทรงวางไว้เป็นหลักทั่วไป ๓ ประการคือ ๑. สอนไม่ให้ทำความชั่วทั้งปวง ๒. สอนให้อบรมกุศลให้พร้อม ๓. สอนให้ทำจิตใจของคนให้ผ่องแผ้ว

โดยหลักการทั้ง ๓ นี้ เป็นอันว่าพุทธบริษัทต้องพยายามเลิกละความประพฤติชั่วทุกอย่าง จนเต็มความสามารถ และพยายามสร้างกุศลสำหรับตนให้พร้อมเท่าที่จะสร้างได้ กับพยายามชำระ จิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอ ด้วยการพยายามทำตามคำสอนในหลักการการนี้ เป็นการพยายามทำดี เรียกว่า "ทำบุญ" และการทำบุญนี้แหละพระพุทธเจ้าทรงแสดงวัตถุ คือที่ตั้งอันเป็นทางไว้โดยย่อ ๆ ๓ ประการ เรียกว่า "บุญกิริยาวัตถุ" คือ

๑. ทาน การบริจาคสิ่งของของตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
๒. ศีล การรักษากายวาจาให้สงบเรียบร้อยไม่ล่วงพุทธบัญญัติ
๓. ภาวนา การอบรมจิตใจให้ผ่องใสในทางกุศล

บุญกิริยานี้เอง เป็นแนวให้พุทธบริษัทปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวข้างต้นและเป็นเค้าให้ เกิดศาสนพิธีต่างๆขึ้น โดยนิยมนั้น คือ ในกาลต่อ ๆ มา พุทธบริษัทนิยมทำบุญ ไม่ว่าจะปรารถนาเหตุใดๆ ก็ให้เข้าหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ นี้ โดยเริ่มต้นมีการรับศีล ต่อไปภาวนาด้วยการสวดมนต์เองหรือฟัง พระสวดแล้วส่งใจไปตาม จบลงด้วยการบริจาคทานตามสมควร เพราะนิยมทำบุญเป็นการบำเพ็ญ ความดีดังกล่าวนี้ และทำในกรณีต่าง ๆ กันตามเหตุที่ปรารถนา จึงเกิดพิธีกรรมขึ้นมากประการ เมื่อ พิธีกรรมใด เป็นที่นิยมและรับรองปฏิบัติสืบ ๆ มาจนเป็นประเพณี พิธีกรรมนั้นก็กลายเป็นศาสน พิธีขึ้น ฉะนั้น ศาสนพิธีจึงมีมากมาย เมื่อแยกเป็นหมวดก็สงเคราะห์ได้ ๔ หมวด คือ ๑. หมวดกุศล พิธี ว่าด้วยพิธีบำเพ็ญกุศล ๒. หมวดบุญพิธีว่าด้วยพิธีทำบุญ ๓. หมวดทานพิธีว่าด้วยพิธีถวายทาน ๔. หมวดปกิณณกพิธี ว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด

คำที่ประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติยึดถือสืบกันมาตั้งแต่ อดีต หลักศีล ๕ จึง ปรากฏออกมาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจะต้องมีการอาราธนา คือการเชื้อเชิญ พระสงฆ์ในพิธีให้ศีล ให้สวดพระปริตร หรือให้แสดงธรรม เป็นธรรมเนียมมีมาแต่ดั้งเดิมที่จะต้อง อาราธนาก่อน พระสงฆ์จึงจะประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ และก่อนที่จะทำพิธีทุกอย่างจะต้องมีการ จุก ฐูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก่อนแล้วกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ต่อมาต้องอาราธนาศีล ๕ แล้วรับศีล

^{๑๑๑}คณาจารย์เถียงเชียงจงเจริญ, ศาสนพิธี เล่ม ๒, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์เถียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

เพราะนิยามกันว่าศีลเป็นปัจจัยพื้นฐานของธรรมะทั้งปวง ผู้จะประกอบคุณงามความดี บำเพ็ญบุญกุศลจึงต้องชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ สारวมกาย วาจา ใจ ให้ตั้งมั่นแน่วแน่ต่อการทำความดีด้วยการสมาทานศีล เป็นสำคัญ

อนึ่ง ระเบียบพิธีในการอาราธนาศีล ๕ และรับศีล ๕ นั้นก็จะมีลักษณะคล้ายๆกันทุกๆ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแทบทุกอย่าง กล่าวคือ พิธีกรรมทางศาสนาหรือศาสนพิธีแทบทุกอย่างจะต้องมีการอาราธนาศีล ๕ และสมาทานศีล ๕ เป็นประจำสืบมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีข้อบังคับที่พุทธศาสนิกชนยึดถือปฏิบัติมาแต่ครั้งโบราณกาลอย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักพระพุทธศาสนาที่ว่า ผู้ที่มีความประพฤติดีทางกาย วาจาและใจ จึงจะเป็นผู้รักษาจารีตประเพณี ขนบประเพณี และขนบธรรมเนียมประเพณี ได้อย่างถูกต้องดีงาม ย่อมเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ดี ศีลในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักศีล ๕ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อทำกาย วาจาให้เรียบร้อย อบรมจิตใจให้เกิดความเยือกเย็น อำนวยชีวิตให้ปลอดโปร่งเกิดความเกษม เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยแก่หน้าที่การงานทั้งหลาย ศีล ๕ จึงเป็นพื้นฐานทางสังคมเป็นเครื่องป้องกันความประพฤติที่ทุจริตทางกายและวาจา เป็นหลักความประพฤติที่ดีงามของมนุษย์ การกระทำความดีงามทางร่างกาย เรียกว่า กายสุจริต วาจาที่ดีงามเรียกว่า วาจาสุจริต ดังนั้นระเบียบปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ประกอบกับการดำเนินชีวิตของคนไทย ศีล ๕ จึงเป็นระเบียบปฏิบัติและมารยาทของสังคมไทย กล่าวคือประเพณีเกี่ยวกับมารยาท ดังที่ ปรากฏชัดในสังคมไทย ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับมารยาทต่างๆ เช่น การถือศีลกินเจในเทศกาลต่างๆ การต้อนรับแขกยอมให้เกียรติกับผู้มาเยือน การรับประทานอาหารไม่พูดและแสดงกิริยาที่ไม่สมควรเป็นต้น วัฒนธรรมหรือประเพณียอมไม่เป็นเครื่องชี้ว่า สังคมนั้นประพฤติถูกต้องหรือไม่ แต่บุคคลในสังคมที่มีศีลเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าเป็นสังคมที่ดีงาม สมด้วยพระพุทธพจน์ที่ว่า “ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งหลาย”^{๑๑๒}

สภาพบังคับทางศีลธรรม

เมื่อศีลธรรม โดยเฉพาะหลักศีล ๕ ได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมมนุษย์ดังกล่าวแล้วย่อมเป็นเรื่องที่น่าคิดว่าเหตุใดบุคคลในสังคมจึงยอมปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ข้อบังคับต่าง เช่น กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่างๆ เป็นต้น ศีลธรรมถือว่ามามีบทบาทที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นธรรมดาที่ว่าเมื่อบุคคลยอมรับว่าการกระทำอย่างใดถูก เขาย่อมพอใจที่จะทำอย่างนั้น นี่คือนิยามของศีลธรรมหรือความรับผิดชอบทางศีลธรรมยอมมาด้วยกันกับการตัดสินใจทางศีลธรรม อธิบายว่าเมื่อทางศีลธรรมตัดสินว่าการกระทำอย่างใดถูก ก็เป็นการบังคับภายในให้คนยินดีทำในสิ่งนั้นโดย

^{๑๑๒} พ. เถร. ๒๖/๓๓๘/๓๕๒.

อัตโนมัต เป็นสภาพบังคับทางจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิด อันเป็นไปในลักษณะที่ “ควร” หรือ “ไม่ควร” ไม่ใช่ “ต้อง” เช่น การเลี้ยงดูบุตรยอมเป็นหน้าที่ ๆ ฟังกระทำของมารดาบิดา เป็นต้น และถ้าก่อให้เกิดเป็นพันธกรณีหรือสภาพบังคับทางศีลธรรมซึ่งพอที่จะสรุปได้ดังนี้

๑) สภาพบังคับภายนอก ความคาดหวังรางวัลและความกลัวการลงโทษนั้น กลายเป็นแรงจูงใจให้คนมีการกระทำเพื่อผู้อื่น (บ้าง) การลงโทษจะโดยธรรมชาติ โดยรัฐ หรือโดยสังคม กลายเป็นสิ่งเร้าอันทรงพลังให้บุคคลทำดีหลีกเลี่ยงความชั่ว สิ่งเหล่านี้จึงนำมาซึ่งเหตุผลเพียงพอที่ทำให้คนมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อศีลธรรม เพราะในสังคมทั่วไปปัจเจกชนบางคนยอมที่จะงดเว้นจากการทำความชั่วเพราะเกรงต่อเสียงครหาของสังคม และบางคนเชื่อในคำสอนทางศาสนา แม้ในคนๆ เดียวกัน บางคราวก็เว้นจากการประพฤติชั่ว ประพฤติตามหลักศีลธรรมเพราะสภาพทางร่างกาย บางคราวหรือบางเรื่องกลัวกฎหมายลงโทษ บางคราวเกรงเสียงติเตียนของสังคม บางคราวเชื่อในคำสอนของศาสนา ในแนวความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยขอยกนัยคิดหนึ่ง คือเบนแรม คนสำคัญผู้หนึ่งของลัทธิสุขนิยม เขาให้ความเห็นว่า ความรับผิดชอบต่อศีลธรรมนั้นมาจากพันธกรณีหรือข้อผูกพันจำต้องทำภายนอก ไว้หลายประการ^{๑๑} ดังตัวอย่างดังนี้

๑. พันธกรณีทางกฎหมายหรือรัฐ (Political Sanction) ได้แก่ ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองย่อมถูกลงโทษโดยมีผู้มีหน้าที่รักษากฎหมายของบ้านเมืองเมื่อประพฤติชอบยอมได้รับรางวัลหรือความนิยมชมชอบ คนกลัวถูกลงโทษจึงเว้นการที่ควรเว้น ต้องการได้รับความนิยจากรัฐจึงเว้นสิ่งควรเว้นและทำสิ่งควรทำ สรุปความว่า เพราะระเบียบของบ้านเมืองจึงทำให้เขาเว้นความชั่วเพราะกลัวถูกลงโทษ

๒. พันธกรณีทางสังคม (Social Sanction) ได้แก่ เมื่อคนทำดี เช่น กล่าวหาญ อดทน เสียสละ ย่อมได้รับความนิยชมยกย่องจากสังคม การได้รับความนิยชมเช่นนั้น ทำให้บุคคลมีความรู้สึกสุขและรู้สึกมีเกียรติ เขาจึงพอใจทำความดีต่อไปอีก ส่วนคนทำชั่ว ย่อมได้รับการเหยียดหยามจากสังคม ไม่สบายใจ มองหน้าใครไม่สนิท เพราะกลัวถูกสังคมลงโทษทอดทิ้ง เขาจึงเว้นการทำชั่ว และเพราะอยากให้สังคมยอมรับ เขาจึงทำความดีอันอำนวยความสะดวกแก่สังคม

๓. พันธกรณีทางศาสนา (Religious Sanction) ได้แก่ เขาเลื่อมใส เชื่อในคำสอนของศาสนาใด เขาย่อมพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสอนของศาสนานั้น และเว้นสิ่งที่ศาสนานั้นสอนว่าชั่ว...ไม่ควรทำ อนึ่งผู้ที่เชื่อเรื่องนรก สวรรค์ พระเจ้า ย่อมเว้นชั่วเพราะกลัวตกนรก และทำดีเพราะอยากขึ้นสวรรค์ เว้นชั่วเพราะกลัวพระเจ้าจะลงโทษ และทำดีเพราะหวังจะได้รับรางวัลจากพระเจ้า

^{๑๑} วคิน อินทสระ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๑๙๕๑ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๕.

จากแนวคิดของคิงกล่าวจะเห็นได้ว่าข้อผูกพันเหล่านี้เป็นแรงกระตุ้นให้คนประพฤติตามศีลธรรม เว้นความประพฤติที่ผิดศีลธรรมเสีย เช่น กฎหมายที่ปฏิเสธการเบียดเบียนกันทั้งทางกายและทางวาจานั้นถือเป็นลักษณะการบังคับภายนอก โดยมีความหวังรางวัลและความกลัวถูกลงโทษของปัจเจกชนเป็นสาระสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่า อำนาจภายนอกหรืออำนาจทางกฎหมายก่อให้เกิดสภาพบังคับทางศีลธรรม กล่าวคือบังคับให้ปัจเจกชนยอมรับนับถือศีลโดยอัตโนมัติ เพราะคนเราประพฤติตามศีลธรรมก็เพราะอยากได้รางวัลและกลัวการถูกลงโทษ และก็น่าสังเกตว่าศีลธรรมก็เป็นเรื่องที่เป็นไปตามกฎคือกฎหมาย กฎของสังคม หรือข้อบังคับของรัฐอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นกัน คนมิได้ประพฤติศีลธรรมเองด้วยความสมัครใจ แต่มีบุคคลอีกไม่น้อยเช่นกันที่ประพฤติตามศีลธรรมทางศาสนาด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เพราะกลัวการถูกลงโทษจากภายนอก แต่เพราะความละเอียดใจตนเอง ที่ทางศาสนาเรียกว่า มีหิริ โอตตปปะ คือละเอียดที่จะทำบาป เกรงกลัวต่อผลของบาป แม้ในคนๆเดียวกัน บางคราวก็ประพฤติศีลธรรมเพราะกลัวกฎภายนอก แต่บางคนประพฤติศีลธรรมเพราะมีมโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบทางศีลธรรมก็มาจากการควบคุมทางสังคมที่เป็นลักษณะการควบคุมภายนอกเช่นกัน โดยเป็นเหตุก่อให้เกิดความรู้สึกกลัวการถูกลงโทษ ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้หน้าที่ของตนเองในสังคมโดยผ่านทางกฎหมาย ศาสนาและสังคม ความรู้สึกอันนี้เป็นสิ่งชั่วคราวและจะสลายไปทันทีที่ความแ่มแ่งในศีลธรรมเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับหลักศีลธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะหลักศีล ๕ กล่าวคือคนที่ประพฤติศีล ๕ จนอยู่ตัวแล้ว ย่อมไม่ต้องระวังในการละเมิดศีลข้อนั้นข้อนี้ อีกเหมือนต้นไม้ใหญ่ที่โตพอสมควรแล้วเจ้าของไม่ต้องเอาใจใส่ก็อยู่รอดได้และเจริญเติบโตได้ต่อไป

๒) สภาพบังคับภายใน พันธกรณีภายในหรืออำนาจทางศีลธรรมกล่าวคือความรู้สึกพอใจเมื่อรู้สึกว่าคุณได้กระทำอะไรลงไปตามมโนธรรม และความรู้สึกเสียใจเมื่อรู้สึกว่าคุณได้ทำสิ่งที่ขัดแย้งกับมโนธรรม ความประพฤติดีมีปีติปราโมชเป็นรางวัล ส่วนความประพฤติชั่วมีความทุกข์กายทุกข์ใจเป็นสิ่งตอบแทนถึงคนอื่นจะ 모르แต่คนนั้นแหละเป็นผู้รู้เมื่อมโนธรรมลงโทษ เป็นการลงโทษที่รุนแรงไม่น้อยเพราะมันเป็นแผลอยู่ที่ใจ ลักษณะดังกล่าวนี้แหละก่อให้เกิดเป็นการควบคุมตนเองภายในตนเองหรือสภาพบังคับทางศีลธรรมขึ้น

การบังคับทางศีลธรรมเป็นการบังคับตัวเองเป็นสำคัญ มิใช่เป็นการบังคับภายนอกที่เนื่องด้วยกฎระเบียบต่างๆทางสังคม ดังนั้นแหล่งแห่งการบังคับทางศีลธรรมจึงมาจากภายในไม่ใช่ภายนอก กล่าวคือตัวเขานั้นเองเป็นแหล่งที่สำคัญที่สุด ตัวเองที่ว่าเป็นนี่คือตัวคนที่มีอุดมคติ หรือมีเหตุผลอันมีอำนาจเหนือตัวตนที่คล้อยไปตามความรู้สึก เช่น ปัจเจกชนเมื่อเกิดความโลภคิดอยากได้ของผู้อื่นด้วยการขโมย แต่เมื่อปัจเจกชนนั้นได้รับเอาหลักศีล ๕ ข้อทันทานานเป็นบรรทัดฐาน

ของมโนธรรมในใจแล้ว เขาย่อมจะเกิดการยับยั้งชั่งใจว่า ของๆใครๆก็หวง การที่เราจะไปลักเอา ของๆผู้อื่นนั้นย่อมเป็นการไม่ถูกต้องและไม่สมควร เป็นต้น อันเป็นรู้สึกที่มีเหตุผลทางมโนธรรมที่ เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องอาศัยกฎระเบียบภายนอก

ในส่วนของการทำงานที่ด้านต่างๆ ในสังคม บางคนไม่รักหน้าที่ของตนแต่ทำเพราะหน้าที่ เพราะพันธกรณีภายนอก เช่น กลัวถูกลงโทษหรือถูกติเตียน บางคนทำหน้าที่เพราะรักหน้าที่ของตนหรือเพราะมโนธรรมในใจของตนช่วยกระตุ่นเตือนอยู่เสมอ ในคนทั้งสองจำพวกนี้ พวกหลัง ย่อมทำหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์และมีความสุขใจมีปีติปราโมชเป็นรางวัลอยู่เสมอ หวังถึงความสุข ความพอใจของตนจึงทำดีและกลัวความทุกข์ใจจะเกิดแก่ตนจึงหลีกเลี่ยงความชั่วกล่าวคือถือเอามโนธรรมเป็นอำนาจทางศีลธรรมซึ่งมีปกติบังคับให้ปัจเจกชนเชื่อกฎภายใน คือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในใจของตน เป็นใหญ่ในตน มีอิสระแก่ตน ปกครองตนเอง โดยการบังคับให้ตัวตนฝ่ายต่ำหรือ sentient self ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม หรือมีละอายที่ตนของตนนั้นเองบังคับตนเองให้ประพฤติตามหลักศีลธรรม คือเอาตัวตนฝ่ายสูง ฝ่ายดีมีเหตุผลมีอุคมคติ บังคับตัวตนฝ่ายต่ำ ฝ่ายไม่มีเหตุผล ไม่มีอุคมคติ สามารถรู้แจ้งตนอันมีอุคมคติ มีเหตุผลมากขึ้น เพราะปัจเจกชนในสังคมสามารถรู้จักตน มากเท่าใด มีเหตุผลมากเท่าใด ความชั่วร้ายในตัวเขาก็ลดลงมากเท่านั้นสังคมที่มีบุคคลเช่นนี้เป็น สมาชิกย่อมเป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้า พ้นจากการเบียดเบียน อยู่กันอย่างสงบสุข ความจริงสิ่งนี้เป็น ที่ปรารถนาของบุคคลทุกคน ต่างกันแต่เพียงวิธีการเพื่อให้บรรลุถึงสิ่งนี้เท่านั้น

เมื่อพิจารณาดูแล้วพอจะสรุปเป็นขั้นตอนได้ว่า พันธกรณีทั้งภายในและภายนอกย่อมมีส่วนช่วยให้เกิดการปฏิบัติตามศีลธรรมขึ้นในสังคม กล่าวคือ ความรู้สึกสุขเพราะได้ประพฤติปฏิบัติ ตามหลักศีลธรรม และความรู้สึกทุกข์ใจเมื่อรู้สึกว่าคุณได้ประพฤติดลหลักศีลธรรมช่วยให้ตนเว้น จากการทำชั่วและทำความดีเพราะผลดีผลชั่ว ปรากฏชัดเจนแก่ใจของตน นี่เพราะพันธกรณี ภายนอก ส่วนบางคนยังมีอหังการคับข้อง ปัญหาบ่อย ต้องอาศัยพันธกรณีภายนอกเป็นเครื่องกระตุ่น เตือนให้เว้นชั่ว ประพฤติดี เช่น พันธกรณีทางกฎหมายและทางศาสนา เป็นต้น

ในขั้นต้นดูเหมือนว่าความประพฤติดีของปัจเจกชนและของชาติดำเนินไปตามกฎภายนอก บัญญัติไว้ เช่น กฎหมาย กฎของสังคมและหลักทางศาสนา(เปรียบเทียบกับได้จากอัครคัมภีร์) เวลานั้น คนยังไม่ใช้ปัญญาไตร่ตรองด้วยตนเอง ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักใช้ความคิด รู้จักใช้ปัญญาแล้วก็เอามโนธรรม คือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอันเป็นความรู้สึกภายในของตนมาเป็นมาตรฐานทางศีลธรรมแทน กฎภายนอก ในขั้นสุดท้าย มนุษย์ได้นำเอากฎภายนอกและกฎภายในมารวมกัน แล้วเลือกเฟ้นเอา ส่วนที่เป็นประ โยชน์แก่ปัจเจกชนและสังคมมาเป็นมาตรฐานทางศีลธรรมมุ่งสู่จุดหมายอันดีงาม

การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อนำไปสู่กระบวนการควบคุมทางสังคม

จะเห็นได้ว่า หลักคำสอนหรือข้อปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนานั้น โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมของมนุษย์เราหรือที่มีความสัมพันธ์กับสังคมมนุษย์มากที่สุด ก็คือ หลักคำสอนและข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับศีลโดยตรง เพราะศีลเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุมถึงกระบวนการควบคุมทางสังคม ได้อย่างครบถ้วน นอกเหนือจากกระบวนการควบคุมทางสังคมที่เป็นส่วนของกฎหมายหรือระเบียบบังคับภายนอกโดยตรงตามที่กล่าวแล้ว

ในสภาพของสังคมมนุษย์ในปัจจุบัน มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ นับตั้งแต่มนุษย์เริ่มเกิดขึ้นมาในโลกและมนุษย์เองก็เป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่งที่ต้องอยู่รวมกัน และหลักการของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะนั้น จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบต่างๆ เพื่อเข้ามาควบคุมสังคม ตามแต่กลุ่มหรือคณะต่างๆ จะวางหรือตั้งเอาไว้ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะมาควบคุมเพื่อที่จะเป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ได้ปฏิบัติก็คือศีล พระธรรมปิฎกได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องศีลที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมทางสังคมไว้ว่า

เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่างๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชน และแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่ชน อันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจภริณีที่ดีงามยิ่งขึ้นไป เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ของหมู่ชนนั้น ตลอดจนเกื้อกูลแก่การที่หมู่ชนนั้นจะเผยแพร่อุดมการณ์ กิจการและประโยชน์สุขความดีงามของตนให้แก่ขยายกว้างออกไป ศีลพื้นฐานหรือขั้นต้นที่สุดก็คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าด้วยกายหรือวาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุมศีลของคน ศีลขั้นต้นที่สุดนี้ นิยมเรียกว่า ศีล ๕ ^{๑๑๔}

ตามทัศนะของพระธรรมปิฎกแล้วท่านแสดงให้เห็นถึงหลักคำสอนในเรื่องของศีลที่แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่มีต่อสังคมอย่างแท้จริง เจตนารมณ์ดังกล่าวก็ได้แสดงให้เห็นถึงระบบของการควบคุมทางสังคมโดยชัดเจน กล่าวคือ เรื่องของการควบคุมทางสังคม ระบบความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์แต่ละคน โคนเป็นการควบคุมการแสดงออกของมนุษย์ในอิริยาบถต่างๆ ในภายนอก

^{๑๑๔}พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๔๓๑.

โดยเฉพาะอิริยาบถเกี่ยวกับทางกายและวาจา เมื่อคิดได้ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นปัจเจกแล้ว ก็ย่อมจะส่งผลให้เป็นไปทางการควบคุมทางสังคมได้เอง เมื่อมนุษย์ในสังคมต่างคนต่างยึดถือแต่สิ่งที่ติดถ่วงคือมีศีลธรรม ภาพรวมของคนส่วนมากก็จะดีขึ้นมาเอง นั่นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองและผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดก็เกิดจากการที่มนุษย์รู้จักแสวงหาหลักที่จะมาควบคุมตนเอง

ในปัจจุบันนี้นักวิชาการสมัยใหม่ที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องสังคมหรือแสวงหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะชาวตะวันตกแม้จะศึกษาเรื่องของพระพุทธศาสนากับสังคมโดยตรง ก็มักจะมองข้ามเรื่องของศีลไป โดยเฉพาะข้อปฏิบัติที่เป็นของพระภิกษุสงฆ์ ที่เรียกว่า วินัย และก็มีนักวิชาการไม่น้อยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของศีล ที่จะมาทำหน้าที่แก้ไขปัญหาของสังคม ส่วนมากจะให้ความสำคัญกับการใช้กฎหมายอย่างเดียวก็ถือว่าเพียงพอแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า จริงอยู่การใช้กฎหมายเพื่อที่จะเข้าไปแก้ไขหรือนำเข้าสู่กระบวนการควบคุมทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะทุกสังคมจำเป็นต้องมีกฎระเบียบในการปกครอง แต่กระบวนการควบคุมทางสังคมที่ใช้แต่กฎหมายเพียงอย่างเดียว ดูเหมือนจะเป็นการใช้หรือการควบคุมแต่เพียงภายนอกเท่านั้น แต่การควบคุมภายในดูเหมือนกฎหมายเป็นแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น ในการที่จะยับยั้งพฤติกรรมเชิงลบทั้งหลาย แม้จะมีนักทฤษฎีทางสังคมเช่น ฟรอยด์หรือเร็กซ์เบิร์ก เป็นต้น ได้วางแนวทางเกี่ยวกับการควบคุมตนเองไว้ แต่ก็เพียงการสะท้อนถึงปัญหาที่มีภายในตัวของมนุษย์เท่านั้น การควบคุมทางสังคมโดยเฉพาะการควบคุมภายในจิตใจของปัจเจกชน ตามทรรศนะของผู้วิจัยแล้วหลักคำสอนเรื่องศีล ๕ จึงเป็นหลักการที่จะควบคุมกระบวนการทางสังคมของมนุษย์ได้ดีที่สุด ทั้งภายในและภายนอก นั่นเป็นเพราะว่า เรื่องศีลเป็นเรื่องของจิตสำนึก ความสำนึกในการรักษาศีลหรือปฏิบัติตามศีล แยกออกได้เป็น ๒ ด้าน คือ การฝึกหัดขัดเกลาดตนเองอย่างหนึ่ง และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคมอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในวินัยของพระสงฆ์ท่านเน้นความสำนึกดังกล่าวไว้ อย่างหนักแน่นว่า “ความสำนึกอย่างแรกคือ การฝึกหัดขัดเกลาดตนเองนั้น พอมองได้ชัดเจนแล้ว ส่วนที่ควรขำไว้ ณ ที่นี้คือ การคำนึงถึงประโยชน์สุขส่วนรวมของผู้อื่น”^{๑๑๔}

ผู้วิจัยเห็นว่า ศีลถึงแม้จะมีความสัมพันธ์กับกฎหมายอย่างแยกกันไม่ออกในอันที่จะควบคุมหรือบังคับพฤติกรรมของมนุษย์หรือของสังคมให้อยู่ในกรอบ และมีจุดประสงค์เดียวกันคือทำให้สังคมเกิดความสงบสุข แต่อย่างไรก็ตามแตกต่างระหว่างศีลและกฎหมายก็ยัง ปรากฏให้เห็น โดยที่ศีลเป็นการวางกฎที่เน้นให้ความสำคัญทางด้านจิตใจหรือมโนธรรมสำนึกครอบคลุมการควบคุมความประพฤติทั้งด้านในและด้านนอก แต่ในขณะที่กฎหมายส่วนมากจะเป็นไปในลักษณะ

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๔.

ของสภาพบังคับภายนอกเชิงห้ามปราม ชูเชิญ มิให้คนกระทำความผิดหรือการประพฤติดะเมิดต่อกัน โดยพระนุโทษที่จะต้องได้รับหนักเบาตามแต่กรณีมากกว่าที่จะมุ่งถึงขัดเกลาความสำนึกอันเป็นมโนธรรมภายในจิตใจคือหิริและโอตตปะเหมือนกับหลักศีล ๕ ในพระพุทธศาสนา

ดังนั้นการจะประยุกต์ใช้หลักศีล ๕ เพื่อนำไปสู่กระบวนการควบคุมทางสังคม จึงมิใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย เพราะหลักคำสอนเรื่องศีล ๕ นี้ถือเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมี เพียงแต่มนุษย์เรานั้นจะรู้จักปลูกจิตสำนึกหรือมโนธรรมฝ่ายดีในการนำมาใช้ได้หรือไม่ ส่วนกฎหมายถือเป็นกฎหมายตามธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักบัญญัติขึ้นมาใช้เองเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขในสังคม แต่หลักศีล ๕ จึงเป็นสัจจคุณธรรมของมนุษย์ที่ประกอบด้วยปัญญาอันจะนำมาส่งเสริมเติมเต็ม สิ่งที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าด้านจิตใจเป็นสำคัญ การนำหลักศีลธรรมเข้าสู่กระบวนการควบคุมทางสังคมจึงมิใช่เรื่องยากเย็น เพียงแต่มนุษย์ทุกคนมีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามหรือไม่เท่านั้น เมื่อทุกคนยินยอมที่จะน้อมนำเอาหลักศีล ๕ เข้าเป็นส่วนสำคัญของมโนธรรมภายในจิตใจแล้ว ก็จะส่งผลต่อกระบวนการอื่นๆ ทางสังคมได้เอง

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุป

จากการศึกษาวิจัย เรื่องหลักหลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ และกระบวนการควบคุมทางสังคมรวมถึง ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมมาตามลำดับ และจากการศึกษาที่พบว่า หลักศีล ๕ นั้นจัดว่าเป็นคำสอนและหลักปฏิบัติทางพระศาสนา ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมหรือกระบวนการควบคุมทางสังคมได้มากที่สุด เพราะศีล ๕ จัดว่าเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอก เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่างๆ ของชุมชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชนนั้น และแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของชุมชน อันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจภริณีที่ดียิ่งๆขึ้นไป เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน ครอบคลุมระบบแบบแผนเกี่ยวกับการปกครอง การบริหาร การศาล นิติบัญญัติ การเศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น ทั้งหมดเท่าที่ชุมชนตลอดจนถึงประเทศชาติจะตกลงใช้ปฏิบัติเป็นทางการ โดยตราไว้เป็นธรรมนูญกฎหมาย ประกาศ หรือคำสั่งต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

ศีล ๕ เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานสำคัญของสังคมมนุษย์ที่มีมาแต่เดิม และเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของชาวพุทธฝ่ายฆราวาส ข้อปฏิบัติอื่นๆ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นวินัยเพื่อใช้ในการควบคุมทางสังคมส่วนใหญ่ได้ขยายออกไปจากศีล ๕ นับว่าเป็นข้อปฏิบัติที่มีความสำคัญอย่างมากเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อสามารถกระทำความคิดอย่างอื่นได้ต่อไปอีก สำหรับสังคมในวงกว้าง ระเบียบความประพฤติขั้นต้นอย่างน้อยที่สุด ศีล ๕ ถือเป็นศีลขั้นพื้นฐานที่จะสร้างสภาพเกื้อกูลให้เกิดขึ้น มีอัตลักษณ์ที่สำคัญดังนี้

๑. ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ดีงาม โดยลำดับ จนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต

๒. ทำให้สมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดี สังคมสงบเรียบร้อย สมาชิกต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตนๆ โดยสะดวก

๓. เป็นกระบวนการฝึกหัดขัดเกลาตนเองอันเป็นการควบคุมภายใน (Internal control) ทำให้กิเลสเบาบางลง ด้วยการควบคุมยับยั้งสังวร ปรับการแสดงออกทางกายวาจาให้เอื้ออำนวยแก่สภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้นอันจะส่งผลต่อการควบคุมภายนอก อันเป็นขั้นต้นของการพัฒนาชีวิตของตนให้พร้อมที่จะเป็นที่รองรับของกุศลธรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นพื้นฐานของสมาธิ หรือการฝึกปรือคุณธรรมทางจิตใจที่สูงขึ้นไป

พระพุทธศาสนาจึงพยายามสอนให้มนุษย์ทั้งหลายรักษาศีล ๕ ไว้ แต่ก็เป็นการยากที่มนุษย์ทั้งหลายจะปฏิบัติโดยทั่วกัน เพราะเมื่อกิเลสที่จะฆ่า ที่จะลักขโมยหรือโกง ที่จะล่วงประเวณี ที่จะพูดปด และที่จะเสพสุรายาเมายังมีอยู่ กิเลสเหล่านี้จะพุ่งตัวขึ้นทำให้ละเมิดศีล ๕ ได้ง่าย ทั่วๆ ที่รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีงามหรือไม่ควรกระทำก็ตาม

เพราะฉะนั้นมนุษย์เราจึงพยายามเสาะแสวงหาแนวทาง รูปแบบกลไกต่าง ๆ เพื่อใช้ป้องกันพฤติกรรมที่ฝืนสังคมาหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากปกติมิให้เกิดขึ้นแล้วมีผลเสียหายต่อสังคมาอย่างรุนแรง เพื่อควบคุมความประพฤติซึ่งกันและกันให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม โดยการควบคุมให้สมาชิกในสังคมาต้องปฏิบัติตาม และทำให้รู้สึกอีกอย่างว่าไม่ใช่เรื่องของการบังคับอย่างเดียวแต่หมายถึงความผูกพันที่มีเงื่อนไขให้เราจำต้องกระทำ กลายเป็นแรงผลักดันและระบบที่ทำให้สมาชิกในสังคมาส่วนมากต้องแสดงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความคาดหวัง เพราะคนเรามีความรู้สึกว่าการกระทำต่างๆ ของเราย่อมอยู่ในสายตาคณะอื่น เราไม่มีอิสระที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบ เรามักจะแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของคนในสังคมา โดยอาศัยกฎเกณฑ์ที่สังคมายอมรับและบัญญัติไว้ เช่น กฎหมาย ศีลธรรม จารีตประเพณี วัฒนธรรม กำนันยมนที่ดีงาม เป็นต้น ข้อปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์เหล่านี้ล้วนเป็นข้อผูกพันที่คนเราจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบ ความมั่นคงและความสงบสุขของสังคมา ที่เรียกว่า การควบคุมทางสังคมา เพราะสังคมาทุกสังคมาจำเป็นต้องมีการควบคุมสมาชิกของสังคมา ดังนั้น ปัจเจกบุคคลคือ แต่ละคนซึ่งอยู่ในฐานะสมาชิกขององค์กรทางสังคมาใดก็ตามย่อมไม่มีความเป็นเสรีเต็มที่แต่ต้องอยู่ในวงหรือของเขตแห่งการประพฤติปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นวัจกรรมหรือกายกรรม สำหรับด้านมโนกรรมนั้นการจะคิดอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้จากสังคมา โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมาเป็นสำคัญ

โดยการใช้นโยบายต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ทั้งที่ปรากฏออกมาภายนอก คือ การกระทำต่างๆ และที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล เช่น คุณค่า และทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ มาตรการมีหลายอย่าง เช่น การให้ทุน การลงโทษ การให้การศึกษายอบรม และการจูงใจให้กระทำความดีด้วยวิธีการต่างๆ โดยมีสาระสำคัญคือมุ่งให้เกิดการควบคุมโดยตัวบุคคลเองที่เรียกว่า การควบคุมภายใน (Internal control) คือการปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคล ให้บุคคลมีหิริโอตตปปะหรือมโนธรรม ต้องการทำความดี และละเว้นการทำความชั่วด้วยความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของตนเอง และมุ่งควบคุมการ

กระทำภายนอกของบุคคล ที่เรียกว่า การควบคุมภายนอก (External control) ซึ่งย้ำการให้รางวัลใจให้คนทำความดีและการลงโทษ เพื่อชดเชยให้บุคคลละเว้นการทำความผิด ทั้งการควบคุมภายในและภายนอกมีความจำเป็นในการสร้างความเป็นระเบียบในสังคม การควบคุมทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ศาสนา และสื่อสารมวลชน เป็นต้น

ศีลธรรมในฐานะที่เป็นกลไกอันหนึ่งที่สำคัญในกระบวนการควบคุมทางสังคมโดยเฉพาะหลักศีล ๕ เมื่อนำมาศึกษาถึงผลกระทบโดยรวมต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมแล้วพบว่า หลักศีล ๕ ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในกลไกการควบคุมทางสังคมแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย จารีตประเพณี ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การอบรมสั่งสอนและการขัดเกลา โดยในส่วนของกฎหมายอันเป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคมหลักนั้น หลักศีล ๕ ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะหลักกฎหมายของไทย สืบเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันพบว่าอิทธิพลของศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการควบคุมความประพฤติของประชาชนในยุคต่างๆ ในอดีต อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญากฎหมายแบบพุทธนิยมนั้นมีหลักศีล ๕ รองรับอยู่เป็นฐานอย่างมั่นคงในสังคมสมัยโบราณ หลักพุทธธรรมได้เข้าไปมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อหลักปรัชญากฎหมาย(จารีตประเพณี) ในอาณาจักรสุโขทัยและอยุธยาไม่ว่าจะเป็นหลักทศพิธราชธรรมที่บรรดาพระมหากษัตริย์ทั้งหลายทรงใช้เป็นหลักในการปกครองแผ่นดินรวมไปถึงการนำหลักแนวความคิดเกี่ยวกับศีลธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการบัญญัติกฎหมายหรือกฎจารีตประเพณีเพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข ในขณะเดียวกัน การดำเนินชีวิตของประชาชนและพลเมืองในระดับต่างๆ หรือชนชั้นต่างๆ จะอยู่ในกรอบและแนวความคิดของความยุติธรรม คุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม การแสวงหา หรือเป้าหมายของการใช้ความยุติธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมของประชาชนนั้น ผ่านตัวแสดงคือ กษัตริย์หรือชนชั้นปกครองซึ่งมีหน้าที่ในการออกกฎหมายและใช้กฎหมาย

ในปัจจุบันหลักศีล ๕ ได้ถูกผนวกเข้ากับกระบวนการควบคุมทางสังคม ประมวลกฎหมายอาญาของไทยก็ได้ปรากฏหลักศีล ๕ อยู่อย่างชัดเจน คือ เป็นกฎหมายที่รวมเอาลักษณะความผิดต่างๆ และกำหนดบทลงโทษมาบัญญัติขึ้นด้วยมีจุดประสงค์จะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคม การกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคม หรือคนส่วนใหญ่ของประเทศถือว่าเป็นความผิดทางอาญาหากปล่อยให้มีการแก้แค้นกันเองหรือปล่อยให้ผู้กระทำผิดแล้วไม่มีการลงโทษจะทำให้มีการกระทำผิดทางอาญามากขึ้นสังคมก็จะขาดความสงบสุข ความรับผิดชอบในทางอาญาหรือการกระทำผิดทางอาญาซึ่งจะเกิดผลร้ายทำให้ถูกลงโทษนอกจากจะต้องเป็นการกระทำที่มีกฎหมายบัญญัติว่า เป็นความผิดแล้วผู้กระทำผิดยังต้องทำไปด้วยเจตนาด้วย ยกเว้นการกระทำบางชนิดที่มีกฎหมายเขียนไว้ชัดเจนว่า แม้กระทำโดยไม่เจตนาหรือกระทำโดยประมาทก็ต้องรับผิดชอบ

เป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมที่มีประสิทธิภาพที่สุด โดยแยกประเภทความผิดออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ กำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อขู่เชิญให้เกรงกลัวต่อการประพฤติล่วงละเมิดต่อผู้อื่น ตามสมควรแก่โทษานุโทษต่างๆ กัน ทั้งทางตรงและอ้อม โดยมีตั้งแต่ถูกสังคมประณาม คัดค้าน ขับไล่นินทา คำว่า ในกระบวนการยุติธรรมก็มีโทษตั้งแต่ โทษปรับอย่างเดียว จำคุกและปรับ จำคุกหรือปรับ โทษปรับเป็นโทษสถานที่หนึ่งที่ศาลลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดคืออาญา จนถึงการลงโทษขั้นสูงสุดคือการประหารชีวิต แต่ประเด็นหลังก็ถือเป็นส่วนที่ขัดแย้งต่อหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่เช่นกัน ที่ปฏิเสธการเบียดเบียนต่อชีวิตผู้อื่น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อความสงบสุขโดยรวมของสังคมเป็นสำคัญ

การพยายามควบคุมปัญหาต่างๆ เหล่านี้ส่งผลที่เป็นรูปธรรมต่อผู้ที่ล่วงละเมิดอย่างชัดเจน แต่ก็ยังมีปัญหาอีกประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอีกก็คือ ปัญหาสุราในสังคมไทย เป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมายาวนานทั้งที่ขัดต่อหลักศีลธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะหลักศีล ๕ แต่สุราก็เป็นสิ่งที่กฎหมายยอมรับและก็ได้รับความนิยมในการบริโภคอย่างแพร่หลาย รวมทั้งยังส่งผลเสียต่อสังคมในด้านต่างๆ เรื่อยมา นโยบายการควบคุมปัญหาสุราของประเทศไทยจึงได้มีการกำหนดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามไปตามสถานการณ์เรื่อยมาในประวัติศาสตร์ ซึ่งสะท้อนพัฒนาการของสังคมในการมองและแก้ไขปัญหานั้นเนื่องด้วยสุรา เพราะสุราได้สร้างปัญหาให้แก่สังคมไทยเป็นอย่างมาก และที่สำคัญถือเป็นการละเมิดหลักศีล ๕ ทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย แนวทางและนโยบายในทางบวกต่างๆ จึงได้ปรากฏออกมาในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นมาตรการการห้ามโฆษณาเหล้าหรือบุหรี่ การรณรงค์ การดำเนินการโครงการสำคัญๆ ต่างๆ เพื่อสร้างกระแสการลด ละ เลิกการดื่มสุราในสังคมไทยให้กว้างขวาง นับเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนขึ้นเพื่อให้สมาชิกในสังคมได้ตระหนักถึงพิษภัยอันเกิดจากการดื่มสุรา โดยสื่อสารผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น อันเป็นการตั้งใจที่พยายามจะควบคุมพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม ตลอดจนใช้กลอุบายที่มีประสิทธิภาพเพื่อเปลี่ยนความรู้สึก ทศนคติและค่านิยม โดยใช้เทคนิคการรณรงค์ การโฆษณาชวนเชื่อ เพราะสื่อมวลชนถือว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เพราะช่วยสอนสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ยิ่งไปกว่านั้น ปังเจกบุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านต่างๆ ซึ่งไม่อาจสังเกตได้จากที่อื่นนอกจากสื่อมวลชน คนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะใช้เวลาส่วนหนึ่งไปกับการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์และภาพยนตร์ เราอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนอาจทำหน้าที่ทั้งส่งเสริมบรรทัดฐานและบิดเบือนบรรทัดฐาน โดยการสร้างความประทับใจกับข่าวที่กระจายหรือตีพิมพ์ออกไป ด้วยการพยายามแสดงให้เห็นว่านั่นคือ การสะท้อนที่ถูกต้องของสังคม

ทำให้สิ่งเหล่านั้นเข้าไปมีอิทธิพลในจิตใจของปัจเจกชน ช่วยระงับยับยั้งพฤติกรรมการแสดงออก
ด้านที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม ส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้อิทธิพลของศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม ยัง ปรากฏ
ออกมาในลักษณะของความเชื่อแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ ความเชื่อ
เรื่องบุญและบาป เกี่ยวกับการทำความดีและความชั่ว เพราะประชากรสังคมไทยมักจะได้รับการ
พร่ำสอนอยู่เสมอว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว โดยได้ปลูกฝังอุดมการณ์ ความเชื่อเรื่องกรรมดีกรรมชั่ว
หากใครทำชั่วต้องตกนรก และในทางตรงกันข้ามหากใครทำดีต้องได้ขึ้นสวรรค์ แม้ในปัจจุบันนี้
กระบวนการอบรมสั่งสอนหรือการขัดเกลาลูกหลานให้ทำความดีก็มักจะ ปรากฏว่า เอนทรามาบูเอา
สวรรค์มาล่อ ให้ลูกหลานและสมาชิกในสังคมเกิดความกลัวและพอใจ เช่น การประพาศศีล ๕
ข้อที่ ๓ ประพาศล่วงลูกเมียคนอื่นตายไปจะต้องไปเกิดในนรกและปีนต้นไม้ เป็นต้น โดยได้รับ
อิทธิพลมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันรากเง้าที่ก่อให้เกิดอิทธิพลความคิดในอันที่จะควบคุม
พฤติกรรมของกันและกันปรากฏออกมาในรูปแบบของวรรณกรรมบ้าง วรรณคดีบ้าง สืบทอดกัน
มาแต่ครั้งโบราณกาล เป็นผลให้สมาชิกในสังคมเกิดความหวาดกลัวยำเกรงในการกระทำความผิด เกิด
ความรู้สึกปีติยินดีในบุญกุศล มุ่งมั่นกระทำความดีและนำทางปวงชนให้มีจิตใจยึดมั่นในความดี
มีเมตตากรุณา คนทั่วไปมักจะใช้หลักคำสอนของศาสนาเป็นแนวทางอบรมบ่มนิสัยลูกหรือสมาชิก
อื่นในครอบครัว ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างมากทีเดียว ความสำนึก
ในการวินิจฉัยตัดสินใจว่าอะไรผิดอะไรถูกจึงเป็นหน้าที่ของหลักความเชื่อทางศาสนาเป็น
ตัวกำหนดในฐานะที่ศาสนามุ่งเน้นในเรื่องจิตใจ

หลักการควบคุมทางสังคมดังกล่าวแล้วโดยรวมก็คือการใช้กลไกและวิธีการทางสังคมที่ใช้
บังคับและทำให้บุคคลต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมหรือเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้แก่
การควบคุมด้วยกระบวนการเรียนรู้และอบรมขัดเกลาระเบียบทางสังคม ทำให้ประชากรในสังคม
ยึดมั่นตามบรรทัดฐานที่ได้กำหนดไว้ ทำให้เกิดความเห็นพ้องของสังคม การเห็นพ้องนี้ก็เป็น
การให้รางวัล และเป็นการปฏิเสธไปในตัว และมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมแบบแผนพฤติกรรมซึ่งเป็นที่
ยอมรับอีกด้วย ยกตัวอย่างดังเช่น คำพูดที่ว่า “ลูกจ้างบริษัทที่ดี” ผู้รับเอาศีล ๕ ข้อที่ ๓ ที่ว่า
“เจ้าอย่าลักขโมย” เมื่อเผชิญกับโอกาสที่จะชักออกเงินทุนบริษัทจะไม่เพียงแต่ปฏิเสธ โอกาสนั้น แต่
ยังจะเลิกล้มความคิดที่จะกระทำผิดเช่นนั้นเสีย สำหรับการปฏิบัติตามมาตรฐานว่าด้วยความหลักศีล
๕ ข้อที่ ๓ นั้น รวมถึงความซื่อสัตย์และความไว้วางใจได้ ปัจเจกบุคคลสามารถเกิดความรู้สึก
ภาคภูมิใจ (รางวัลอย่างหนึ่ง) ในการเป็นคนงานที่ไว้วางใจได้ รับผิดชอบและเป็นที่น่าไว้วางใจ เป็นต้น

แต่ถึงกระนั้นก็ตามในปัจจุบันคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุก้าวหน้าไป
กว่าความเจริญทางจิตใจมาก โลกจึงมีแต่ความมั่งคั่งทางวัตถุ (Material wealth) แต่ขาดแคลนความ

มั่งคั่งทางจิตใจ (Spiritual wealth) จึงทำให้การพัฒนาขาดความสมดุล ความยั่งยืน ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่มากขึ้นและรุนแรงยิ่งขึ้น การควบคุมทางสังคมที่ได้ผลมากที่สุดดูเหมือนจะมีแค่กฎหมายอย่างเดียว เพราะการควบคุมทางสังคมนั้นก็ไม่ได้เป็นผลสำเร็จเสมอไป บางครั้งประชาชนก็อาจจะละเมิดบรรทัดฐานที่สถาบันวางไว้ ปังเจกชนซึ่งไม่ยึดถือตามระเบียบที่วางไว้ ก่อให้เกิดการฝ่าฝืนบรรทัดฐานที่กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยที่ผู้ฝ่าฝืนไม่คำนึงถึงบรรทัดฐานที่คนส่วนใหญ่ของสังคมพิจารณาเห็นว่าสำคัญและจำเป็น ผู้ละเมิดในที่นี้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น อาชญากร เป็นต้น แต่กระนั้นก็ตามสังคมไทยก็ยังคงให้ความสำคัญกับคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามอยู่เสมอ อันจะเห็นได้จากการเรียกร้องหาคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสังคมรู้สึกว่าการเกิดภาวะที่ไร้ความชอบธรรมขึ้นในสังคม ก่อเกิดหรือหล่อหลอมรวมเป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่คู่กับคนไทยมาช้านาน เพราะศีลเป็นแนวทางเป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและยังแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมได้ อันจะเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไปแล้วยังเป็นเครื่องชี้แนะหรือบ่งชี้ว่าสังคมนั้นๆ ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร โดยเฉพาะหลักเบญจศีล หรือ ศีล ๕ ที่สามารถใช้กับสังคมทุกยุคทุกสมัย โดยไม่ขึ้นกับสภาพแวดล้อมและกาลเทศะ มุ่งที่การไม่เบียดเบียนเป็นขั้นต้นสุดของการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อกูลต่อความเจริญต่างๆ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้กำหนดเงื่อนไขให้ชาวพุทธทั้งหลายรับธรรมอย่างน้อยที่สุด ๕ ข้อนี้ถือปฏิบัติกันสืบมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องหลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะได้มีการเร่งรณรงค์ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ โดยอาศัยสถาบันต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญในการควบคุมทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา สถาบันการปกครอง เป็นต้น ร่วมกันอบรมสั่งสอนและจรรโลงสังคมกล่าวคือพยายามควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในแต่ละสถาบันให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม โดยตระหนักถึงความสำคัญของศีล ๕ อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่เปรียบประดุจรากแก้วที่ยังลึกในจิตใจของชาวไทย และช่วยพยุงสังคมไทยให้ตั้งมั่นและมั่นคงสืบชาติไทยมาจนทุกวันนี้ กล่าวคือ

๑) สถาบันครอบครัว ควรจะให้การอบรมสั่งสอนบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวให้ยึดมั่นอยู่ในศีล ๕ เพราะการอบรมสั่งสอนและการขัดเกลาควรเริ่มต้นตั้งแต่สถาบันครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ

๒) สถาบันการศึกษา ควรจะกำหนดให้ศีล ๕ เป็นหลักสูตรที่สำคัญในการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรเน้นย้ำศีล ๕ ในหลักสูตรหน้าที่ศีลธรรมของโรงเรียน

๓) สถาบันการปกครอง รัฐบาลในฐานะเป็นองค์กรทางสังคมหลัก มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในสังคม ควรจัดให้มีศีล ๕ เข้าเป็นวาระแห่งชาติ ควรมีศีล ๕ อยู่ในแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รัฐบาลควรลงทุน อบรมสั่งสอนประชาชนให้ยึดมั่นในศีล ๕ โดยใช้สื่อทุกประเภททุกรูปแบบวิธีการ เพื่อให้แพร่กระจายไปในหมู่ประชากรทั่วราชอาณาจักร เพื่อที่ประชาชนจะได้มีศีล ๕ เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติของคนมากกว่าที่เป็นอยู่และอาศัยศีล ๕ เป็นกรอบความประพฤติของตน อันจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องหลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมทางสังคมซึ่งมีขอบข่ายที่จำกัด แต่ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรแก่การวิจัยต่อไปคือ

๑. ควรทำการศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ แต่ละข้อตามหลักพระพุทธศาสนาว่ามีผลกระทบต่อกระบวนการทางสังคมด้านอื่น ๆ อย่างไรบ้างเพื่อความกระจ่างชัดและความเข้าใจที่ถูกต้องถ่องแท้ต่อไป

๒. ควรทำการศึกษาค้นหาเหตุผลของความบกพร่องในการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๑, ๒, ๔, ๕, ๑๑, ๑๘, ๒๐, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๖, ๓๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๕.

ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือทั่วไป

ศิลปากร, กรม. เรื่องกฎหมายตราสามดวง. กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่, ๒๕๒๑.

_____. ศิลาจารึกสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๗.

คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.

คณาจารย์เถียงเชียงใหม่เจริญ. ศาสนาพิธี เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เถียงเชียงใหม่เจริญ, ๒๕๔๒.

งามพิศ สัตว์สงวน. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

จรัญ โฆษณานันท์. นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

_____. ปรัชญากฎหมายไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.

จันทร์เพ็ญ อมรเลิศวิทย์, ผศ. การควบคุมทางสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ชลธิรา กลัดอยู่. ไตรภูมิพระร่วง คุณค่าเชิงวิทยาการทางเพศ รากฐานของอุดมการณ์การเมืองไทยแห่งการบันทึกประสบการณ์และจิตใจสำนึกร่วมของมนุษยชาติ, ในวรรณคดีของปวงชน. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, ๒๕๑๕.

ชำเถียง วุฒิจันทร์. คุณธรรมและจริยธรรม : หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔.

ชุมพร สังขปริษา. ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

เจือ สตะเวทิน. ประวัติวรรณคดี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๖.

เดือน คำดี. พุทธปรัชญา. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๔.

- ถิ่น รัตติกงก. กฎหมายโคสาราชญร์. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา เชียงใหม่, ๒๕๓๐.
- ธนิต อยู่โพธิ์. อานิสงส์สี่ล 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- ปิ่น มุกข์กันต์, พ.อ. กำบรรายยพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕.
- บัณฑิต ศรีไพศาล, น.พ.และคณะ. วัฒนาการนโยบายควบคุมปัญหาสุราของประเทศไทย, ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.), ๒๕๔๘.
- บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.
- ประยงค์ แสนบูรณ, ผศ.ดร. ปรัชญาอินเดีย. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ๒๕๔๕.
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องด้วยกฎหมาย ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๘๙จนถึง ๒๕๒๕. คณะนิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและธนาคารทหารไทยจำกัดจัดพิมพ์, ๒๕๓๐.
- ประสิทธิ์ ศรีสมุทร, วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๖.
- _____. ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยปรีชา สามัคคีธรรม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ธงไทย, ๒๕๑๓.
- พุทธทาสภิกขุ. ทาน สีล ภาวนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๕.
- _____. พุทธธรรมประยุกต์. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๑.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาท. ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิล, ๒๕๑๓.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศกษคี่วงศ์, ๒๕๔๖.
- พระธรรมกิตติวงศ์. ธรรมสารที่ปณี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๔๔.
- พระธรรมปิฎก. ไตรภูมิพระร่วง อิทธิพลต่อสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๓.
- _____. นรก-สวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

- _____ พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____ (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมชีวิตกับการพัฒนาชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.
- _____ (ป.อ. ปยุตโต). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, ๒๕๔๐.
- _____ (ป.อ. ปยุตโต). วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยวิชาการ คณะพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- _____ (ประยูร ปยุตโต). คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ ฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.
- _____ ฟีน ดอกบัว, ร.ศ. .ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๓๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ ฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.
- วสิน อินทสระ. อธิบายมิลินทปัญหา. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- _____ หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- _____ จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๑๕๕๑ จำกัด, ๒๕๔๔.
- สตีลจันท์ ชัดเตอร์จี , ดร. และธีเรนทร โมหันต์ตตะ, ดร. ปรัชญาอินเดียม. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕.
- สมเด็จพระญาณสังวร. ความจริงที่ต้องเข้าใจ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ทศวรรษในพุทธศาสนาเถรวาท . มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์พิมพ์เฉลิมฉลอง ๒๐๐ ปี พระบรมราชจักรีและกรุงรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๘.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. เบญจศีลและเบญจธรรม. หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐.
- สมบัติ จันทร์วงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช. ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๓.
- สัทธา พินิจภูวดล. วรรณกรรมสุโขทัย. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๕.

- สุชีพ ปุญญานุภาพ. คู่มือลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์สุรสุภา, ๒๕๑๖.
- สุภัทรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖ . กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.
- สุวิทย์ รุ่งวิสัย, รศ. ดร. . พันธะทางสังคม. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๓๒.
- คำถึ รักสุทธิ. สืล สูดยอดวินัยของพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. พุทธศาสนา:ทัศนะและวิจารณ์. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๓.
- เสถียร พันธรั้งยี. ศาสนาโบราณ. กรุงเทพฯ ฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และคณะ. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์โบราณ. กฎหมายเก่าของลาว. กรุงเทพฯ ฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสบายสาร, ๒๕๒๘.
- อำนาจ จินดณอม, ร้อยเอก. รวมกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ แห่ง อาญา และ ๑๓ พระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๔๔.

๒. บทความในหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ข่าวสด ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๐๐๘๔ . วันพุธที่ ๑๘ ตุลาคม, พ.ศ. ๒๕๔๘ : ๑๕.

๓. บทความในวารสาร

คณัฎ เรืองสอน ขอบพล ธนาปริบูรณ์และวิทยาชาติปัญญาชัย. การพัฒนาคุณภาพงานวิเคราะห์อุบัติเหตุจากรถ กรณีศึกษาการใช้ข้อมูลจากทะเบียนผู้ช่วยอุบัติเหตุประกอบการวิเคราะห์อุบัติเหตุจากรถ, วารสารอุบัติเหตุ, ๒๕๔๓ : ๑๘.

ชลธิชา กัดดออยู่. ไตรภูมิพระร่วง รากฐานของอุดมการณ์การเมืองไทย. ว.ธรรมศาสตร์ มิถุนายน-กันยายน, ๒๕๑๗ : ๑๖.

๔. บทความจากอินเทอร์เน็ต

กระทรวงสาธารณสุข, สถิติสาธารณสุข, (๒๕๔๒), “สถานการณ์และแนวโน้มความเจ็บป่วยทางจิตของไทย”, Retrieved August, 2002, <<http://203.157.56.1/trend.html>>

ข้อมูลเผยแพร่ เพื่อร่วมรณรงค์โครงการ, “งดเหล้าเข้าพรรษา” , สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.), ๒๐ มกราคม ๒๕๕๐, <www.thaihealth.or.th>.

World Health Organization Geneva, (2001), *Global status report on alcohol*, Retrieved , from <<http://www.who.int/substance-abuse/pubs-alcohol.htm>> (15 August 2002).

๕. วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

จური ขยัน. “ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคมของชุมชน” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

ทวี จานวโร (อ่อนปัสสา), พระมหา. “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”. ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

นันทนา อังสุรังษี. “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศีลของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่นอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์”. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓.

มานิส ปิยะสิงห์, “ศึกษาลักษณะสังคมไทย : วิเคราะห์จากบทลงโทษในกฎหมายตราสามดวง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. ภาควิชาประวัติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๑.

ปัญญา ชยปญโญ (ดาบพลหาร),พระมหา. “กามเมสุมิจนจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน”, ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(ปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พิชิตชัย ขมพาลไฟ,พระมหา. “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการนำศีล”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต . สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

รายงานการวิจัย “เรื่องระเบียบและกฎหมายที่ประเทศไทยควรมีเพื่อควบคุมการบริโภคแอลกอฮอล์”. จัดทำโดยสถาบันส่งเสริมสุขภาพไทย โดยการสนับสนุนจากมูลนิธิสารณสุขแห่งชาติ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ตำรวจ ญาณส่วโร (พินดอน), พระมหา. “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”. ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

สุวัฒน์ มั่งสา,พระ. “เรื่องทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

Alvin L. Bertrand, **Basic Sociotogy**. New york : Meredith Publishing company, 1967.

Harold H. Titus, **Ethics for Today**. Ohio: Denison University, 1966.

Ian Robertson, **Sociology**, New York : Worth, 1977.

Kimball Yong, **Handbook of Social Psychology**. London, Poutledge kegan Paul Ltd.,pevised Edition 1960,1963.

Sarasin Viraphol, **Law in Traditional Siam and Chinese : A Comparative Study**, Op.cit.,

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตติชโย (ไชยสมศรี)
- วัน เดือน ปี เกิด วันอาทิตย์ที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓
- ชาติภูมิ บ้านห้วยนา ตำบลหนองทัพไทย อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
- ที่อยู่ปัจจุบัน วัดจองคำ (อารามหลวง) ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
- การศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๓๕ นักธรรมเอกเปรียญธรรม ๓ ประโยค วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๔๒ เปรียญธรรม ๖ ประโยค วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๔๕ เปรียญธรรม ๘ ประโยค วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
- ประสบการณ์การทำงาน
- พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๕ เป็นวิทยากรโครงการอบรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดศรีโพธิ์ทอง บ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน เป็นครูสอนพระปริยัติแผนกธรรมและบาลีที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดจองคำ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบบาลีสนามหลวง